

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas

Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001

„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

LIETUVIŲ KALBOS IR LITERATŪROS PAGRINDINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Įgyvendinimo rekomendacijas rengia: Alius Avčininkas, Zita Bartkevičienė, Onutė Baumilienė, doc. dr. Laimutė Bučienė, dr. Mindaugas Grigaitis, Neringa Januševičienė, Albinas Lazauskas, Vida Lisauskienė, prof. dr. Džiuljeta Maskuliūnienė, doc. dr. Zita Nauckūnaitė, Virginija Navickienė, doc. dr. Sonata Vaičiakauskienė.

TURINYS

1. Naujo turinio mokymo rekomendacijos.....	5
Bendrosios nuostatos.....	5
Kalbos sistemos pažinimo turinys 5–10 klasėse	6
Literatūros ir kultūros pažinimo turinys 5–10 klasėse.....	9
2. Aukštesniųjų pasiekimų ugdymas.....	13
3. Tarpdalykinių temų integravimas. Dalykų dermė.....	15
Tarpdalykinės temos mokantis lietuvių kalbos ir literatūros	15
Lietuvių kalbos ir literatūros integravimo galimybės su kitais dalykais. 5–10 klasės	29
4. Kalbinių gebėjimų ugdymas	53
Kalbos pažinimo ugdymo veiklos.....	53
Kalbos vartojimo ugdymo veiklos	57
Literatūrinio ugdymo veiklos	61
5. Siūlymai mokytojų nuožiūra skirstomų 30 procentų pamokų	68
Savarankiškas skaitymas	68
Laisvai pasirenkami moduliai	73
6. Veiklų planavimo pavyzdžiai.....	87
6.1. Kalbos pažinimas ir kalbos vartojimo ugdymas (rengiamas)	87
6.2. Literatūros ir kultūros pažinimas ir kalbos vartojimo ugdymas	87

Literatūros ir kultūros pažinimas 5 klasėje	87
Literatūros ir kultūros pažinimas 6 klasėje	98
Literatūros ir kultūros pažinimas 7 klasėje	104
Literatūros ir kultūros pažinimas 8 klasėje	110
Literatūros ir kultūros pažinimas 9 klasėje	117
Literatūros ir kultūros pažinimas 10 klasėje	127
7. Skaitmeninės mokymo priemonės	139
8. Literatūros ir šaltinių sąrašas.....	142
5 klasei	142
6 klasei	145
7 klasei	147
8 klasei	148
9 klasei	151
10 klasei	153
9. Užduočių, atlikčių ir vertinimo pavyzdžiai.....	157
Kalbos pažinimas. 5 klasė.....	157
Aprašymas su pasakojimo elementais. 5 klasė	162
Kalbėjimo, klausymo ir sąveikos vertinimas. 6 klasė	164
Kūrybinio darbo vertinimas. 6 klasė	169
Samprotavimo vertinimas. 7 klasė	171
Kalbėjimo, klausymo ir sąveikos vertinimas. 8 klasė	174
Pastraipos turinio vertinimo pavyzdžiai. 9 klasė	178
Rašinio vertinimo pavyzdžiai. 10 klasė	181
Dviejų tipų rašinių kūrimas ir vertinimas. 10 klasė	186
PRIEDAI.....	191
1 PRIEDAS. Naujo literatūrinio ugdymo turinio mokymo pavyzdžiai pagal klases.....	191
Vizualinio pasakojimo analizė ir kūrimas. 5 klasė	191
K. Paterson „Smarkuolė Gilė Hopkins“ analizė. 6 klasė	192
Dž. R. Tolentino „Hobitas“ analizė. 7 klasė	194
J. Degutytės ir N. Miliauskaitės eilėraščių lyginimas. 7 klasė.....	196
Diskusija apie kūrybą, knygos ir skaitymo vertę. 9 klasė	198

Pasaka „Eglė žalčių karalienė“. Tradicijos transformacija. 9 klasė	199
Žemaitės apsakymas „Sutkai“. Moters vaidmuo. 9 klasė	201
M. Martinaičio eilėraščio „Nežinomo dailininko paveikslas“ analizė ir interpretacija. 9 klasė...	202
Savarankiško skaitymo užduotys. 9 klasė	204
R. Bredberio „451° Farenheito“ aptarimas. 10 klasė	206
K. Ostrausko „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“ analizė. 10 klasė	207
2 PRIEDAS. Aukštesniųjų pasiekimų ugdymo pavyzdžiai	209
Lyginimo užduotys. 5 klasė	209
Veikėjo analizė. Kaitos priežastys. 6 klasė	211
Prieveiksmis ir prielinksnis. Lyginimas. 7 klasė	212
Dalyvio apibendrinimas. Integruota užduotis. 7 klasė	212
Lyginimo užduotys. 8 klasė	218
R. Granausko kūryba ir įtaka lietuvių literatūrai. Analitinės užduotys. 8 klasė	220
Herojinis epas. Lyginimas, argumentavimas. 9 klasė	224
Kūrybinė užduotis. Argumentavimas. 9 klasė	225
Teksto analizė, vertinimas, interpretavimas. 10 klasė	226
K. Ostrausko kūriniai. Tyrimas. 10 klasė	228
Viešųjų kalbų rengimas ir sakymas. 10 klasė	235
I. Mero „Lygiosios trunks akimirka“ Kūrybinė ir tiriamoji veikla. 10 klasė	243
9-10 klasių literatūros kurso apibendrinimas. Idėjų išryškinimas. 10 klasė	254
3 PRIEDAS. Tarpdalykinio integravimo pavyzdžiai	256
Literatūra ir kino filmai. 5 klasė	256
Kalbos ir literatūros integravimas su gamta, etika, daile. 6 klasė	261
Literatūros integravimas su socialine reklama. 7 klasė	266
Poezijos ir dailės integravimas. 7 klasė	272
Kalbos ir etninės kultūros integravimas. 8 klasė	278
Poezijos ir muzikos integravimas. 7 klasė	296
Tautosakos ir tautodailės integravimas. 9 klasė	301
Filmo ir laikraščio kūrimas. 9 klasė	307
Integruota kūrybinė užduotis. 10 klasė	312
Literatūra, socialinė reklama ir fotografija. 9 klasė	314

Literatūra, plakatas ir karo maršas. 10 klasė	320
4 PRIEDAS. Veiklų planavimo pavyzdžiai pagal klases	337
Spaudos draudimas. Knygnešiai. 5 klasė	337
Vinco Krėvės „Skerdžius“. Pamokų ir veiklų planas. 7 klasė	340
Literatūros ir kultūros pažinimo užduotis. Ieva Simonaitytė. Įvadinė pamoka. 8 klasė	346
Igno Šeinių romano „Kuprelis“ apibendrinimo užduotis	347
Pasirengimas kūrinio analizei . Sofoklio „Antigonė“. 10 klasė	351
Džordžas Orvelas. „Gyvulių ūkis“. 10 klasė.....	351
Oskaro Vaildo „Doriano Grėjaus portretas“ Kūrybinė taikymo užduotis. 10 klasė	352
5 PRIEDAS. Diktantų, atpasakojimų, rašinių ir kalbėjimo vertinimo normos.....	354
Bendrosios nuostatos.....	354
Diktanto vertinimas 5–10 klasėse	355
Atpasakojimo vertinimas 5–10 klasėse.....	356
Rašinio vertinimas 5–8 klasėse	360
Rašinio vertinimas 9–10 klasėse	362
Kalbėjimo vertinimas 5–10 klasėse	364

1. NAUJO TURINIO MOKYMO REKOMENDACIJOS

Šiame skyriuje pristatomi Lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo bendrosios programos (toliau – LKL PUBP) atnaujinimo principai ir aptariama, kaip mokyti naują (ar kitaip pateiktą) turinį.

Bendrosios nuostatos

Atnaujintoje LKL PUBP daugiau dėmesio skiriama kalbiniam raštingumui. Kalbinis raštingumas (plačiaja prasme) padeda mokiniams įgyti supratimą ir gebėjimus vertinti, naudoti ir kurti įvairių tipų sakytinius, rašytinius ir daugialypius tekstus, tinkamus mokykloje ir už jos ribų. Šie tekstai apima specifinius dalykinius tekstus (pvz., literatūrinius, istorinius, gamtamokslinius) ir vaizdinius tekstus: diagramas ir grafikus. Todėl kalbinis raštingumas yra neatsiejamas nuo pasiekimų turinio srityje, o turinys, savo ruožtu, yra būtinas pagrindas raštingumui plėtoti. Kiekvieno dalyko pamokose yra ugdomas tam dalykui būdingas kalbinis raštingumas, pavyzdžiui, suprasti ir kurti dalykinį tekstą. Tačiau bazinis raštingumas¹ yra pradinis klasių ir lietuvių kalbos mokytojų rūpestis.

Kadangi būtina kuo anksčiau (vėliausiai – iki 13–14 metų) sustiprinti bazinį raštingumą, 5–6 klasėse rekomenduojama daugiau dėmesio skirti kalbai (po 3 val. per savaitę), o 9–10 klasėse – literatūrai (po 3 val. per savaitę). Tokiu būdu bendras valandų, skiriamų kalbai ir literatūrai, skaičius 5–10 kl. liktų nepakitęs, tik kitaip pasiskirstęs (žr. lentelę).

Klasės	5–6 klasės	7–8 klasės	9–10 klasės
Dalykas			
Kalbos vartojimo ugdymas	1 val. per savaitę	1 val. per savaitę	1 val. per savaitę
Lietuvių kalbos pažinimas	3 val. per savaitę	2 val. per savaitę	1 val. per savaitę
Literatūros ir kultūros pažinimas	1 val. per savaitę	2 val. per savaitę	3 val. per savaitę

Lietuvių kalbos kursas 5–6 klasėse yra pradedamas ne *fonetikos, kirčiavimo ir rašybos*, o *sintaksės ir skyrybos* mokymu, nes tai yra pravartu vidinei kalbos ir literatūros integracijai ir būtina taisyklingam kalbos vartojimui per visus mokslo metus.

¹ Skiriami trys vienas kitą papildantys kalbinio raštingumo lygmenys: 1) *bazinis raštingumas* – gebėjimas skaityti ir suprasti tekstą, taisyklingai kalbėti ir rašyti; 2) *funkcinis raštingumas* – gebėjimas tinkamai vartoti ir derinti sakytinę, rašytinę, vizualią ir akustinę raišką, atsižvelgiant į komunikavimo situaciją, adresatą ir tikslą; 3) *kritinis raštingumas* – gebėjimas analizuoti ir vertinti informaciją, pateikiamą įvairiais informacijos kanalais, ir tikslingai ją panaudoti kuriant įvairius sakytinius, rašytinius ir daugialypius tekstus.

Skyrius *Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny*s nebūtinai turi būti pirmasis, jo temos gali būti tikslingai išskaidytos, jeigu yra integruojamos su kitų dalykų mokymu. Tačiau kitų kalbos pažinimo skyrių (fonetikos, gramatikos) vidinio nuoseklumo būtina laikytis, nes tokiu būdu veiksmingiausiai stiprinamas mokinių raštingumas.

Geresnių mokymosi rezultatų pasiekama kompaktiškai nagrinėjant tiek atskiras kalbos pažinimo temas, tiek literatūros kūrinius, t. y. savaitės pamokų neskirstant į kalbos ir literatūros, kol užbaigiama tam tikra tema ar skyrius.

Programoje pabrėžiamas kalbos ir literatūros ryšys su kitais menais. Didesnis dėmesys skiriamas vizualinėms literatūrinio teksto interpretacijoms, kūrybinei veiklai, integracijai su menais ir informacinėmis technologijomis.

Asmenybių, kultūros reiškinių ir kalbos kaip socialinio, kultūrinio ir istorinio reiškinio pristatymas suteikia integracijos galimybių su istorija. Literatūros ir istorijos ryšiai yra giluminiai, nes kūrinys yra istorinio laiko ženklas.

Kalbos vartojimo ugdymas (klausymas ir skaitymas, kalbėjimas ir rašymas) labiau siejamas ne su kalbos sistemos pažinimu, o su literatūriniu ir kultūriniu ugdymu bei dalykų ryšiais / integravimu. Vienas iš literatūros ir kultūros pažinimo srities pasiekimų (E.3.2.3.) yra mokinio dalyvavimas klasės, mokyklos, bendruomenės, regiono, Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime; praktiškas aktyvaus kultūros stebėtojo, vartotojo, atlikėjo ar (ir) kūrėjo, kritiko gebėjimų pritaikymas.

Kalbos sistemos pažinimo turinys 5–10 klasėse

L. Bučienė ir S. Vaičiakauskienė

Kalbos sistemos pažinimo turinio atnaujinimo tikslas yra gerinti mokinių raštingumą. Kalbinė kompetencija suvokiama kaip raštingumas, paremtas kalbos sistemos ir kalbotyros pagrindų išmanymu.

Mokyklai reikalinga kaip galima pastovesnė tradicinė gramatika. Tradicinės gramatikos pastovumas, nuoseklus, o ne fragmentiškas jos mokymas yra garantas, kad mokiniai mokykloje bus išmokyti kalbos pagrindų.

Kiekvienas kalbos mokslo skyrius išlaiko savo vidinę logiką, paisoma perimamumo principo (formuoti naujus įgūdžius remiantis jau turimais), vidinių dalyko ryšių.

Kalbos sistemos pažinimo kurse svarbiausią vietą užima morfologija ir sintaksė: 5–6 klasėse daugiau pamokų skiriama morfologijai, o 7–9 klasėse – sintaksei.

Mokant kalbos sandaros dalykų, didelis dėmesys skiriamas ir praktiniam kalbos vartojimui, nes kalbos ugdymas labiausiai yra susijęs su bendrinės kalbos praktika.

Kalbinė kompetencija taip pat reiškia gebėjimą ir nuostatą atsakingai vartoti ir puoselėti kalbą, nuolat tobulinti savo kalbinius įgūdžius. Teigiamų nuostatų dėl poreikio taisyklingai kalbėti ir rašyti nebuvimas apsunkina kalbos mokymą.

Funkcionuojančios kalbos kokybę, geros jos būklės palaikymą ir ateitį daug lemia mokykla.

Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškiny

Kalbinė kompetencija apima suvokimą vertinti kalbą ne tik kaip bendravimo visose gyvenimo srityse, bet ir savęs, kitų, pasaulio pažinimo ir kūrimo priemonę.

Kalba – materialios ir dvasinės kultūros reiškėja ir tautos savasties saugotoja.

Kalba – asmens socialinės tapatybės kūrimo įrankis.

Bendrinė kalba neneigia kitų kalbos atmainų (kalbinė įvairovė ir tolerancija). Kalbos atmainų lingvistinė vertė ta pati, skiriasi tik socialinis statusas ir prestižas.

Lietuvių kalba – archajiška ir moderni kalba. Kalba plečia raiškos būdus ir terpes, kalba įsikuria išmaniosiose technologijose, atliepia šiuolaikinės visuomenės poreikius.

Globalizacija ir internetizacija lemia tam tikrus kokybinius bendrinės kalbos pokyčius (ir sakytinio, ir ranka rašomo teksto).

Fonetika, rašyba ir kirčiavimas

Rašybos turi būti išmokoma pagrindinės mokyklos klasėse, mokantis sisteminių fonetikos ir žodžių darybos, morfologijos kursą. Akcentuotinas fonetinis rašybos principas, taisyklingos tarties poveikis rašybai.

Sakytinei kalbai svarbu gera tartis ir taisyklingas kirčiavimas. Pagrindinės bendrinės tarties normos – ilgieji ir trumpieji balsiai, nekirčiuoti ilgieji balsiai, kirčiuoti trumpieji balsiai, balsiai e, è, o ir dvibalsiai ie, uo, mišrieji dvigarsiai su i, u, skardieji ir duslieji priebalsiai, priebalsių supanašėjimas, kietieji ir minkštieji priebalsiai, priebalsis *j*.

Sisteminis kirčiavimo kursas dėstomas 7–9 klasėse (kirčiuoto skiemens sandara ir ryšys su fonetika, trumpųjų skiemenų kirčiavimas, ilgųjų skiemenų kirčiavimas, kada yra tvirtapradė priegaidė, kada tvirtagalė priegaidė, pagrindinės kirčiavimo taisyklės, praktinės kirčiavimo taisyklės, kirčiuočių sąsaja su praktinėmis kirčiavimo taisyklėmis, aktualūs kirčio atitraukimo atvejai), 10 klasėje – tobulinama taisyklinga tartis ir įtvirtinami kirčiavimo įgūdžiai.

Žodžių sandara, daryba ir morfologija

Pagrindiniai principai:

Sistemiškumas

Darpdalykiškumas

Pragmatinis aspektas (kalbos taisyklingumas, paremtas taisyklinga tartimi, rašyba ir kalbos vartojimu).

Morfologija plačiąja prasme apima ir žodžių sandarą, ir darybą.

Žodžių sandaros ir darybos kursas sistemiskai ir nuosekliai išdėstomas 5–6 klasėse. Buvo įtrauktos sąvokos – *skaidieji* ir *neskaidieji* žodžiai. Didelis dėmesys mokant žodžių darybos pagal darybos būdus skiriamas vedinių taisyklingai vartosenai (priešdėlinių vedinių rašyba ir vartojimas, priesaginių ir galūninių, sudurtinių žodžių).

Morfologijos kursas 5–10 klasėse dėstomas sistemiškai, nuosekliai ir laikantis tarpdalykiškumo principo. Sistemiškai, vadinasi:

5 klasėje išeinamos visos linksniuojamosios kalbos dalys: daiktavardis, būdvardis, įvardis ir skaitvardis.

6 klasėje veiksmažodis – asmenuojamosios veiksmažodžio formos (daryba, tartis, rašyba, vartojimas) irrieveiksmis, kuris dera su veiksmažodžio kursu. Čia taip pat mokomasi prielinksnių ir polinksnių, aktualizuojamas taisyklingas jų vartojimas.

7 klasėje išeinamos neasmenuojamosios veiksmažodžio formos: dalyvis, pusdalyvis ir padalyvis. Šioje klasėje supažindinama ir su jungtukais – padedamas pamatas sistemiškam sintaksės kursui.

8 klasėje išeinamos nekaitomosios kalbos dalys – dalelytė, jaustukas ir ištiktukas. Kai išeitos visos kalbos dalys, galima kalbėti apie vieną sunkiausių mokiniams rašybos dalykų – žodžių rašymą kartu ir skyrium.

9–10 klasėse įtvirtinamos morfologijos, žodžių sandaros ir rašybos žinios, kartojami aktualūs linksnių (dvejbinių linksnių, dalies kilmininko ir kt.), prielinksnių ir polinksnių, gramatinių formų vartojimo atvejai, linksniuojamųjų kalbos dalių aktualūs rašybos atvejai.

Sisteminis morfologijos kursas leidžia mokiniams pažinti kalbą kaip sistemą, padeda formuoti raštingumo, taisyklingos kalbos vartojimo įgūdžius, ugdo vidinį kalbos pojūtį ir poreikį.

Morfologijos kurso turinys programoje išdėstytas laikantis tarpdalykiškumo principo – morfologijos mokymas derinamas su rašybos, tarties, fonetikos ir kirčiavimo, sintaksės žiniomis.

Sintaksė ir skyryba

Pagrindiniai sintaksės dalykai pateikiami 5–6 klasėse, o išplėstinis sisteminis sintaksės kursas einamas 7–9 klasėse (7 kl. – žodžių junginių sintaksė; 8 kl. – vientisinis sakinyss ir jo skyryba, sakinio dalių sintaksė; 9 kl. – sudėtinio sakinio sintaksė ir skyryba). 10 klasėje įtvirtinami sakinių sintaksinio nagrinėjimo, skyrybos ir taisyklingo sintaksinių konstrukcijų vartojimo įgūdžiai.

Sudarant programą, atsižvelgta į tai, kad sintaksinės kalbos sandaros pažinimas padeda mokiniui ne tik pažinti sintaksinę kalbos lygmenį (žodžių ryšius, žodžių junginį, sakinį, tekstą), iki galo suvokti kalbą kaip sistemą (sintaksės kursas siejamas su morfologija, stilistika), sudaro skyrybos mokymo pamatą, bet ir ugdo sakytinę bei rašytinę mokinių kalbą. Nagrinėdami žodžių junginius ir sakinius mokiniai mokosi ir sintaksės normų, aiškinasi jų ryšį su kalbos praktika, kaupia įvairių sintaksinių konstrukcijų, sakinių modelių atsargas, tobulina sakinių siejimo, teksto kūrimo išgales.

Sintaksės skyriuje yra nauja tai, kad 8 klasėje prieš pardedant dėstyti sisteminę sintaksės ir skyrybos kursą mokiniai supažindinami su skyrybos paskirtimi, skiriamaisiais ženklais, jų reikšmėmis ir intonacija. Tai svarbu, nes skyryba ne tik įgalina lengviau suvokti tekstą, bet ir padeda geriau išreikšti sakiniais mintis ar jų atspalvius.

Aiškinant sakinio dalies sąvoką, reikia neišleisti iš akių ir sakinio dalių nustatymo būdų. Per sintaksės pamokas pravartu pratinti mokinius į sakinį pažiūrėti ne tik kaip į formalų gramatinį, bet ir kaip į semantinį. Tik semantinis sakinio nagrinėjimas pasidaro prasmingas ir gali ugdyti mokinių mąstymą.

Labai svarbu akcentuoti ir sakinio dalių variantiškumą. Sakinio dalis gali būti interpretuojama dvejais (turi ir vienos, ir kitos sakinio dalies bruožų). Daugiareikšmiškumas pačioje kalboje kaip sistemoje yra objektyvus dalykas.

Kalbos ir sakinio dalių painiojimas yra viena pagrindinių gramatikos mokymo problemų. Kalbos dalių ir sakinio dalių santykiai aiškinami ne tik mokant morfologijos, bet ir 8 klasėje, kai jau išeita visa morfologija ir sistemiškai dėstoma sakinio dalių sintaksė.

Mokiniais derėtų pabrėžti, kad taisyklingas kalbos mokėjimas ir kalbos struktūros, gramatikos ir kitų kalbinių dalykų išmanymas ateityje gali padėti dirbant įvairiose pasirinktose srityse, kuriant pažangias kalbos technologijas ir lietuviškai kalbančius robotus, kitas dirbtinio intelekto priemones.

Literatūros ir kultūros pažinimo turinys 5–10 klasėse

Atnaujinamoje programoje suderintas kultūrinis pasakojimas (2016 metų programos tikslas) ir literatūrinis pasakojimas (skaitymo malonumas), subalansuotas klasikinės ir šiuolaikinės literatūros santykis.

Labiau atsižvelgiama į mokinių amžiaus tarpsnius: įtraukta vertingų vaikų ir jaunimo literatūros kūrinių, klasikos kūriniai taip pat kalba apie jauno žmogaus problemas, gyvenimą. Didesnis dėmesys mokinio patirčiai.

Teminės gijos nurodo kiekvienos klasės kūrinių sąsajas ir sąsajas su mokinių amžiumi. Skiriamos dvi ugdymo pakopos: 5–8 klasėse mokinyms auginamas kaip asmenybė, derinamas skaitymo malonumas ir kultūros pažinimas, padedami kalbos sistemos pažinimo pagrindai; 9–10 klasėse intensyviau ugdomi kalbos vartojimo gebėjimai, padedami literatūros kūrinio analizės bei lietuvių ir visuotinės literatūros lyginimo pagrindai.

Programa mažiau unifikuota, laisvesnė. Mokytojams suteikiamos didesnės galimybės rinkti kūrinius ir jų nagrinėjimo aspektus, lanksčiau organizuoti ugdymo procesą atsižvelgiant į konkrečios klasės situaciją, mokyklos koncepciją ir į gyvenimo aktualijas, pademonstruoti savo literatūrinius pasirinkimus ir prioritetus. Tai telkia pačią lituanistų bendruomenę dalintis patirtimi.

„Įprogramintos“ savarankiško skaitymo / aptarimo pamokos suteikia galimybių rinkti kūrinius pagal mokinių interesus. Ugdomas skaitymo įprotis. Įgyvendinimo rekomendacijose pateikiami savarankiško skaitymo knygų sąrašai (apie 20 pozicijų kiekvienai klasei), atsižvelgiant į mokinių amžiaus tarpsnius ir asmens savybių ugdymą.

Literatūros ir kultūros pažinimo centre – literatūros kūrinys, turintis meninę vertę, perteikiantis vertybes ir kultūrinį kontekstą. Kadangi estetiškai vertingas kūrinys pats diktuoja temų ir problemų lauką, atsisakyta kūrinio kaip vienos temos iliustracijos. Teminės gijos yra tik vienas nagrinėjimo aspektų.

Mokymosi turinyje stengiamasi užtikrinti, kad mokiniai analizuotų vis sudėtingesnių kūrinių, numatyti aukštesni reikalavimai mokinių pasiekimams.

Ypatingas dėmesys skiriamas skaitymo strategijoms, kurios yra svarbi tarptautinio tyrimo PISA pateikiamų tekstų suvokimo dalis (žr. LKL BP pasiekimus B.4.).

Literatūros ir kultūros pažinimo kurso pagrindiniame ugdyme esmė – į literatūrą pažvelgti kaip į mokslą ir meną ir paklausti, kam jis reikalingas žmogui, kokia būna literatūra, ką ji „daro“. Praktinis sprendimas toks:

5 klasėje sudominame skaitymu, parodome įvairias literatūros formas ir ugdome suvokimą, kad gera literatūra patraukli ne tik dėl įdomaus pasakojimo, bet ir dėl to, kad suteikia galimybę susitapatinti su veikėju suprasti ir savo jausmų pasaulį, apmąstyti vertybes.

6 klasėje atskleidžiame esmines literatūros funkcijas: 1) *žodis sukuria*, „*apvelka*“ visą regimą ir neregimą pasaulį (mitai, sakmės...); 2) žodis turi ypatingą galią *telkti* žmones ir *keisti* gyvenimą (pavyzdys – lietuvių tautinis atgimimas XIX–XX a. pr.: knygnešytė, A. Baranauskas, V. Kudirka, Maironis); 3) literatūra *atspindi gyvenimą* ir *atskleidžia išmintį* (kūriniai, vaizduojantys vaikų, šeimos gyvenimą, įvairius nuotykius ir išbandymus).

7 klasėje susipažįstama su literatūros tipais: *filosofine literatūra* (laimės, idealų, prasmės paieškos); *psichologine literatūra* (žmogaus vidinio pasaulio atskleidimas, tarpusavio santykiai); *kelionių* ir *nuotykių literatūra*; *distopine literatūra* (laiko ir erdvės sąlygiškumas, išmonės ir tikrovės santykis, žmonijos problemos).

8 klasėje pradedama *meilės tema*, analizuojant, kaip ją išreiškia skirtingų literatūros rūšių ir žanrų kūriniai; su jaunystės ir meilės tema derinama *senatvės tema* (pagarba senatvei – pagarba gyvenimui). Kurso branduolį sudaro *žmogaus ir tėvynės istorija literatūroje* (grožinė literatūra istorine tematika ir memuarinė bei dokumentinė literatūra iš XX a. vidurio katastrofų laikotarpio – tremties, holokausto, laisvės kovų prisiminimai ir dokumentai). Baigiama *komiškąja literatūra* (poetinė ir socialinė juoko reikšmė; juokas kaip ginklas ydingai tikrovei keisti).

9 klasėje literatūra pristatoma nacionalinės kultūros kontekste, analizuojama tapatybės raida; aptariamos globalios (egzistencinės, socialinės, politinės, moralinės) problemos lietuvių ir visuotinėje literatūroje.

10 klasėje akcentuojama kultūrinė atmintis kaip civilizacijos pagrindas (graikų mitai, epas ir juos interpretuojantys lietuvių poetų eilėraščiai; Biblija ir lietuvių poezija, proza, esė bibliniais motyvais; Viduramžių raštija Lietuvoje ir literatūra Europoje); baigiama analizuojant problemas ir iššūkius XX–XXI a. literatūroje.

Taigi, siekiama ugdyti skaitytoją, nuo mėgavimosi skaitymo malonumu pamažu einant prie sudėtingesnių tekstų ir kontekstų, supažindinama su pagrindiniais Lietuvos kultūros reiškiniais ir kultūros asmenybėmis, su svarbiausiais Europos kultūros ženklais ir vaizdiniais.

Nacionalinio lygio programa kuriama Švietimo įstatyme įvardytiems švietimo tikslams įgyvendinti: „perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, Europos ir pasaulio humanistinės kultūros tradicijas ir vertybes, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei, dorovinei, estetinei, mokslinei kultūrai, pasaulėžiūrai formuotis, taip pat garantuoti tautos, krašto kultūros tęstinumą, jos tapatybės išsaugojimą, nuolatinį jos vertybių kūrimą, puoselėti krašto atvirumą ir dialogiškumą“, o tai pasiekama sąmoningai parenkant atitinkamus kūrinius. Todėl kartais ne vien kūrinio meniškumas, bet ir kultūrinė bei socialinė vertė yra pagrindas kūriniui būti mokyklinėje programoje. Yra tam tikras

nacionalinis kanonas, kurį jaunoji Lietuvos karta turi būti perskaičiusi. Mus kaip tautą ir valstybę vienija bendra patirtis, kultūra, bendros vertybės.

LKL PUBP akcentuojama, kad pasiekti rezultatai turi atsispindėti mokiniui dalyvaujant kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime (žr. LKL BP pasiekimus E.3.).

Perimamumas tarp 1-4 ir 5 klasių

LKL pradinio ir pagrindinio ugdymo turinys paremia vienas kitą. Pavyzdžiui, LKL pradiniam ugdyme mokiniai įgyja lietuvių kalbos sistemos pradmenis (supažindinimas, elementarios žinios apie garsus, raides, žodžių kaitymą ir darybą, kalbos dalis (veiksmažodį, daiktavardį, būdvardį,rieveiksmį), sakinio dalis – veiksnį ir tarinį), o 5–10 klasėse paisoma perimamumo principo – formuojami nauji įgūdžiai remiantis jau turimais (visos kalbos dalys ir sakinio dalys), mokiniai iki galo suvokia kalbą kaip sistemą, vartoja kalbotyros sąvokas ir terminus, sistemiškai plėtoja ir gilina fonetikos, kirčiavimo, leksikos, žodžių darybos, morfologijos ir sintaksės žinias, toliau tobulina tartį.

Penktoje klasėje dirbantiems mokytojams aktualu žinoti, kad baigę *Lietuvių kalbos ir literatūros pradinio ugdymo programą (1–4 klases)*, mokiniai turėtų:

- skirti lietuvių kalbos garsų rūšis: balsiai, priebalsiai, dvigarsiai (dvibalsiai, mišrieji dvigarsiai), taisyklingai juos tarti, vartoti terminus;
- atlikti žodžio garsinę analizę;
- nustatyti kirčiuotą skiemenį; išsiaiškinti, kaip kirčiuojamas nežinomas žodis (kirčiavimą pasitikrinti žodyne);
- skirstyti žodžius reikšminėmis žodžio dalimis, pažymėti jas sutartiniais ženklais;
- sudaryti naujus priešdėlinius, priesaginius žodžius pagal pavyzdį, juos tinkamai vartoti tekste;
- atpažinti, skirti ir kaityti kalbos dalis (veiksmažodį, daiktavardį, būdvardį,rieveiksmį);
- skirti ir taisyklingai vartoti tikrinius daiktavardžius įvairiuose kontekstuose;
- atpažinti ir skirti kalbinės raiškos priemones (sinonimus, antonimus, perkeltinės reikšmės žodžius), vartoti jų terminus.
- taisyklingai tarti ir rašyti:
 - žodžius su i – y, u – ū, e – è, ie – è, uo – o, su priebalse j;
 - žodžius su mišriaisiais dvigarsiais, su dvibalsiais, su minkštumo ženklu;
 - žodžius su priebalsių samplaikomis;
 - priebalsių asimiliacijos atvejus;
 - sudurtinius žodžius be jungiamųjų balsių (rugsėjis) ir su jungiamąja balse (i)a (rugiagėlė);
 - žodžius su priešdėliais ne-, į-, iš-, už-, at-, ant-, ap-;
 - žodžius su priesagomis: -el-, uk-, -(i)uk-, -yt-, -ykl-, -ikl-, -yn-, -in-, -inink-, -ing-, -(i)av-, -dav-;
 - asmeninius įvardžius;
 - asmenvardžius ir vietovardžius;
 - daiktavardžių ir būdvardžių visus vienaskaitos ir daugiskaitos linksnius;

- esamojo, būtojo kartinio, būtojo dažninio ir būsimąjo laiko veiksmažodžius (visų asmenų);
- būdo prieveiksmius;
- įsidėmėtinos rašybos žodžius: *q̇sotis, q̇žuolas, žq̇sis, ṁislė, ṁq̇styti, k̇q̇snis, ṙq̇stas, ṫq̇sinys, dṙq̇sa, gṙižo, K̇q̇stutis; mane, tave, save, manęs, tavęs, savęs, mūsų, jūsų, ačiū, šiandien, rytoj, vėliava; įvairus, kažkas, galbūt, turbūt, dviese, trise, keturiose, žemyn, aukštin, keletas, stebuklas* ir jų darinius.
- skaityti sklandžiai, įvairiais būdais; balsu pabrėžti svarbiausią prasminę sakinio vietą;
- pagal sakymo tikslą sudaryti tiesioginius, klausiamuosius, skatinamuosius, šaukiamuosius sakinius (be terminų), juos taisyklingai intonuoti ir jų pabaigoje parašyti reikiamus skyrybos ženklus;
- rasti veiksnį (išreikštą daiktavardžio ar asmeninio įvardžio vardininku), tarinį (išreikštą asmenuojamąja veiksmažodžio forma) ir juos tinkamai pažymėti sutartiniais ženklais;
- nagrinėti sakinį, tinkamai keliant klausimus visiems sakinio žodžiams; suprasti, kad sakinio žodžiai vieni su kitais susiję ir yra derinami tarpusavyje;
- vartoti neišplėstinius ir išplėstinius sakinius; vartoti sudėtinius sakinius;
- atskirti neišplėstines vienasrūšes sakinio dalis;
- rašyti kablelį prieš jungtukus *o, bet, tačiau, kad;*
- išskirti kreipinį;
- tinkamai intonuoti tiesioginę kalbą ir ją užrašyti, kai ji eina prieš ir po autoriaus žodžių, kai autoriaus žodžiai įsiterpia į tiesioginę kalbą;
- atlikti nesudėtingus kalbos tyrimus (pvz., pastebėti dėsningumus ir padaryti išvadas; sudaryti atmintines, išvesti taisykles) ir kalbos vartojimo tyrimus (pvz., stebėti kalbos vartojimo situacijas, apibendrinti, padaryti išvadas, formuluoti rekomendacijas).

Baigę Lietuvių kalbos ir literatūros pradinio ugdymo programą mokiniai turėtų gebėti vartoti šias kalbos ir literatūros teorijos sąvokas:

- 1) kalbos garsas, raidė, balsis, balsė, priebalsis, priebalsė, dvibalsis, ilgasis balsis, trumpasis balsis; giminiški žodžiai, šaknis, galūnė, priesaga, priešdėlis, kamienas; sinonimai, antonimai, perkeltinės reikšmės žodžiai; asmenvardžiai, vietovardžiai; veiksmažodis, daiktavardis, būdvardis, prieveiksmis; veiksnys, tarinys; kreipinys, tiesioginė kalba;
- 2) tema, pagrindinė mintis, įvykis, veiksmo laikas, veiksmo vieta; pasaka, sakmė, padavimas, mįslė, patarlė, skaičiuotė, pamėgdžiojimas; rašytojas, pavadinimas, dailininkas, iliustracija, literatūrinė pasaka, apsakymas, pagrindinis veikėjas, pasakų personažai, drama, poetas, eiliuotas ir neeiliuotas kūrinys, eilėraštis, eilėraščio nuotaika, melodija.

Naujo turinio mokymo rekomendacijas kiekvienoje klasėje žr.:

[1 PRIEDAS. Naujo literatūrinio ugdymo turinio mokymo pavyzdžiai pagal klases.](#)

2. AUKŠTESNIŲJŲ PASIEKIMŲ UGDYMAS

Bendrosios nuostatos

Siekiant aukštesnių mokymosi rezultatų, svarbu:

- **kontekstualus ugdymo/si turinys** (aktualizuotas, integruotas, susietas su mokinių kasdieniu gyvenimu);
- **kognityvinių gebėjimų ugdymas** (integruoti, interpretuoti, lyginti, reflektuoti, vertinti):
 - tiriamojo pobūdžio užduotys;
 - užduotys, siejančios perskaitytų kūrinių ir kultūros patirtį, istorijos ir literatūros teorijos žinias;
 - užduotys, lavinančios vaizduotę ir skatinančios integruoti žinias, kurti idėjas;
 - kalbos ir kultūros tiriamieji darbai;
 - projektai, skatinantys kalbinės veiklos įvairovę, mokymąsi per problemų sprendimą, gausinantys mokinio kalbinių išteklių lygį ir pan.;
- **sudėtingesni tekstai.**

Teksto sudėtingumo parametrai:

- Turinio abstraktumo lygmuo.
- Kalbos sudėtingumo lygmuo:
 - sudėtinga sintaksė,
 - sudėtinga /turtinga leksika,
 - tekstas, kuriame trūksta prasmės ryšio žodžių (pvz., elipsiniai sakiniai).

Lyginimas ir supriešinimas skatina mokinius galvoti apie tai, ką perskaitė, įgyti gilesnį supratimą, išžvelgti tarpusavio ryšius, išskirti, kas svarbiausia, tiksliai formuluoti išvadas.

Lyginimo pavyzdžiai:

priešdėlis ir priesaga,
daiktavardis ir veiksmazodis,
kūrinio (kūrinių) veikėjai,
ta pati tema keliuose kūriniuose,
istorinis laikas kelių autorių kūryboje,
kelios recenzijos apie tą patį kūrinį,
dviejų poetų lyrika,
autoriaus autobiografija ir biografija,
Antika ir Viduramžiai,
dvi idėjos arba teorijos...

Galima pasinaudoti [Specialiaisiais moduliais aukštesniųjų gebėjimų turintiems vaikams](#) (parengė mokytojos ekspertės Nida Poderienė ir dr. Sonata Vaičiakauskienė):

[Lietuvių Nr 1 Kalbos situacija 7-8 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 2 Indoeuropiečių kalbų seima 7-8 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 3 Kalba socialinis reiškinys I dalis 5-6 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 4 Kalba socialinis reiškinys II dalis 5-6 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 5 Jausmų galia 8 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 8 K Binkis I dalis 7 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 9 K Binkis II dalis 7 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 10 Kaip gimsta istorijos 5-6 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 13 Akademiniis rašymas 7-8 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 14 Auginti idėjas 5-6 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 15 Žodžių sandara I dalis 5-6 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 16 Žodžių sandara II dalis 5-6 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 17 Žodžių istorija Adaptavimas 7-8 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 20 Erdvė 7-8 kl Mokiniui](#)

[Lietuvių Nr 21 Praeitis veikianti dabartį 8 kl Mokiniui](#)

Kaip pabrėžia modulių autorės, šie moduliai yra orientuoti į analitinio ir kūrybinio mąstymo ugdymą sudėtingesne medžiaga ir užduotimis. Mokytojai, kurių klasėse aukštesniųjų pasiekimų mokiniai išbandė pateiktą medžiagą, išskyrė šiuos aspektus:

- 1) mokinius sudomino ir įtraukė kūrybinės užduotys – būtent jas atlikdami mokiniai geriausiai parodė savo gebėjimus;
- 2) pasiteisino skaityto ir klausyto teksto lyginamosios analizės užduotys, tiriamieji darbai;
- 3) užduotys, kurioms atlikti prašoma naudotis elektroniniais šaltiniais, – tai atitinka šiuolaikinių mokinių poreikius mokytis elektroninėje erdvėje;
- 4) užduotys, kuriose literatūros ir kalbos mokoma siejant su platesniais kontekstais.

Aukštesniųjų pasiekimų ugdymo pavyzdžių pagal klases žr.:

[2 PRIEDAS. Aukštesniųjų pasiekimų ugdymo pavyzdžiai](#)

3. TARPDALYKINIŲ TEMŲ INTEGRAVIMAS. DALYKŲ DERMĖ.

Šiame skyriuje aptariami Gairėse nurodytų tarpdalykinių temų aspektai ir dalykų tarpusavio dermės klausimai. Klasių skyreliuose pateikiama integruotų užduočių, atlikčių ir vertinimo pavyzdžių.

Jungtys su kitais dalykais, dalykų horizontali ir vertikali tarpusavio dermė atsiskleidžia per Gairėse nurodytas tarpdalykines temas. Tarpdalykinis temų integravimas padeda ugdyti visuminį (holistinį) pasaulio suvokimą, išvengti suskaidymo į atskiras padrikas žinias apie objektus ir reiškinius, fragmentinio ir paviršutiniško pasaulio supratimo.

Ugdymo turinys derinamas vertikaliai atsižvelgiant į amžiaus tarpsnių ypatumus, nuosekliai plėtojamas ir gilinamas iš klasės į klasę. Horizontalioji integracija užtikrina skirtingų dalykų dermę, kai tas pats objektas ar reiškinys nagrinėjamas per skirtingų dalykų pamokas ar integralias veiklas.

Mokinio poreikius geriausiai atitinka integralus, visapusiškas ugdymas, kuris apima ne vien žinias, gebėjimus, vertybines nuostatas, bet ir pojūčius, jausmus, vaizduotę. Siekiama racionalios ir neracionalios (intuityvaus, jausminio, sąmoninio) pažinimo dermės, į ugdymo procesą įtraukiant visas mokinio pažinimo galias. Integruojant mokymosi turinį siekiama mokomųjų dalykų tikslų, uždavinių, turinio ir metodų dermės, siekiama taikyti įvairius ugdymo integracijos būdus – asmenybinių, sociokultūrinių, kontekstinių, probleminių, metodų, turinio ir kt.

Tarpdalykinės temos mokantis lietuvių kalbos ir literatūros

Parengė Z. Nauckūnaitė

Tarpdalykinės temos	LKL PUBP turinys
Gimtoji kalba	5–10 klasės Visas LKL PUBP turinys.
Etninė kultūra • Tradicijos ir papročiai • Etnografiniai regionai	5 klasė Mįslės, patarlės, priežodžiai. Žodžio galia. Kokias gyvenimo vertybes iš kartos į kartą perduoda nesenstanti patarlių, priežodžių, mįslių išmintis? Moralinių vertybių ugdymas šeimoje. Tradicinio kaimo bendruomenės santykiai ir vertybės. Lietuvių pasakos. Pasakų paskirtis, jų universali išmintis. Tautosakos motyvai literatūrinėse pasakose. Tautosakos stilizavimas. 6 klasė Mitinis pasakojimas. Lietuvių sakmės. Padavimai. Iš kartos į kartą perduodami pasakojimai – bendruomenę telkianti jėga. Krašto, jo praeities pažinimas. 8 klasė Lietuvių kalbos tarmės.

	Meilės tema dainuojamojoje tautosakoje. Tautosakinis mergelės ir bernelio paveikslas, rūtelių, žirgelio ir kt. simboliai. Mitologinis kūrinio kontekstas. Tautosakinis kūrinio kontekstas. Žemdirbiškosios kultūros vaizdavimas. Žmogaus ir medžio ryšys. Lietuvių karinės-istorinės dainos. 9 klasė Lietuvių tautosaka: samprata, rūšys, žanrai, vertė. Publikuotų tautosakos šaltinių svarba. Etinė mintis tautosakoje. Liaudies dainų žodžio, tono ir ritmo vienovė; lyriškumo raiška. Mitologinės ir tautosakinės pasakos „Eglė žalčių karalienė“ variacijos. Lietuvių kilmės mitas, jo pagrindinės reikšmės ir idėjos. Kilmės mito svarba bendruomenės tapatybei. Tradicinis etosas – vertybės, papročiai, principai. Tautinės bendruomenės tapatybė ir orumas.
Kultūros paveldas	5 klasė Lietuvių tautosaka – jos grožis ir vertė. Pirmasis lietuvių kalbos vadovėlis (M. Mažvydo „Katekizmo“ elementorius). Gimtosios kalbos svarba. 6 klasė Kunigaikščių vardai, jų etimologija (K. Būga). Knygnešystė – unikali, pasaulyje neturinti atitikmenų veikla (UNESCO). 7 klasė Baltų kalbos. Lietuviškoji „robinzonada“. 8 klasė Tarmės – gyvosios kalbos lobynas, bendrinės kalbos turtinimo ir palaikymo šaltinis. Socialinis, istorinis, filosofinis, mitologinis kūrinių kontekstai. 9 klasė Kalbos ir tautos ryšys. Kalba – materialios ir dvasinės kultūros reiškėja, tautos savasties saugotoja. 10 klasė Kultūrinė atmintis kaip civilizacijos pagrindas. Antikinių motyvų ir pasakojimų svarba kultūrai ir literatūrai. Biblija kaip literatūros ir kultūros tekstas: jos svarba Europos tapatybei. Lietuvos valdovų laiškai – senosios lietuvių kultūros dokumentai. Viduramžių pasaulis, herojai ir idealai.

Kultūros raida	5 klasė Lietuvių kalbos žodyno turtingumas. Susipažinimas su dabartinės lietuvių kalbos, sinonimų, antonimų, palyginimų, frazeologijos ir kitais žodynais, žinynais, enciklopedijomis (spausdintiniais ir elektroniniais leidiniais). 6 klasė Lietuvių asmenvardžiai. Vardų ir pavardžių kilmė. Naudojimasis lietuvių kalbos vardų ir pavardžių žodynais. Vietovardžių kilmė. 7 klasė Indoeuropiečių kalbų šeima. Baltų kalbos. 8 klasė Bendrinė kalba ir jos funkcijos. Kalbos normos samprata. Norminė ir nenorminė leksika. Kalbos atmainos (tarmė, sociolektas, žargonas, medialektas) ir jų santykis su bendrine kalba. Lietuvos istorija literatūroje, tautosaka modernioje literatūroje. 9 klasė Dabartinė lietuvių kalbos situacija. Lietuvių kalbos tradicijos ir pokyčių dėmė. <i>Bendrinės lietuvių kalbos žodynas</i> – svarbiausias kalbos norminamasis leidinys. Didysis <i>Lietuvių kalbos žodynas</i> – lietuvių pasaulėvaizdžio, kultūros ir istorijos šaltinis. 10 klasė Lietuvių kalba – mus vienijanti kalba. Tautos ir valstybės kalba. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo veikla (supažindinimas).
Kultūrų įvairovė, daugiakalbystė	5 klasė Tarptautinė vaikų knygos diena Lietuvoje. Tarptautinė gimtosios kalbos diena. 6 klasė Kalba kaip pasaulio pažinimo būdas. Kaip skirtingos kalbos atskleidžia tautos mentalitetą? 7 klasė Pasaulio kalbos. Pasaulio kalbų genealoginė klasifikacija (supažindinimas). Indoeuropiečių kalbų šeima. Baltų kalbos. Pagarba savo ir kitų tautų tradicijoms. Žmogų brandinančios kelionių patirtys. 8 klasė

	Kalba – asmens socialinės tapatybės kūrimo įrankis. Meilės jausmo variacijos įvairių laikotarpių ir autorių kūrinuose. 9 klasė Kalbos ir tautos ryšys. Kalba – materialios ir dvasinės kultūros reiškėja, tautos savasties saugotoja. „Kalbų skirtingumas yra žmogaus santykio su pasauliu skirtingumas“ (A. Maceina). Kalbos kitimas, kitų kalbų poveikis lietuvių kalbai ir kultūrai. Dabartinė lietuvių kalbos situacija. 10 klasė Mito universalumas. Graikų mitinio pasaulio modelis. Mitų herojai ir jų žygių prasmė. Kokias universalias reikšmes ir idėjas perduoda senovės graikų mitai? Epas – tautinę bendruomenę vaizduojantis, ugdantis ir telkiantis pasakojimas, kalbos, mąstymo, vaizduotės, dorinių nuostatų lobynas. Kokias vertybes ir idealus gina antikinio epo herojai, kaip jie supranta garbę, šlovę, kilnumą? Problemos ir iššūkiai literatūroje.
Istorinė savimonė • Šalies nacionalinis saugumas • Pasipriešinimo istorija	6 klasė Iš kartos į kartą perduodami pasakojimai – bendruomenę telkianti jėga. Krašto, jo praeities pažinimas – tėvynės meilės ir pilietiškumo šaltinis. Raštas, knygos jungia ir telkia tautą, kuria tapatybę. Kova už lietuvių kalbą XIX a. pab.–XX a. pr. Poetinis tėvynės vaizdas. Kodėl jis mums svarbus? Lietuvos himnas – tautos gyvenimo gairės. Žmogaus jausminių būsenų ir tėvynės idealų meninė raiška. Tikros ir išgalvotos naujienos medijose. 8 klasė Literatūrinė istorijos interpretacija. Kovos už laisvę visuotinio ir žmogaus pasiaukojimo bendruomenei idėjos karo dainose. Literatūra istorine tematika ir jos ekranizacijos. Dokumentikos ir grožinės literatūros ryšiai. Memuarai, asmeninės patirties pasakojimai (atsiminimai, dienoraščiai, laišakai). Tremties, holokausto, pokario patirtys ir pasirinkimai. Laisvė kaip aukščiausias žmogaus idealas. Didvyriškumo ir patriotizmo išaukštinimas partizanų, kovos už nepriklausomybę dainose, poezijoje, kituose tekstuose. Dokumentinės literatūros interpretacijos teatre, kine. Žiniasklaidos paskirtis ir ypatybės. Žiniasklaidos žanrai: naujienos, reportažas, analitinis straipsnis, nuomonė, replika, interviu, reklama ir kt.

	Televizijos ir radijo literatūros ir kultūros laidų specifika ir įvairovė. Tikslingas jų žiūrėjimas ar klausymasis. 9 klasė Asmuo bendruomenėje. Kaip bendruomenės likimas priklauso nuo jos narių apsisprendimų, išipareigojimų, laikysenos, poelgių? 10 klasė Lietuvių kalba – mus vienijanti kalba. Tautos ir valstybės kalba. Lietuvos Respublikos Konstitucija (14 str.), Lietuvos Respublikos valstybinės lietuvių kalbos įstatymas (supažindinimas).
Pilietinės visuomenės savikūra • Ekstremalios situacijos • Antikorupcija • Intelektinė nuosavybė	5 klasė Rašto kultūra. Reklama: vaizdo ir teksto įtaigumas. Reklamos vaikams, jų paskirtis. 6 klasė Rašytinės kalbos etiketas. Adresato ir komunikavimo situacijos reikšmė. Informaciniai tekstai, jų struktūra. Tinkamas informacijos šaltinio nurodymas. Išvados, jų formulavimas. Skaitmeninės technologijos ir tinkamai parengtų (taisyklinga kalba, nurodant šaltinius ir panaudotą literatūrą ir kt.) pateikčių kūrimas savo pranešimams. Televizijos ir radijo laidų specifika ir įvairovė. Tikslingas jų žiūrėjimas ar klausymasis. Socialinė reklama. Reportažinės fotografijos, karikatūros, antraštės. 7 klasė Publicistikos ir grožinės literatūros panašumai ir skirtumai. 8 klasė Teisėtas naudojimasis skaitmeniniu turiniu. Atsakomybė už paskelbtą informaciją. Manipuliacija ir propaganda komercinėje reklamoje ir žiniasklaidos pranešimuose. Komercinių reklamų analizė. 9 klasė Įvairūs informacijos šaltiniai ir technologijos. Informacijos paieška, atranka, šaltinių patikimumo nustatymas. Pagrįstas ir nepagrįstas požiūris. Įtakos darymo būdai. Antraščių paskirtis. Išgalvotų naujienų problema. Žiniasklaidos žanrai (naujienos, interviu, komentaras, anotacija ir kt.), jų paskirtis, sandara, kalbos ypatybės. Naujienų rašymas: medžiagos ir informacijos šaltinių pasirinkimas ir atsakomybės prisiėmimas už paskelbtą informaciją. Naujienų antraštės. Interviu rašymas: klausimų tipai; pasirengimas, klausimų uždavimas, rašymas, redagavimas ir sudarymas.

	Reikiamos informacijos paieška bibliotekoje ir internete, kritiškas šaltinių pasirinkimas, tinkamas rėmimasis jais ir jų nurodymas. 10 klasė Naudojimasis įvairiais informacijos šaltiniais, reikalingos informacijos atranka, lyginimas, kaupimas ir vertinimas, jos tinkamumo ir patikimumo nustatymas; teisėtas naudojimasis skaitmeniniu turiniu. Grožinių ir negrožinių tekstų idėjos, keliamos problemos ir intencijos, sąsajos su kontekstu, įtakos darymo būdai. Tiesioginės ir paslėptos teksto poveikio priemonės. Išgalvotų naujienų problema. Autoriaus individualybė. Kalbos laisvė ir jos ribos. Žiniasklaidos žanrai (nuomonė, reklama, recenzija, esė ir kt.), jų paskirtis, sandara, kalbos ypatybės. Nuomonių rašymas: savo nuomonės apie diskutuojamą problemą reiškimas, jos paaiškinimas ir pagrindimas. Straipsnio rašymas. Reikalingos informacijos radimas, kritiškas vertinimas, atranka ir tinkamas panaudojimas. Informacijos šaltinių nurodymas.
Asmenybės, idėjos	5 klasė M. Valančius – lietuvių vaikų literatūros pradininkas. Jonas Biliūnas, Vytautė Žilinskaitė. 6 klasė Tautinis atgimimas: asmenybės, kūrusios ir tebekuriančios Lietuvą. A. Baranausko vaidmuo spaudos draudimo laikais. V. Kudirkos idealai. Maironis kaip lietuvių bendruomenę telkianti asmenybė. Motiejus Valančius, Vincas Kudirka, Šatrijos Ragana. 7 klasė Laimės ir gyvenimo prasmės tema literatūroje. Kodėl žmogui reikia turėti idealų, aukštų gyvenimo siekių ir jų neprarasti? Vytautas Mačernis, Kazys Binkis, Bernardas Brazdžionis, Jonas Mekas. 8 klasė Ar meilė, draugystė gali keisti tikrovę, daryti visuomenės gyvenimą žmoniškesnį, kilnesnį? Jauno žmogaus brandos kelias. Atmintis ir tapatybė. Kuo svarbi bendruomenės atmintis ir istorinis pasakojimas? Adomas Mickevičius, Maironis, Vincas Krėvė, Kazys Boruta, Dalia Grinkevičiūtė, Bronius Krivickas. 9 klasė Gimtosios kalbos svarba. Pirmosios lietuviškos knygos. Literatūra nacionalinės kultūros kontekste. Tautinės bendruomenės tapatybė. Ką reiškia būti lietuviu, Lietuvos žmogumi šiandien? Kuo grindžiamas asmens ir tautos, asmens ir tėvynės ryšys?

	Martynas Mažvydas, Mikalojus Daukša, Kristijonas Donelaitis, Žemaitė, Marija Gimbutienė. 10 klasė Tradicijos ir modernumo dermė. Antikos kultūros ženklai, bibliniai motyvai, kultūrinė atmintis. Kazys Bradūnas, Bronius Krivickas, Nijolė Sadūnaitė.
Socialinė ir ekonominė plėtra • Pasaulis be skurdo ir bado • Žiedinė ekonomika • Pažangios technologijos ir inovacijos	5 klasė Kokias gyvenimo vertybes iš kartos į kartą perduoda nesenstanti patarlių, priežodžių, mįslių išmintis? Šeima ir namai. Žmogaus ryšio su žmogumi vertė. 6 klasė Naujausios informacijos perdavimo galimybės. 7 klasė Informacinės technologijos ir tekstas. Informacijos pateikimas internetiniuose tinklalapiuose. Audiovizualinis tekstas. Teksto ir vaizdo (ilustracijos, filmo, spektaklio ir kitų kūrinio adaptacijų vizualinėse medijose) sąsajos. Skaitmeninių technologijų panaudojimas teksto elementų iliustravimui. 8 klasė Informacinės technologijos ir tekstas. Elektroninių informacijos priemonių pasakojimo formos. Teksto ir vaizdo (ilustracijos, filmo, spektaklio ir kitų kūrinio adaptacijų vizualinėse medijose) sąsajos. Skaitmeninių technologijų panaudojimas pateikčių, laidų (filmų) kūrimui. 9 klasė Įvairūs informacijos šaltiniai ir technologijos. Informacinių tekstų, pateikčių, laidų, tinklaraščių, elektroninių knygų ar filmų kūrimas kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis. Žodžio, vaizdo ir garso dermė (reikšmių ansamblis). 10 klasė Kalba ir informacinės technologijos. Informacinių tekstų, pateikčių, laidų, tinklaraščių, elektroninių knygų ar filmų kūrimas kūrybiškai ir atsakingai naudojantis skaitmeninėmis technologijomis.
Migracija, geopolitiniai konfliktų sprendimai	7 klasė Keliautojo įvaizdžiai. Pagarba savo ir kitų tautų tradicijoms. Žmogų brandinančios kelionių patirtys. Kaip atvirame pasaulyje neprarasti savo šaknų? Ateities įsivaizdavimas literatūroje. Atsakomybė už žmonijos ateitį, kultūrą, atminties saugojimas. Humanizmo svarba. 9 klasė

	Egzistencinės, moralinės, socialinės, politinės problemos literatūroje. 10 klasė Vartotojiško mąstymo pavojai. Laisvos minties ir laisvo žodžio svarba. Koks literatūros vaidmuo grumiantis su totalitarinių režimų absurdu? Egzistencinė problematika XX–XXI a. literatūroje. Kaip išsaugoti humanizmo idealus brutaliame pasaulyje?
Aplinkos tvarumas • Aplinkos apsauga • Ekosistemų, biologinės įvairovės apsauga • Klimato kaitos prevencija • Tvarūs miestai ir gyvenvietės • Tausojantis žemės ūkis • Atsakingas vartojimas	5 klasė Pažintinė literatūra ir jos temų įvairovė, faktų svarba pažintiniame tekste. Dalykinio ir meninio stiliaus tekstai, jų paskirtis ir kalbos ypatybės. 6 klasė Šeima ir bendruomenė literatūroje. 7 klasė Atsakomybė už žmonijos ateitį, kultūrą, atminties saugojimas. 8 klasė Žemdirbiškosios kultūros vaizdavimas. Žmogaus ir medžio ryšys. 9 klasė Kalba ir literatūra – bendruomenės tapatybės atramos. Asmuo bendruomenėje. Harmoninga gamtos galia, gamtos ir žmogaus sielos dermė. 10 klasė Epas – bendruomenę telkiantis pasakojimas. Brandus žmogus ir jo įsipareigojimai bendruomenei.
Mokymasis visą gyvenimą	5 klasė Knygos vertė žmogaus gyvenime. Aktyvus klausymasis (pritarimo teiginiai, klausimas ir atkartojimas savais žodžiais rodant savo supratimą, pvz., <i>Jei gerai suprantu, tai...?</i>). Teksto turinio atpasakojimas ir paaiškinimas savais žodžiais. Savo kalbėjimo ir klausymo apmąstymas. Internetas kaip akiračio plėtimo priemonė ir informacijos šaltinis. Žodynai, žinynai, enciklopedijos, jų sandara ir paskirtis. Atidusis (įdėmusis) skaitymas (apibrėžimų, taisyklių, instrukcijų kt.); pažintinis (apžvalginis) skaitymas (knygų, laikraščių, žurnalų, skrajučių ir kt.); ieškomasis skaitymas (žodynų, žinynų ir kt.). Naudojimasis įvairiais informacijos šaltiniais, įskaitant ir skaitmeninį turinį, reikalingos informacijos radimas. Teksto struktūrinių ir grafinių savybių analizė (paryškinti žodžiai, svarbiausios frazės ir kt.). Klausimų tekstui kėlimas (kas, kur, kada, ką veikia?...); teksto minčių citavimas ir perfrazavimas savais žodžiais. Skaitomo teksto komentavimas, susiejant su savo žiniomis ir patirtimi. Faktų ir nuomonės vaizdavimas sutartiniais simboliais. Teksto esminių žodžių, svarbių minčių žymėjimas. Teksto pavertimas

	grafine struktūra (veiksmo sekos ir pan.). Lentelių ar kitokių lyginimo schemų sudarymas. 6 klasė Aktyvus klausymasis (tikslų išsiaiškinimas, informacijos pasižymėjimas). Savo klausymo ir kalbėjimo bei kitų suteiktos grįžtamosios informacijos apmąstymas. Naudojimas įvairiais informacijos šaltiniais, įskaitant ir skaitmeninį turinį, reikalingos informacijos radimas. Nesuprantamų žodžių aiškinimas, patikrinant jų reikšmę žodynuose, LKI skaitmeniniuose ištekliuose ir kituose informaciniuose šaltiniuose. Teksto struktūrinių ir grafinių savybių analizė (esminiai žodžiai, svarbiausios frazės, saitai, elektroniniai meniu, piktogramos ir pan.). Klausimų tekstui kėlimas (kas, kur, kada, ką veikia?...); teksto minčių citavimas ir perfrazavimas savais žodžiais; teksto turinio plano sudarymas naudojant klausimus ir esminius žodžius. Skaitomo teksto komentavimas, susiejant su savo patirtimi. Faktų ir nuomonės, veikėjo bruožų, elgesio, veiksmo eigos ir pan. vaizdavimas sutartiniais simboliais. Teksto esminių žodžių, reikšmingų detalių, svarbių, įdomių minčių žymėjimas. Teksto pavertimas grafine struktūra (kūrinio siužeto plano, veikėjų santykių ir pan.). Lentelių ar kitokių lyginimo schemų sudarymas (pvz., knygoje vaizduojamų veikėjų lyginimas ir pan.). 7 klasė Informacijos užsirašymas. Klausimų pateikimas kalbėtojiui. Informacijos paieška, atranka ir kritinis vertinimas. Pagrįsta ir nepagrįsta informacija. Naudojimas įvairiais informacijos šaltiniais, reikalingos informacijos paieška, atranka, vertinimas. Teksto sandaros analizė (kaip siejasi tekstas ir lentelė, tekstas ir vaizdas arba jį lydintis garsas). Klausimai tekstui (kodėl, kaip?..). Teksto minties nusakymas savais žodžiais, apibendrinimas, perfrazavimas. Teksto temos ir pagrindinės minties formulavimas, pagrindžiant savo teiginius teksto pavyzdžiais ir citatomis. Nesuprantamų dalykų aiškinimas, remiantis artimiausiu teksto kontekstu. Pasikartojančių žodžių pasibraukimas aiškinantis temą, problemą. Esminių teksto žodžių, reikšmingų detalių žymėjimas. Skaitomo teksto komentavimas, kūrinio problemų susiejimas su savo žiniomis ir patirtimi. Diskutavimas grupėje apie perskaitytą knygą. Teksto pavertimas grafine struktūra (veiksmo schemas, veikėjų santykiai ir pan.). Lentelių ar kitokių lyginimo schemų sudarymas (pvz., skirtingų kūrinio veikėjų, jų minčių, vertybių lyginimas ir pan.). Veikėjo veiksmų plano, herojaus kelionių žemėlapis ir pan. sudarymas. 8 klasė Reikšmingos informacijos pasižymėjimas. Fakto ir nuomonės skyrimas. Klausimų, reikalaujančių tikslinimo ir aiškinimo, pateikimas kalbėtojiui. Naudojimas įvairiais informacijos šaltiniais, reikalingos informacijos paieška, atranka, vertinimas; teisėtas naudojimas skaitmeniniu turiniu. Faktiniai ir analitiniai iš teksto suformuluoti klausimai. Teksto minties nusakymas savais
--	--

	žodžiais, apibendrinimas, perfrazavimas. Teksto temos, pagrindinės minties, problemos formulavimas, pagrindžiant savo teiginius teksto pavyzdžiais ir citatomis. Priežasties ir pasekmės, teiginių ir argumentų ir pan. vaizdavimas sutartiniais simboliais. Esminių teksto žodžių, reikšmingų detalių žymėjimasis. Skaitomo teksto komentavimas, kūrinio problemų susiejimas su savo žiniomis ir patirtimi, su bendruomenės problemomis. Knygų (ir mokyklos kultūrinių įvykių) komentavimas mokyklos intranete. Teksto pavertimas grafine struktūra (kūrinio veikėjų ryšių tinklas, vaizduojamo pasaulio elementų sąsajos ir pan.). Lentelių ar kitokių lyginimo schemų sudarymas (pvz., skirtingų kūrinių veikėjų, jų minčių, vertybių lyginimas ir pan.). 9 klasė Žodinės diskusijos teiginių ir reikiamos informacijos žymėjimasis klausant pranešimo. Klausomos kalbos pagrindinės minties bei jos plėtojimo nustatymas; svarbiausių teiginių užsirašymas. Klausimų uždavimas kalbėtojiui. Savo klausymo ir kalbėjimo refleksija, atsižvelgiant į kitų suteiktą grįžtamąją informaciją, jos panaudojimas taikomoms strategijoms tobulinti. Naudojimasis įvairiais informacijos šaltiniais, reikalingos informacijos atranka, lyginimas ir vertinimas, jos tinkamumo nustatymas; teisėtas naudojimas skaitmeniniu turiniu. Probleminių klausimų tekstui kėlimas; atsakymas į faktinius, probleminius ir analitinius iš teksto suformuluotus klausimus. Pagrindinės minties nustatymas iš tiesiogiai ar netiesiogiai pateiktos informacijos. Teksto turinio apibendrinimas. Autoriaus idėjų formulavimas savais žodžiais, pagrindžiant savo teiginius teksto pavyzdžiais ir citatomis. Teksto pavertimas grafine struktūra. 10 klasė Klausomos kalbos pagrindinės minties bei jos plėtojimo ir patvirtinimo nustatymas; svarbiausių teiginių užsirašymas. Klausimų uždavimas kalbėtojiui; pokalbio plėtojimas atkuriant svarbiausias kalbos dalis. Žodinės diskusijos teiginių ir reikiamos informacijos žymėjimasis klausant pranešimo. Režiumavimas to, kas buvo išgirsta. Savo klausymo ir kalbėjimo refleksija, atsižvelgiant į kitų suteiktą grįžtamąją informaciją, jos panaudojimas taikomoms strategijoms tobulinti. Naudojimasis įvairiais informacijos šaltiniais, reikalingos informacijos atranka, lyginimas, kaupimas ir vertinimas, jos tinkamumo ir patikimumo nustatymas; teisėtas naudojimas skaitmeniniu turiniu. Skaitomo teksto komentavimas, santrauka. Probleminių klausimų tekstui kėlimas. Pagrindinės minties nustatymas iš tiesiogiai ar netiesiogiai pateiktos informacijos. Teksto turinio, pagrindinės minties ir problemos apibendrinimas. Autoriaus idėjų formulavimas savais žodžiais, pagrindžiant savo teiginius teksto pavyzdžiais ir citatomis. Teksto pavertimas grafine struktūra (veiksmaus schemos, vaizduojamojo pasaulio elementų sąsajos ir pan.). Kūrinių lyginimo lentelių / schemų sudarymas. Savo ir / ar kitų
--	--

	skaitytojų skaitymo įgūdžių, poreikių, patirties analizė ir įvertinimas (pokalbis, esė, pristatymas, sąrašo sudarymas). Įvairūs informacijos šaltiniai ir technologijos. Informacijos paieška, atranka, šaltinių patikimumo ir teksto informacinės vertės nustatymas. Autoriaus pozicijos neutralumas / šališkumas. Pagrįstas ir nepagrįstas požiūris. Tezių rašymas. Asmeniškai tinkamiausių planavimo, rašymo ir redagavimo strategijų nustatymas. Lingvistinis tekstų redagavimas. Tekstų tobulinimas ir skelbimas. Rašymo gebėjimų tobulinimo refleksija.
Žmogaus teisės, lygios galimybės	5 klasė Kalbėjimo situacija, tikslas ir adresatas. Tinkamos kalbinės raiškos pasirinkimas. Pokalbio pradžios ir pabaigos etiketas. 6 klasė Kalbėjimo situacijos – viešoji ir asmeninė erdvė, tikslai ir adresatas – suaugusieji, bendraamžiai. Tinkamos kalbinės raiškos pasirinkimas ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimas. Neverbalinės raiškos (išvaizdos, veido išraiškos, vaizdinių priemonių ir pan.) svarba. 7 klasė Literatūra kaip pasaulio ir savęs pažinimo būdas. Jaunas žmogus sudėtingose situacijose. Gyvenimo vertė. Santykis su <i>kitu</i>, <i>kitokiu</i>. Stereotipų poveikis. Paauglio santykis su problemiška aplinka, laimės siekis. Asmens, grupės tapatybė ir <i>kitas</i>. Kitoniškumas ir laisvė. Bendravimas grupėje. Pokalbio inicijavimas ir plėtojimas, dalijimasis informacija ir patirtimi. Kalbinė raiška dalijantis patirtimi, nuomone ir informacija. Fakto ir nuomonės skyrimas. Bendravimo raštu ir žodžiu skirtumai. Ginčas ir ginčo taisyklės. Tiesos siekimas, pritarimas ar prieštaravimas pasirenkant tinkamą kalbinę raišką, gebėjimas susitarti. 8 klasė Pagarba senatvei – pagarba gyvenimui. Seno žmogaus tvirtybė ir gyvenime įgyta išmintis. Verbalinio ir neverbalinio bendravimo su auditorija etiketas. Bendravimas grupėje. Pokalbio inicijavimas ir plėtojimas, dalijimasis informacija ir patirtimi, požiūrio reiškimas ir pagrindimas, bendro sprendimo priėmimas. Ginčas ir ginčo taisyklės. Diskusija. Tiesos siekimas, pritarimas ar prieštaravimas pasirenkant tinkamą kalbinę raišką ir kuriant teigiamus tarpusavio santykius, gebėjimas susitarti. 9 klasė Paauglio, jaunuolio paveikslas. Santykių su draugais ir šeima vaizdavimas paauglių literatūroje. Egzistencinės, moralinės, socialinės, politinės problemos literatūroje.

	Viešojo bendravimo etika. Dalijimasis informacija, patirtimi ir nuomone, atsižvelgiant į kalbėjimo situaciją ir adresatą. Pokalbis, diskusija. Argumentuotas problemų kėlimas, tinkamas pritarimas ar prieštaravimas. Dalyvavimas įvairiose komunikavimo situacijose, pasirenkant tinkamas raiškos priemonės ir kuriant teigiamus tarpusavio santykius. 9 klasė Darnios šeimos palaima. Moters vaidmuo. 10 klasė Dalijimasis informacija, patirtimi ir nuomone, atsižvelgiant į kalbėjimo situaciją ir adresatą. Pokalbis, diskusija, debatai. Argumentuotas problemų kėlimas, kultūringas svarstymas, atsakingas sprendimų priėmimas.
Sveikata, sveika gyvensena • Asmens savybių ugdymas • Streso įveika • Rūpinimasis savo ir kitų sveikata • Saugus elgesys • Žalingų įpročių prevencija	5 klasė Pasakų paskirtis, jų universali išmintis. Pasakos didaktika. Pasakų veikėjai, jų siekiai ir vertybės. Literatūros kūrinių veikėjų apsisprendimas, įsipareigojimas, baimė, išdavystė, ištikimybė, pasiaukojimas. Kaip literatūra padeda mąstyti apie save? Vaikystės patirtys. Šeima ir namai. Žmogaus ryšio su žmogumi vertė. Personažai ir jų vertybinės nuostatos (klaidos kaina, atsakomybės, draugiškumo ir atjautos svarba). Asmeninio apsisprendimo reikšmė (vaikystės, jaunystės pasirinkimais kuriame savo gyvenimą). Bendravimo telefonu, elektroniniu paštu ir socialiniuose tinkluose elgesio taisyklės. 6 klasė Šeima ir bendruomenė literatūroje. Vaikų gyvenimo atspindžiai. Darnios šeimos grožis. Gyvenimo išbandymų vaizdavimas. Žmogaus elgesys, jausmai, apsisprendimai sudėtingose situacijose. Pasitikėjimas savimi, orumas ir savigarba. Jautrumas kitam ir artimo meilė. Bendravimo telefonu, elektroniniu paštu ir socialiniuose tinkluose etiketas ir saugumas. 7 klasė Jaunas žmogus sudėtingose situacijose. Kaip mes galime patys save kurti, auginti? Kūrinio vertybės (drąsa ir pažinimo troškulys; draugystė, pagarba, meilė ir pasiaukojimas; savivertė, orumas ir lygiavertiškumas; įsipareigojimas ir atsakomybė; ištikimybė ir pasitikėjimas). Rašymas pasirinktam adresatui, atsižvelgiant į komunikavimo situaciją. Kalbos priemonių pasirinkimas susirašinėjant elektroniniu paštu ir pokalbių svetainėse. 8 klasė

	Pagarba senatvei – pagarba gyvenimui. Seno žmogaus tvirtybė ir gyvenimu įgyta išmintis. Vaikų ir jaunuolių apsisprendimai ribinėse situacijose: kas juos lemia? Kaip skaudžios patirtys brandina asmenybę? Dėl kokių idealų aukojamasi? Kodėl svarbu gebėti į save ir pasaulį pažvelgti ironiškai? Poetinė ir socialinė juoko reikšmė. Tono ir stiliaus pasirinkimas atsižvelgiant į tikslą ir adresatą. 9 klasė Knyga – pokalbis su kitu ir savimi. Kaip knygos veikia mūsų gyvenimą? Kaip iš knygų suprantame savo ir kito patirtį? Kūrinyje teigiamos vertybės. Žmogaus atramos (gamta, tikėjimas, knygos, veikla). Paauglio jaunuolio paveikslas, santykių su draugais ir šeima vaizdavimas paauglių literatūroje. Tinkamų kalbos formų pasirinkimas bendraujant elektroninėmis priemonėmis, atsižvelgiant į bendravimo tikslus, paisant bendravimo dalyvių ir situacijos (kreipimasis, sveikinimasis, pokalbio inicijavimas ir plėtojimas, kultūringas pokalbio pertraukimas, pokalbio išvengimas; telefoninis pokalbis ir pan.). Bendravimas internetinėse pokalbių svetainėse. Lingvistinė etika. Saugumas. Kalbos laisvė ir jos ribos. 10 klasė Moralinės kolizijos, asmens pasirinkimo laisvė ir elgesio motyvai. Tinkamų kalbos formų pasirinkimas bendraujant elektroninėmis priemonėmis, atsižvelgiant į bendravimo tikslus, paisant bendravimo dalyvių ir situacijos (kreipimasis, sveikinimasis, pokalbio inicijavimas ir plėtojimas, kultūringas pokalbio pertraukimas, pokalbio išvengimas; telefoninis pokalbis ir pan.). Bendravimas internetinėse pokalbių svetainėse. Lingvistinė etika, orumas. Komplimentų etika. Anonimiškumo poveikis kalbos vartojimui. Saugumas. Įvairūs informacijos šaltiniai ir technologijos. Informacijos paieška, atranka, šaltinių patikimumo ir teksto informacinės vertės nustatymas. Autoriaus pozicijos neutralumas / šališkumas. Pagrįstas ir nepagrįstas požiūris.
Finansinis raštingumas • Žinios apie finansus • Finansų planavimas ir valdymas • Rizika ir grąža	5 klasė Romėniški ir arabiški skaitmenys, jų vartojimas. Datos, matų, piniginių vienetų ir kitos santrumpos. Tekstų su skaitmenimis skaitymas. 7 klasė Mokslinio ir administracinio stiliaus tekstai, jų paskirtis, sandara, kalbos ypatybės.

Ugdymas karjerai	5 klasė Praktinių tekstų (etiketės, taisyklės, tvarkaraščiai ir kt.) paskirtis, sandara ir kalbos ypatybės. Aktualių praktinių tekstų rašymas. 6 klasė Praktinių tekstų (schemos, sąrašai, anketos ir kt.) paskirtis, sandara ir kalbos ypatybės. Aktualių praktinių tekstų rašymas. 7 klasė Praktinių tekstų rengimo principai. Praktinių tekstų (instrukcija, pasiaiškinimas, prašymas ir kt.) paskirtis, sandara, kalbos ypatybės. Aktualių praktinių tekstų rašymas. 8 klasė Praktinių tekstų rengimo principai. Praktinių tekstų (charakteristika, dalykinis laiškas ir kt.) paskirtis, sandara, kalbos ypatybės. Aktualių praktinių tekstų rašymas. 9 klasė Viešųjų kalbų rūšys pagal teksto funkcijų dominantę (informacinės, apeliacinės, emocinės), jų paskirtis, kompozicijos ir kalbinės raiškos ypatybės. Argumentuotos informacinės kalbos (kalbos, literatūros ar kultūros tema) parengimas ir pasakymas pagal žanro reikalavimus. Tiriamasis kalbos ar literatūros darbas. Akademinės kalbos reikalavimai. Mokslinio darbo struktūra. Pranešimo iš tiriamųjų kalbos ar literatūros darbų parengimas ir pristatymas. Pristatymo situacija ir tikslai (kam, ką ir kodėl). Kalbos struktūros (chronologinė, erdvinė, teminė, priežasties ir pasekmės). Kalbinės raiškos pasirinkimas pagal žanro reikalavimus. Praktinių tekstų rengimo principai. Praktinių tekstų (gyvenimo aprašymas, motyvacinis laiškas, protokolas ir kt.) paskirtis, sandara, kalbos ypatybės. 10 klasė Viešosios kalbos (teisminės, socialinės politinės ir kt.), jų analizė. Argumentuotos informacinės ar įtikinimo kalbos (kalbos, literatūros ar kultūros tema) parengimas ir pasakymas pagal žanro reikalavimus. Pranešimo iš tiriamųjų kalbos ar literatūros darbų parengimas ir pristatymas. Pristatymo situacija ir tikslai (kam, ką ir kodėl). Kalbos struktūros (chronologinė, erdvinė, teminė, priežasties ir pasekmės, palyginimo ir kontrasto). Kalbinės raiškos pasirinkimas pagal žanro reikalavimus. Straipsnio rašymas. Reikalingos informacijos radimas, kritiškas vertinimas, atranka ir tinkamas panaudojimas. Informacijos šaltinių nurodymas. Praktinių tekstų (laikaraštis, ataskaita, įgaliojimas ir kt.) paskirtis, sandara, kalbos ypatybės. Pagrindiniai raštvedybos reikalavimai.
-----------------------------	---

Lietuvių kalbos ir literatūros integravimo galimybės su kitais dalykais. 5–10 klasės

Rengia Z. Nauckūnaitė

(Pildoma ir koreguojama pagal patikslintus kitų dalykų BP projektus.)

Dalykas	Klasė, tema	Pastabos
Lietuvių kalba, 5-6 klasės		
Informatika	<i>Informacijos paieška interneto kataloguose.</i> <i>Autorių teisės:</i> viešai paskelbto kūrinio dalies citavimas nurodant citatos šaltinį, autorių ar autorius. <i>Tekstų rengyklė:</i> teksto dalys, šriftai, stiliai, galimybės sudaryti lenteles, įterpti piešinius ar kitus objektus; tekstų rinkimas (lietuviškos kabutės, brūkšniai ir brūkšneliai, pastraipos pirmosios eilutės įtrauka), darbas su tekstų fragmentais (kopijuoti, iškirpti, įterpti, pašalinti); teksto kalbos nustatymas, sukurto teksto rašybos ir gramatikos tikrinimas automatiškai. Kuriamo turinio prasmingumas ir aktualumas mokiniui, kalbos taisyklingumas, vertybinių nuostatų laikymasis, pilietiškas požiūris, atsakomybė. Temos: įspūdžiai, nuomonė apie skaitomus tekstus, patikusių knygų ar tekstų pristatymas, dienoraštis (tinklaraštis), laiškai knygų autoriams, dainų, filmų aptarimas, mokslinės fantastikos kūrimas.	Taikoma visam lietuvių kalbos ir literatūros kursui 5-6 klasėse.
	Virtualus bendravimas ir bendradarbiavimas: Elektroninis paštas. Pokalbio svetainės ir bendravimo programos. Bendradarbiavimo priemonės ir debesų technologijos. Kibernetinės grėsmės. Informacijos apie save pateikimas internete. Elektroninio bendravimo taisyklės. Elektroninio bendravimo etikos normos. Saugus bendravimas ir bendradarbiavimas virtualioje erdvėje. Integruoto turinio kūrimas naudojant įvairius skaitmeninius įrankius: grafikos, pateikčių, teksto rengyklės.	
Istorija	<i>Laiko suvokimas ir skaičiavimas skirtingais istoriniais periodais.</i> Laiko juosta: asmeninės kūrimas ir Lietuvos istorijos įvykių žymėjimas (nuolatinis pildymas). Žemėlapis: istorinių objektų, įvykių ir kitų svarbių vietų žymėjimas Lietuvos ir/ar gyvenamosios vietovės žemėlapyje (nuolatinis pildymas). <i>Lietuva ir lietuviybė pasaulyje.</i> XX a. lietuviybės centrai už Lietuvos ribų. Rekomenduojama tema: pasirinktos pasaulio lietuvių bendruomenės istorija (Argentinoje, Latvijoje, Jungtinėje Karalystėje ar kitur): įsikūrimas, veikla, dabartinis santykis su Lietuva	

Muzika	Lietuvių liaudies dainos (įv. žanrų), sutartinės; smulkioji tautosaka (ritmavimui ir kūrybai). Muzikinės struktūros: pvz.: klausimas-atsakymas; motyvas, frazė, sakiny (sąsajos su lietuvių kalba); paprastos muzikinės formos (periodas, 2-jų ir 3-jų dalių rondo, variacijos). Kalendorinis metų ratas: šventės ir dainos; sutartinių žanrai ir atlikimo būdai, kt.	
Dailė	<i>Meninės išraiškos bruožai.</i> Simetriška ir nesimetriška kompozicija. Visuma ir detalė. Dydžių ir spalvų santykiai. Koloritas – šviesus, tamsus, vienspalvis, įvairiaspalvis ir kt. Taškų tapyba. <i>Vaizdavimo būdai ir galimybės.</i> Kuria scenovaizdžio maketus, savo ir svajonių kambario interjero projektus, interjero akcentus, asmeninių daiktų projektus, modelius. <i>Dailės rūšys.</i> Teatro dailė. Knygų iliustracija. Kaligrafija. <i>Kultūrinis paveldas.</i> Architektūros paminklai Lietuvoje. Dailės kūriniai artimiausiuose muziejuose ir dailės parodose. <i>Etninė kultūra.</i> Senovės baltų ženklai ir simboliai, kultūros artefaktai; skirtingų Lietuvos regionų kostiumai. Lietuvių liaudies grafika, tapyba, skulptūra, mažoji architektūra (koplytėlė, koplytstulpis), krikštai, šiuolaikinės tautodailės kūriniai. <i>Idealai, vertybės, asmenybės.</i> Svarbių savo šalies įvykių, žmonių, idėjų įprasminimas dailės kūriniuose. Šventųjų vaizdavimo būdai, atributai. S. Riauba, L. Šepka, P. Gerlikienė, V. Van Gogas ir jų kūriniai. Lietuvos dailininkai (peizažų tapytojai): J. Vienožinskis, A. Žmuidzinavičius, P. Kalpokas, M. Cvirkienė ir jų kūriniai. <i>Projektai. Integruota veikla.</i> Gamta – meno kūrinių įkvėpimo šaltinis. Skaitmeninio vaizdo kūrimas naudojant savo ir kitų dailininkų kūrinius, paverčiant vaizdą miniatiūra, atviruku, plakatu.	
Etninė kultūra	<i>Etnografiniai regionai. Šalies kraštovaizdžio ypatybės.</i> Mokiniai aptaria Lietuvos etnografinius regionus – Aukštaitiją, Dzūkiją (Dainavą), Suvalkiją (Sūduvą), Žemaitiją, Mažąją Lietuvą. Susipažįsta su įvairių regionų tarmėmis, tautosaka, liaudies dainomis, instrumentine muzika ir šokiais, žmonių gyvensena ir charakteriu. Palygindami regionus, apibūdina svarbiausius jų skirtumus. Aiškinasi, kokiam etnografiniam regionui priklauso gyvenamoji vietovė ir (ar) iš kokio regiono yra kilę tėvai, seneliai, proseneliai. Diskutuoja apie tarmių tradicijos tęstinumą, pateikia tarmių puoselėjimo kitose šalyse pavyzdžių.	
	Kalba kaip socialinis, kultūrinis ir istorinis reiškinys. 5-6 klasė	

Istorija	<i>Knygos ir rašto istorija (I): pirmieji žingsniai pasaulyje ir Lietuvoje. Senujų civilizacijų rašto pavyzdžiai; abėcėlių, Brailio rašto ir Morzės abėcėlės istorija. Kitų kalbų rašto paplitimas LDK teritorijoje ir lietuviško rašto atsiradimas. Rekomenduojama tema: pirmųjų Lietuvos knygų istorijos: pirmoji knyga spausdinta Lietuvoje, pirmoji lietuviška knyga, pirmoji Lietuvos istorija, pirmieji laikraščiai. Asmenybės: Simonas Daukantas, Mikalojus Dauša, Martynas Mažvydas, Pranciškus Skorina, Motiejus Strijkovskis.</i> <i>Knygos ir rašto istorija (II): mokslo, mokyklos ir universiteto reikšmė Lietuvos visuomenei. Pirmosios mokyklos LDK. Universitetų atsiradimas Europoje ir Lietuvoje, jų reikšmė. Rekomenduojama tema: daraktorių mokyklos XIX a. Lietuvos teritorijoje Rusijos imperijoje. Sąvokos: daraktorius, graždanka, jėzuitai, universitetas.</i>	6 kl.
	Aprašymas, pasakojimas, samprotavimas (žodžiu ir raštu). 5 klasė	
Istorija	<i>Praeitis kaip detektyvas (I): istorijos liudininkai mūsų aplinkoje. Kultūros paveldo, esančio artimoje aplinkoje apilankymas ir aptarimas: maldos namai, dvaro sodyba, piliakalnis, kapinės ir kt. Pasirinkto istorinio paminklo savo mieste ar kitoje Lietuvos vietovėje istorija: atsiradimas, idėja, įgyvendinimas, reikšmė. Rekomenduojama tema: gyvenamoje vietovėje esančių gatvių pavadinimų istorinė reikšmė ir/ar mokyklos pavadinimo reikšmė ir jo istorija</i> <i>Praeitis kaip detektyvas (II): istorijos pažinimo būdai. Istorinio įvykio nagrinėjimo schema. Skirtingų sričių mokslininkų (archeologijos, antropologijos, istorijos) bendradarbiavimas tiriant praeitį. Partizano Adolfo Ramanausko – Vanago ar sukilėlio Zigmanto Sierakausko palaikų atradimo istorijos. Rekomenduojama tema: didžiausi Lietuvoje rasti lobiai ir jų suradimo istorijos. Nelegalių kasinėjimų žala.</i> <i>Visi turi savo istoriją: istorijos tyrimų objektas. Istorijos tyrimų objekto pavyzdžiai artimoje aplinkoje: kaimo, miestelio ar miesto istorija. Genealoginio medžio sudarymo bruožai. Rekomenduojama tema: istorijos tyrimų objekto pavyzdžiai: asmenybių, daiktų, pastatų ar meno kūrinių istorija.</i> <i>Rašytiniai praeities pažinimo šaltiniai ir istorijos rašymas. Rašytinis šaltinis: istorinis dokumentas, laiškas, dienoraštis ar kitas rašytinis šaltinis. Istorinio pasakojimo kūrimas apie save ar apie kitą: CV (Curriculum vitae), biografija, atsiminimas. Rekomenduojama tema: Lietuvos archyvų duris pravėrus: praeities pažinimo pirminiai šaltiniai.</i> <i>Istorinių simbolių, ženklų ir herbų istorija. Herbo kūrimo principai: formų, simbolių ir spalvų istorinės prasmės. Lietuvos vėliavos ir herbo</i>	5 kl.

	sukūrimo istorijos. Kitų pagrindinių Lietuvos valstybės simbolių ir/ar istorinių didikų giminių herbų reikšmės. <i>Rekomenduojama tema: pasirinktinai, gyvenamosios vietovės (miesto, miestelio), mokyklos ar mėgstamiausios sporto komandos herbų (emblemu) istorija.</i> <i>Gyvenimo praeityje rekonstrukcija.</i> Žymiausi Lietuvos istorinės rekonstrukcijos klubai ir festivaliai. Senovinių šokių ir dainų atkūrėjų Lietuvoje pasirinkti pavyzdžiai. <i>Rekomenduojama tema: istorinių pastatų, meno kūrinių ar senovinių daiktų restauravimas, lietuviški ir pasauliniai pavyzdžiai.</i>	
	Aprašymas, pasakojimas, samprotavimas (žodžiu ir raštu). 6 klasė	
Istorija	<i>Istorijos periodizacija Europoje ir pasaulyje.</i> Svarbiausių Lietuvos istorijos įvykių braižymas laiko juostoje pagal europietiška tradicijai būdingą istorijos epochų periodizaciją. <i>Rekomenduojama tema: gyvenamosios vietovės istorijos įvykių braižymas laiko juostoje.</i> <i>Žmogaus gyvenamoji erdvė istorijoje (I): namas, miestelis ir miestas.</i> Gyvenamasis būstas Lietuvoje: Kernavės gyvenvietė XIII a.; XVI-XVIII a. Lietuvos didikų dvarai; gatvinis kaimas. <i>Tikėjimų įvairovė Lietuvoje (I): krikščionybė ir Lietuvos kultūra.</i> Skirtingos krikščioniškos konfesijos ir jų maldos namai Lietuvoje ar artimoje aplinkoje. <i>Rekomenduojama tema: šv. Kazimiero istorija (ar kito krikščionių šventojo, susijusio su Lietuva, istorija).</i> Asmenybės: Šv. Kazimieras. <i>Kultūros istorija (I): svarbūs Lietuvos meno įvykiai ir kūriniai istorijoje.</i> Skirtingų Lietuvos laikotarpių teatro ir muzikos istorijos atributai: pirmoji opera „Elenos pagrobimas“ Valdovų rūmuose XVII a.; pirmasis viešas teatro spektaklis lietuvių kalba 1899 m. Palangoje ir pirmoji Lietuvos dainų šventė 1924 m.; 1987-1989 m. „Roko maršai“. Svarbių Lietuvos kūrėjų ir jų kūrinių istorija: Laurynas Gucevičius (Vilniaus katedra), Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (paveikslas „Karalių pasaka“), Juozas Zikaras (skulptūra „Laisvė“), Lina Lapelytė, Vaiva Grainytė, Rugilė Barzdžiukaitė (opera-performansas „Saulė ir jūra“) ar kiti pasirinkti kūrėjai ir jų kūriniai. <i>Rekomenduojama tema: fotografijos Lietuvoje atsiradimas.</i> Asmenybės: Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Laurynas Gucevičius, Juozas Zikaras. Sąvokos: Dainų šventė, opera. <i>Kultūros istorija (II): mados istorija.</i> Drabužių istorija: toga, kelnės ir sijonas ar kiti pasirinkti drabužiai. Lietuvių ir/ar kitų tautų nacionalinis kostiumas. Skirtingų pasirinktų Lietuvos ir/ar Europos laikotarpių madų istorijos bruožai. <i>Rekomenduojama tema: XX a. Lietuvos, Europos ir JAV paauglių madų istorijos pavyzdžiai.</i> Asmenybės: Bona Sforza. Sąvokos: barokas, gotika, nacionalinis kostiumas, renesansas.	6 kl.

	<i>Ne tik žmonių istorija (I): naminių gyvūnų istorija.</i> Laukinių gyvūnų prijaukinimas priešistoriniais laikais. Medžioklės, žvejybos ir senųjų amatų istorija. Prijaukintų gyvūnų (pavyzdžiui: arklio, karvės ar bičių) reikšmė istorijoje. <i>Rekomenduojama tema: naminiai gyvūnai Lietuvos valdovų rūmuose ir dvaruose XIV-XVIII a.</i> Sąvokos: amatininkas. <i>Ne tik žmonių istorija (II): daiktų, kurie mus supa, istorija.</i> Didieji išradimai istorijoje: ugnies prisijaukinimas, ratas, garo variklis, elektros lemputė (ar kiti pasirinkti išradimai). Artimoje aplinkoje esančių daiktų sukūrimo istorija: kompiuteris, šaldytuvas, televizorius (ar kiti pasirinkti daiktai). <i>Rekomenduojama tema: „išnykę“ daiktai: šiandien nebenaudojamų daiktų išradimo ir panaudos istorijos (gramofonas, telefonų knyga, žarijų lygintuvas ar kitas pasirinktas daiktas).</i> Asmenybės: Kazimieras Semenavičius. <i>Senosios ir naujosios tradicijos (II): istorinės šventės.</i> Senųjų švenčių prasmės ir tradicijos Lietuvoje: Vėlinės, Kūčios, Užgavėnės (ar kitų pasirinktų švenčių/tradicijų aptarimas). <i>Rekomenduojama tema: pasirinktų Europos šalių valstybinių švenčių tradicijos.</i> Sąvokos: karnavalas, mitologija, tradicija.	
Tikyba	Kaip Evangelijas pradeda to meto „ekspertai“ ir „žurnalistai“? (Palyginti skirtingų Evangelijų pradžias. Sinoptinės Evangelijos).	6 kl.
Literatūra, 5 klasė		
	Knygos vertė	
Lietuvių kalba	Kalba kaip bendravimo priemonė. Gimtosios kalbos svarba. Ką skaitė ir kaip mokėsi lietuvių protėviai: M. Mažvydo pirmoji lietuviška knyga – pirmasis lietuvių kalbos vadovėlis, pirmasis eilėraštis (elementoriaus ir eiliuotos prakalbos ištraukos).	5 kl.
Tikyba	Biblinis tekstas kaip kultūrinis paveldas. Senojo ir Naujojo Testamento istorijos.	5 kl.
Dailė	Grafinė, spalvinė, erdvinė raiška ir pažinimas: Knygų iliustracija. Kaligrafija.	5–6 kl.
Informatika	Įspūdžių ir išgyvenimų raiška tapybinėmis, grafinėmis, erdvinėmis priemonėmis.	5 kl.
	Pamokančio žodžio vaizdingumas ir žaismė	
Tikyba	<i>Patarimai Išminties literatūroje.</i> Ar Dievas kalbėjo patarlėmis? (Patarlių ir Siracido knygos: tėvų pamokymai vaikams, išmintis) Ko paklaustum išminčiaus? (Patarlių ir Siracido knygos: apie darbą, dosnumą, bendravimą) Kokį draugą norėčiau turėti? (Draugystė Biblijoje)	5 kl.

	Koks būtų prezidentas pagal Bibliją? (Lyderystė, atsakomybė už savo šalį).	
Etninė kultūra	<i>Paprotinis elgesys ir vertybės.</i> Diskutuoja apie juoko reikšmę etninėje kultūroje, išskiria juokavimo tradicijų būdingas savybes, tyrinėja liaudies anekdotų įvairovę ir kitus humoristinės tautosakos pavyzdžius.	5–6 kl.
	Vaizduotės pasaulis pasakose	
Etninė kultūra	<i>Gamta tradicinėje kultūroje.</i> Nagrinėja augalų ir gyvūnų įvaizdžius liaudies kūryboje, aiškinasi simbolines jų reikšmes, svarbą lietuvių kultūroje ir pasaulėjautoje, išskirdami ypač gerbiamus augalus ir gyvūnus (ąžuolą, žirgą ir kt.).	5–6 kl.
Informatika	Juokingų, keistų tikrovės ar išmonės reiškinių kūrimas. Fantastinių istorijų ar vaizdų, personažų kūrimas, pasakų iliustravimas.	5 kl.
Dailė	<i>Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas.</i> Susipažįsta su tikrovišku ir sąlygišku vaizdavimu profesionaliosios dailės ir tautodailės kūriniuose.	5–6 kl.
	Literatūra ir asmenybės tapsmas	
Etika	Santykis su pasauliu. Aš-tai. Aš ir augmenija. Aš ir gyvūnija.	5 kl.
Tikyba	<i>Dievas rūpinasi žmogumi ir dovanoja gyvenimą</i> Kaip Dievas manimi rūpinasi? (Pasitikėjimas Dievo Apvaizda, Dievo rūpestis manimi kasdienybėje). <i>Atsakomybė už gamtą</i> Kaip mes privalome elgtis su kūrinija? (Šiandienos ekologiniai iššūkiai ir sprendimai, atsakingas pasirinkimas, saikingumo dorybė, prisitaikymas prie paprastesnio gyvenimo). <i>Santykis tarp Dievo ir žmogaus</i> Ar žmogus ieško Dievo, ar Dievas ieško žmogaus? (Prigimtinis Dievo troškimas, Dievas pasitinka žmogų) Ar galima tiltą pastatyti vienoje upės pusėje? (Dievo ir žmogaus bendrystė) Kodėl verta pasitikėti Dievu? (Nuo tikėjimo iki pasitikėjimo, besąlygiška Dievo meilė, Petras eina vandeniu) <i>Rizikingas elgesys</i> Kas nutinka, kai atsigeriu iš netikro džiaugsmo ir laimės šaltinio? („Šiandien padėjau prieš tave gyvenimą ir gerovę, mirtį ir pražūtį“ Įst 30,15, žalingi įpročiai ir elgsena, jų pasekmės). <i>Dievas įgalina aktyviai veikti (sveikata)</i> Ar sveikata padeda aktyviai dalyvauti Dievo plane? (Fizinė ir dvasinė sveikata, pagarba savo ir kito kūnui ir sveikatai, sveika gyvensena).	5 kl.

	Literatūra ir vaizdai	
Istorija	<i>Istorija mene: dailėje, literatūroje ir kompiuterizuotoje erdvėje.</i> Istorinių įvykių vaizdavimas dailėje (pasirinktų dailininkų kūriniuose vaizduojamų istorinių temų aptarimas). Knygos, komiksai ar animacija kaip istorijos pasakojimo forma vaikams. Pasirinktų knygų vaikams apie praeitį aptarimas (susitikimas su autoriumi). <i>Rekomenduojama tema: Lietuvos istorija kompiuteriniuose žaidimuose.</i> <i>Muziejus kaip praeities pažinimo vieta.</i> Arčiausiai mokyklos esančio muziejaus aplankymas: jo istorija ir ekspozicija. Pasirinkto Lietuvos muziejaus atsiradimo istorija ir šiandieninė ekspozicija. <i>Rekomenduojama tema: garsiausi ir didžiausi Europos muziejai: natūraliai susiformavę ir žmogaus sukurti. Pasirinktinai vieno iš jų nuolatinių ekspozicijų (virtualių) aptarimas.</i>	5 kl.
Dailė	<i>Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas.</i> Susipažįsta su tikrovišku ir sąlygišku vaizdavimu profesionaliosios dailės ir tautodailės kūriniuose.	5–6 kl.
Etninė kultūra	<i>Liaudies kūryba.</i> Apibūdina <i>taikomąją</i> tautodailę (tekstilės, keramikos, juvelyrikos, medžio, metalo, odos, vytelių, šaknų ar šiaudų dirbinius), aptaria jos pavyzdžius apsilankydami muziejuose ar parodose.	5–6 kl.
Literatūra. 6 klasė		
	Literatūros paskirtis. Pasakojimas	
Tikyba	<i>Biblija – kaip biblioteka</i> Nuo poezijos iki detektyvo. (Žanrai, pasakotojai, kontekstai) Ar Biblija dar rašoma? (Kanono susiformavimas, Senojo ir Naujojo Testamento knygų išbaigtumas) Ar įmanoma perskaityti visas bibliotekos knygas? (Knygų skaičius, Biblijos kalbos).	6 kl.
Istorija	Knygos ir rašto istorija (I): pirmieji žingsniai pasaulyje ir Lietuvoje. Senųjų civilizacijų rašto pavyzdžiai; abėcėlių, Brailio rašto ir Morzės abėcėlės istorija. Kitų kalbų rašto paplitimas LDK teritorijoje ir lietuviško rašto atsiradimas. <i>Rekomenduojama tema: pirmųjų Lietuvos knygų istorijos: pirmoji knyga spausdinta Lietuvoje, pirmoji lietuviška knyga, pirmoji Lietuvos istorija, pirmieji laikraščiai.</i> <i>Asmenybės:</i> Simonas Daukantas, Mikalojus Daukša, Martynas Mažvydas, Pranciškus Skorina, Motiejus Strijkovskis. <i>Sąvokos:</i> Brailio raštas, dantiraštis, hieroglifai, inkunabulai.	6 kl.

	Knygos ir rašto istorija (II): mokslo, mokyklos ir universiteto reikšmė Lietuvos visuomenei Pirmosios mokyklos LDK. Universitetų atsiradimas Europoje ir Lietuvoje, jų reikšmė. <i>Rekomenduojama tema: daraktorių mokyklos XIX a. Lietuvos teritorijoje Rusijos imperijoje.</i> <i>Sąvokos:</i> daraktorius, graždanka, jėzuitai, universitetas.	
	Literatūra kuria ir aiškina pasaulį. Sakmės, mitai, padavimai	
Etninė kultūra	<i>Liaudies kūryba.</i> Mokiniai išskiria sakmių, padavimų ir legendų ypatybes, pateikia žanro pavyzdžių. <i>Etnografiniai regionai. Šalies kraštovaizdžio ypatybės.</i> Aptaria baltų genčių palikimą kultūriniame kraštovaizdyje – piliakalnių ir kitus objektus, nagrinėja jų vaidmenį baltų kultūroje ir dabartinę reikšmę.	5–6 kl.
Istorija	Laiko suvokimas (I) ir skaičiavimas skirtingais istoriniais periodais. <i>Lietuva iki valstybės.</i> Priešistorėi skirtų ekspozicijų aplankymas (ar virtualių parodų apžiūra) Lietuvos muziejuose. Baltų gyvensenos rekonstrukcija. Lietuvos vardo kilmė ir pirmasis jo paminėjimas 1009 m. Asmenybės: Marija Gimbutienė, Rimutė Rimantienė. <i>Sąvokos:</i> baltai, priešistorė.	6 kl.
Etika	Santykis su pasauliu. Aš-tai. Aš ir augmenija. Aš ir gyvūnija.	6 kl.
Tikyba	<i>Krikščioniškas požiūris į kūrinių</i> Kodėl krikščionių santykis su gamta ir aplinka yra ypatingas? (Žmogus – Kūrėjo bendradarbis, bendrystė tarp visų Dievo kūrinių).	6 kl.
Teatras	Draminiai etiudai. Situacijų, dialogo ir / ar monologo improvizacija. Rekvizitas, muzika, sceninis apipavidalinimas. Žanrinės ir stilistinės sceninės raiškos priemonės.	5–6 kl.
Gamtos mokslai	Žemė ir kosmosas: Saulės sistema, ją sudarantys objektai (žvaigždė, planetos, jų palydovai, asteroidai, kometos, smulkūs kosminiai kūnai). Kosminiai atstumai, astronominiai atstumo matavimo vienetai (astronominis vienetas, šviesmetis). Lietuvių liaudies tradicijų, papročių, fenologinių stebėjimų, liaudies kūrybos pavyzdžiai, kuriais išreiškiama meilė, pagarba gamtai.	6 kl.
	Literatūra atspindi gyvenimą ir padeda atrasti vertybes	
Tikyba	<i>Dekalogas, Kalno pamokslas – kaip dvasinis kelias</i> Kaip žinoti, ar elgiusi gerai, ar blogai? (Sąžinė, vidinis balsas) <i>Krikščioniškas požiūris į kūrinių</i>	6 kl.

	Kas labiausiai pažeidžia mūsų santykį su savimi pačiu, kitu, gamta ir Dievu? (Nedorybės, ydos) <i>Gailestingumo pavyzdžiai Šv. Rašte ir šventųjų gyvenimuose</i> Ar gailestis ir gailestingumas yra tas pats?	
Etninė kultūra	<i>Paprotnis elgesys ir vertybės</i> Pateikdami pavyzdžių iš tautosakos ir istorijos, mokiniai svarsto tradicinių vertybių – gyvenimo darnos ir išminties, gimtojo krašto ir Tėvynės meilės – aktualumą dabarčiai.	5–6 kl.
Etika	Saviugda ir savisauga. <i>Aš-asmuo</i> . Pažįsta savo unikalumą. Pažįsta savo jausmus. Socialiniai santykiai. <i>Aš-Mes</i> . Aš ir bendruomenė: Bendraamžių bendruomenės. Aš ir virtuali bendruomenė.	6 kl.
Gamtos mokslai	Artimoji aplinka: pagarbus požiūris į gyvūnus, įskaitant pagarbą gyvybei, socialiai atsakingą požiūrį į augintinių (augalų ir gyvūnų) auginimą / laikymą namuose.	6 kl.
Informatika	Skirtinga forma pateikto skaitmeninio turinio jungimas: piešinyje rašyti tekstą, į tekstą įkelti piešinį ar nuotrauką (sumažinant ar padidinant).	6 kl.
	Poezijos galia	
Etninė kultūra	<i>Liaudies kūryba</i> . Lankydamiesi įvairiuose etnokultūros, folkloro renginiuose, klausydami įrašų, mokiniai susipažįsta su įvairių Lietuvos regionų dainomis ir kita liaudies kūryba, apibūdina jų regioninius bruožus, atlieka pasirinktus pavyzdžius. Išsamiau nagrinėja karinių - istorinių dainų žanrą.	5–6 kl.
Tikyba	Senojo Testamento poezija – Psalmės. Kalno pamokslas, kaip dvasinis kelias (Palaiminimai).	6 kl.
Muzika	Muzikos kalbos elementai ir struktūros: Paprastieji metrai, mišrieji metrai. Dermės: Mažoras, minoras. Muzikos sintaksė (motyvas, frazė, sakiny). Muzikos formos (periodas, 3-jų dalių, rondo, variacijos).	5–6 kl.
Dailė	Vizualinių išpūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Susipažįsta su tikrovišku ir sąlygišku vaizdavimu profesionaliosios dailės ir tautodailės kūriniuose.	5–6 kl.
Informatika	Išpūdžių ir išgyvenimų raiška tapybinėmis, grafinėmis, erdvinėmis priemonėmis. Poezijos iliustravimas.	6 kl.
	Tautinis atgimimas XIX a. pab.–XX a. pr.	
Istorija	Lietuva kaip karalystė ir kunigaikštystė XIII a.–XVI a. Lietuvos ir Lenkijos bendra valstybė XVI a. vid. - XVIII a. pab. <i>Lietuvos ir Lenkijos bendros valstybės padalijimai; Lietuva Rusijos imperijos sudėtyje XVIII a. pab.–XX a.pr.</i> Valstybės padalijimai ir XVIII	6 kl.

	a. pab.- XIX a. sukilimai dėl ATR atstatymo. Kova dėl lietuvių kalbos Rusijos imperijoje: lietuvių kalbos lotyniškais rašmenimis draudimas ir knygnešystės reiškiny. Laisvo žodžio svarba: laikraščių „Aušra“, „Varpas“, „Tėvynės sargas“ reikšmė lietuvių nacionaliniam judėjimui. <i>Asmenybės</i> : Jonas Basanavičius, Vincas Kudirka, Motiejus Valančius. <i>Sąvokos</i> : knygnešys, sukilimas.	
Etninė kultūra	<i>Regioninė ir tautinė savimonė.</i> Remdamiesi tyrimais ir pavyzdžiais aiškinasi, kas yra <i>regioninė</i> ir <i>tautinė</i> savimonė, išreiškia savo pastebėjimus šiuo klausimu. Pasitelkdami tautosaką ir kitus šaltinius, nagrinėja įvairias tautos kilmės istorijas. Apibūdina Lietuvos tautines bendrijas ir kaimynines tautas.	5–6 kl.

Lietuvių kalba. 7-8 klasės

Informatika *Integruotas projektas.* Kuriant skaitmeninį turinį šiame konkreste, pagrindinis dėmesys kreipiamas integravimui su kitais dalykais. Mokytojo padedami mokiniai gali pasirinkti įvairių dalykų kūrybinius projektus, jų formas (pvz., publikuoti lankstinuką, parengti metų knygą, sudaryti kurio nors koncentro matematikos uždavinių duomenų bazę, sukurti laivo modelį, sumodeliuoti virusų plitimą, parengti lietuvių kalbos gramatikos pagrindų svetainę). Kurdami skaitmeninį turinį mokiniai skatinami naudoti įvairias skaitmenines programas: dvimatės ir trimatės grafikos, pateikčių, teksto rengyklės, skaičiuoklės, tinklalapių kūrimo, ypač siūloma rasti vietos programavimo elementams įtraukti.

Taikoma visam lietuvių kalbos ir literatūros kursui 7-8 klasėse.

Šaltinių pasirinkimas. Mokiniai mokosi dirbti su surasta informacija iš įvairių šaltinių: analizuoti, grupuoti faktus pagal įvairius požymius, atrinkti svarbiausius, išmesti pasikartojančius, perfrazuoti, apibendrinti, įvertinti, ar ko netrūksta, ar pakanka klausimui atsakyti. Temos mokiniams gali būti įvairios, sietis su kitais mokomaisiais dalykais. Mokiniai skatinami ieškoti naujų dalykų, surasta informacija dalintis su kitais, naudotis keliais šaltiniais, derinti rastą juose informaciją. Mokiniai turi naudotis informacinėmis technologijomis, išmoksta ieškoti internete, nurodytuose tinklalapiuose. Nepamiršti priminti mokiniams apie informacijos patikimumo problemas. Mokiniai mokomi rastą informaciją pasidėti, laikyti, mokytojas supažindina su failų formatais (teksto, vaizdo, garso, animacijos).

Rizikos žmogaus fizinei ir psichinei savijautai naudojant skaitmenines technologijas (žaidžiant žaidimus patiriama didelė emocinė įtampa; realus gyvenimas, palyginti su virtualiuoju, gali atrodyti per daug lėtas, nuobodus, sudėtingas arba apskritai nereikalingas; keičiasi internetų tiesioginio bendravimo gebėjimai, kyla problemų mokantis, bendraujant su aplinkiniais, atsiranda sveikatos sutrikimų). Virtualus bendravimas niekada nepakeis tiesioginio.

Muzika

Lietuvių folkloro atspindžiai šiuolaikinėje džiazo, roko, elektroninėje muzikoje (pvz., V. Povilionienė ir P. Vyšniauskas, Atalyja, Žalvarinis). Muzika mūsų gyvenime: socialinių funkcijų įvairovė (pasigėrėjimas ir pramoga, apeiga ir reprezentacija, meilė ir gedulas, kt.)

Mano muzikinis grojaraštis. Muzika ir psichologinė savireguliacija (pvz.: muzika ir meditacija; muzika vietoje kavos; muzika ir judesys).

Lietuvių muzikinio folkloro žanrinė ir funkcinė įvairovė; regionų ypatumai (Dzūkija, Aukštaitija, Suvalkija, Žemaitija, Mažoji Lietuva). Folkloro atspindžiai XX a. muzikoje (pvz., J. Juzeliūnas, I. Stravinskis, B. Bartokas).

Lietuvių nacionalinė muzika. Nacionalinė opera. Lietuvių kompozitorių portretai.

Kino filmų muzika (pvz., lietuviškas filmas, amerikiečių Holivudas, indų Bolivudas, kt.), teatro muzika.

Muzika ir kiti menai; meninė akcija (performansas), hepeningas, muzikinis teatras.

Dailė

Meninės išraiškos bruožai. Spalvos ir atspalviai. Kompozicija: statiška ir dinamiška, vertikalioji, horizontalioji, piramidinė, centriškoji, spiralinė, įstrižoji.

Dailės rūšys. Grafiti. Šriftas. Spausdintinė knyga.

Kultūrinis paveldas. Lietuvos gotika (architektūra ir dailė), sąsajos su moderniuoju menu, sąlygišku vaizdavimu.

Dailės istorija. Antika. Lietuvos gotika (architektūra ir dailė). Renesansas ir barokas Lietuvoje.

Etninė kultūra. Analizuoja įvairiuose žemynuose ir kultūrose ranka rašyto ir piešto šrifto (kaligrafijos) meninius ypatumus. Samprotauja, kokius žmogaus gebėjimus ir savybes atskleidžia ranka rašytas tekstas.

Valstybingumo simboliai. Analizuoja ir nusako heraldikos ženklų kilmę, raidą.

Idealai, vertybės, asmenybės. Įvairių epochų grožio idealai ir jų atspindžiai mene. Šventenybės vaizdavimo

būdai. *Sacrum* ir *profanum* apraiškos šiuolaikiniame mene ir gyvenime. Leonardas da Vinčis, Mikelandželas, El Grekas, P. Breigelis,

M. K. Čiurlionis, S. Ušinskas, V. Kairiūkštis, V. Eidukevičius, K. Morkūnas, A. Stoškus, N. Vilutytė ir jų kūriniai.

Istorija Baltų gentys. Lietuvių ir latvių istorijos pradžia. Baltų genčių susiformavimas, gyvenamoji teritorija ir ryšiai su kitomis kultūromis, rašytinės žinios apie baltus; pasaulėžiūra, karyba, verslai. Šiandieniniai (archeologiniai) baltų istorijos tyrimai. Baltiškasis paveldas Lietuvoje (piliakalniai ir gyvenvietės, kapinynai ir jų rūšys; eksperimentinė archeologija).

Etninė kultūra *Tradicinė architektūra ir papročiai.* Mokiniai susipažįsta su namų statybos, įkurtuvių papročiais ir apeigomis, aiškinasi įvairių statinių ar jų dalių paskirtį, simbolines reikšmes. Nagrinėja dainuojamąją ir smulkiąją tautosaką apie namus, juose esančius daiktus, sodybos aplinką. Renka medžiagą apie Lietuvos tradicinių kaimų ir vienkienių įvairovę, palygina su kitų šalių tradicinės kaimo architektūros pavyzdžiais. Diskutuoja dėl tradicinės architektūros tęstinumo svarbos šiandienos architektūriniame kraštovaizdyje. *Liaudies kūryba.* Mokiniai aptaria tautosakos užrašymo istoriją, sukaupus folkloro ir tarmių archyvus, tautodailės fondus. Analizuoja pasakojamosios ir retorinės tautosakos įvairovę. Apibūdina mitus ir mitologines dainas. Susipažįsta su baladžių ypatybėmis. Klausosi, nagrinėja partizanų ir tremtinių dainas, jas atlieka.

Literatūra. 7 klasė

Jaunas žmogus ieško gyvenimo prasmės

Etika	Savisauga, sveikata, valia, ištvermė: Kaip apsaugoti savo kūną ir psichiką nuo žalingų priklausomybių? Kitas kaip artimas: Kodėl svarbu būti empatiškam esančiam šalia?	7 kl.
Etninė kultūra	<i>Jaunimo papročiai ir vaidmuo bendruomenėje.</i> Mokiniai nagrinėja <i>paauglystės</i> ir <i>jaunystės</i> sampratą tradicinėje kultūroje, diskutuoja apie požiūrį į draugystę ir meilę. Apibūdina jaunimo brandos apeigas (iniciacijas) ir papročius, jų įvairovę ir kaitą.	7–8 kl.
Istorija	<i>Asmenybės:</i> Mozė, Saliamonas. Aischilas, Aleksandras Didysis, Aristotelis, Euripidas, Herodotas, Homeras, Periklis, Platonas, Sapfo, Sofoklis, Sokratas. Jėzus Kristus, Konstantinas Didysis.	7 kl.
Tikyba	<i>Herojiški tikėjimo pavyzdžiai</i>	7 kl.

Kaip apibūdintum gyvenimo prasmę vienu sakiniu? (Herojiški tikėjimo pavyzdžiai, *pasirinktinai*: Alfonsas Lipniūnas, Vincentas Borisevičius, Mečislovas Reinys, Adelė Dirsytė, kun. Antanas Mackevičius ir pan.)
Tikėjimo reikšmė ribinėse situacijose, *pasirinktinai*: Kryžių kalnas, Rainiai, Kražiai ir pan.

Kelionės atveria akiračius

Geografija	Orientavimasis: Mokiniai mokosi naudodamiesi įprastais ir skaitmeniniais žemėlapiais nustatyti objektų geografines koordinatas, pagal pateiktas geografines koordinatas surasti objektus žemėlapiuose. Naudodamiesi laiko juostų žemėlapiu, mokosi skaičiuoti laiko skirtumus, aiškinasi skirtumų priežastis. Europos politinis žemėlapis ir gyventojai: Mokiniai mokosi apibūdinti Europos geografinę padėtį, įvairiuose kontekstuose mokosi orientuotis Europos politiniame žemėlapyje. Aiškinasi Europoje gyvenančių tautų ir kultūrų (religijų, kalbų) paplitimą.	7 kl.
Etika	Filmuoja gyvūniją ir gamtą. Kuria video projektus apie gamtą ir gamtosaugines problemas.	7 kl.
Tikyba	<i>Krikščionis ir ekologija</i> Kaip galiu išsaugoti gyvenimą ateities kartoms? (Veiksmų planas sprendžiant ekologines problemas) Kur ekologinėje krizėje Dievo vieta? (Pasaulinė maldos už rūpinimąsi kūrinija, šv. Pranciškus Asyžietis) Ar popiežius yra ekologas? (Laudato sii, Bažnyčia ir tvarus vystymasis) Ką reiškia „pavedė žmogui globoti“? (Žmogus Kūrėjo bendradarbis, bendrystė tarp visų Dievo kūrinių, krikščionio atsakomybė ir įsipareigojimas saugoti gamtą, vartotojiškumas, gyvūnų apsauga.)	7 kl.
Informatika	Šaltinių pasirinkimas.	7 kl.

Kitas žmogus

Etika	Dialoginis bendravimas: Aš-tu. Kitas kaip draugas: Ar turi draugą, kuriuo besąlygiškai pasitiki? Kitas kaip artimas: Kodėl svarbu būti empatišku esančiam šalia? Kitas kaip svetimas: Jaučiu pyktį Kitam, ką daryti? Virtualus Kitas.	7 kl.
Etninė kultūra	<i>Paprotinis elgesys ir vertybės.</i> Mokiniai tyrinėja svetingumo ir vaišių papročius seniau ir dabar. Susipažįsta su vaišių dainomis ir jų tradicija. Diskutuoja apie savo ir kitų tautų paprotinio elgesio ir tradicinio etiketo ypatybes ir mandagumo raišką.	7–8 kl.

	Remdamiesi tautosaka ir kitais etnokultūriniais šaltiniais, pateikdami pavyzdžių, pagrindžia pagarbaus bendravimo tradiciją su kitos lyties, tautybės, tikėjimo, socialinės padėties žmonėmis.	
Tikyba	<i>Pagarba sau ir kitam</i> Ką reiškia saugoti gyvybę? (Rūpintis kūno ir dvasios sveikata, gerbti savo ir kitų gyvybę) Ką reiškia žodžiai „Aš myliu tave“? (Pagarba, atsakomybė, rūpestis) Mylėti artimą - ar tai išmokstama? (Himnas meilei, 1Kor 13,1-13)	7 kl.
Informatika	Saugaus darbo virtualioje erdvėje principai, pavojai ir problemos (tapatybės vagystės, socialinės inžinerijos atakos, patyčios, priekabiavimas, užgauliojimas, paslapčių išdavimas, apkalbos, gąsdinimas; šių reiškinių žala, tinkamas elgesys šiomis situacijomis).	7 kl.
Laimės paieškos		
Tikyba	<i>Melstis psalmėmis ir giesmėmis</i> Kaip meldėsi Biblijos žmonės? (Samuelio, Dovydo, Saliamono, Mortos malda). Ar galiu Dievui kalbėti poezija? (Malda su psalmėmis, jausmų ir situacijų išraiška, maldos formos).	7 kl.
Literatūra. 8 klasė		
Meilės patirtys		
Etika	Kitas kaip draugas: Tikra draugystė. Kitas kaip artimas: Pagarba tėvams.	8 kl.
Etninė kultūra	<i>Jaunimo papročiai ir vaidmuo bendruomenėje.</i> Tyrinėja tradicinių jaunimo ir meilės dainų, romansų ypatybes, mokosi dainuoti pasirinktas dainas. Susipažįsta su jaunimo šokių vakarėlių tradicijomis, palygina jas su dabartinėmis.	7–8 kl.
Tikyba	<i>Bažnyčia – tarnaujanti bendruomenė</i> Ar krikščionis visada turi padėti? (Bažnyčios tarnavimo misija, diakonija, artimo meilė) Ar šiais laikais yra riterių? (Bažnyčios karitatyvinės veiklos ir organizacijos, savanorystė, judėjimai, <i>pasirinktina</i> , Caritas, Maltos ordinas, Patria, Samariečiai, jaunieji misionieriai ir t.t.).	8 kl.
Istorija ir literatūra. Tremties, holokausto, pokario patirtys ir pasirinkimai		
Etika	Kitas kaip svetimas: Kažkodėl labiausiai mums rūpi tie, kurie mus paneigia, kodėl? Aš ir bendruomenė: Bendruomenė ir smurtas.	8 kl.
Tikyba	Dievas – istorijos Viešpats.	8 kl.

Etninė kultūra	<i>Liaudies kūryba.</i> Susipažįsta su baladžių ypatybėmis. Klausosi, nagrinėja partizanų ir tremtinių dainas, jas atlieka. <i>Tautinis kostiumas.</i> Remdamiesi įvairiais šaltiniais, mokiniai aptaria lietuviško tautinio kostiumo kilmę ir raidą, aiškinasi jo reikšmę nacionalinio atgimimo laikotarpiu, tarpukario Lietuvoje ir dabar. Naudodamiesi vaizdine medžiaga ir kitais šaltiniais, palygina autentiškus tautinius kostiumus ir jų stilizacijas (tarpukariu ir vėlesniais laikotarpiais). Apibūdina ir vertina kitų Europos tautų nacionalinius kostiumus, jų nešiosenos tradicijas. <i>Jaunimo papročiai ir vaidmuo bendruomenėje.</i> Analizuoja jaunimo vaidmenį tęsiant tradicijas tremtyje, siekiant atkurti Lietuvos nepriklausomybę XX a. etnokultūriniame sąjūdyje. Sugretina jaunimo papročius įvairiose šalyse.	7–8 kl.
Istorija	<i>Antrasis pasaulinis karas (1939-1945) Lietuvos vaikų istorijose.</i> Sovietinė Lietuvos okupacija. Sibiro tremčių istorija per vaikų-tremtinių liudijimus ir prisiminimus. Tremties istorijos artimiausioje aplinkoje. Projektas „Misija Sibiras”. Nacistinė Lietuvos okupacija. Holokausto Lietuvoje istorija. Išgyvenusių vaikų prisiminimai ir liudijimai iš Vilniaus ir Kauno getų. Holokausto atminties vietų artimoje aplinkoje istorijos pažinimas ir apilankymas. <i>Rekomenduojama tema: pokario vaikų istorija Lietuvoje - Vilko vaikai.</i> Sąvokos: getas, Holokaustas, okupacija, tremtinys. <i>XX a. pirmos pusės Lietuvos herojai: nuo nežinomo kario iki Onos Šimaitės ir Jono Žemaičio – Vytauto.</i> 1919-1920 m. Lietuvos Nepriklausomybės karo savanoriai ir kariai. Nežinomo kareivio kapo Kaune istorija. Savanorių ir karių kapai artimiausioje aplinkoje. Žydų gelbėtojai Lietuvoje 1941-1944 m. ir jų istorijos artimiausioje aplinkoje. 1949 m. LLKS Tarybos deklaracijos pasirašymo istorija. Partizanų veiklos istorija artimiausioje aplinkoje. Asmenybės: Ona Šimaitė, Jonas Žemaitis-Vytautas. Sąvokos: deklaracija, partizanas.	5 kl.
Geografija	Klimatą lemiančių veiksnių įtaka klimato juostų (arktinės / antarktinės, subarktinės / subantarktinės, vidutinių platumų, paatogrąžių, atogrąžų, subekvatorinės, pusiaujo) ir tipų (jūrinio, žemyninio ir musoninio) susidarymui. JAV, Kinijos, Indijos, Japonijos, Australijos, Rusijos valstybių geografinė padėtis ir gamtos ypatumai. Gyventojų pasiskirstymas ir jo poveikis visuomenei ir ekonomikai. Socialiniai ir kultūriniai ypatumai ir jų sklaida pasaulyje.	8 kl.

Distopinė literatūra

Istorija	Alternatyvioji istorija: Ar istorijoje galime kelti klausimą, „kas būtų, jei...“? Praktinė užduotis: pasirinkto Lietuvos istorinio siužeto principu „kas būtų, jei...“ koregavimas ir istorinė analizė. Ateities vizionieriai Lietuvos istorijoje ir jų siūlytos perspektyvos. K. Pakštas ir Angolos planas.	6 kl.
Dailė	Erdvinė raiška. Konstruoja pilnavidures, tuščiavidures erdvines formas, senovinių ir ateities miestų, statinių maketus – fantazijas. Vizualinių įspūdžių interpretavimas ir improvizavimas. Stilizacija. Žmogaus vaizdavimo kanonai įvairiuose istoriniuose laikotarpiuose ir kultūrose.	7–8 kl.
Tikyba	Žmogus yra daugiau nei kūnas. Pagrindiniai socialinio Bažnyčios mokymo principai.	8 kl.
Informatika	Skaitmeninių technologijų svarba aplinkosaugos sprendimuose.	8 kl.

Klasikos ir šiuolaikinių menų sąsajos

Muzika	Paaikškina, kaip kultūrinis ir istorinis kontekstas paveikia atlikimo pobūdį ir lemia skirtingas muzikos interpretacijas. Improvizuoja, komponuoja, aranžuoja. Pristato, nagrinėja ir vertina savo bei kitų kūrybą.	7–8 kl.
Dailė	<i>Dailės istorija.</i> Priešistorės dailė (šviesa ir šešėliai, natūralūs dažai). Mesopotamijos, Senovės Egipto menas (piramidės, hieroglifai, žmogaus vaizdavimo kanonai, kostiumas). Antika (klasikinių proporcijų formavimasis architektūroje ir skulptūroje, romėnų mozaikos, šriftas, grafiti). Meninių stilių formavimosi pradžia (romaninė ir gotikinė architektūra, vitražas, inicialai, figūros ir veido vaizdavimas). Lietuvos gotika (architektūra ir dailė). Renesanso menas (linijinė perspektyva, apimtinių trimačių formų vaizdavimas plokštumoje, portreto gimimas ir kt.). Barokas (rūmų kompleksai ir parkai, nauji žanrai, taikomoji dekoratyvinė dailė, kostiumas, perukai ir kt.). Renesansas ir barokas Lietuvoje.	7–8 kl.
Etninė kultūra	<i>Liaudies kūryba.</i> Apibūdina <i>vaizduojamąją</i> tautodailę (skulptūros, tapybos ir grafikos darbus, karpinius), lankydamiesi muziejuose ar parodose susipažįsta su jos įvairove. Palygina autentišką ir stilizuotą liaudies kūrybą. Apibrėžia <i>World music, post-folkloro, pseudo-folkloro (kičo)</i> sampratas.	7–8 kl.
Etika	Aš ir virtualumas: Ką žinau apie dirbtinį intelektą? Ekologija virtualybėje.	8 kl.

Informatika	<i>Kompiuterinė leidyba.</i> Jei pasirenkama kompiuterinė leidyba, aptariamas leidinio maketas ir jo rengimo ciklas (teksto ir iliustracijų įvedimas, kalbinis ir dalykinis redagavimas, techninis redagavimas ir maketavimas, signalinio egzemplioriaus parengimas). Supažindinama su tinkamomis programomis, mokoma atlikti leidinio maketo rengimo darbus. Paaiškinama, kaip publikuoti leidinius (lankstinukus, atvirukus, skelbimus, laikraščius ir kt.). <i>Tinklalapių kūrimas.</i> Jei pasirenkamas tinklalapių kūrimas, supažindinama su hiperteksto, tinklalapio, svetainės, saito sąvokoms. Aptariami hiperteksto privalumai ir tinklalapių kūrimo pagrindai. Supažindinama su teksto formatavimo, sąrašų sudarymo ir jų ženklinimo gairėmis bei pagrindiniais jų atributais. Mokoma sudaryti lenteles su stulpelių ir eilučių antraštėmis bei jas formatuoti. Mokoma į tinklalapį įterpti grafinius objektus (pvz., nuotraukas, piešinius). Mokoma suplanuoti, parengti, peržiūrėti tinklalapį. Supažindinama su tinklalapių dizaino pradmenimis.	Taikoma visam lietuvių kalbos ir literatūros kursui 9–10 klasėse.
Muzika	Lietuvių liaudies, kitų Europos ir pasaulio tautų liaudies dainos.	
Dailė	<i>Dailės žanrai.</i> Istorinis ir mitologinis. Portretas: nauji herojai, amžininkai. Žanrų nykimas. Laikinieji menai ir jų dokumentavimas. <i>Kultūrinis paveldas.</i> Antikvaras ir senoji dailė. <i>Dailės istorija.</i> XIX–XXI a. dailė ir architektūra. Kūrybingas antikos tradicijų plėtojimas L. Stuokos-Gucevičiaus ir P. Smuglevičiaus kūryboje. Perėjimas iš istorizmo į moderniąją dailę ir architektūrą. Šiuolaikinė architektūra. <i>Etninė kultūra.</i> Baltiškojo paveldo tradicija šiuolaikiniame mene. Tautodailės įtaka šiuolaikiniams dailės reiškiniams. <i>Idealai, vertybės, asmenybės.</i> Prisiminimai apie didingą praeitį (romantizmas). Socialinės tikrovės ir idealo konfliktai, jų kova ir vaizdavimo būdai klasikiniame, modernistiniame ir šiuolaikiniame mene. L. Stuoka-Gucevičius, P. Smuglevičius, M. K. Čiurlionis, A. Gudaitis, K. Varnelis, V. Vazarelis, V. Kasiulis, J. Mačiūnas, K. Zimblytė, A. Kašuba ir jų kūriniai.	
Etika	<i>Aš ir draugai.</i> Kaip išmokti diskusijose su bendraamžiais gerbti argumentą, o ne išorinį autoritetą? Reflektuoja empatiją, diskusiją ir argumentavimą, kaip socialinės komunikacijos būdus. Geba pagrįstai argumentuoti. Atskiria sofistinį (tuščiažodį, niekuo neparemtą) išvedžiojimą nuo tikrojo įsitikinimo pagrindimo. Siekia turėti bendraminčių, draugų, priima kitų autentiškumą ir puoselėja savąjį. Geba kitiems parodyti drąsios, savarankiškos laikysenos pavyzdį. Kas yra bendraminčiai? Ar turi bendraminčių?	

Virtualus Kitas. Kaip išlaikyti tinkamą distanciją su Kitu? Geba sumaniai (išmintingai, protingai, atvirai, lanksčiai), empatiškai ir pagarbiai, saugant tiek savo, tiek Kito privatumą dialogiškai bendrauti su Kitu virtualioje erdvėje. Reflektuoja virtualios erdvės reikšmę savo gyvenime. Kaip sugebėti plėsti akiratį, ugdyti kritinį ir kūrybinį mąstymą diskutuojant įvairiais klausimais su kitu virtualioje erdvėje?

**Etninė
kultūra**

Liaudies kūryba.

Mokiniai pristato tarmių ir patarmių įvairovę Lietuvoje, apibūdina jų gyvąją tradiciją.

Tyrinėja sakytinio, muzikinio, šokamojo ir žaidybinio folkloro kūrybos formas, žanrų įvairovę ypatumus ir kaitą. Nusako *klojimo teatro* ir *Lietuvių folkloro teatro* reikšmę, apibūdina jų veiklos ypatybes.

**Pilietiškumo
pagrindai**

Lietuvos ir tarptautinės atmintinos istorinių įvykių datos, jų sąsajos su praeitimi ir dabartimi, Lietuvos ir pasaulio kultūra.

Žiniasklaidos priemonės ir žodžio bei spaudos laisvės problema.

Žodžio ir spaudos laisvės istorinė raida. Istorinė ir šiuolaikinė cenzūros samprata. Medijų įtaka socialiniams ir politiniams procesams.

Visuomenės informavimas ir nuomonių raiška, žiniasklaidos priemonių įvairovė.

Socialinės žiniasklaidos privalumai ir pavojai. Informacinio raštingumo problema: sugebėjimas kritiškai vertinti informacijos šaltinius ir atsakingumas, kuriant viešą informacinį turinį.

Užsakomosios ir tiriamosios žurnalistikos bruožai, spaudos ir žodžio laisvę garantuojančios institucijos ir dokumentai. Žurnalisto profesinės etikos samprata

Žiniasklaidos vaidmuo užtikrinant nacionalinį saugumą. Informaciniai karai.

10 kl.

Literatūra. 9 klasė

Knyga – pokalbis su kitu ir savimi

Istorija

Modernusis pasaulis ir masinės kultūros radimasis XIX –XX a. pr.

9 kl.

Etika

Pažįsta savo unikalumą. Aš -pats sau ir Aš -Kitiems. Apmąsto save kaip autentišką, sąmoningai veikiančią ir savarankiškai mąstančią bei jaučiančią asmenybę. Analizuoja savo unikalumą ir kelia tikslus, svarsto autentiškus ateities pasirinkimus, t.y. kuria savo gyvenimo projektą. Suvokia savo kūrybinio ir kritinio mąstymo unikalumą ir nepakartojamumą bei supranta savo ribotumą .Kaip manojo Aš tapatumą man padeda atskleisti Kiti žmonės? Gal Kitas žmogus yra manojo Aš veidrodis? Kaip mano stipriosios savybės galėtų pasitarnauti darbui su

9 kl.

kitais žmonėmis, kokie tai būtų darbai, specialybės? Ar keliu sau tikslus? Ar aš turiu idealų? Kaip atsiranda mūsų gyvenime idealai?

Literatūra nacionalinės kultūros kontekste

Istorija

Renesansas Europoje ir LDK: samprata, pasaulėžiūra, epochos asmenybės, idėjos. Lietuvos Statutai.
Reformacija Europoje ir LDK: religinė reforma ir mokymas. Liuteronizmas, kalvinizmas, anglikonizmas.
Katalikiškoji reforma ir barokas Europoje ir LDK: pasaulėžiūra, asmenybės, idėjos ir kūriniai.
Religinė pakanta ir religinės priešpriešos Europoje ir LDK; Katalikiška ir stačiatikiška LDK.
LDK mokslo ir kultūros centrai: Vilniaus universitetas, dvarai ir jų kultūra.

8 kl.

Tautosaka, mitologija

Etninė kultūra

Pasaulėžiūra, mitologija ir religija.
Mokiniai analizuoja baltų tikėjimo ir mitinio pasaulėvaizdžio atspindžius kalendorinėse, darbo ir šeimos apeigose, papročiuose, tautosakoje, tautodailėje, tradiciniuose dirbiniuose, architektūroje, antkapiniuose krikščionybėje ir kt.
Palygina senovės baltų ir senovės graikų, romėnų, kitų tautų mitologiją, religiją.
Samprotauja apie baltų pasaulėžiūros ir krikščionybės dermę Lietuvos etninėje kultūroje paskutiniaisiais šimtmečiais.

9–10 kl.

Dailė

Dailės žanrai. Istorinis ir mitologinis.
Etninė kultūra. Susipažįsta su baltiškojo paveldo tradicija šiuolaikiniame mene. Analizuoja ir įvardija tautodailės ir skirtingų šalių paveldo įtaką šiuolaikiniams dailės reiškiniams.

9–10 kl.

Tapatybės raiška literatūroje

Istorija

Apšvietos epochos idėjos, pokyčiai švietimo ir mokslo srityje Europoje ir ATR (Edukacinė komisija). Klasicisme epochos kultūra.
Abiejų Tautų Respublika XVIII a. antroje pusėje: valstybės padalijimai (1772, 1793, 1795 m.), Ketverių metų seimo reformos, ATR konstitucija (1791 m.), 1794 m. sukilimas, valstybės panaikinimas.
XIX a. politinė Europa: revoliucijos ir tautiniai sąjūdžiai, nacionalinės valstybės ir globalios imperijos.
Nacionalinis judėjimas Lietuvoje: Žemaičių bajorų kultūrinis sąjūdis, Katalikų bažnyčios veikla XIX a. (vysk. Motiejaus Valančiaus vaidmuo), spaudos lotyniškais rašmenimis draudimo laikotarpis (1864-

9 kl.

1904 m.), knygnešių veikla, Lietuvos politinių srovių ir partijų kūrimasis, Didysis Vilniaus Seimas (1905 m.).

Mažoji Lietuva XIX a.- XX a. pr.

Paveldas ir atmintis: Abiejų Tautų Respublikos atmintis ir nacionalinės valstybės gimimas.

Pilietiškumo pagrindai	Tautos ir valstybės, valstybingumo samprata. Lietuvių tautos ir valstybės formavimosi istoriniai principai ir bruožai.	9 kl.
Etninė kultūra	<i>Tradicijos „savo“ ir „kito“ kontekste.</i> Remdamiesi tyrinėtojų darbais, mokiniai nagrinėja <i>savo</i> ir <i>kito</i> sampratą šeimos ir bendruomeniniuose papročiuose bei apeigose. Palygina savo tautos ir kitų tautų tradicines šeimos šventes – vestuves, laidotuves. Tyrinėja tautiečių bendruomenes ir jų tradicijas kitose šalyse. Diskutuoja apie lietuvių tautos kultūrinius ryšius su kitomis tautomis, pateikia pavyzdžių.	9–10 kl.

Egzistencinės, moralinės, socialinės, politinės problemos literatūroje

Istorija	Industrinės visuomenės kūrimasis ir lietuviškasis pasaulis XIX- XX a pr. Pirmasis pasaulinis karas ir europinių imperijų griūtis.	9 kl.
Pilietiškumo pagrindai	Demokratijos samprata: nuo Senovės Graikijos iki šiuolaikinės visuomenės. Istorinė pilietybės ir piliečio sampratos raida Lietuvoje ir pasaulyje Pagrindiniai demokratijos principai ir demokratinės vertybės. Prigimtinės teisės samprata. Bendražmogiškų vertybių idėja. Atsakomybė, kaip pilietinė vertybė. Moralinių ir politinių principų santykio problema. Individualumas ir originalumas, kaip visuomeninė vertybė. Individo savaiminio vertingumo problema ir individų laisvių konfliktai. Socialinės grupės ir subkultūros. Asmenybės ir bendruomenės, asmens ir socialinės grupės santykio problematika. Ekonominiai, socialiniai, politiniai ir gamtosauginiai globalizacijos iššūkiai valstybėms ir jų piliečiams. Veiksniai, lemiantys emigraciją ir imigraciją. Emigracija ir imigracija pasaulyje ir Lietuvoje.	9 kl.

Literatūros ir kitų menų jungtys

Istorija	Kultūros pokyčiai XIX a.–XX a. pr. Europoje ir Lietuvoje: romantizmas, realizmas, modernizmas. Vilniaus universitetas. Vilniaus piešimo mokykla.	9 kl.
-----------------	--	--------------

Masinės kultūros gimimas Europoje ir Lietuvoje: spauda, fotografija, kinas, pokyčiai laisvalaikyje.

Dailė	<i>Meninės idėjos.</i> Susipažįsta su moderniojo meno kūrybos principais, su postmodernizmo meno principais (idėjos, sumanymo pirmenybė prieš formą ir medžiagą). <i>Kultūrų įvairovė.</i> Aptariama dailės funkcijų įvairovė, analizuojamos sąsajos su kitais menais. Šiuolaikinis pasaulio menas. Įvairių krypčių ir judėjimų meniniai bruožai.	9–10 kl.
--------------	--	-----------------

Literatūra. 10 klasė

Kultūrinė atmintis kaip civilizacijos pagrindas

Etika	<i>Rūpestis dėl savęs ir kitų. Susikaupimas.</i> Stoikai ragina pasirengti pačioms netikėčiausioms gyvenimo akimirkoms suteikiant „savo refleksijoms deramą tvarką“. Ar pritariu stoikams? Kaip manai, ar knygų skaitymas – tai susikaupimas ir meditacija? Ar pajėgiu susikaupti?	10 kl.
Istorija	Įvadas į epochą: globalizacija ir neeuropinio pasaulio iškilimas	10 kl.

Graikų mitai, epas, drama

Istorija	Antika – Europos istorijos pradžia (I): Senovės Graikija, demokratijos gimimas. (Atėnų demokratijos vaisiai: teatras, literatūra ir filosofija. Mokyklinė sistema ir laisvųjų piliečių ugdymas.) Antika – Europos istorijos pradžia (II): Senovės Roma, Graikijos civilizacijos perimamumas ir imperijos sukūrimas. Antika – Europos istorijos pradžia (III). Kultūra ir religija graikų ir romėnų visuomenėse: politeistinę pasaulio supratimo sanklodą keičiantis monoteizmas. Paveldas ir atmintis: Antikos civilizacijos kaip Europos kultūros pamatai.	7 kl.
Muzika	Antikinio pasaulio muzika (derinant su istorijos 7-os klasės programa): pvz.: mūzos; Orfėjas; kitara, lyra, aula; Pitagoras ir muzikos intervalai; hegzametras, poetinės pėdos ir ritmika; teatras ir choras.	7 kl.
Dailė	<i>Dailės istorija.</i> Antika (klasikinių proporcijų formavimasis architektūroje ir skulptūroje, romėnų mozaikos, šriftas, grafiti).	8 kl.
Etninė kultūra	<i>Paprotingė teisė ir elgesys.</i> Apibūdina, vertina savo ir kitų tautų paprotingo elgesio normas, palygina su šiuolaikiniu gyvenimu.	9-10 kl.

Laisvės vertė. Antigonės laikysena

Istorija	<i>Okupuota Lietuva: gyvenimas sovietmečiu.</i> Kas buvo Sovietų Sąjunga ir ką reiškia sovietmetis bei okupacinis režimas. Žmogaus laisvių varžymas ir pasipriešinimas režimui Sovietų Lietuvoje. Rekomenduojama tema: pasirinkto Lietuvos rezistentas ar disidentas	5 kl.
-----------------	--	--------------

biografijos aptarimas. Asmenybės: Nijolė Sadūnaitė, Antanas Terleckas. Sąvokos: sovietmetis.

Tikyba *Bažnyčia vakar ir šiandien.* **10 kl.**

Ar visada žmogus yra laisvas tikėti? (Krikščionių persekiojimai, tikėjimo liudijimas, pavyzdžiui, XX a. tikinčiųjų persekiojimai Sovietinėje Lietuvoje, Katalikų Bažnyčios kronika, Komitetas tikinčiųjų teisėms ginti, Eucharistijos bičiuliai, pagrindinis tikėjimo perdavimas. Tikėjimo liudytojai pasirinktinai: kun. Juozas Zdebskis, kun. Jonas Lauriūnas SJ, ses. Gema Stanelytė ir t.t.)

Pilietiškumo pagrindai Istorinė ir socialinė nesmurtinio pilietinio pasipriešinimo reikšmė ir prasmė. **10 kl.**

Disidentinio judėjimo kova už žmogaus teises ir Lietuvos nepriklausomybę sovietinės okupacijos metais (disidentiniai sąjūdžiai). Konstitucijos paskirtis demokratinėje valstybėje Prigimtinių, politinių, socialinių, pilietinių ir ekonominių teisių užtikrinimo principai LR Konstitucijoje.

Dailė *Valstybingumo simboliai.* Analizuoja valstybingumo simbolių panaudojimą šiuolaikinio meno projektuose. **9–10 kl.**

Senasis ir Naujasis Testamentai

Tikyba *Susiskaldęs žmogus.* **10 kl.**

Ar aš esu savo brolio sargas? (Pavydas, pyktis, kaltė, sąžinė, Kainas ir Abelis)
Kodėl kenčia nekaltas? (Kančios problema: Jobo knyga, Kristaus kančia)
Kur Dievas, kai skauda? (Skausmingi žmogaus ir Bažnyčios įvykiai, Jobo knyga, 23 psalmė, holokaustas ir t.t.)
Pasirinkimas: būti gailestingu ar teisingu? (*Pasirinktinai*: gailestingasis samarietis, sūnus palaidūnas, vynuogyno darbininkai, palyginimas apie talentus, turtuolis ir Lozorius)
Kaip elgtis su sunkiais žmonėmis? (Beširdis skolininkas, Jėzaus raginimas atleisti)
Ar žmonės kada nors pastatys Babelio bokštą? (Puikybės pasekmė, Babelio bokštas, nesusikalbėjimas.)
Kiek žmogui gana? (Godumas, mana dykumoje, turtingas jaunuolis)

Istorija Tikėjimų įvairovė Lietuvoje (I): krikščionybė ir Lietuvos kultūra. **6, 8 kl.**

(Jėzaus Kristaus istorija, krikščionybės atsiradimas ir plėtra.)
Lotyniškoji raštija, mokslas, filosofija ir teologija, švietimas (vienuolynų mokyklos ir universitetai), architektūra ir menas (romanika, gotika), riterių kultūra, religinis ir pasaulietinis teatras.
Europėjančios LDK kultūros bruožai: krikščionybės įtaka, rašto kultūra, mūrinė statyba (gotika), pirmosios mokyklos.
Krikščionybės reikšmė Europos integralumui.

Viduramžių raštija Lietuvoje ir literatūra Europoje

Istorija	Viduramžių samprata. Valstybė ir valdžia viduramžiais: krikščionybės svarba valstybei. Lietuvos valstybė: suvienijimas ir karalystės susikūrimas (1253 m.); Krėvos unija ir Lietuvos krikštas (1387 m.); LDK politinė raida ir santykiai su kitomis šalimis iki XVI a. Viduramžių visuomenė: santykių hierarchija. Viduramžių žmogaus pasaulėvaizdis ir mąstymo savitumai: laikas, erdvė, žmogus Kasdieninis gyvenimas Europoje ir LDK: buitinis ir darbinis, turtas ir skurdas, karas ir maras. Viduramžių kultūra: krikščionybė ir aplinkinių kultūrų įtaka. Bizantiškosios ir islamiškosios kultūros poveikis Europai: raštija, mokslas, menas ir architektūra. Lotyniškoji raštija, mokslas, filosofija ir teologija, švietimas (vienuolynų mokyklos ir universitetai), architektūra ir menas (romanika, gotika), riterių kultūra, religinis ir pasaulietinis teatras. Europėjančios LDK kultūros bruožai: krikščionybės įtaka, rašto kultūra, mūrinė statyba (gotika), pirmosios mokyklos.	8 kl.
Tikyba	Ar tikrai lietuviai buvo pakrikštyti prievarta? (Lietuvos krikštas, kryžiuočių karai ir Bažnyčia ir t.t.)	10 kl.
Muzika	Viduramžių muzika (derinant su istorijos 8-os klasės programa): pvz., grigališkasis choralas ir vienbalsumas; natų rašto pradžia; ankstyvasis daugiabalsumas (organumas); riterių muzika.	8 kl.
Egzistencinė problematika XX–XXI a. literatūroje		
Istorija	Tarpukario Europos kryžkelė: tarp demokratijos ir totalitarizmo. Tarpukario visuomenė kryžkelėje: tarp karų ir krizių. Tarpukario kultūrinis gyvenimas: tarp laisvės ir suvaržymų. Antrasis pasaulinis karas: žmogiškumo išbandymas. Šaltasis karas: pasaulis tarp demokratijos ir komunizmo. Visuomenės tarp kapitalizmo ir komunizmo. Kultūra tarp elitiškumo, masiškumo ir ideologijos. Globalizacija ir pasaulis po 1990-ųjų.	10 kl.
Etika	<i>Aš ir bendruomenė.</i> Konstruktyvios bendruomenės galios. Mokosi surasti aristotelišką aukso vidurį tarp tautinių ir globalaus pasaulio, pasaulietinių ir religinių vertybių. Mokosi prisiimti socialinę atsakomybę ne tik už savo, bet ir kitų bendruomenių narius, diskutuoja apie pagalbos svarbą ir vertę. Aktyviai savanoriauja, padeda socialiai jautrioms bendruomenėms. Kaip ir kodėl bendruomenė suteikia jėgų atskiram individui? Kokias žinote bendruomenes, kurios padeda kitiems? Kokių galių asmenybei suteikia tauta? Kokius istoriškai susiklosčiusius savo tautos etninius bruožus labiausiai vertinu? Kodėl pagarba kitoms tautoms praplečia asmens galių spektrą? Filotopija - meilė vietai, kurioje gyveni (Arvydas Šliogeris). Kodėl filotopija	10 kl.

Tikyba	nepaneigia buvimo Europos ir pasaulio piliečiu? Kaip išmokti pamatyti savo bendruomenę kitų pasaulio bendruomenių kontekste? <i>Asmuo ir moralė.</i> Bioetikos samprata, veiksmo moralumo kriterijai, mažesnio blogio ir dvigubos pasekmės principas. Kokiai kultūrai pritariu: gyvybės ar mirties? (Bioetikos problemos: abortas, dirbtinis apvaisinimas, eksperimentai su embrionais, kontracepcija, genų inžinerija, klonavimas, atsakinga tėvystė – motinystė, eutanazija ir ori mirtis mirties bausmė, organų donorystė) <i>Vienas pasaulis – viena žmonija.</i> Ar visi turime teisę į gyvenimą ir pragyvenimą? (Darbo reikšmė, vergovės formos. <i>Pasirinktinai</i> palyginimas apie vynuogyno darbininkus, palyginimas apie talentus). Ką pasirinksi – viešpatauti ar tarnauti? (Tvarumo principas, vartotojiškumo ir globalizacijos samprata, kylančios problemos ir sprendimo būdai). Kaip padėti dejuojančiai planetai? (Bažnyčios rūpestis žmonija: kova su skurdu, badu, pagalba migrantams, atsakingas gamtos išteklių naudojimas, taikių santykių puoselėjimas).	10 kl.
Pilietiškumo pagrindai	Nacionalinio saugumo samprata, vidinės ir išorinės grėsmės. Demokratijos principų tvarumo problemos. Netolygi socialinė, ekonominė raida ir skurdas. Masinė emigracija ir imigracija. Politinė ir kultūrinė atskirtis ir vertybių krizė. Kitų valstybių priešiška veikla, karinės grėsmės. Informaciniai karai ir propagandos mechanizmai. Valstybės gynimo principai, numatyti LR Konstitucijoje.	10 kl.
Istorija	Tradicijos ir modernumo dermė	
Dailė	Paveldas ir atmintis: XX a. atmintis ir jos paveldas dabartinėje Lietuvoje. XIX a. XXI a. daile ir architektūra: Vilniaus meno mokykla. Kūrybingas antikos tradicijų plėtojimas L.Stuokos – Gucevičiaus ir P.Smuglevičiaus kūryboje. Neostiliai: praeities didžiųjų meninių stilių kartojimas. Perėjimas iš istorizmo į moderniąją dailę ir architektūrą. Perėjimas iš modernizmo epochos į postmodernizmą. Šiuolaikinė architektūra.	10 kl.
Etninė kultūra	<i>Liaudies kūryba.</i> Aplankydami parodas ir remdamiesi kitais šaltiniais, gilinasi į šiuolaikinę tautodailę. Atpažįsta liaudies kūrybos elementus mėgėjų ir profesionalų darbuose – aranžuotėse, stilizacijose, autoriniuose kūriniuose.	9–10 kl.

Lietuvių kalbos ir literatūros integravimo su kitais dalykais pavyzdžių žr.:

[3 PRIEDAS. Tarpdalykinio integravimo pavyzdžiai.](#)

4. KALBINIŲ GEBĖJIMŲ UGDYMAS

Parengė Z. Nauckūnaitė

Kalbos pažinimo ugdymo veiklos

Mokinių žodyno plėtimas, tikslinimas ir gryninimas

- *Semasiologiniai žaidimai*: atspėti žodį pagal jo loginę perifrazę, įminti mįslę ar minklę, išspręsti kryžiažodį, parinkti sinonimą ar antonimą, nustatyti iš konteksto nežinomo žodžio reikšmę ir pan.
- *Onomasiologiniai pratimai*: teminių žodžių grupių sudarymas, tinkamų žodžių parinkimas aprašymui ir pan. Semantinė sinonimų analizė, jų grupavimas eilėmis.
- *Darbas su žodynais*: daugiareikšmių žodžių ir reikšmės aiškinimasis; sinonimų, antonimų, frazeologizmų parinkimas kūrybinei užduočiai atlikti ir pan.; susipažinimas su vardų žodynu (aktualių vardų kilmės ir reikšmės aiškinimasis ir pristatymas); susipažinimas su vietovardžių žodynu (artimiausios aplinkos, tėvų, senelių ir pan. gyvenamųjų vietų pavadinimų kilmės aiškinimasis ir pristatymas); kūrybiniai darbai naudojantis žodynais.
- Semantinė analizė žodžių, vartojamų perkeltine reikšme. Leksinės krypties stilistiniai pratimai (tikslaus, tinkamo žodžio parinkimas arba paieška žodyne).
- Pasaulio kalbų žemėlapių analizė. Lietuvių kalbos tarmių žemėlapių pristatymas.
- Savo tarmės (patarmės, šnektos) pristatymas lyginant ją su bendrine kalba.
- Grafinis vaizdavimas (kalbų šeimų, leksikos sluoksnių ir pan.).
- Baltų kalbų leksikos, fonetikos ar gramatikos reiškinių gretinimas ir lyginimas. Žodžių liaudiškosios etimologijos rinkimas (kūrimas) ir lyginimas su jų lingvistine etimologija.
- Rašytinių šaltinių tyrimas nurodytu aspektu.
- Teksto analizė nurodytu aspektu (nustatyti, kokias realijas įvardija naujažodžiai, pasvarstyti jų radimosi konkrečiame tekste priežastis ir pan.).
- Kūrybiniai darbai (parinkti / sukurti tinkamų lietuviškų atitikmenų naujiesiems skoliniams ir pan.).
- Redagavimas (naudojantis kalbos norminamaisiais šaltiniais nustatyti leksinius ar / ir gramatinius variantus, kuriuos tinka vartoti rengiant (redaguojant) dalykinio pobūdžio tekstą ir pan.).
- Projektiniai darbai (tarmės, šnektos tyrimas ir pan.). Pranešimų rengimas ir pristatymas.

Taisyklingos tarties mokymo būdai

1. Stebėjimas ir lyginimas (*tarminį tarimą lyginant su literatūrinės kalbos norma*, pvz., „*kiedie*“ – *kėdė*; „*myškas*“ – *miškai*, „*pukelis*“ – *pūkas*).
2. Fonetinis nagrinėjimas (*dalinis*).
3. Specialių žodžių sąrašų skaitymas.
4. Žodžių kartojimas pagal įrašą ir savo tarimo įrašų klausymasis.
5. Fonetinis nagrinėjimas (*pilnas*).
6. Sakinių kartojimas pagal įrašą ir savo tarimo įrašų klausymasis.
7. Diktantai (*prašant taisyklingai pakartoti diktuojamus žodžius ar sakinius*).

8. Kito žmogaus tarties ir kirčiavimo klaidų nustatymas ir taisymas.
9. Raiškuisis poezijos ir smulkiosios tautosakos tekstų skaitymas ir deklamavimas.
10. Skaitymas vaidmenimis.
11. Greitąkalbės.
12. Raiškuisis prozos skaitymas.
13. Laisvas kalbėjimas (tarties ir kirčiavimo klaidos taisomos *mokiniui baigus kalbėti*).
14. Savo kalbos įrašų klausymasis ir savo klaidų nustatymas bei koregavimas.

Nors sąrašas pateiktas *sunkėjančia tvarka*, sudarant pratimų sistemą konkrečiam tarties dėsniui mokytį, jis gali būti koreguojamas pagal to dėsnių prigimtį.

Mokomoji veikla formuojant rašybos įgūdžius

Mokant rašybos labai svarbu suvokti, ką mokinsys jau moka, išmano ir sugeba ir mokomąją veiklą organizuoti pagal psichologinius įgūdžių formavimo(si) etapus: *orientacinį, analitinės veiklos, sintetinės veiklos, varijuojantį (situacinį) ir veiksmo meistriško atlikimo*. [1] Apžvelkime, kokia galėtų būti mokinių ir mokytojo veikla pamokoje mokant(is) rašybos pagal bendrus įgūdžių formavimo(si) dėsningumus.

1. Orientacinis etapas (*išsiaiškinama taisyklė*).

- Mokiniam parodoma, kad tas rašybos įgūdis jiems svarbus; sužadina geros emocijos.
- *Analizuojama tik tiek pavyzdžių, kiek būtina taisyklės esmei atskleisti.*
- Atrandama rašybos taisyklė ir jos galiojimo sąlygos („ką būtinai reikia pastebėti?“).
- Jei pagal tą taisyklę rašomų žodžių sąrašas baigtinis, jis pateikiamas.
- Aiškinimas(is) gali būti papildomas *piešiniais, schemomis, maketais...*
- Taisyklę galima *surimuoti, padainuoti, suvaidinti, imituoti, nupiešti, sukurti istoriją...*
- Mokiniai įsisąmonina taisyklę paaiškindami ją savais žodžiais.

2. Analitinės veiklos etapas (*grižtamasis ryšys nuolatinis*).

- Mokiniai *atpažįsta* nagrinėjamas ortograsas pateiktuose žodžiuose, jas paaiškina.
- *Analizuoja* skambantį žodį (*signalizuoja spalvotomis juostelėmis arba judesiais; pagauna kamuoliuką ir pasako, ką reikėtų rašyti ir pan.*).
- Pasakinėja mokytojai, ką šis turi rašyti (*lentoje*).
- Žaidžia rašybinius žaidimus (*išbraukia, nuveda rodyklę, uždengia, pasako, parodo...*).
- Atlieka *kompiuterinius* pratimus (atsakymas turi būti gaunamas tuoj pat!).
- *Randa* nagrinėjamas ortograsas *tekste*, jas pabraukia ir/ar paaiškina.

3. Sintetinės veiklos etapas (*labai svarbi savikontrolė ir korekcija*).

- *Įrašo* ortograsas (*kompiuteriu ar pratybų lape*).
- *Nurašinėja* (pvz., dailia rašyba nusirašo gražius posakius).
- Rašo *įspėjamąjį* (*regimąjį* arba *girdimąjį*) diktantą.
- *Sprendžia* rašybinius uždavinius (*įrašo ortograsas, parašo žodžius*).
- Atlieka užduotis su *rašybos žodynu*.
- Rašo *komentuojamąjį, aiškinamąjį* ir *atrenkamąjį* diktantus.
- *Įrašo* ortograsas *nurašydami* pratimą į sąsiuvinį (tuoju tikrinama!).

4. Situacinis etapas (*sąlygos nuolat sunkinamos*).

- Rašo *klausiamąjį* diktantą (gali diktuoti vienas kitam).
- Atlieka *rašybinio nagrinėjimo* užduotis.
- Įrašo praleistus mįslių, patarlių, posakių žodžius.
- Nurašydami sakinius suskliaustą žodį keičia tinkama forma.
- Rašo *kūrybinį* diktantą, *laisvąjį* diktantą ir *atpasakojimus*.
- Atstato deformuotą tekstą (iš duotų žodžių pradinių formų).

5. Meistriškumo etapas (*tai, kas išmokta, taikoma naujame kontekste*).

- Schemomis *pavaizduoja* tai, ko išmoko, ir *aptaria schemas* su bendraklasiais.
- *Ištaiso* draugų klaidas; *moko* savo bendraklasių.
- *Kuria tekstą* pagal *gairinius* žodžius, paveikslą, fotografiją...
- *Sudaro pratimus* šiam rašybos įgūdžiui ugdyti; *parengia testus*.

Šių etapų griežtai atskirti neįmanoma, nes įgūdis paprastai formuojasi tolygiai. Žinoma, vieni mokiniai greičiau pasieks meistriškumo etapą, kiti lėčiau. Todėl mokytojui, pasirengusiam diferencijuoti ir individualizuoti užduotis, svarbu suprasti, kada ir kaip keisti pratimų pobūdį, kad mokinys pereitų į aukštesnį įgūdžio lygmenį.

Lygiai taip svarbu suprasti, kad pradinis mokymas (1 ir 2 etapai, *kai mokinio ranka dar nerašo!*) yra lemiamas, nes tuomet pamažu formuoja(si) *intelektiniai* įgūdžiai. Jeigu šis mokymas yra netinkamas (pvz., per greitai pereinama prie *sensomotorinių* įgūdžių (*rašymo*) arba nėra pastovaus *grįžtamojo ryšio*), tai labai tikėtina, kad trečiame etape susidarys nereikalingi reakcijų tipai, vėlesnės pratybos juos pavers blogu įpročiu ir susiformuos klaidingas įgūdis.

Sintaksės ir skyrybos gebėjimų formavimo veiklos

Orientacinis etapas:

- sakinio skirstymas žodžių junginiais; sakinių sudarymas iš žodžių junginių;
- lyginimas ir gretinimas (sakinio dalių raiškos, vientisinio ir sudėtinio sakinio ir pan.);
- nagrinėjamo gramatinio reiškinių analizė ir atpažinimas tekste;
- lyginimas ir gretinimas (esminių ir neesminių to paties gramatinio reiškinių požymių; gramatinio reiškinių skirtingų rūšių požymių).

Analitinės veiklos etapas (būtinai nuolatinis grįžtamasis ryšys):

- grafinis vaizdavimas (pabraukti sutartiniais ženklais sakinio dalis, nubraižyti loginę sudėtinio sakinio schemą);
- grafiniai diktantai (sutartiniais ženklais žymimos tik sakinio dalys ir / arba skyrybos ženklai);
- sintaksinis ir skyrybinis nagrinėjimas;
- taisyklę iliustruojančių pavyzdžių išrinkimas iš teksto;
- vartosenos (taisyklingos) nagrinėjimas ir sisteminimas.

Sintetinės veiklos etapas (savikontrolė ir korekcija):

- sakinio intonacijos ir skyrybos ženklų rašymo / nerašymo lyginimas; raiškus skyrybos ženklų skaitymas;

- raškusis tekstų skaitymas (išvardijimo, išplėstinio aiškinimo, apibendrinimo, tikslinimo ir kt. loginių sintaksinių reiškinių intonavimas);
- konstravimas (pavartoti nurodytas sintaksines konstrukcijas, sukurti sakinių pagal pateiktas schemas);
- redagavimas (pavartoti tinkamą sintaksinę konstrukciją, padėti skyrybos ženklus).

Situacinis etapas (įgūdžio taikymas naujomis sąlygomis):

- diktantai (klausiasis, aiškinamasis, kūrybinis, laisvasis);
- kūrybiškas skyrybos taisyklės pristatymas (pvz., norma, galiojimo sąlygos, pavyzdžiai iš skaitomos literatūros);
- atpasakojimas;
- skyrybos klaidų analizė.

Įgūdžių tobulinimo etapas:

- analogijų pratimai (nustatyti pateiktų sakinių struktūrą, parašyti analogiškos struktūros sakinių savo tekste ir pan.);
- transformavimo pratimai (vieną sintaksinę konstrukciją paversti kita; nustatyti, kuri iš sinoniminių konstrukcijų tinkamesnė konkrečioje situacijoje – pagal žanrą, adresatą, tikslą ir pan.);
- savo rašinių redagavimas ir tobulinimas (pakoreguoti teksto struktūrą, patobulinti sintaksines konstrukcijas, padėti reikiamus skyrybos ženklus ir kt.);
- kūrybiniai darbai (stilistinė žodžių ar frazių atranka, sakinių siejimas, teksto kūrimas pagal nurodytus parametrus ir pan.);
- lingvistinis tyrimas (skyrybos ženklų prasmė, jų vartojimo grožiniame kūrinyje ir vadovėlio dalykinės kalbos tekstuose skirtingumai; nurodyto gramatinio reiškinio vartoseną šnekamojoje kalboje, skaitomuose tekstuose; tekstų (dalykinio, publicistinio, meninio) sintaksinės struktūros nagrinėjimas ir pan.).

[1] Žr. Butkienė G., Kepalaitė A. Mokymasis ir asmenybės brendimas. – „Margi raštai“, 1996, p.176–177.

Kalbos vartojimo ugdymo veiklos

Kalbos vartojimo ugdymo veiklos 5–6 klasių koncentre

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

- Artikuliacijos lavinimo ir taisyklingo kvėpavimo pratimai.
- Klausymosi taisyklių sudarymas ir priėmimas. Aktyvaus klausymosi pratybos (pasitikslinimas, perklausimas ir kt.). Atpasakojimas (mokytojo aiškinimo / klasės draugo pasakojimo / išklausyto įrašo).
- Kalbėjimo aiškumo, tempo, garsumo, intonacijos ir bendros laikysenos pratybos (garso ir vaizdo įrašų analizė). Taisyklingos tarties ugdymo veiklos. Vaidmeniniai žaidimai, inscenizavimas.
- Požiūrio išsakymas dirbant poromis ar grupėmis, diskutavimas konkrečia tema, prieštaravimas, savo pozicijos pagrindimas. Temos pristatymas ir atsakymai į klausimus aiškiai tariant ir tinkamai intonuojant pagal nurodytas / pasirinktas kalbėjimo situacijas.
- Klausimų sudarymas: faktiniai ir įsivaizdavimo (fantazijos, vaizduotės) klausimai.
- Problemos išryškėjimas ir samprotavimas apie ją (diskusija).
- Pristatymai. Draugų darbo vertinimas, pripažinimas ir korektiški patarimai darbui tobulinti.
- Televizijos ar radijo laidų atpasakojimas savais žodžiais / perskaitytų, išgirstų ir pamatytų dalykų aptarimas žodžiu ir raštu.
- Tinkamo bendravimo telefonu, paštu, elektroniniu paštu ir socialiniuose tinkluose pratybos, žinučių rašymas.

Skaitymas ir teksto supratimas

- Skaitymo technikos tobulinimas, kreipiant dėmesį į tinkamą galvos ir viso kūno padėtį, skaitymo tempą, pauzes ir intonaciją (Švairakalbės ir greitakalbės / Žaidimai patarlėmis ir priežodžiais / Raiškus mįslių minimas / poezijos ir prozos tekstų skaitymas).
- Įdomių knygų atradimas ir pristatymas / savarankiškas pasirinktos knygos skaitymas klasėje ir namuose su numatytomis užduotimis pristatymui ir bendrai klasės diskusijai. Savo ir kitų skaitymo stebėjimas ir vertinimas.
- Skaitytojo užrašų vedimas. Knygos pristatymas supažindinant su knygos autoriumi, siužetu, veikėjais, svarbiausiomis mintimis.
- Išsamus grožinio ir negrožinio teksto atpasakojimas / atsakymai į klausimus savais žodžiais, cituojant arba iš atminties pasakant teksto frazę ar pastraipą.
- Vadovėlių medžiagos skaitymas ir komentavimas. Sąvokos apibrėžimo analizė / vadovėlio rašymo žaidimas.
- Įvairių spaudinių paskirties ir struktūros pristatymas (porinis arba grupinis darbas). Skaitymo rekomendacijos klasės draugams.
- Nežinomų žodžių reikšmių ir reikiamos informacijos radimas žodynuose, žinynuose ar kituose šaltiniuose.
- Priežasčių ir padarinių suradimas tekste (medžiagos struktūravimas naudojant grafinius piešinius / rašytinio teksto papildymas vaizdine medžiaga).
- Papildomos informacijos radimas. Šaltinio nurodymas. Skirtingų šaltinių informacijos palyginimas, svarbios ir nesvarbios informacijos atranka ir vertinimas (informacijos grupavimas sudarant lentelę, jos pristatymas ir komentavimas).
- Naujos ir jau žinomos informacijos susiejimas ir panaudojimas užduočiai atlikti (siejant su kalbos ar literatūros temomis).
- Užduočių rasti informaciją ir ją tikslingai panaudoti sudarymas ir atlikimas (grupės – viena kitai).
- Skirtingo stiliaus tekstų lyginimas, kalbos ypatybių žymėjimas.
- Tikslingas duomenų atsirinkimas iš praktinių tekstų.

- Klausimų tekstui formulavimas. Perskaityto teksto atpasakojimas išskiriant svarbiausią informaciją.
- Fakto ir nuomonės atpažinimo pratybos. Pagrįsto ir nepagrįsto teiginio skyrimas.
- Pagrindinės minties suradimas tekste / teksto pagrindinės minties formulavimas. Teksto (skirsnelio) turinio reziümavimas / pagrindinių dalykų išvardijimas. Santrauka (giminių sąvokų panaudojimas).

Rašymas ir teksto kūrimas

- To paties teksto sakytinės ir rašytinės formų nagrinėjimas ir lyginimas.
- Savo idėjų, emocijų ir skaitymo išpūdžių išreiškimas. Išvadų, paremtų perskaitytu tekstu, formulavimas.
- Pavyzdžių (citātų, charakteringų detalių) radimas tekste. Detalių apibūdinimas, aptarimas. Argumentavimas, paremtas savo asmenine patirtimi ir pavyzdžiais iš teksto.
- Atsakymas į klausimus. Informacijos apibendrinimas raštu. Pagrindimo atradimas / kūrimas.
- Tekstų kūrimas pagal paveikslus ar vaizdinę medžiagą (aprašymas, savo nuomonės išreiškimas ir pagrindimas / kūrybinis darbas).
- Elektroninio laiško ir žinutės rašymas.
- Kūrybinis teksto dalies įrašymas į pateiktus skirtingų stilių tekstus. Asmeninio laiško rašymas.
- Savo nuomonės išreiškimas ir pagrindimas / savo nuotykių pasakojimas (žodžiu) ir glaustas apibendrinimas (raštu).
- Pasakojamojo pobūdžio teksto atpasakojimas (žodžiu ir raštu). Fantastinių pasakojimų atpasakojimas.
- Pasakojimas apie įvykius ar prisiminimus iš savo arba kito žmogaus gyvenimo, laikantis įvykių nuoseklumo / reikšmingumo. Tiesioginės kalbos įterpimas į pasakojimą. Pasakojimas pirmuoju ir trečiuoju asmeniu. Pasakojimas, paremtas vaizdu (nuotraukomis, iliustracijomis, karikatūromis ar komiksais).
- Teksto glaudinimas (glaustasis atpasakojimas).
- Aprašomojo pobūdžio teksto atpasakojimas / atrenkamasis atpasakojimas (žodžiu ir raštu). Informacijos apie daiktą, gyvūną, asmenį ar įvykį pristatymas atsižvelgiant į aprašymo tikslą, situaciją ir adresatą. Gyvūno, daikto, gamtos, aplinkos aprašymas ir jo įterpimas į savo ar kito autoriaus tekstą.
- Samprotaujamojo pobūdžio teksto atpasakojimas (žodžiu ir raštu).
- Kūrybinio darbo procesas (apmąstymas, juodraščio rašymas, teksto tobulinimas, klaidų taisymas, švarraščio pristatymas).

Kalbos vartojimo ugdymo veiklos 7–8 klasių koncentre

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

- Vaidmeniniai žaidimai, paisant bendravimo dalyvių ir situacijos (kreipimasis, sveikinimasis, pokalbio inicijavimas ir plėtojimas, kultūringas pokalbio pertraukimas, pokalbio išvengimas; telefoninis pokalbis ir pan.).
- Požiūrio išsakymas dirbant poromis ar grupėmis, diskutavimas konkrečia tema, prieštaraivimas, savo pozicijos pagrindimas.
- Žodinės diskusijos teiginių pasižymėjimas raštu. Reziümavimas to, kas buvo išgirsta ir perskaityta, ir tinkamų klausimų uždavimas.
- Pasiūlymas pažiūrėti filmą, spektaklį, perskaityti knygą, suformuluotas keliais sakiniais ir kt.
- Pasakojimas pirmuoju, antruoju ir trečiuoju asmeniu.
- Glaustas siužeto atpasakojimas, laikantis kūrinio kompozicijos ir įvykių sekos.
- Kalbos bendraamžiams rengimas bei sakymas. Kalbos iliustravimas. Pristatymai.
- Pagrįstas bendramokslių darbo (turinio, raiškos, kalbėjimo kultūros) įvertinimas ir korektiškas papildymas / pataisymas to, kas pasakyta / padaryta.

Skaitymas ir tekstų supratimas

- Skaitymo technikos tobulinimas. Tikslingas skaitymas atmintinai.
- Savarankiško skaitymo tikslų formulavimas. Įdomių literatūros knygų radimas, savarankiškas skaitymas ir pristatymas / bendraklasių supažindinimas su knygos autoriumi, siužetu ir veikėjų charakteriais, knygos palyginimas su kita (kitomis) knygomis.
- Savarankiškas rekomenduojamų knygų skaitymas su numatytomis užduotimis knygą pristatyti, aptarti ją klasės diskusijoje.
- Teksto žymėjimas, konspektavimas, citatų išsirašymas (siejama su kalbos ir literatūros kursais).
- Skirtingų požiūrių atpažinimas ir paaiškinimas (pasiremiant pavyzdžiais iš teksto).
- Reikalingos informacijos paieška įvairiuose informacijos šaltiniuose (įskaitant žodynus ir elektroninius šaltinius), kritiškas informacijos vertinimas, atsirinkimas ir tinkamas pasinaudojimas.
- Tekstų funkcinio stiliaus, vartojimo sferos ir kalbinės raiškos ypatumų atpažinimas (konkrečių atitinkamo stiliaus tekstų skaitymas ir aptarimas).
- Meninio, mokslinio ir publicistinio stiliaus tekstų ta pačia tema lyginimas, būdingų kalbos ypatybių aptarimas. Vieno kito semantizmo vartojimo aptarimas.
- Paveiklo teksto ir infografikos skaitymas ir interpretavimas. Rašytinio teksto ir iš nuotraukų, paveikslų, schemų, grafikų, vaizdo ar garso įrašų gautos informacijos siejimas ir apibendrinimas.
- Savo skaitymo ir skaitymo pasiekimų analizavimas.

Rašymas ir teksto kūrimas

- Rašytinio teksto (fragmento) perkūrimas sakytine raiška.
- Sakytinio (užrašyto) teksto glaudinimas raštu (kalbos formų keitimas).
- Klausimų kėlimas. Svarbios informacijos radimas informaciniuose ir praktiniuose tekstuose ir sisteminimas, išvadų darymas, remiantis surasta informacija. Atsakymų į klausimus formulavimas savais žodžiais.
- Rašymas apie nurodytus atraminius tekstus (žiniasklaidos ir informacinius): apžvalga ir aptarimas (elektroninių laiškų ir kt. rašymas).
- Dalykinio, publicistinio, eseistinio teksto turinio (tema, problema, pagrindinė mintis) ir raiškos analizė, nustatant teksto savybes ir paskirtį (teksto santraukos pateikimas ir kritiškas teksto įvertinimas).
- Pasakojamųjų, informacinių, aiškinamųjų ir samprotaujamųjų tekstų rašymas (įvairių žanrų; tam tikra tema arba susijusių su sava patirtimi, atsižvelgiant į pažįstamą adresatą), kreipiant dėmesį į savo teksto turinio aiškumą, stiliaus sklandumą, teiginių pagrįstumą, rašybą ir skyrybą.
- Skaitomo / rašomo teksto pastraipų / fragmentų sandaros ir paskirties paaiškinimas, teiginių pagrindimo analizė.
- Atitinkamų atpasakojimų rašymas (parengimas straipsnio / poleminio rašinio kūrimui).
- Straipsnio / poleminio rašinio rašymas (naudojantis rašymo strategijomis).
- Problemos (-ų) išskyrimas, sprendimo būdų suradimas ir pateikimas.
- Literatūrinio laiško, literatūrinio dienoraščio ir įvairių kūrybinių darbų (esė, interviu, recenzijos (teksto įdomumo, aktualumo ir meniškumo vertinimas), eilėraščio, miniatiūros ir kt.) rašymas, naudojantis įvairiomis kalbinės raiškos priemonėmis.
- Rašinių tobulinimas atsižvelgiant į mokytojo pastabas.
- Naudojimasis technologijų teikiamomis galimybėmis (tekstų rašymas, komponavimas, iliustravimas, tobulinimas ir redagavimas).

Kalbos vartojimo ugdymo veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasių koncentre

Kalbėjimas, klausymas ir sąveika

- Prisistatymas. Klausimų uždavimas prisistatančiajam.

- Dalijimasis informacija, patirtimi ir nuomone, atsižvelgiant į kalbėjimo situaciją ir adresatą (pokalbis, diskusija, disputas, debatai).
- Tinkamas ir pagrįstas samprotavimas (problemų kėlimas, svarstymas, pritarimas ar prieštaravimas), remiantis perskaitytais ar girdėtais teksta.
- Poezijos, prozos, dramos ištraukų skaitymas atmintinai ir jų interpretavimas (žodžiu). Perskaitytos knygos pristatymas, skaitymo prisistatymas. Klausimų uždavimas prisistatančiajam.
- Kalbos planavimas, rengimas ir sakymas. Viešosios kalbos komponavimas atsižvelgiant į temos pobūdį, tikslus ir poveikį klausytojui. Tikslingas leksinių, sintaksinių ir fonetinių stiliaus figūrų, retorinių ir neverbalinių raškos priemonių vartojimas.
- Kalbos (pranešimo) rengimas iš tiriamųjų kalbos arba literatūros darbų: temos pasirinkimas, pristatymo plano sudarymas, tezių atranka. Vaizdinės medžiagos ir įvairialypės terpės priemonių naudojimas.
- Pastabų žymėjimasis klausant sakomos kalbos (pranešimo). Klausimų uždavimas kalbėtojų. Reikiamos informacijos ir šaltinių užsirašymas (klausant).
- Klausomo arba stebimo ir klausomo teksto turinio, raškos, poveikio klausytojui bei kalbėjimo kultūros vertinimas. Išklaustyto kalbos apibendrinimas ir interpretavimas (žodžiu).

Skaitymas ir teksto supratimas

- Skirtingų tipų tekstų skaitymas ir vertinimas, susiejant su savo patirtimi ir nuostatomis (komentuojamasis skaitymas / pokalbis).
- Konkrečių tekstų tipo, žanro, funkcinio stiliaus ir paskirties atpažinimas, raškos būdo vertinimas ir autoriaus pozicijos komentavimas. Teksto sąsąjį su kontekstu nustatymas, įtakos darymo būdų atpažinimas. Fakto ir požiūrio skyrimas (tekstų atpasakojimas, komentarai, santrauka, interpretacija ir kt.).
- Teksto ir lentelės, teksto ir vaizdo siejimas (informacijos radimas ir analizė praktiniuose tekstuose).
- Informacijos kaupimas ir sisteminimas.
- Konspekto rašymas.
- Savo skaitymo įgūdžių, poreikių analizė ir savo skaitymo patirties, skirtingų skaitytojų grupių, skaitymo būdų įvertinimas (pokalbis / esė / pristatymas / sąrašo sudarymas).
- Negrožinių tekstų esminių žodžių (frazų / teiginių) atpažinimas, jų perteikiamų idėjų siejimas su anksčiau skaitytais teksta (informacijos sintetinis ir pateikimas grafiniu būdu / savo įžvalgų formulavimas ir argumentavimas). Tezių rašymas.
- Samprotavimo (diskutuotinių) temų, grįstų asmenine patirtimi ar atraminiais teksta, radimas ir formulavimas.
- Tinkamų pavyzdžių iš kūrinių pateikimas, probleminių klausimų kėlimas, argumentavimas.

Rašymas ir tekstų kūrimas

- Pasakojamųjų, aprašomųjų ir samprotaujamųjų rašinių rašymas.
- Naujienų, interviu ir nuomonių rašymas.
- Reikiamos informacijos paieška bibliotekoje ir internete, kritiškas šaltinių pasirinkimas, tinkamas rėmimasis jais ir jų nurodymas. Tikslus ir išsamus tekstų apibūdinimas ir įvertinimas remiantis asmenine patirtimi ir nuostatomis.
- Laiškų rašymas ir tvarkymas, kalbos priemonių pasirinkimas. Gyvenimo aprašymo, prašymo, įgaliojimo ir kt. praktinių tekstų rašymas.
- Įvairių kūrybinių darbų rašymas (esė, komentarai, anotacijos, recenzijos ir kt.).
- Tekstų tobulinimas, formulavimo ir sintaksės klaidų taisymas, redagavimas, skelbimas.

Siūlomos temos, kuriomis diskutuojama, sakomos kalbos ir rašomi tekstai

Asmuo ir visuomenė. Visuomeniškumas ir egoizmas. Draugystė. Meilė. Šeima. Gyvenimo prasmė ir laimė. Asmuo ir tauta. Asmens ir tautos tapatybė. Tautinė savigarba ir pagarba kitoms tautoms. Lietuvos valstybė ir tautinės bendrijos. Tautiškumas ir pilietiškumas. Tautos ir pasaulio kultūra. Žmogus ir jo aplinka. Žmogus ir technologijos. Žmogus ir istorija. Asmuo ir asmenybė. Sau žmogus ir egoizmas. Laisvė ir įsipareigojimai. Dvasios aristokratiškumas. Skurdo kultūros samprata. Banalybės samprata. Kičo samprata. Snobizmo samprata. Uždara / atvira visuomenė. Kritika ir kritinis mąstymas. Kūrybinis mąstymas ir kūrybiškumas. Provincionalumas ir atvirumas pasauliui. Globalizacija. Šiuolaikiškumo / modernumo samprata. Lietuvos kultūros ateitis.

Literatūrinio ugdymo veiklos

Literatūrinio ugdymo veiklos 5–6 klasių koncentre

Pirminis susipažinimas su kūriniu ir teksto suvokimas.

- Įtaigus meninio teksto skaitymas. Pirminė kūrinio refleksija. Pokalbis (pasidalijimas įspūdžiais).
- Trumpas supažindinimas su rašytoju ir kūrinio žanru.
- Komentuojamasis skaitymas (nežinomų žodžių ir prasmių aiškinimasis) / kontekstiniai komentarai; skaitymas vaidmenimis.
- Autoriaus ir pasakotojo sąvokų aiškinimas.

Kūrinio analizė ir interpretacija

- Eilėraščio raiškus tarimas. Poezijos kūrinio rimas ir skambesys. Eilėraščio interpretacija (kas mokiniui yra svarbu, kas daro įspūdį, kelia minčių). Komentuojamasis skaitymas (aiškinantis savus atradimus). Esminių žodžių atpažinimas, aptarimas. Pokalbis apie eilėraščio nuotaiką, eilėraščio prasmę.
- Kalbinės raiškos priemonių supratimas: sinonimų, antonimų, epitetų / tiesioginės ir perkeltinės reikšmės / alegorijos / daugiareikšmių žodžių, frazeologizmų, vaizdingų veiksmažodžių / palyginimų / deminutyvų atpažinimas, jų prasmės ir tikslingumo aiškinimasis.
- Sintaksinių figūrų supratimas: retorinių klausimų, sušukimų ir kreipinių atpažinimas, raiškus skaitymas, prasmės ir tikslingumo aiškinimasis.
- Meninių vaizdų apibūdinimas (sakytinis iliustravimas / iliustravimas piešiant).
- Prozos / dramos tekste vaizduojamų įvykių sekos aptarimas / pasakojimo schemas (su raktiniais žodžiais) pildymas / teksto plano sudarymas (iš klausiamųjų, konstatuojamųjų sakinių, raktinių žodžių) / teksto skaitymas dalimis ir pavadinimų atskiriems epizodams (dramos veiksmams) kūrimas / kūrinio kompozicijos schemas sudarymas.
- Klausimų formulavimas pagal tekstą ir atsakymas į juos / skaitymas atsakant į klausimus (poros, grupės – viena kitai ir pan.).
- Kūrinio analizė pagal veiksmo nuoseklumą (pradžios situacija, įvykių grandinė: įvykių priežastiniai ryšiai, pabaigos situacija) / pagal „pasakojimo piramidę“ (pagrindinis veikėjas – jo apibūdinimas – veiksmo vieta – kūrinio tema – svarbiausias įvykis – antras pagal svarbą įvykis – kūrinio idėja) / pagal penkių klausimų strategiją (Kas pagrindinis veikėjas? Kur ir kada vyksta veiksmas? Kas vyksta? Ką veikėjai jaučia, tikisi, mąsto? Kuo viskas baigiasi?). Kokia vaizduojamosios situacijos paskirtis, kaip ji atskleidžia kūrinio prasmę.

- Kūrinio interpretacija (kas kūrinyje mokiniui yra svarbu, kas daro įspūdį, kokias kelia mintis).
- Charakteringų kūrinio citatų parinkimas / vaizdingiausios ar poetiškiausios ištraukos skaitymas ir jos meniškumo analizė (leksinės ir sintaksinės raiškos priemonių radimas, jų prasmės ir tikslingumo nustatymas) / Teksto vietų, kurios tapo patarlėmis ar priežodžiais skaitymas / ištraukos, kuriai galima parinkti patarlę, skaitymas / Ištraukos, komentuojančios iliustraciją, skaitymas.
- Veikėjų žodžių, kuriuos turime sakyti garsiai / tyliai, greitai / lėtai, radimas ir perskaitymas / teksto fragmentų, kuriuos derėtų skaityti paniekiamai, griežtai, prašant, nusivylus, su nepasitenkinimu, pašiepiant ir pan. radimas ir raiškus perskaitymas.
- Kūrinio veikėjų lyginimas / grupavimas (vaidmenų žaidimai, improvizacijos...) / veikėjų problemų ir konfliktų nustatymas ir aptarimas / konflikto priežasčių ir dėl ko stiprėja įtampa, gilėja konfliktas aiškinimasis.
- Ištraukų, padedančių sudaryti veikėjo portretą, radimas ir skaitymas / veikėjo charakteristikos sudarymas ir aptarimas (pagal jo paties žodžius; remiantis jo santykiais su kitais; atskleidžiant jo siekius) / pasakojimas apie veikėją, kuris sužadina emocijas (užuojautą, pasipiktinimą ir pan.).
- Sakytinis vaizduojamų įvykių atpasakojimas (išsamusis / atrenkamasis / glaustasis) / linksmiausio ir liūdniausio ar labiausiai patikusio epizodo atpasakojimas.

Kūrinio vertinimas, apibendrinimas, baigiamieji ir kūrybiniai darbai.

- Kūrinio idėjos išryškėjimas, jos svarbos aptarimas / pagrindinės minties formulavimas.
- Autoriaus intencijos aptarimas, kūrinio potekstės aiškinimasis, aktualizavimas (apie ką privertė susimąstyti šitas kūrinys) / diskusija apie aktualumą mokiniui, konkrečiam skaitytojui, sąsajas su gyvenimu, poveikį aplinkai / probleminių klausimų, kylančių iš kūrinio, formulavimas / prasminių jungčių tarp kūrinių atradimas).
- Meninis skaitymas kreipiant dėmesį į skaitymo tempą, pauzes ir intonaciją / aiškinimasis, kaip kūrinio tempas, pauzės, intonacija padeda atskleisti kūrinio prasmę.
- Perskaityto kūrinio pasakojimas naudojant mimiką, gestus, pozą / vienam mokiniui skaitant, kitas turinį perteikia poza, gestais ir mimika.
- Nebaigti sakiniai (diktuojamos poetiškos sakinių pradžios – mokiniai parašo ir pabaigą).
- Eilėraščio (poemos fragmentų) / prozos fragmentų mokymasis atmintinai.
- Pasakų sekimas / raiškusis trumpo prozos teksto (įskaitant dialogą ar monologą) skaitymas / glaustasis teksto skaitymas (praleidžiami kai kurie sakiniai ir žodžiai) – rengimasis glaustajam atpasakojimui.
- Frazų, kuriomis galima pasinaudoti rašant rašinėlį / rengiant pristatymą, radimas, skaitymas ir užsirašymas / skaitymas, pasižymint žodžius, kuriuos derėtų vartoti savo kalboje.
- Kūrinio veikėjų aprašymas (žodžių pasirinkimas, svarbių ir charakteringų veikėjo bruožų pristatymas) / laiškas kūrinio veikėjui (pagal asmeninio laiško reikalavimus).
- Grožinio kūrinio transformacijos (veikėjo ar pačių susikurto naujo veikėjo dienoraštis / skelbimas, susijęs su veikėju ar siužetu / skaitytos istorijos detalizavimas / nauja pabaiga arba istorijos tęsinys / naujas veikėjų dialogas / veikėjus charakterizuojantys laišakai / pasakojimo perkūrimas, pridėdant naujus veikėjus ir įvykius ir kt.).
- Žaidimas patarlėmis, priežodžiais ir posakiais (dialogų sudarymas, inscenizavimas) / mįslių kūrimas (poromis, grupėmis) / pasakojimai pagal mįsles, patarles ar priežodžius (žodžiu ar raštu).

- Teksto dramatizavimas kuriant vaidinimo scenarijų / komiško, lyriško, dramatiško atpažinimas tekste ir perteikimas balsu / improvizuoti vaidinimai skaitant kūrinį (dialogų fragmentai) / inscenizavimas.
- Dailininkų iliustracijų aptarimas / įspūdžių, patirtų skaitant kūrinį ir žiūrint spektaklį (filmą), palyginimas.
- Stebuklinių pasakų vaizduojamasis pasaulis / padavimų ir sakmių vaizduojamasis pasaulis / padavimų ir legendų herojai / alegorijų, simbolių ir komiško pasakėčiose aiškinimas (grupiniai projektai, pristatymai).
- Trumpesnių ar didesnės apimties kūrinių kūrimas (eilėraštis pagal nagrinėtą ar pačių pasirinktą rimą / vaizdelis pradedant eilėraščio pradžia / pasirinkus patikusią frazę / pasakojimas su tipiškais buitinių ar stebuklinių pasakų veikėjais / pasakos apie gyvūnus, stebuklinės pasakos / padavimai / nuotykių ir fantastinės istorijos, prisiminimai).
- Skaitytojo diena / perskaitytų knygų pristatymas. Skaitymo rekomendacijos klasės draugams. Savarankiškas pasirinktos knygos skaitymas klasėje ir namuose su numatytais užduotimis pristatymui ir bendrai klasės diskusijai.

Literatūrinio ugdymo veiklos 7–8 klasių koncentre

Pirminis susipažinimas su kūriniumi ir teksto suvokimas

- Meniškas poezijos kūrinio perskaitymas klasėje (pasirengusio mokinio ar mokytojo arba įrašo išklausymas) / kūrinio perskaitymas ir pasidalijimas įspūdžiais. Rašytojo (ir jo kūrinio) pristatymas (mokytojo ar pasirengusių mokinių pristatymai / ekspozicijos apie rašytoją parengimas / filmo, spektaklio peržiūra ir aptarimas / mokinių vaidinimas pagal rašytojo biografijos epizodą ar kt.).
- Komentuojamasis skaitymas (nežinomų žodžių ir prasminių akcentų aiškinimasis; istoriniai, stilistiniai komentarai) / kūrinio fragmentų skaitymas vaidmenimis / skaitymas vaidmenimis praleidžiant autoriaus žodžius. Skaityto kūrinio pirminė refleksija / pasakojimas apie įspūdžius, kilusius skaitant ar perskaičius kūrinį.

Kūrinio analizė ir interpretacija

- Meninės raiškos priemonių atpažinimas, jų prasmės ir tikslingumo aiškinimasis, poezijos kūrinio ritmo ir skambesio supratimas (meninių vaizdų parinkimas / ir lyginimas).
- Eilėraščio lyrinio subjekto ir eilėraščio vyksmo apibūdinimas (pradžios situacija, subjekto būseną, kas įvyksta, kas yra lūžio momentas, personažo nuotaika ar eilėraščio keliama nuotaika, jausmo ar supratimo pasikeitimas, lyrinio subjekto jausmai ir mintys). Nagrinėtų lyrikos kūrinių žanrinės ypatybės (pristatymai su deklamuojamais pavyzdžiais / piešiniais, filmais).
- Liaudies dainų analizė: dainų simbolikos, darbo, kalendorinių švenčių, šeimos, karinių-istorinių dainų, senųjų dainų vaizdinių pokario partizanų dainose aptarimas, lyginimas (Koks liaudies dainų pasaulis ir žmogus? Kas tame pasaulyje svarbu? Kuo tai panašu ar skiriasi nuo mūsų dienų?). Kūrinio pradžios ir pabaigos lyginamoji analizė.
- Pasakojimo / dramos veiksmo laikas ir vieta; aplinkos apibūdinimas. Kūrinio kompozicijos analizė: ekspozicijos, veiksmo užuomazgos, konflikto, kulminacijos ir atomazgos aptarimas (siužeto schemas sudarymas ir aptarimas). Ištraukų, padedančių analizuoti veikėjus, radimas ir grupavimas (temos žemėlapių sudarymas) / literatūrinių portretų kūrimas žodžiu. Skaitymas dialogų / teksto ištraukų, kurios perteikia tam tikrą nuotaiką / veikėjų santykius / pasakotojo poziciją.

- Dramos kūrinio analizė, vartojant programoje numatytas sąvokas (esminių kūrinio scenų analizės pristatymas – individualus ir grupinis darbas ar kt.). Veikėjų charakterio, motyvų ir veiksmų aiškinimas ir jo elgesio priežasčių analizavimas (interviu su kūrinio veikėju / argumentuotas atsakymas į klausimus / rašinys) / paprastų (statiškų) ir sudėtingų (besikeičiančių) veikėjų skyrimas, jų charakterių lyginimas (diagramos, demonstruojančios veikėjo charakterio kaitą, sudarymas). Veikėjų vidinių konfliktų supratimas (veikėjo dienoraštis / dramos metodo panaudojimas).
- Pagrindinio konflikto tarp veikėjų nustatymas, veikėjų ryšių analizavimas (veikėjo laiškas kitam veikėjui / struktūrinė diskusija / sustingusios skulptūros / disputas / literatūrinis teismas). Veikėjų charakterių atskleidimas analizuojant jų santykį su savimi, kitais ir supančiu pasauliu (paaiškinimai, pateikti iš veikėjų pozicijos / veikėjų dialogo ar monologo kūrimas). Skirtingų kūrinių pagrindinių veikėjų lyginimas (*Venn* diagrama ar kt.). Sakytinis vaizduojamų įvykių atpasakojimas (išsamusis / atrenkamasis / glaustasis).

Kūrinio vertinimas ir apibendrinimas, baigiamieji darbai

- Kūrinio vertės aptarimas, problemų refleksija (Kuo šis kūrinys gražus? Kuo svarbus? Kuo įdomus? Kokia autoriaus intencija? Kuo aktualus „man“? Kokius mano jausmus jis pažadina? Ko iš „manęs“ tikisi autorius? Ką supratau apie tą laiką, kai kūrinys buvo sukurtas? Kurios vertybės yra amžinos? Kodėl? / Kokios problemos svarstomos kūrinyje? / Kurie dalykai svetimi ar nebesuprantami, ar keliantys pasipiktinimą?) (pokalbiai šiomis temomis, diskusija / refleksijų ar rašinių rašymas, skaitymas ir aptarimas ar kt.).
- Iš teksto išrinktų citatų komentarai / pokalbis remiantis teksto citatomis. Liaudies dainos komentarai / eilėraščio ir dainuojamosios poezijos palyginimas. Kūrybinis skaitymas kreipiant dėmesį į skaitymo intonaciją ir prasmės perteikimą. Poezijos deklamavimas atmintinai. Trumpo prozos teksto (dialogo ar monologo) skaitymas atmintinai. Dramos ištraukos skaitymas atmintinai. Scenos kalbos, laikysenos įgūdžių formavimas.
- Kūrinio atpasakojimas, naudojantis raktiniais žodžiais / laikantis kūrinio kompozicijos / iš skirtingų pasakojimo perspektyvų / naudojantis citatomis / glaustas atpasakojimas laikantis pagrindinės siužeto linijos / komentuojamasis scenų atpasakojimas, kuriose perteikti įvairūs jausmai.
- Grožinio kūrinio transformacijos (kūrybinis pasakojimas keičiant asmenį / pridėdant replikas / pridėdant papildomų detalių / skaitytos istorijos perkūrimas keičiant kūrinio laiką ar vietą, įtraukiant naujus veikėjus ar įvykius, skirtingas pabaigas). Esė rašymas pradedant nuo patikusios literatūrinės frazės / rašinys pagal įvestis / citatas / sentencijas / laiškas autoriui.
- Rašytojo ar jo vaizduojamų personažų kelionių žemėlapių sudarymas / literatūrinės ekskursijos planavimas (žemėlapių sudarymas). Skaitymas sudarant scenarijų filmui / skaitymas įgarsinant „filmą“. Literatūros kūrinio ir filmo arba spektaklio lyginimas (aptarimas / struktūrinė diskusija / esė, rašinys).
- Kūrybiniai darbai: eilėraščio kūrybiniai bandymai; teksto žanro keitimas (pvz., skelbimas ar reklama, paremta eilėraščiu; liaudies dainos pavertimas publicistinių / dalykinių žanrų teksta) / pasakėčios, alegoriniai pasakojimai; juokingos istorijos, paremtos posakiais; nuotykių istorijos, nuotykiniai pasakojimai; miniatiūros; pasakos, legendos; pasakojimas, kurio veikėjas – mitinis personažas; pasakojimas apie veikėjo gyvenimo įvykį, pagal veikėjo gyvenimo moto; komiška ir tragiška istorija, sukurta pagal tą patį įvykį; teksto žanro keitimas (pvz., novelė, paremta žiniasklaidos tekstu / pjesė ar kt.). Skaitytojo dienoraščio rašymas.

Literatūrinio ugdymo veiklos 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse

Pirminis susipažinimas su literatūros (kultūros) kūrinio ir teksto suvokimas

- Ekspozicijos apie kūrėją / nagrinėjamą temą parengimas.
- Mokytojo aiškinimo konspektavimas.
- Raiškiai skaitomo (atliekamo) poezijos (tautosakos) kūrinio klausymas / kūrinio perskaitymas ir pasidalijimas įspūdžiais.
- Komentuojamasis kūrinio skaitymas (nežinomų žodžių ir prasminių akcentų aiškinimasis / sąvokų žemėlapių sudarymas).
- Savarankiškai skaitomo kultūros teksto tezinis planas / probleminių klausimų kėlimas.

Kūrinių ir jų kontekstų analizė, lyginimas, interpretacija

- Diskusija apie kūrinio temą ir svarstomas problemas / pasakotojo pozicijos analizė / teksto idėjų siejimas su savo gyvenimo ir skaitymo patirtimi. Ryšių tarp įvykių, priežasčių ir pasekmių aiškinimas. Istorinių įvykių ir kultūros turinio ryšys. Laikotarpio ypatybės kūrinio. Lietuvos istorijos ir kultūros istorijos ryšys. Istorijos ir kultūros reikšmės tekste (ryšių schemų sudarymas / vadovaujamas tyrinėjimas) / rašytojo intencijos / gyvenamojo laiko refleksijos kūrinio atpažinimas ir aptarimas.
- Veikėjo charakteristikos sudarymas pagal jo paties žodžius / remiantis jo santykiais su kitais / atskleidžiant jo siekius (veikėjų portretų kūrimas žodžiu / pokalbis su veikėju / veikėjų laišškai vieni kitiems / veikėjo laiškas autoriui); veikėjo kalbos paslėptų reikšmių atskleidimas (dviejų pusių dienoraštis). Veikėjų konfliktų atskleidimas (pokalbis grindžiant savo poziciją citatomis iš kūrinio). Skirtingų kūrinių pagrindinių veikėjų lyginimas.
- Kūrinio kompozicijos analizė: ekspozicijos, veiksmo užuomazgos, konflikto, kulminacijos ir atomazgos aptarimas (kompozicijos schemos sudarymas ir pristatymas); kūrinio aspektiniai tyrimai (tiriamasis darbas – medžiagos rinkimas, analizavimas, sisteminimas, apibendrinimas, pristatymas / kūrybinis rašymas).
- Literatūros kūrinių aspektinis lyginimas: tekstų pasakojimo, kompozicijos, veikėjų charakterių, epizodų, motyvų, vaizdinių, idėjų ir kt. (tiriamasis darbas – medžiagos rinkimas, analizavimas, sisteminimas, apibendrinimas, vertinimas ir pristatymas). Skirtingų tekstų raiškos lyginimas / įvairių stilių ir naujakalbės (pokalbės) vartojimo literatūros tekstuose tikslingumo ir prasmės aiškinimasis.
- Negrožinio teksto esminių žodžių radimas, savo nuomonės formulavimas, klausimų kėlimas, argumentavimas. Kūrinio idėjų siejimas su anksčiau perskaitytais tekstais, informacijos pateikimas grafiniu būdu / diskusija / viešąja kalba. Citavimas ir citatų atsirinkimas, vengiant pažeisti autorių teises, išvengti plagijavimo (referatas, remiantis nurodytais šaltiniais / straipsniais).
- Literatūros (kultūros) kūrinių analizė, randant sąsąjas su Antikos, Viduramžių epochos ir XX amžiaus istorijos įvykiais, menais ir filosofija (individualūs ir grupiniai pristatymai / esė). Tarptekstinių sąsąjų atpažinimas siužeto, personažų, motyvų, vaizdinių, idėjų, meninės raiškos aspektais. Kūrinio ir jo meninių interpretacijų lyginimas (anotacija / pranešimas / recenzija / esė).
- Tautosakos, Antikos, Biblijos, Viduramžių kūrinių vaizdinių, motyvų, idėjų, personažų, siužetų klasikinėje ir šiuolaikinėje literatūroje, kultūros tekstuose atpažinimas (projektiniai darbai / diskusija / pranešimas / rašinys). Tautosakos, Antikos, Biblijos, Viduramžių kūrinių interpretavimo prasmės ir būdų aiškinimasis klasikinėje ir šiuolaikinėje literatūroje, kultūros tekstuose: citavimas, perfrazavimas, interpretavimas, prasmės pakeitimas (tiriamieji darbai, jų pristatymas / rašinys).

Kūrinio vertinimas ir apibendrinimas, baigiamieji ir kūrybiniai darbai

- Refleksija apie kūrinio problematikos aktualumą. Kelių kritikų nuomonių apie tą patį kūrinių sugretinimas (tiriamasis darbas / diskusijos / reziumė). Perskaitytos medžiagos apibendrinimas sakytiniu, rašytiniu tekstu arba pasirinkta kūrybine forma. Pristatymų, parengtų apie tekstus, analizę, pristatomos medžiagos privalumų ir trūkumų aptarimas. Informacijos apie grožiniuose ir negrožiniuose tekstuose keliamas problemas, idėjas, laiką, veiksmo vietą ir t. t. paieška kituose šaltiniuose. Literatūros kūrinio lyginimas su individualiai skaitytais teksta ta pačia tema (pasakojimas / esė / rašinys).
- Diskusija analizuotų kūrinių tema / argumentų grupavimas ir analizavimas. Viešosios kalbos rengimas, remiantis klasikinių tekstų pavyzdžiais, ir jos sakymas. Poezijos deklamavimas atmintinai. Trumpo prozos teksto (įskaitant dialogą ar monologą), dramos ištraukos skaitymas atmintinai. Kompozicijos pagal prozos ar poezijos kūrinius, autoriaus ar istorinės asmenybės gyvenimo istoriją / laikotarpį sudarymas ir inscenizavimas / literatūrinės – muzikinės kompozicijos sudarymas ir atlikimas. Scenos kalbos, laikysenos įgūdžių formavimas. Samprotavimas apie skaitytą kūrinių naudojantis citatomis. Išvadų formulavimas remiantis tekstu.
- Kūrybinis rašymas (teksto papildymas palyginimais ir metaforomis / fragmento pagal rašytojo stilių įterpimas praplečiant veikėjų charakteristiką, peizažo aprašymą ar kt.). Teksto žanro keitimas raštu arba žodžiu. Teksto dramatinizavimas kuriant vaidinimo scenarijų. Literatūros kūrinio ekranizavimas, inscenizavimas, pastatymas – vaidmeniniai žaidimai (režisierius, scenografas, operatorius, dailininkas, aktoriai, kritikai ir pan.). Skaitymas vaidmenimis, režisavimo komentarai, mizanscenų kūrimas, scenografijos kūrimas.
- Eilėraščių, novelės, esė, pjesės rašymas, interpretuojant tautosakas, Biblijos, Antikos, Viduramžių literatūros (kultūros) vaizdinį, situaciją, siužetą, personažą. Klasikinių žanrų (soneto, odės, trioletų, dedikacijos ir kt.) rašymas, laikantis klasikinių turinio ir formos reikalavimų.
- Literatūros kūrinio lyginimas su kitais menais (daile, kinu, teatru ir pan.). Dailės ar muzikos kūrinių / meninės fotografijos, idėjomis ar nuotaika artimų skaitytam literatūros kūriniui, parinkimas ir šio pasirinkimo pristatymas / komentavimas.
- Knygos, spektaklio, kino filmo anotacijos, recenzijos rašymas. Kino filmo (spektaklio) pagal pasirinktą kūrinių projektavimas (afiša, pakvietimas, programa). Paminklo rašytojui (asmenybei) projekto sukūrimas / literatūrinių žemėlapių sudarymas (konkursiniai darbai).
- Kinematografinė ir teatrinė prasmės raida: vaizdas, garsas ir žodis (analizė, atsiliepimo rašymas); literatūros kūrinio / spektaklio / filmo / recenzija; spektaklių ir muziejų lankymas su užduotimis (vaidmeniniai žaidimai). Meninių kūrinių ekranizacijų ir dokumentinių kino filmų, pristatančių literatūros (kultūros) kūrėjus bei kultūros istoriją, žiūrėjimas ir aptarimas, garso įrašų klausymasis ir aptarimas (kūrinio interpretacijų palyginimas / atsiliepimas). Klasės knygos išleidimas (tekstų tobulinimas, iliustravimas, maketavimas; knygos viršelio projektavimas; kūrinių recenzavimas, pristatymas).
- Įvairių žanrų tekstų rašymas, samprotaujant literatūros kūrinių situacijų, veikėjų charakterių ar vertybių aspektais, ruošimasis rašiniams, planavimas, medžiagos rinkimas, juodraščių rašymas ir tobulinimas gavus grįžtamąją informaciją.
- Komiškumo, lyriškumo, dramatiškumo aspektų atpažinimas ir paaiškinimas / epo, romano, novelės, apsakymo, miniatiūros ypatybių atpažinimas / epikos, lyrikos ir dramos bruožų atpažinimas (trumpi referatai, remiantis nurodytais šaltiniais / grupiniai pristatymai su pavyzdžiais).

- Kultūrinės informacijos rinkimas: teminių darbų aplankas (portfolio) apie dabarties kultūros reiškinius ir istorines kultūros asmenybes.
- Keliais sakiniais suformuluotas pasiūlymas pažiūrėti filmą, spektaklį, perskaityti knygą / rekomendavimas klasės draugams skaityti knygą, pasitelkiant pavyzdžius iš kūrinio / savarankiškai perskaitytų knygų pristatymai / skaitytojo užrašų apie perskaitytas knygas rašymas ir pristatymas draugams / literatūrinio dienoraščio rašymas.

5. SIŪLYMAI MOKYTOJŲ NUOŽIŪRA SKIRSTOMŲ 30 PROCENTŲ PAMOKŲ

Pagrindinio ugdymo programų turinio apimtis skirstoma į dvi dalis:

- 1) privalomasis mokymosi turinys (apie 70 proc.),
- 2) pasirenkamasis mokymosi turinys (apie 30 proc.).

Kadangi lietuvių kalbos ir literatūros mokomasis dalykas susideda iš dviejų skirtingo pobūdžio dalykų – kalbos (griežto sisteminio kurso) ir literatūros (laisvesnio, interpretacinio pobūdžio kurso), laikas pasirenkamajam mokymo turiniui imamas tik iš literatūros dalies, t. y.:

- 1) lietuvių kalbos pažinimas – 100 proc. privalomas,
- 2) literatūros ir kultūros pažinimas (privalomas ir pasirenkamasis).

Privalomasis ugdymo turinys sudarytas iš esminių dalyko mokymuisi reikalingų žinių, gebėjimų, taigi sudaro dalyko branduolį. Pasirenkamojo ugdymo turinys yra laisvai pasirenkamas mokytojo arba atsižvelgiant į mokyklos bendruomenės susitarimus. Pasirenkamajam ugdymui skiriamos valandos yra privalomos, jų negalima atsisakyti ar perkelti į kitus mokslo metus.

Pasirenkamajam mokymosi turiniui įgyvendinti skiriamas laikas, nes:

- a) norima padidinti pasitikėjimą mokytoju, kuris įgyja galimybes pakankamai svariai koreguoti mokomojo dalyko turinį atsižvelgdamas į savo dalykinį išsilavinimą, galimybes bei mokinių poreikius;
- b) didinama atsakomybė mokytojams ir mokykloms, nes 30 proc. dalyko mokymui skirtą laiką priklauso ne tik nuo BP rengėjų vizijos, bet ir jų pačių;
- c) siekiama stiprinti ugdymo individualizavimą, atsižvelgiant į skirtingus mokinių poreikius, o tai geriausiai gali matyti dalyko mokytojas ir mokyklos bendruomenė; todėl jei mokytojas numato, kad jo mokiniams reikia pagilinti privalomojo turinio temas, jis šiam reikalui gali naudoti pasirenkamajam turiniui skiriamas valandas;
- d) pasirenkamasis mokymosi turinys – tai ne tik naujos temos, bet ir pagrindinio branduolio temų pagilinimas, išplėtimas, projektinių veiklų organizavimas ir kitos ugdymo formos.

Papildomas **raštingumo stiprinimo modulis**, skirtas mokiniams iš mokyklų tautinės bendrijos mokomąja kalba ir tiems, kurie stokoja nurodytų gebėjimų, yra įtrauktas į LKL PUBP, nes jo apimtis ir paskirtis reikalauja papildomos pamokos per visus mokslo metus.

Kiekvienai klasei pateikiami (rengiami) pasirenkamieji **literatūrinio ugdymo ir kalbos vartojimo moduliai** gali būti naudojami ne tik kaip 30 proc. pasirenkamojo ugdymo turinys, bet taip pat konsultacijoms ir neformaliajam ugdymui, ypač jeigu mokytojas numato, kad pasirenkamajam turiniui skiriamas laikas jo mokiniams reikalingas privalomojo turinio temoms pagilinti.

Kitas galimas pasirenkamojo turinio panaudojimo variantas – savarankiško skaitymo ir/ar jo aptarimo pamokos. Todėl čia pateikiame kiekvienai klasei skirtą rekomenduojamos literatūros sąrašą.

Savarankiškas skaitymas

LKL PUBP kiekvienos klasės literatūros kurse yra įrašyta savarankiško skaitymo pamoka (pamokos), kurių metu galima ir savarankiškai skaitomas knygas aptarti, ir skaityti (ypač žemesnėse klasėse) tiek

laisvai pasirinktą, tiek ir programinę literatūrą (didesnės apimties kūrinius), siekiant mokinius sudominti skaitymu.

Rekomenduojamos literatūros sąrašas 5–10 klasėms

Parengė Dž. Maskuliūnienė

Šis knygų sąrašas yra rekomenduojamojo pobūdžio, **savarankiškam skaitymui** galima rinktis ir kitas paties mokinio atrastas ar mokytojo, kitų žmonių (tėvų, senelių, brolių ir seserų, draugų ir kt.) pasiūlytas perskaityti knygas. Sąrašė pateiktos knygos yra vertingos vienu ar kitu požiūriu: tai klasikinės, laiko išbandytos, arba šiuolaikinės, laimėjusios įvairių literatūrinių apdovanojimų, kritikų pastebėtos, meniškai vertingos knygos. Sąrašuose yra prozos ir poezijos, įvairių žanrų, tematikos ir problematikos, grožinių ir negrožinių, lietuvių ir užsienio autorių (verstinių) knygų.

Savarankiškam skaitymui galima pasiūlyti ir programinę knygą, jei per pamokas buvo numatyta analizuoti tik knygos ištrauką (-as). Jei mokinys susidomėjo, juk labai naudinga ją perskaityti visą. Todėl sąrašė atsiranda knygų, minimų ir literatūros programoje (pasirenkamųjų).

Gerų knygų šaltiniai: žurnalas apie vaikų knygas *Rubinaitis* (skelbiamas ir internete); internetinė svetainė *Skaitymo metai* <https://skaitymometai.lnb.lt/>; internetinė svetainė *IBBY. Lietuva* (<https://www.ibbylietuva.lt/knygos/>), pastarojoje skelbiami ir teminiai literatūros sąrašai; Gražina Skabeikytė-Kazlauskienė, Kęstutis Urba, *Šimtas knygų vaikams ir Lietuvai: reikšmingiausių lietuvių autorių knygų vaikams ir paaugliams katalogas*, Vilnius: LNB, IBBY Lietuva, 2017; *Mokiniam rekomenduojamos knygos 5–10 klasei*: žurnalo *Rubinaitis* priedas, sud. K. Urba, Vilnius: LNB, IBBY Lietuva, Vilnius: 2019. Pastarieji du šaltiniai koncentruoja didelio būrio vaikų literatūros specialistų įdirbį vaikų literatūros srityje, todėl jais buvo daugiausiai remtasi, sudarant šiuos trumpuosius (po 20 knygų klasei) sąrašus.

5 klasė

1. Andersen, Hans Christian, *Pasakos* (2014).
2. Carroll, Lewis. *Alisa stebuklų šalyje*.
3. Cvirka, Petras. *Vaikų karas*.
4. De Gatzold, Carmen Bernos. *Maldos iš Nojaus arkos*.
5. Erlickas, Juozas. Bobutė iš Paryžiaus, arba Lakštingala Zarasuose
6. Hartnett, Sonya, *Sidabrinis asiliukas*.
7. Korczak, Janusz. *Karalius Motiejukas pirmasis*.
8. Landsbergis, Vytautas V. *Obuolių pasakos*.
9. Lindgren, Astrid. *Mūsų visų Madikė*.
10. Nanetti, Angela. *Mano senelis buvo vyšnia*.
11. Paltanavičius, Selemonas, *Aš – lietuvis*.
12. Sluckis, Mykolas. *Milžinai nenorėjo karaliais būti*.
13. Porter, Eleanor Hodgman. *Poliana*.
14. Pullman, Philip. *Laikrodžio širdis*.
15. Tan, Shaun. *Atokaus priemiesčio gyventojai*.
16. Tarasenska, Petras. *Užburti lobiai*.
17. Vaitkutė, Neringa. *Neišduosiu tavęs*.
18. Vilė Vėl. *Kaip mes išgarsėjome*.

19. Zylė, Kotryna. *Didžioji būtybių knyga*.
20. Žilinskaitė, Vytautė. *Radinių namelis*.

6 klasė

1. Anušauskaitė, Miglė, Jord, Gerda. *10 litų*.
2. Babitt, Natalie. *Amžinieji Takiai*.
3. Brubaker Bradley, Kimberly. *Karas, išgelbėjęs mano gyvenimą*.
4. Dilytė, Dalia. *Amžinoji Roma*.
5. Ende, Michael. *Begalinė istorija*.
6. Gaarder, Jostein. *Ei! Ar čia yra kas nors?*
7. Gripe, Maria. *Vabalas skrenda temstant*.
8. Janosch. *Brolių Grimų pasakos kitaip*.
9. Jautakė, Ona. *Kai aš buvau Kleo*.
10. Lindgren, Astrida. *Ronja plėšiko duktė*.
11. Mar, Birutė. *Gėlininkė*.
12. Morkūnas, Gendrutis. *Grįžimo istorija*.
13. Mowat, Farley. *Šuo, kuris nenorėjo būti šunimi*.
14. Palčinskaitė, Violeta. *Muzika troliui*.
15. Paterson, Katherine. *Tiltas į Terabitiją*.
16. Prachett, Terry. *Mažieji laisvūnai*.
17. Saja, Kazys. *Gvidono apsiaustas*.
18. Stankevičius, Rimvydas. *Pūgos durys*.
19. Vaitkevičiūtė, Daiva. *Trise prieš mafiją*.
20. Verne, Jules. *Aplink Žemę per 80 dienų*.
21. Žilinskas, Justinas. *Gugis ir kerų karas*.

7 klasė

1. Alcott, Louisa May. *Mažosios moterys*.
2. Beecher-Stowe, Harriet. *Dėdės Tomo trobelė*.
3. Boyne, John. *Baisus dalykas, nutikęs Barnabiui Broketui*.
4. Burgess, Melvin. *Mėjos angelas*.
5. Burnett, Frances Hodgson. *Paslaptingas sodas*.
6. Defoe, Daniel. *Robinzonas Kruzas*.
7. Ežerinytė, Ilona. *Skiriama Rivai*.
8. Farjeon, Eleanor. *Mažoji siuvėja*.
9. Fombelle, Timothy de. *Tobis Lolnesas*.
10. Gudonytė, Kristina. *Ida iš šešėlių sodo; Blogos mergaitės dienoraštis*.
11. Haugen, Tormod. *Georgas ir Glorija*.
12. Každailis, Aloyzas. *Laivai ir jūrininkai*.
13. Kestneris, Erichas. *Kenigsbruko gatvė ir aš*.
14. Misevičius, Vytautas. *Jaunasis pagonis*.
15. Pyle, Howard. *Robino Hudo nuotyčiai*.
16. Račickas, Vytautas. *Mano vaikystės ledai*.
17. Reuter, Bjarne. *Busterio pasaulis*.
18. Skučaitė, Ramutė. *Takelis iš naujo*.

19. Stark, Ulf. *Ištižėliai ir pramuštgalviai*.
20. Vilimaitė, Bitė. *Rojaus obuoliukai*.
21. Wells, Herbert George. *Daktaro Moro sala*.

8 klasė

1. Adomaitytė, Gintarė. *Laumžirgių namai; Sparnuotos iškabos*.
2. Almond, David. *Skeligas*.
3. Cicėnaitė, Akvilina. *Niujorko respublika*.
4. Ežerinytė, Ilona. *Sutikti eidą*.
5. Gaarder, Jostein. *Kalėdų paslaptis*.
6. Jansson, Tove. *Tėtis ir jūra*.
7. Jonutis, Marius. *Kirminas paukštis*.
8. Jurašius, Aidas. *Pypas ir jo nutikimai*.
9. Kaunaitė, Unė. *Laiškai Elzei*.
10. Lowry, Lois. *Siuntėjas*.
11. Malot, Hector. *Be šeimos*.
12. Opolskaitė, Daina. *Kur dingio Edvinas Kratas*.
13. Panjolis, Marselis. *Mano tėčio šlovė*.
14. Piwkowska, Anna. *Frančeska*.
15. Rebeka, Una. *Atjunk*.
16. Sachar, Louis. *Duobės*.
17. Saroyan, William. *Tėti, tu keistuolis*.
18. Swift, Jonathan. *Guliverio kelionės*.
19. Swindells, Robert. *Bjaurius*.
20. Šerelytė, Renata. *Žvaigždžių medžiaga*.
21. Tolkien, J. R. R. *Hobitas, arba ten ir atgal*.
22. Townsend, Sue. *Slaptas Adriano Moulo dienoraštis*.

9 klasė

1. Alexie, Sherman. *Absoliučiai tikras pusės etato indėno dienoraštis*.
2. Bach, Richard. *Džonatanas Livingstonas Žuvėdra*.
3. Bubnys, Vytautas. *Arberonas*.
4. Care, Santos. *Melas*.
5. Creech, Sharon. *Du mėnesiai kelio*.
6. Gripe, Maria. *Varpų metas*.
7. Ivanauskaitė, Jurga. *Pakalnučių metai*.
8. Kunčinas, Jurgis. *Baltųjų sūrių naktis*.
9. Maupassant, Guy de. *Mėnesiena*.
10. Morpurgo, Michael. *Karo žirgas*.
11. Opolskaitė, Daiva. *Eksperimentas gyventi*.
12. Riggs, Ransom. *Ypatingų vaikų namai*.
13. Saja, Kazys... *kurio nieks nemylėjo*.
14. Sepetys, Ruta. *Tarp pilkų debesų*.
15. Stevenson, Robert.Louis. *Nepaprasta daktaro Džekilo ir misterio Haido istorija*.
16. Stocker, Bram. *Drakula*.

17. Salinger, Jerome. *Rugiuose prie bedugnės.*
18. Šerelytė, Renata. *Rebekos salos.*
19. Vallik, Aidi. *Kaip laikaisi, Ana?*
20. Varslauskaitė, Laura, *Mano didelis mažas Aš.*
21. Waugh, Sylvia. *Žmogonai.*

10 klasė

1. Adams, Douglas. *Keliautojo autostopu gidas po galaktiką.*
2. Boruta, Kazys. *Baltaragio malūnas.*
3. Bradbury, Ray. *Marso kronikos.*
4. Brooks, Kevin. *Lukas.*
5. Bulgakov, Michail. *Šuns širdis.*
6. Chbosky, Stephem. *Atskalūno laiškai.*
7. Gaarder, Jostein. *Mergaitė su apelsiniais.*
8. *Golding, William. Musių valdovas.*
9. Holubitsky, Katherine. *Vienatvė prie Devyniasdešimties Pėdų tvenkinio.*
10. Huxley, Aldous. *Puikus naujas pasaulis.*
11. Green, John. *Dėl mūsų likimo ir žvaigždės kaltos.*
12. Hugo, Victor. *Paryžiaus katedra.*
13. Kaunaitė, Unė. *Sudie, rytojau.*
14. London, Jack. *Martinus Idenas.*
15. Mazetti, Katarina. *Bandykim nekalbėti apie Dievą.*
16. Meras, Icchokas. *Lygiosios trunka akimirka.*
17. Opolskaitė, Daina. *Ir vienkart, Riči.*
18. Orwell, George. *Gyvulių ūkis.*
19. Remarque, Erich Maria. *Vakarų fronte nieko naujo.*
20. Seramago, Jose. *Aklumas.*
21. Spinnelli, Jerry. *Žvaigždė.*
22. Šlepikas, Alvydas. *Mano vardas Marytė.*
23. Zweig, Stefan. *Širdies nerimas.*

Laisvai pasirenkami moduliai

Laisvai pasirenkami moduliai. 5 klasė

1. Tautosakinė ir literatūrinė pasaka

Modulio tikslas – suprasti pasakų perduodamą išmintį ir vertybes, stiprinti teksto supratimo gebėjimų ugdymą, turtinti žodyną, lavinti sakytinę kalbą, kūrybiškumą.

Stiprinami pasiekimai:

A3.2. Seka pasaką, skaito prozos fragmentus, kūrinio ištraukas vaidmenimis, aiškiai ir sklandžiai perteikia teksto mintį ir nuotaiką. Turtina savo kalbą naujais žodžiais, frazėmis ir posakiais.

B1. Sąmoningai skaito įvairaus pobūdžio tekstus, naudojami technologijomis, turtina žodyną.

B2. Aptaria, analizuoja, lygina ir vertina įvairius skaitomus tekstus.

C1. Kuria įvairius sakytinius ir rašytinius tekstus, atsižvelgdamas į rašymo tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją.

C3. Rašo tekstus laikydamasis kalbos normų ir kalbos vartojimo etiketo.

E1. Įvairiais aspektais analizuoja, interpretuoja ir vertina literatūros ir kitus meno kūrinius, kultūros tekstus.

Siūlomas turinys:

Sritis	Temos pavadinimas	Literatūros šaltiniai
Pasakos klausymas, sekimas, skaitymas ir aptarimas. Pasakų skaitymas vaidmenimis, inscenizavimas, improvizavimas, iliustravimas, meninis pasakojimas, rašytinio teksto kūrimas. Pasakų pratęsimas, užbaigimo žaidimai. Kūrybinės užduotys.	Žodyno turtinimas Teksto suvokimo įgūdžių lavinimas Pasakų veikėjų apibūdinimas Pasakų herojai ir antiherojai. Pasakų perduodama išmintis ir vertybės.	S. Čiurlionienė-Kymantaitė „Dvylika brolių, juodvarniais ląksčiusių“, O. Milašiaus, A. Vaičiulaičio, A. Giedriaus, A. Jurašiaus pasakos iš knygos „Akmenukų pasakos“ („Laumės pirštas, „Verkiantys medžiai“, „Baužai“, „Paprastas akmenukas“). H. K. Anderseno „Penki iš vienos ankštės“, „Lakštingala“, brolių Grimų, Š. Pero pasakos. J. Basanavičius. Lietuviškos pasakos. http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/lietuviskos_pasakos/ Brolių Grimų. Vaikų ir namų pasakos.

		http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/broliai_grimai_vaiduokliu_ir_namu_pasakos/ Hafo pasakos. http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/type.1
Tautosakinės ir literatūrinės pasakos lyginimas, analizavimas, interpretavimas ir vertinimas. Tekstų kūrimas.	Tautosakinės pasakos: „Apie tris karaliūčius, į gulbes pavirtusias“ ir H.K. Anderseno „Laukinės gulbės“ arba tautosakinė pasaka „Dvylika brolių, juodvarniais laksčiusių“ ir H.K. Anderseno „Dvylika brolių“.	Pasirinktos pasakos: „Karalaitė ant stiklo kalno“ LLTI, 2018. H. K. Andersen „Laukinės gulbės“. Vilnius, „Vyturys“ 1985.
Pasakų ekranizacija.	Vaizdinių ir žodinių pasakos pavyzdžių lyginimas.	Brolių Grimų pasaka „Prašoktos kurpaitės“: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000070869/broliu-grimu-pasakos-18-s-prasoktos-kurpaites H. K. Anderseno pasakų ekranizacija. https://krikscioniskifilmait.lt/serija/anderseno-pasakos/

2. Taisyklingas tarimas ir raiškūs skaitymas

Modulio tikslas – stiprinti taisyklingo tarimo ir raiškiojo skaitymo įgūdžius.

Mokiniai mokysis:

- aiškiai, taisyklingai tarti garsus ir kirčiuoti žodžius;
- taisyklingai intonuoti sakinius atsižvelgiant į sakymo tikslą;
- dėmesingai klausyti meninių ir nemeninių tekstų; komentuoti jų turinį ir vertinti raišką;
- skaityti balsu: aiškiai, girdimai, sklandžiai, paisant tempo, pauzių ir intonacijos;
- skaityti raiškiai, intonacija perteikti teksto prasmę ir nuotaiką.

Dėmesingai klausydamasis grožinių ir negrožinių tekstų supranta ir komentuoja jų turinį, intenciją, vertina raišką, apmąsto ir išsako savo nuomonę, susieja teksto dalis ir daro apibendrinančias išvadas skaityti balsu: skaitymo girdimumas, aiškumas, tempas, pauzės, intonacija. Raiškūs skaitymas: prasmingas, sklandus teksto minties ir nuotaikos perteikimas. Pasakos sekimas, padavimo pasakojimas, poezijos, prozos skaitymas, skaitymas vaidmenimis.

Stiprinami pasiekimai:

A1. Komentuoja klausomo ar audiovizualinio teksto turinį, kalbėjimo kultūrą, raiškos elementus.

A1.2. <...> (skaitydami) aiškiai ir sklandžiai perteikia teksto mintį ir nuotaiką. Turtina savo kalbą naujais žodžiais, frazėmis ir posakiais.

A3.1. Kalba girdimai, taria aiškiai, taisyklingai, tinkamai intonuoja.

D2. Tiksliai taiko 5–6 klasių programoje numatytas fonetikos ir kirčiavimo žinias, taisyklingai ir tikslingai vartodamas kalbą.

Vertinimas: Ugdomasis vertinimas ir įsivertinimas.

Vertinimo kriterijai:

- aiškiai ir taisyklingai artikuliuoja garsus;
- skiria kirčiuotą žodžio skiemenį ir priegaidę;
- taisyklingai intonuoja sakinius;
- dėmesingai klausosi meninių ir nemeningų tekstų; komentuoja jų turinį, vertina raišką;
- aiškiai ir sklandžiai skaito balsu;
- skaito raiškiai: intonacija perteikia teksto prasmę ir nuotaiką.

Siūlomas turinys:

Sritis	Temos pavadinimas	Literatūros šaltiniai
Taisyklingas tarimas	Balsių tarimas. Priebalsių tarimas. Dvigarsių tarimas. Žodžio skiemuo. Kirčiuoti ir nekirčiuoti skiemenys, jų tarimas. Sakinys. Sakiniai pagal sakymo tikslą. Sakinio skyrybos ženklai, pauzės, loginiai kirčiai, sakinio pabaigos ženklai. Sakinio intonacija. Atskirų garsų, skiemenų, žodžių tarimo pratybos. Sakinių, patarlių, priešodžių, mįslių, minklių, greitakalbių, skaičiuočių, garsų pamėgdžiojimų, eilėraščių, eiliuotų pasakų sakymas ir skaitymas pasitelkus žaidimą, improvizuotus ir tautosakinius dialogus. Dainuojamieji žaidimai. Karaokė. Pasakos be	Mokomoji tarties ir kirčiavimo programa, VDU - http://tartis.vdu.lt/ Pasirinkti audiovizualiniai įrašai su taisyklingos tarties pavyzdžiais. Smulkiosios tautosakos pavyzdžiai. Pasakos be galo: http://lietuvius-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu_kurimo_laboratorija_pasaku_be_galo_modeliai/

	galo. Pasikalbėjimai patarlėmis ir priežodžiais. Situaciniai dialogai. Vaidmeniniai žaidimai.	
Raiškūs skaitymas	Raiškūs skaitymas: prasmingas, sklandus teksto minties ir nuotaikos perteikimas. Aktyvus klausymasis. Klausomo ar audiovizualinio teksto turinio komentavimas, raiškos elementų vertinimas. Skaitymas balsu: skaitymo girdimumas, aiškumas, tempas, pauzės, intonacija. Pasakos sekimas, padavimo pasakojimas, poezijos, prozos skaitymas, skaitymas vaidmenimis. Meninių ir nemeninių tekstų skaitymas. Klausymo užduotys (mokytojo skaitymo, įrašo klausymas). Skaitymas suvokiant teksto prasmę ir ją perteikiant klausytojams. Veikėjų dialogų meniniame tekste, trumpų interviu, pokalbių skaitymas vaidmenimis. Įgarsinimo užduotys.	Pasirinkti poezijos, prozos, informacinių tekstų pavyzdžiai ir įrašai.

Laisvai pasirenkami moduliai. 6 klasė

Vaikų literatūros aukso fondas

Parengė Dž. Maskuliūnienė

Tikslai: padėti mokimams ugdytis kūrybišką požiūrį į literatūrą, skatinti juos atidžiai skaityti, analizuoti literatūrą kaip meną, lavinti estetinę skonį ir kūrybiškumo gebėjimus.

Stiprinami pasiekimai: skaitymo ir teksto supratimo, grožinių kūrinių lyginimo, literatūros ir kultūros pažinimo. Mokinys nurodo siužeto, personažų, motyvų, vaizdinių, idėjų, meninės raiškos tarptekstines sąsajas.

Vertinimas: parašyti dviejų pasakų lyginamąją analizę pagal nurodytus kriterijus arba kūrybinę užduotį parašyti savo Brolių Grimų arba Janocho pasakos variantą.

Siūlomas turinys: siūloma pasirinkti skaityti dviejų autorių vaikų literatūros knygas, susijusias tam tikru aspektu (mokytojas gali laisvai pasirinkti). Prieš knygų skaitymą, mokytojas turi mokiniams paaiškinti,

kodėl būtent šios knygos yra siūlomos skaityti, ko jose ieškoti. Kadangi modulio apimtis nėra didelė, tikslinga susikoncentruoti į du kūrinius.

Šiuo atveju siūloma skaityti klasikines Brolių Grimų pasakas ir šiuolaikinio vokiečių rašytojo Janocho parašytas brolių Grimų pasakų modifikacijas:

Broliai Grimai. *Vaikų ir namų pasakos* / iš vokiečių k. vertė Adomas Druktenis. t. 1–4, Vilnius: Alma littera, 1999–2000 m.

Janoch. *Brolių grimų pasakos kitaip* / iš vokiečių k. vertė Rūta Jonynaitė. Vilnius: Nieko rimto, 2007.

Apie tarptekstines sąsajas

Tradiciškai sakoma, kad pasakos vaikystės skaitymuose pakeisti negali niekas. Gal tai ir tiesa. Bet pasakos linkusios keistis. Keičiasi laikai, keičiasi adresatas, jo skonis, keičiasi ir literatūrinės mados, kultūriniai kontekstai. Vis dažniau literatūros kūriniai kalbasi tarpusavyje (intertekstualumo fenomenas). Antai Juozas Erlickas eilėraštyje „Aš moku augti“ rašo: „Pradėjo atsilikti Broliai Grimai.“ Žinoma, eilėraščio prasmė kita, bet šiame rašinyje šie žodžiai galėtų reikšti ir tai: taip, iš tiesų Broliai Grimai šiuolaikiniam vaikui gali pasirodyti senstelėję, per daug tautosakiški, per daug nuspėjami, nuobodoki; tai gali pasirodyti kažkoks užrakintas, nebesuprantamas pasaulis...

Kodėl verta skaityti šias knygas?

Ne tik vaikui, bet ir suaugusiam skaitytojui tokia knygų sandūra yra intriguojanti, žadanti estetinį ir intelektualinį nuotyki. Ypač įdomu skaityti paeiliui Brolius Grimus ir Janošą, būtinai kaip tik taip šiuos autorius siūlyčiau skaityti vaikams, moksleiviams ir ypač – mokytojams, tėvams. Taip perskaityti tekstai sukeltų įvairių minčių – apie etines pasakų pamokas, apie keliaujančius ir modifikuojamus siužetus, apie tradicinių veikėjų metamorfozes, apie tai, kodėl pasakos išsyk esti ir liūdnos, ir juokingos, ir filosofinės. Taigi drauge peržvelkime keturis Brolių Grimų pasakų tomus, atsirinkdami iš kiekvieno tomo po vieną pasaką ir pažiūrėdami, kaip jas šiuolaikiniam vaikui papasakojo Janošas, Lietuvos padangėje labiausiai išgarsėjęs puikia knyga *Panama labai graži*.

Kurias pasakas galime pasirinkti?

Literatūrinės lyginamosios analizės, pokalbių su mokiniais siūlomi aspektai (lyginamos 4 Brolių Grimų ir Janošo pasakos)

Pirmame Brolių Grimų *Vaikų ir namų pasakų* tome publikuojamas amžinosios klasikos tekstas – „**Raudonkepuraitė**“. Kas nežino šios pasakos siužeto? Kartą kartoms ši istorija sekama, inscenizuojama, vaidinama. Janošas pateikia labai netikėtą, žaidiminę žinomo kūrinio versiją. Pasaka vadinasi „Elektrinė Raudonkepuraitė“. Kelti klausimą, kodėl Raudonkepuraitė elektrinė, – beprasmiška. Beje, pagal autoriaus sumanymą „Raudonkepuraitė“ galima ne tik skaityti, bet ir žaisti – žaidimo logika šiam kūrėjui labai artima. Itin iškalbingas yra nonsensiškas „Raudonkepuraitės“ žaidimo aiškinimas, pateikiamas po „elektrinė“ paties Janošo iliustracija:

„Raudonkepuraitės“ žaidimas: kas nori toliau žaisti „Raudonkepuraitę“ (paryškinta mano. – Dž. M.), prie kiekvieno žodžio, kur tik tinka, turi pridėti kokį būdvardį. Pavyzdžiui, „keturkampis“. Būtų maždaug taip: „Buvo kartą miela keturkampė mergiotė, visi ją keturkampišškai mylėjo, bet labiausiai keturkampė senelė...“ ir taip toliau. Arba „kiniškas“: „Buvo kartą miela kiniška mergiotė, visi ją kiniškai mylėjo...“ Ir

taip toliau. Arba „languotas“, arba „permatomas“. Arba galima pramanyti žodžius, kurių išvis nėra, pavyzdžiui, „moralidus“ (p. 122).

Janošas čia kaip tik ir žaidžia tuo, kad klasikinis pasakos siužetas yra puikiai visiems žinomas, todėl rašytojas drąsiai eksperimentuoja, plečia skaitytojų asociacijų lauką. Taigi šią Janošo pasaką būtų galima laikyti ir kalbiniu žaidimu, ir imitacinės poetikos darbu. Brolių Grimų siužetas iš esmės yra išlaikomas, tačiau teksto konotacijos, nuotaikos – visai kitos. Čia visai nebeaktualus didaktinis aspektas. Palyginkime garsųjį Raudonkepuraitės ir vilko, apsimetusio senele, dialogą. Štai kaip skamba Grimų variantas:

„Tada ji priėjo prie lovos ir atitraukė užuolaidą: mato – guli senele, užsimaukšlinusi ant akių kyką, ir taip keistai atrodo.

– Oi, senele, kokios tavo didelės ausys!

– Kad geriau tave girdėčiau.

– Oi, senele, kokios didelės tavo akys!

– Kad geriau tave matyčiau.

– Oi, senele, kokios tavo didelės rankos!

– Kad geriau tave nutverčiau.

– Bet, senele, kokie baisiai dideli tavo dantys!

– Kad greičiau tave suėščiau“ (p. 149–150).

„Elektrinėje“ Janošo pasakoje kartojamas tas pats siužetas, tik gerokai „įelektrintas“:

„Ji priėjo arčiau, atitraukė užuolaidą ir tarė:

– Oi, elektrine senele, kokios didelės šiandien elektrinės tavo ausys!

– Kad geriau tave girdėčiau, – atsakė elektrinis vilkas.

– Bet kokia didelė elektrinė tavo nosis!

– Kad geriau tave užuosčiau.

– Ir kokios didelės elektrinės tavo akys!

– Kad geriau tave apšviesčiau.

– Bet ir tavo burna kokia elektrinė didelė!

– Tataigi, – atsakė elektrinis vilkas, šoko iš lovos ir prarijo elektrinę Raudonkepuraitę. Paskui vėl atsigulė ir elektringai užknarkė“ (p. 123–124).

Logiška, kad šioje pasakoje pro šalį eina ne medžioklis (Gimų atvejis), bet elektrikas, kuris, sau taręs: „Ko gi ta elektrinė senele taip garsiai knarkia, nejaugi koks elektros laidų gedimas?“ (p. 124), išgelbsti elektrinės senele ir Raudonkepuraitę. Visi siužetui svarbūs atributai – taip pat elektriniai („elektrinė raudono aksomo kepuraitė“, „elektrinis butelaitis elektrinio vyno“, „elektrinė pasakų giria“ ir kt.). Absurdo logika, žaidimo poetika, humoro intonacijos ir lengvai atpažįstamas, tik sukeistintas siužetas, be abejo, patrauks dėmesį, ypač pradinuko, o autoriaus pasiūlytas žaidimas (rašytojas čia, galimas daiktas, remiasi pamėgtu kalbiniu vaikų žaidimu, kai užkoduojama įprasta kalba, pavyzdžiui, prie kiekvieno skiemens pridedant „ver“ ar pan.) išjudins skaitytojo fantaziją, kūrybines galias.

Antrame Brolių Grimų *Vaikų ir namų pasakų* tome išspausdinta netrumpa pasaka „**Aukso vaikai**“. Tai folklorinio siužeto apie aukso žuvelę modifikacija. Gimų istorija – pamokoma. Žvejo pati nemoka džiaugtis ją ir jos vyrą ištikusia laime (gražiais rūmais, stebuklinga spinta, kur „pilna mėsos, pyragų, vaisių, vyno – tik valgyk ir norėk“, p. 242). Dieną naktį ji tegalvoja apie paslaptį, iš kur visa tai atsirado. Net praradusi turtus (nesilaikė aukso žuvies paliepimo), į akis badui žiūrinti žvejo pati sako: „<...> verčiau jau man be turtų būti. Kai nežinau, iš kur jie atsirado, dieną naktį ramybės neturiu“ (p. 243). Moters smalsumas

pražudo visas įgytas gėrybes. Tačiau pagrindinis šios pasakos motyvas pasakoja apie aukso vaikus. Aukso žuvis išpildė žvejo pačios norą, ir ji „pagimdė du berniukus, kurie buvo vieno aukso“ (p. 244).

Svarbu akcentuoti tai, kad Janošo pasaka būtent aukso vaikų motyvo prasmę labiausiai pakeičia, ryškina kitus aspektus. Grimai iš pradžių, kaip įprasta tautosakos tekste, nekommentuoja aukso vaikų kitoniškumo: „Vaikai išaugo dideli ir gražūs, o kartu su jais užaugo ir lelijos, ir arkliai“ (p. 244). Tik vėliau, kai pasakojama apie aukso brolius, bekeliaujančius po platųjį pasaulį, nepažintas erdves, imamas skleisti jų kitoniškumas. Antai smuklėje žmonės, „pamatę du aukso jaunikaičius, visi pradėjo juoktis ir tyčiotis“ (p. 244). Vienas brolis pabūgęs pasuka „atgal pas tėvą“. Kitas keliauja toliau, nuo plėšikų girioje aukso spindesį slapsto apsikarstydamas lokenomis. Janošo tekste atpažįstame šių dienų realijas. Argi neprimena „žvaigždžių“ vaikų, auginamų „aukso narveliuose“, gyvenimo šie žodžiai:

„Aukso vaikai paaugo, bet jų gyvenimas nebuvo smagus. Mokykloje kiti vaikai, ne iš aukso, murdė juos purvyne ir raičiojo žeme, kad ir jie būtų pajuodę ir murzini. Ir mušti juodu gaudavo, kam tokie auksiniai. O kad kitų buvo daugiau, tai juodu negalėjo apsiginti. Gatvėje žmonės irgi vaikėsi aukso vaikus. Kiekvienas norėjo nufotografuoti.

Iš tolių toliausių atkeliaudavo žmonės jų pasižiūrėti. Iki gyvo kaulo jiems įsipyko būti aukso vaikais“ (p. 101).

Ironija dvelkia visas tekstas, atskiros scenos primena buitinių paskvilį, šiuolaikinės šeimos gyvenimo eskizą: „<...> daug žuvies jis nesugaudavo. Per dienas sėdėjo sau patogiai kavinėje, gurkšnojo vyną ir rūkė, pati sodino gėles, o aukso vaikai augo“ (p. 101). Aiškiai matyti, kad pasaką galima skaityti dvigubu kodu, ji iškalbinga ir vaikui, paaugliui, ir suaugusiam skaitytojui (beje, tai atitinka ir Brolių Grimų laikų nuostatas: pasaka – nebūtinai vaikams). Taigi fabulai kiek sutrumpėjus, vis dėlto pagrindiniai siužeto vingiai išlieka, bet jau skleidžia kiek kitas prasmes. Įdomu ir svarbu tai, kad ši Janošo pasaka turi ir didaktikos intencijų (tuo ji aiškiai skiriasi nuo „Raudonkepuraitės“), tačiau moralizavimas neįkylus, pateiktas žaismingai ir stilingai.

Trečiame Brolių Grimų pasakų tome aptinkame „**Daktarą Visažinį**“. Tai buitinės pasakos tipas. Čia pasakojama apie sodietį, pavarde Vėžys, įsigeidusį lengvo ir turtingo daktaro gyvenimo: „Pamatė žmogelis, kaip skaniai daktaras valgo ir geria, ir suspurdėjo širdis – taip užsigeidė tų skanumynų, kad panorė ir pats daktaru būti“ (p. 64). Daktaras sodietį pats pamoko, kaip paprasta tapti daktaru:

„– Visų pirma nusipirk elementorių, yra toksai, kur priekyje gaidys nupieštas, antra, parduok savo vežimą ir abu jaučius ir už tuos pinigus nusipirk drabužius ir visa kita, ką reikia turėti daktarui; trečia, užsisakyk iškabą, kur būtų užrašyta: „Aš esu daktaras Visažinis“, ir pasikabink ją virš savo namų durų“ (p. 64).

Pasaka tarsi teigia, jog svarbu, ne ką iš tiesų sugebi, ne kas esi, o kaip atro dai, kaip moki save kitiems parodyti. Taigi, kaip dabar pasakytų reklamos specialistai, svarbiausia – įvaizdis. Janošo pasakoje aptinkama panaši scena. Tik čia valstietį pamoko jo žmona, kurios „būta nekvailos“:

„Ji viską užsirašė, o parvykusi namo liepė vyrui parduoti jaučius mėsininkui – tuo metu jautienos nugarinė jau kainavo dvidešimt dvi markės – ir už gautus pinigus įsigyti viską, ko reikia daktarystei: kostiumą, cigarus, akinius. Paskui jis turėjo atmintinai išmokti daktaro šnekas: „Nagi nagi“, „Ką gi, viskas aišku“ ir, žinoma, „Šiaip ar taip, nepakenks“ (p. 87).

Būtent valstiečio žmonos paveikslas ir jo funkcijos tekste ir yra labiausiai modifikuotos (Grimų pasakoje žmonos paveikslas neišplėtotas, ji net visai nekalba, o sodiečiui pasiseka tik laimingų atsitiktinumų dėka: čia prisimintina laki frazė „Kvailiams sekasi“). Apskritai ši Janošo pasaka priklauso toms, kurios ilgesnės už Brolių Grimų variantą ir kurių siužetas stipriai transformuotas. Visa tolesnė Janošo pasaka karikatūriškai kalba apie vis labiau „bedaktarėjančią“, besiemancipuojančią valstiečio žmoną: „Ji susišukavo, susigarbiniavo, pasidarė manikiūrą, pedikiūrą ir nosies dailinimo procedūrą. Šventėms įsisiūbavus kartkartėmis jau išsiaudavo ir batus, nes jos kojos nebuvo pratusios prie kietos čionykštės žemės – juk anksčiau ji dažniausiai vaikštinėjo puriais arimais“ (p. 89–90), „<...> ponia kartkartėmis imdavo ir nejučia mesteldavo žodelytį „šūdas“. Santūriai ir ne per garsiausiai“ (p. 88). Tekstą lydi įtaigios, taip pat karikatūriškos autoriaus iliustracijos (ant sofutės žmona traukia dūmą ir kt.). Netikėtas, primenantis populiarių žurnalų ar muilo operų, pigių romanų stilistiką, pasakos finalas: pelningai pardavęs žemę, eksvalstietis „<...> tapo toks turtingas, kad pasiėmė jauną pačią. O pirmoji pati, gavusi pusę turto, dar nusidažė plaukus, susirado sau į vyrus jaunikaitį ir išsikėlė su juo gyventi į Ibisą“ (p. 90).

Ketvirtame Brolių Grimų *Vaikų ir namų pasakų* tome dėmesį patraukia pasaka „**Asiliukas**“. Ši pasaka remiasi migruojančiu siužetu apie asilo odą, po kuria slepiasi gražus žmogus. Janošas Grimų pasaką apverčia aukštyrų kojom. Grimų pasaka pradedama tradiciškai: „<...> gyveno kartą karalius ir karalienė, buvo jie turtingi, visko pertekę, tik neturėjo vaikų.“ Pagaliau Dievas išklauso maldų ir gimsta vaikas, panašus į asiliuką: „<...> asiliukas gražiai augo, o kartu su juo augo ir jo ausys, ėjo vis ilgin ir ilgin“ (p. 28). Janošo tekste ši situacija, kaip sakytą, apverčiama: šiuolaikinėje karališkaitėje šeimoje gimsta berniukas, bet ilgainiui jis pavirsta asiliuku, jam užauga kailis ir uodega. Tai atsitinka dėl dviejų seserų įgeidžių: jos nenori broliuko, jos nori asiliuko! Vokiečių rašytojas ironizuoja šiuolaikinę šeimą, perdėtą, vartotojišką gyvūnėlių meilę:

„Nieko tiems vaikams netrūko, kiekviena turėjo po savą kambarį su visais prietaisais, kokių tik gali trokšti vaikas. Turėjo po televizorių su nuotoliniu valdymu, visokiausių grotuvų ir netgi šunelį. Tiesa, šunelis buvo abiejų. Gyvuliukus vaikai labai mylėjo ir vis užsimanydavo ko nors naujo: katės, dviejų jūros kiaulyčių (po vieną kiekvienai), kanarėlės, o daugiau jau nieko nebesugalvojo“ (p. 231).

Pasaka labai kompaktiška, siužetas plėtojamas greitai, nedaugiažodžiaujama. Grimų pasakoje asilo odą pavagia ir sudegina karalius, norėdamas dukrai gero, o Janošo pasakoje pats brolis, nebekęsdamas tokios seserų „meilės“, nusineria asilo odą ir pabėga iš namų (prieš tai nepastebimai iš namų pasprunka ir katė – subtili detalė, kokių Janošo pasakose nestinga).

Ką dar galima nuveikti?

Čia lygiagrečiai punktyriškai aptarta tik keturios Janošo pasakos, sukurtos brolių Grimų pasakų motyvais, o rinkinyje *Brolių Grimų pasakos kitaip* jų yra net penkiasdešimt keturios! Jeigu kas nėra pamėgęs pasakų (pavyzdžiui, koks nors prieš tautosaką nusiteikęs paauglys), tikrai galima siūlyti šią Janošo knygą. **Žinoma, visas perkūrimo, parafravavimo, modifikavimo žavesys, intelektinė ir estetiinė intriga, rašytojo kūrybos virtuvė atsiskleidžia tik pagrečiui skaitant klasikinį, o vėliau – modernųjį (postmodernųjį) Janošo tekstą.** Bet jei kas nenori užsiimti intriguojančiu literatūrinio seklio darbu, teskaito patį Janošą – bus ir juoko, ir tylių šypsnių, ir nuostabos, o kartais skaitytoją įkyriai persekios mintis: „Kur aš tai jau girdėjau?“ Žinoma, pirmiausia iš Brolių Grimų pasakų, bet ne tik iš jų. Juk Janošo pasakų siužetų branduoliai – archetipiniai, atkeliavę iš tautosakos lobyno.

Laisvai pasirenkami moduliai. 7 klasė

1. Dainuojamoji tautosaka ir tradicijų tęstinumas

Modulio tikslas -

Stiprinami pasiekimai:

Vertinimas:

Siūlomas turinys:

Tautosaka šiuolaikinėje jaunimo kūryboje (postfolkloras ir folklorizmas).

Folkloro ir šiuolaikinių jo interpretacijų lyginimas (pvz., dainų „Nušalnojo šalnos“, „Rūta žalioji“, „Sodai sodai, leliumai“ ar kt.).

Dainos reikšmė žmogaus ir bendruomenės gyvenime. Lyrinė lietuvių dainų tradicija. Etiniai, tautiniai, pilietiniai dainų idealai. Dainų simbolika. Jauno žmogaus paveikslas dainose.

Dainų užauginta poezija: Antanas Strazdas „Strazdas“, Antanas Vienažindys „Ilgu ilgu man ant svieto“, „Linksminkimos“, Antanas Baranauskas „Dainu dainelę“, Maironis „Oi neverk, matušėle“, Salomėja Nėris „Mūsų dienos kaip šventė“, Paulius Širvys „Kai brendu naktimi“, Jonas Strielkūnas „Žiedas vėjuotą rudens dieną“, Marcelijus Martinaitis „Kai sirpsta vyšnios“.

Kokie ryšiai modernią lietuvių kultūrą sieja su liaudies daina? Kaip ir kodėl poetų tekstai virsta tautos daina?

2. Taikomųjų tekstų kūrimas

Modulio tikslas – supažindinti su informacinių tekstų įvairove, gerinti jų kūrimo įgūdžius.

Stiprinami pasiekimai:

Vertinimas:

Siūlomas turinys:

Eilės Nr.	Skyriaus/temos pavadinimas	Šaltiniai
1-2.	Susipažįstame su skelbimų įvairove: pirkimo, pardavimo, nuomos, dovanojimo, ieškojimo ir kt. skelbimais. Kuriame pasirinkto tipo skelbimą.	Populiariausios lietuviškos skelbimų svetainės: „Skelbiu.lt“, „Aruodas.lt“, „Autogidas.lt“ ir kt. Straipsnis „Kaip sukurti gerą skelbimą!“ Žr. https://www.alio.lt/kaip_sukurti_gera_skelbima.html

3-4.	Orų prognozės. Kuriame orų prognozę pagal pasirinktą K. Donelaičio „Metų“ ištrauką.	„Orų prognozė šiam savaitgaliui“ Žr. https://www.youtube.com/watch?v=SfE3BRcgs_w&t=2s „Labas rytas“ „Eksperto" skiltyje - gruodžio mėnesio orų prognozė“ Žr. https://www.youtube.com/watch?v=UYHhnhshiyc&t=23s
4.	Kaip parašyti prašymą? – prašymų įvairovė, šablonai, kūrybinės užduotys.	„Kaip parašyti prašymą?“ Žr. http://dokumentuvaldymas.lt/kaip-rasyti-prasyma/ ir https://www.esablonai.lt/forma/prasymas/320
5-6.	Kaip sukurti įtaigų gyvenimo aprašymą? – mokomės CV rašymo paslapčių. Kuriame CV gyvūnų prieglaudai ar kitai organizacijai, kurioje norėtume padirbėti/būti savanoriu.	Saulius Jovaišas. „Kaip atrodo geras, dėmesį traukiantis CV?“ Žr. https://www.youtube.com/watch?v=x81iMziJls4&t=88s „CV – gyvenimo aprašymas“ Žr. https://rekvizitai.vz.lt/dokumentu-pavyzdziai/cv-gyvenimo-aprasymas/ „Pavyzdinio CV rašymas 2020 metais“ Žr. https://cvtau.lt/straipsnis/45/cv-rasymas-2018-metais
7.	Mokomės kurti žinutę – pavyzdžių analizė ir kūrybinės užduotys. Žinutės tikslas, bruožai, temos, tipai.	Spaudos žinutės.
8-9.	Filmų ir knygų recenzijos. Skaitome filmų ir knygų recenzijas ir patarimus; mokomės kurti pasirinkto filmo ar knygos recenziją.	„15 min“ Filmo recenzija https://www.15min.lt/tema/filmo-recenzija-6411 „Gairės, kaip rašyti filmo recenziją“ http://www.lkc.lt/wp-content/uploads/2015/03/Gaires-kaip-rasyti-filmo-recenzija.pdf
10.	Jos didenybė instrukcija – mokomės kurti žaidimų ir produktų gamavimo instrukcijas.	„Instrukcija“ http://lietuviu7-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/instrukcija/ Ir https://marskineliai.lt/duk/kaip-susikurti-dizaina-paciam/

Laisvai pasirenkami moduliai. 8 klasė**Memuarinė literatūra (Albinas L.)**

Modulio tikslas – atrasti memuarinę literatūrą kaip svarbią kultūros ir literatūros dalį, žmogaus ir tautos istorijos liudijimą.

Modulio uždaviniai:

Susipažinti su iškilių XX a. Lietuvos žmonių memuarine kūryba – laiškais, dienoraščiais, atsiminimais.

Mokyti vertinti memuarinės literatūros kūrėją – jo tikslus, vertybes, svajones ir problemas.

Gerinti teksto supratimo, kalbėjimo (diskutavimo, požiūrio raiškos) ir kūrybinio rašymo įgūdžius.

Stiprinami pasiekimai:**Vertinimas:****Siūlomas turinys:**

Nr.	Temos pavadinimas	Literatūros šaltiniai
1-2.	Nepažintas Vaižgantas – įvaizdis visuomenėje ir asmenybė. Gyvenimo džiaugsmas ir problemos – vienatvė, ydos, saviironija. Siūlomi skaityti laiškai: 1926 m. kovo 10 dienos sesers dukrai Barborai. 1926 m. balandžio 7 dienos sesers dukrai Barborai. 1927 m. rugsėjo 22 dienos sesers dukrai Barborai. 1930 m. balandžio 29 dienos Eglei Klimaitei.	1. Vaižgantas. Laiškai Klimams. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1998. 2. Iš širdies ir tikru reikalu... Juozo Tumo-Vaižganto šeimos korespondencija. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019.
3.	Kūrybinis darbas – Vaižganto pokalbis su psichologu arba kunigu.	
4.	Matildos Olkinaitės ir jos dienoraščio likimas. Lemtingi sprendimai, pasirinkimo galimybės; didvyriškos asmenybės.	Matilda Olkinaitė. Atrakintas dienoraštis. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2019. Rekomenduojama skaityti 67-78 psl.
5.	Ko trokšta jaunas žmogus? – vaikystės ir jaunystės troškimai Matildos Olkinaitės kūryboje.	Rekomenduojama skaityti 1940-12-11, 1940-01-21 ir 1941-01-31 dienoraščio įrašus ir vaikystės prisiminimus „Troškimai.“ Žr. 287-288 psl.
6.	Rašinys „Mano ir Matildos troškimai.“	

7.	Jauno žmogaus širdies balsas (meilės ilgesys, svajonės ir abejonės) M. Olkinaitės dienoraštyje.	Rekomenduojama skaityti 1940-09-01 ir 1940-09-11 dienoraščio įrašus.
8.	Kūrybinė užduotis „Matildos mintys, kurios papuoštų mano dienoraštį.“	
9.	Emigracija – galimybė pažinti pasaulį ir save. Nykos-Niliūno įspūdžiai iš Niujorko; mintys apie draugystę ir draugus.	Alfonsas Nyka-Niliūnas. Dienoraščio fragmentai 1938-1975. Baltos lankos, 2002. Rekomenduojama skaityti 1949 metų rugsėjo-spalio ir 1950 m. gegužės įrašus. 1963 m. rugsėjo 14 ir lapkričio 16 įrašus.
10.	Kūrybinė užduotis – laiškai Nyka-Niliūno dienoraščių žmogui.	
11.	Prarastoji Lietuva Juozo Maceikos kraštotyrinėje monografijoje (memuaruose) apie savo gimtąjį kaimą „Lazūnai.“	J. Maceika. Lazūnai. Vilnius, Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998. Rekomenduojamos pasirinktos ištraukos.
12.	Kūrybinė užduotis – vaizdo pasakojimai apie pasirinktus Lietuvos kaimus ir miestelius.	

Laisvai pasirenkami moduliai. 9 klasė

1. Migracijos tema literatūroje

Modulio tikslas -

Stiprinami pasiekimai:

Siūlomas turinys:

Sritis	Turinys	Literatūros šaltiniai
	A. Nyka-Niliūnas. Dienoraštis; G. Radvilavičiūtė „Alicija“, T. Rekys „Laiškai iš Amerikos“, Č. Milošas „Tėvynės ieškojimas“ (sk. Apie tremtį), Vilė Vėl „Parašyk man iš Afrikos“, Unė Kaunaitė „Žmonės iš Alkapės“, animacinis filmas „Išvirkščias pasaulis“ (rež. P. Dokteris, 2015), Dalia Staponkutė „Kartais ir maištas gydo“ (iš kn. „Iš dviejų renkuosi trečią“), publicistiniai tekstai.	

2. Kūrybinis rašymas

Modulio tikslas - lavinami ir stiprinami rašymo ir teksto kūrimo, kultūrinės patirties perteikimo pačių kuriamais rašytiniais tekstais, gebėjimai. Lavinama kūrybiškumo kompetencija apimanti tyrinėjimo, generavimo, kūrimo, vertinimo ir refleksijos gebėjimus.

Stiprinami pasiekimai:

Siūlomas turinys:

Sritis	Turinys	Literatūros šaltiniai
Teksto rengimas	Temos paieška ir analizė. Reikšminiai žodžiai. Darbas su spausdintiniais ir elektroniniais žodynais. Literatūros kūrinių parinkimas ir grupavimas ieškant panašumų ir skirtumų. Lyginamoji analizė (pasitelkus Venno diagramas ir „mąstymo žemėlapius“). Planavimas (planas, „mąstymo žemėlapis“, teiginiai, „keturi kampai“ ar pan.). Ižangos kūrimas: temos paaiškinimas, autorių pristatymas, aspektų nusakymas, probleminio klausimo kėlimas. Pastraipų teiginių rašymas. Kontekstas, kontekstinės medžiagos tikslingumas. Citavimas. Įrodomosios dėstymo dalies rašymas: teksto analizė ir interpretacija (turinys ir raiška). Dalinių išvadų formulavimas. Pagrindinė mintis. Rašinio išvadų formulavimas.	Mokytojams rekomenduojama literatūra: L. Ruseckienė, „Literatūros pedagogikos studijos“ (2001) (p. 309-331); V. Lisauskienė ir kt., „Rašinio mokymas ir vertinimas 11–12 klasėse“ (2015); Z. Nauckūnaitė, „Argumentavimas: didaktiniai aspektai“ (2020). Rasuolė Vladarskienė, Lina Rutkienė, Vaida Buivydienė, Raimundas Kirvaitis Akademine ir profesinė kalba. Tekstų ypatybės ir kūrimas https://www.patogupirkti.lt/knyga/akademine-ir-profesine-kalba-tekstu-ypatybes-ir-kurimas.html Audronė Albina Razmantienė, Regina Dilienė. Teksto SUVOKIMAS IR KŪRIMAS. Užduotys IX–XII klasei. Nijolė Černiauskienė RAŠINYS KAIP DĖLIONĖ. Patarimai ir užduotys https://www.knygos.lt/lt/knygos/rasiny-kaip-delione--patarimai-ir-uzduotys/
Kūrybiniai darbai	Laiškas literatūros herojui, literatūrinių įspūdžių rašinys, publicistinio teksto kūrimas, interviu, esė, fotonovelė, dienoraštis, miniatiūra, impresija, laisvasis rašymas ir kt.	Laima Vincė „Rašyti gali kiekvienas“ - https://www.knygos.lt/lt/knygos/rasyti-gali-kiekvienas/ Laisvasis rašymas ir rašymo blokai https://www.youtube.com/watch?v=-ekhx9DdgpY https://www.knygos.lt/lt/knygos/apie-rasyma-kaip-islaisvinti-vidini-rasytoja/

	Apie rašymą: kaip išlaisvinti vidinį rašytoją. Natalie Goldberg kviečia patyrinėti rašymo paslaptį: kas mus varžo, o kas kaip tik gali išlaisvinti giliam, kūrybiškam rašymui. Pateikiama nemažai paprastų patarimų, kaip galime laisvinti ir lavinti savo vidinį rašytoją. Kūrybinis rašymas: https://www.ilzes-dirbtuves.lt/kurybinio-rasymo-kursas-laisvasis-tekstas/ stebuklinga plunksnos jėga: https://psichologas.info/stebuklinga-plunksnos-galia/ Laisvojo rašymo žingsniai: https://psichika.eu/blog/pratimas-samones-srautas/ Knyga apie kūrybiškumo ugdymą; Julios Cameron knygą „Kūrėjo kelias“ (angl. “The Artist’s Way“). Nors ši knyga pirmąsyk išleista 1992 m. (lietuviškas vertimas pasirodė 2014 m.), bet vis dar tebėra populiarė ir aktuali. Sandra Bernotaitė. Laisvojo rašymo elementai. https://www.knygos.lt/lt/knygos/laisvojo-rasymo-elementai--2020-/
--	---

6. VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

6.1. KALBOS PAŽINIMAS IR KALBOS VARTOJIMO UGDYMAS (RENGIAMAS)

6.2. LITERATŪROS IR KULTŪROS PAŽINIMAS IR KALBOS VARTOJIMO UGDYMAS

Literatūros ir kultūros pažinimas 5 klasėje

Teminės gijos:

1. **Knygos ir skaitymo vertė** [skaitymo malonumas, gyvenimo išminties supratimas, saviugda].
2. **Vaizduotės pasaulis literatūroje** [žodžio galia ir žaismė].
3. **Literatūra padeda mąstyti apie save** [asmenybės tapsmas].

Siekama sudominti literatūros skaitymu ir **išplėsti literatūros suvokimą**, įgytą pradinėse klasėse, parodant įvairias jos formas (**nuo tautosakinių žanrų iki šiuolaikinių formų**). Ugdomas suvokimas, kad literatūros kūrinys turi potekstę, todėl neturi būti suprantamas tik tiesiogiai.

Literatūra pristatoma **kaip žodžio kūryba ir pasakojimo nuotykis**, supažindinama su literatūra kaip menu (kas yra intriga, kas yra herojus ir antiherojus – mokomasi suprasti nuoseklaus ir įdomaus pasakojimo naudą).

Vėliau iš literatūros kaip „grynosios fikcijos“ erdvės pereinama į psichologinę/dvasinę vaiko tikrovę, atskleidžiamas **vidinio pasaulio vaizdavimas literatūroje**. Siekiama išugdyti suvokimą, kad gera literatūra patraukli ne tik dėl įdomaus pasakojimo, bet ir dėl to, kad suteikia galimybę susitapatinus su veikėju suprasti ir savo jausmų pasaulį, apmąstyti vertybes. Ypač pabrėžiama **šeimos ir žmogaus ryšio su žmogumi vertė, draugiškumo ir atjautos svarba, ištikimybė ir pasiaukojimas**.

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai	Orientacinis pamokų skaičius 37 pam.	Siūlomos veiklos
--	---	------------------

<i>Knygos vertė žmogaus gyvenime</i> Pasirinkti 2–3 lietuvių poetų eilėraščiai (J. Degutytės, R. Skučaitės, V. Palčinskaitės, A. Marčėno, J. Erlicko, S. Gedos, D. Čepauskaitės ar kitų). Tarptautinė vaikų knygos diena (<i>supažindinimas</i>).	2	Rekomenduojame: D. Čepauskaitė „Auksinė skruzdėlė“, A. Marčėnas „Knyga“, J. Erlickas „Vasara su Tomu Sojeriu“, „Bandymai parašyti eilėraštį apie varškę“; tekstai, parašyti Tarptautinei vaikų knygos dienai, ar kt. Mokinių mėgstamos poezijos aptarimas (eilėraščius renkasi patys vaikai). A. Marčėnas. „Knyga“ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/zmogaus_zvaigzde/.format.mp3 http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/zmogaus_zvaigzde/ Vienas eilėraštis atmintinai. Tylusis, garsinis ir raiškūs eilėraščių skaitymas. Meninio skaitymo įrašo klausymasis. Gali būti pradedami įvairūs tęstiniai darbai. Klasės, individualaus poezijos rinkinio sudarymas (pasirinktus eilėraščius rikiuojant aptartu aspektu, pvz., pagal abėcėlę, temą, nuotaiką, jausmus, sudėtingumą, estetiškumą) ir pristatymas. Eilėraščių skaitymai įvairiose erdvėse (gamtoje, muziejuje, mokyklos kieme, bibliotekoje ar kt.), skirtingomis intonacijomis (pvz., rimtai, linksmi, paslaptinai, skausmingai, pašaipiai ir pan.). Poezijos šventė (pvz., „Poezijos ruduo“), skaitomus, deklamuojamus eilėraščius siejant su dailės ir muzikos kūriniais. Poetinės kompozicijos projekto kūrimas: prasmingas pasirinktų eilėraščių / posmų grupavimas siekiant kompozicinio vientisumo. Eilėraščio vaizdumas ir skambesys: eilėraščio / posmo iliustravimas, siejimas su dailės, muzikos pavyzdžiais, nuotraukomis ar kt. Eilėraščių aptarimas emociniu (patiko, nepatiko, sujaudino, nustebino, nuliūdino, sutrikdė ar kt.), turinio (eilėraščio nuotaika, nuotaikų kaita, lyrinio „aš“ būseną, vieta, laikas, kuriami vaizdai ir detalės, prasmė ir pan.), poetinės raiškos (deminutyvai, palyginimai, epitetai, įsmeininimai, pasikartojantys garsai) ir ritminės (ritmas, rimas) sandaros aspektais. Pokalbis apie eilėraštį, mokomoji eilėraščio analizė (keliant retorinius klausimus ir garsiai mąstant) (L. Ruseckienė), mokinių keliami klausimai ir atsakymai.
---	----------	---

		Improvizacinės kūrybos užduotys: atkurti posmą / eilėrašį, užbaigti eilėrašį, sukurti eilėrašį knygos ar kt. tema, parašyti poezijos knygelės pristatymą ir vertinimą, parengti knygos reklamą, kurti eilėraščių koliažą, palyginti eilėraščio ir buitinės kalbos pavyzdžius ta pačia tema, eilėrašį paversti prozine kalba, prozinę kalbą versti eilėraščiu atkreipiant dėmesį į meninę raišką ir kt. Palyginti du pasirinktus eilėraščius knygos, skaitymo tema turinio ir / ar raiškos aspektu. Dirbant grupėmis atliekamas „sociologinis ar mokslinis tyrimas“, domimasi, ką skaito kultūros žmonės: grupėse skaitomi ir aptariami mokytojo pasiūlytos „Rubinaičio“ rubrikos „Ką jie skaito?“ tekstai (R. Šerelytė: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?918778579, K. Kasparavičius: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?1687089603, B. Bėrantas: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?445091151, L. Žutautė: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?2945751013, M. Burokas: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?758732683, A. Šimkus: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?900858057, G. Adomaitytė: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?1848994455, T. Dirgėla: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?3869477739 ir kt.), domimasi, ką skaito mokytojai, artimieji, dalijamasi asmenine skaitymo patirtimi. Sudaromas ir klasei pristatomas „Mėgstamiausių knygų penketukas“. Kuriama „Įdomiausios knygos formulė“ / „Paveikiausios knygos receptas“, klasėje surengiama paroda „Seniausia ir naujausia mano šeimos knyga“ ar kt. Mokiniai skatinami prisiminti / atrasti knygas, kurias skaitydami patyrė malonumą ir užbaigti sakinį „Esu laimingas, nes skaitau ...“.
<i>Pamokančio žodžio vaizdingumas ir žaismė</i> Mįslės, patarlės, priežodžiai. Pasakėčios (2–3 pasirinktos: Ezopo „Žiogas ir skruzdės“, „Varna ir lapė“,	4	Pokalbis patarlėmis. (Alegorija – abstrakčios sąvokos reiškimas konkrečiu vaizdu; netiesioginės, paslėptos reikšmės vaizdas, pasakojimas). Diskusija apie patarlėmis ir priežodžiais perduodamas gyvenimo vertybes ir taisykles. Darbas „tyrėjų grupėmis“: naudojantis elektronine Lietuvių kalbos patarlių ir priežodžių kartoteka (https://archyvas.ilti.lt/eLPP/lt) patarlės ir priežodžiai tiriami teminiu aspektu (žmogus, šeima, žodis, kalba, dorovė, darbas ar kt.): išrenkamos vaizdingiausios / įdomiausios /

S. Stanevičiaus „Žmogus ir levas“ ar kt.). Motiejus Valančius „Mikė melagėlis“.		paslaptlingiausios / prasmingiausios patarlės ir priežodžiai. Klasės, mokyklos bendruomenės taisyklių, paremtų patarlėmis, kūrimas. Žodžių žaismu pagrįstų, rimuotų patarlių bei priežodžių paieška ir aptarimas. Skirtingų patarlių variantų, lietuviškų pavyzdžių palyginimas su kitų tautų patarlių pavyzdžiais. Vaizdinė ir žodinė patarlių interpretacija. Klasės patarlių ir priežodžių žodynėlis. Mįslių paieška elektroninėje Tautos paveldo kartotekoje (http://lkiis.lki.lt/misliu-kartoteka) ir tyrimas pasirinktu aspektu (tema, įvaizdžiai, vaizdingumas ar kt.). „Slaptos kalbos“, šaradų kūrimas pasitelkus mįsles. „Protmūšis“, viktorina „Atspėk mįslę“. Individualaus ar klasės smulkiosios tautosakos rinkinėlį sudarymas (pvz., „Įdomiausi trumpi pasakymai“. Dialogas minklėmis. Darbas „tyrėjų grupėmis“: tirama, kokių mįslių, minklių mokiniai moka, sudaromas klasės mįslių ir minklių žodynėlis. Kūrybinės minklių ir mįslių dirbtuvės. Mįslių iliustravimas ir inscenizavimas. Pasakėčios ir patarlės palyginimas (pvz.: Ezopo pasakėčia „Žiogas ir skruzdė“ ir patarlė „Darbštus duoną gamina, tinginys vargą augina“; S. Stanevičiaus „Žmogus ir levas“ ir „Žodis skriaudžia, žodis glaudžia“ ar kt.). Ezopo pasakėčios „Žiogas ir skruzdė“ analizė ir diskusija „Ar / Kodėl svarbu ištiesti ranką patiriančiam nesėkmę?“ Pasakėčios kūrimo konkursas: kuriame pasakėčią pagal duotą patarlę arba kuriame savo pasakėčią, pristatome klasėje, įsivertinimas. Darbas „kūrėjų grupėmis“: kuriama pasakėčia užbaigiama pasirinkta ar pateikta patarle.
<i>Vaizduotės pasaulis pasakose</i> Lietuvių pasakos (2–3 pasakos iš rinkinių „Lietuviškos pasakos“, „Gyvasis vanduo“, „Negirdėtos neregėtos pasakos“, „Gulbė karaliaus pati“,	4	Rekomenduojama mokytojams: diskusija apie pasakų vertę ir reikšmę „Ar dar reikalingos liaudies pasakos?“: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?2659519206. Pasakos sekimo konkursas. Pasakos kūrimo konkursas. Pasakos klausymas (pvz., „Gulbė karaliaus pati“: https://www.youtube.com/watch?v=PdVWPiCL0bg, https://www.youtube.com/watch?v=i4riThegvyZo; „Baltas vilkas“: https://www.youtube.com/watch?v=DXzl2flYCWk; „Skraidantis laivas“: https://www.youtube.com/watch?v=karR-UgBOWg&list

„Stebuklingas žodis“, J. Basanavičiaus tautosakos biblioteka).	=PLevKc2z1IBWL3pumMlXzlr0e8o-wcAviA&index=8; audio knyga „Gražiausios lietuvių liaudies pasakos“: https://www.youtube.com/watch?v=3ubCrJI6TyM). Pasakos įgarsinimas stebint vizualų pasakojimą (pvz., „Eglė žalčių karalienė“: animacinis A. Selenio filmas https://www.youtube.com/watch?v=7TbM-pevIXE). Skirtingų pasakų variantų lyginimas (pvz., pasakos „Eglė žalčių karalienė“ ir „Žalčio pati“ (iš rink. „Gyvasis vanduo“). Pasakų sekimas, skaitymas vaidmenimis, inscenizavimas, improvizavimas, iliustravimas, meninis atpasakojimas (išreiškiamas santykis su vaizduojamu pasauliu), skaitymas vaidmenimis, pasakų pratęsimo, užbaigimo žaidimai. Pasakos sandaros (pradžia, dėstymas ir pabaiga) analizė ir kūrimas. Pasakos kūrimas „grandinėle“ (kiekvienas mokinys sako po sakinį iš eilės arba nurodo, kas turi tęsti pasaką) remiantis pasakos sandara ir improvizuojant. Herojaus kelionė – veikėjo veiksmų stebėjimas (pradinė situacija, herojaus veiksmai, rezultatas). Herojaus ir antiherojaus lyginimas. Skirtingų pasakos veikėjų lyginimas. Pasirinktos pasakos lyginimas su kitos tautos pasakos pavyzdžiu (pvz., „Lekiantis laivas“ ar kt.). Darbas „kūrėjų grupėmis“: kūrybinės užduotys-žaidimai perskaičius pasakas: „klaidinanti pasaka“, „daugiabalsė pasaka“, „atvirkštinė pasaka“, pasakos „tęsinys“, „pasakų raizgalynė“, pasakos „kopija“ (pagal Dž. Rodario „Fantazijos gramatiką“, 2001), „Kas būtų, jeigu...“. Pasakos perkūrimas. Pasakos kūrimas ir iliustravimas (piešiamas komiksas, bendras klasės piešinys). Pasakos analizė ir kūrimas „Atsiverskime kortas“ (pasitelkus „Pasakos kortas“ (31 V. Propo funkcija, 20 Dž. Rodario funkcijų, B. Kerbelytės ES dalys), „Paslapčių dėžutė“ ar pan. Darbas „tyrėjų grupėmis“: mokiniai tiria mėgstamiausias, įsimintiniausias ar kt. klasės / mokyklos bendruomenės / šeimos narių pasakas. Apibendrintas tyrimas pristatomas klasėje, jaunesniųjų mokinių grupėje.
---	---

		Diskusija apie pasakomis perduodamą gyvenimo išmintį, vertybes ir elgesio taisykles. Klasės elgesio taisyklių, paremtų skaitytomis pasakomis, sudarymas. Gražiausių / Įdomiausių / Mėgstamiausių klasės stebuklinių pasakų rinkinėlį sudarymas. Pasirinktos lietuviškos pasakos animavimas, vaizdo filmo kūrimas.
H.K. Andersen („Bjaurusis ančiukas“ ar kita pasirinkta pasaka). Janina Degutytė „Šaltinėlis“. Vytautė Žilinskaitė „Robotas ir peteliškė“. <i>Pasirinktas kūrinys:</i> Kazys Boruta „Dangus griūva“ (pasirinkta pasaka), Martynas Vainilaitis „Sidabrinė kultuvėlė“. Salomėja Nėris „Eglė žalčių karalienė“. Aldona Liobytė „Devyniabolė“.	12	H. K. Andersen - šiuolaikinės pasakos pradininkas. Skirtingų pasakų / pasakų herojų lyginimas. H. K. Anderseno pasakos skaitymas, pasirinktos ištraukos klausymas ir aptarimas (pvz., skaitoma „Sniego karalienė“, klausomas ir aptariamas epizodas, kai Kajus pakliūva į Sniego karalienės rūmus: https://kristupofestivalis.lt/pasaka-is-septyniu-istoriju-sniego-karaliene-vii-dalis/), mokiniai skatinami dalytis savo asmenine patirtimi (pvz., laimingiausios akimirkos išgyvenimu). Radijo spektaklio klausymas (pvz., „Lakštingala“: https://www.youtube.com/watch?v=v--x8Hq3xI; „Skiltuvas“: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111792/vaiku-radijo-teatras-hansas-christianas-andersen-skiltuvas), pasirinktos pasakos ištraukos inscenizavimas / radijo spektaklio kūrimas. Pasakos įgarsinimas stebint vizualų pasakojimą (pvz., animacinį filmą „Mergaitė su degtukais“). Pasakos ir jos motyvais sukurtą vizualaus pasakojimo, spektaklio lyginimas (pvz., „Kiauliaganys“ ir Vilniaus teatro „Lėlė“, spektaklis „Princesė ir kiauliaganys“: https://www.youtube.com/watch?v=uj7BIR833ak). Klausymo užduotis: Vytautė Žilinskaitė, „Robotas ir peteliškė“: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000068167/vakaro-pasaka-robotas-ir-peteliske. Sekame tarmiškai: S. Paltanavičius pasaką „Dangus griūva“ seka suvalkietiškai: https://www.youtube.com/watch?v=vSh-rxvGONG. Klausymo užduotys: pasaką „Dangus griūva“ seka aktorius G. Savickas: https://www.youtube.com/watch?v=cemAJ0ZA0Zs.

		Animuotos pasakos „Dangus griūva“ įgarsinimo užduotys: https://www.youtube.com/watch?v=IDxolN1ynT0. S. Neries „Eglės žalčių karalienės“ ištrauka atmintinai. http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/egle_zalciu_karaliene/ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/egle_zalciu_karaliene/.format.mp3 A. Liobytės „Devyniabolės“ inscenizacija. Tradicinės ir literatūrinės pasakos (pvz., A. Liobytės „Devyniabolė“ ir lietuvių pasaka „Devyniabolė ir devyniagalvis“: http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_liaudies_stebuklin%C4%97s_pasakos.LA0903.pdf) lyginimas pasirinktu aspektu (veikėjai, vaizduojamas pasaulis, struktūra, veikėjų poelgiai, teigiamos vertybės ar kt.).
<i>Literatūra ir asmenybės tapsmas</i> Jonas Biliūnas „Kliudžiau“, „Kūdikystės sapnai“ (ištraukos). Pasirinktas kūrinys: Vincas Krėvė „Antanuko rytas“, Petras Cvirka „Vaikų karas“, Bitė Vilimaitė „Kada piešime perlinę vištelę“, „Čiuožyklos muzika“.	5	Klausymo užduotis: kompaktinės plokštelės įrašas. Skaitome tarmiškai. Jonas Biliūnas. Kliudžiau. B. Vilimaitė „Kačiukas“ (lyginimas su J. Biliūno „Kliudžiau“). Ilgalaikė užduotis <i>Mano kūdikystės sapnai</i>, siejant ją su Kalbos vartojimo kursu (pasakojimo, aprašymo, samprotavimo mokymas): pvz., mokiniai renka artimųjų prisiminimus apie save mažą (mamos, tėčio, senelių, kitų šeimos narių ar globėjų pasakojimai, pirmosios nuotraukos (jų dokumentavimas ir aprašymas), pirmieji žodžiai, vardo išrinkimas, širdžiai brangūs žaislai ar drabužėliai, pirmoji knygelė, pirmieji augintiniai (aprašymas) ir pan., užrašo savo paties pirmuosius prisiminimus ir/ar juos papasakoja. [<i>Pradedame nuo savęs, nuo savo šeimos istorijos. Tik tada bus svarbi tautos, Tėvynės istorija ir pasaulio likimas...</i>] Šeima skaitytuose kūriniuose ir dailės kūriniuose: pranešimai / aprašymai „Vienos šeimos portretas“ (pvz., http://www.lnm.lt/vienos-seimos-portretas/).

		Virtuali ekskursija į Jono Biliūno tėviškę: http://www.baranauskas.lt/lt/left/apie-mus/jono-biliuno-sodyba-muziejus/senoji-biliunu-sodyba/. Laidos „Mano tėviškė“ apie Joną Biliūną peržiūra su grupinėmis užduotimis: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013687105/mano-teviske-2018-03-15-jonas-biliunas. Pristatymas „Rašytojo ir mano vaikystė“. Petro Cvirkos „Vaikų karo“ ištraukos klausymas ir aptarimas pasirinktu aspektu: https://www.youtube.com/watch?v=F0JUKCOlq2I. Bitės Vilimaitės novelės „Kada piešime perlinę vištelę“ skaitymas ir animacinio filmo peržiūra: https://www.youtube.com/watch?v=aTCNWk3Xlzo. Skaityto ir animuoto pasakojimo įspūdžio aptarimas. Veikėjos vertybinių nuostatų kaitos stebėjimas. Mokinių klausimai ir įžvalgos, diskusija. Veikėjo portretas ir charakteris literatūroje, dailėje, fotografijoje (žodis ir vaizdas).
Pasirinktas kūrinys: C. S. Lewis „Narnijos kronikos: liūtas, burtininkė ir drabužių spinta“, Astrida Lindgren „Broliai Liūtaširdžiai“, „Mijo, mano Mijo“, „Mes Varnų saloje“, Kate DiCamillo „Nepaprasta Edvardo Tiuleino kelionė“ ar kt	4	Dorovinių vertybių žemėlapis C. S. Lewiso literatūrinėje pasakoje „Narnijos kronikos: liūtas, burtininkė ir drabužių spinta“ (teisingumas, išmintingumas, drąsa, pasiaukojimas, susivaldymas ir kt.). Pagrindiniai veikėjai A. Lindgren literatūrinėje pasakoje „Broliai Liūtaširdžiai“: apibūdinama ir lyginama su Jaunimo teatro spektaklio aktorių apibūdintais personažais: https://www.youtube.com/watch?v=j_eALheGHA. Diskusija apie drąsą ir pasiaukojimą. Kate DiCamillo „Nepaprasta Edvardo Tiuleino kelionė“ ištraukos klausymas ir aptarimas: I d.: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1007438421/nepaprasta-edvardo-tiuleino-kelione-1-dalis; II d.: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1007438422/nepaprasta-edvardo-tiuleino-kelione-2-dalis ar kt.). Vaikų istorijos, įkvepiančios ir suteikiančios viltį - https://www.mamuunija.lt/istorijos/

		Knygos motyvais sukurto spektaklio peržiūra: Klaipėdos lėlių teatras, spektaklis „Nepaprasta Edvardo Tiuleino kelionė“: https://www.facebook.com/watch/?v=258716928454010. Pasirinktos ištraukos inscenizavimas. Kalbos vartojimo užduotis: pvz., „Ką apie mane papasakotų mano žaislas?“
<i>Literatūra ir vaizdai</i> Vizualinis pasakojimas (Jurga Vilė, Lina Itagaki „Sibiro haiku“; komiksai, adaptuojantys klasikinius lietuvių literatūros kūrinius („Milžinkapis“ ar kt.). Iliustruotos pažintinės ir paveikslėlių knygos, bežodės knygos (<i>supažindinimas pasirinktinai</i>: Agnès de Lestrade „Didysis žodžių fabrikas“, Shauno Tano „Prarastas daiktas“, Thomas Hartner, Sven Hartmann „Aš ir mano žmogus“, Aloyzas Každailis „Laivai ir jūrininkai“ ar kt.).	3	Mokytojams rekomenduojama susipažinti su Gintarės Bernotienės straipsniu „Sibiro haiku ir ritmingai kirčiuota tyla“ („Metai“, 2018 m. Nr. 10): https://www.zurnalasmetai.lt/?p=3321. „Sibiro haiku“: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111715/vakaro-pasaka-jurga-vile-ir-lina-itagaki-sibiro-haiku-i-d, https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111767/vakaro-pasaka-jurga-vile-ir-lina-itagaki-knygos-sibiro-haiku-ii-d. Skaitant vizualų pasakojimą, stebima teksto ir vaizdo sąsaja: skaitomas siužetas, stebint priežasties ir pasekmės santykius, ieškoma tiesioginių ir užslėptų reiškinių (žodinis lygmuo gali būti paprastesnis nei vaizdinis), stebima veikėjo padėtis paveikslėlyje (smulkus, stambus planas), vieta, laikas, spalva, forma. Remiantis vaizdu, interpretuojami veikėjo jausmai, atkreipiamas mokinių dėmesys, kad tuščias, bežodis lapas gali žymėti ir pasakojimo pauzę, ir stiprias veikėjo emocijas. Darbas „tyrėjų grupėmis“: tiriamas žodinis ir vaizdinis pasakojimas, mokiniai skatinami stebėti veikėjo istoriją, išorinius ir vidinius bruožus, jausmų kaitą, išreiškiamą tekstu ir iliustracija, aptarti ir interpretuoti iliustracijos simbolius. Naujausių vizualinių pasakojimų paieška ir pristatymas (pvz., J. Žilinskas ir P. V. Jankūnas, „Atgal į Vilnių“, A. Ulytė ir M. Vaicenavičienė, „Gatvių susitikimai“). Užduotys, susietos su Kalbos vartojimu: vizualaus pasakojimo apie save, šeimą, klasę, mokyklą, pasirinktą knygą kūrimas pasitelkus iliustracijas, nuotraukas, pasakojimus ir aprašymus. Integruoti vizualaus pasakojimo ir kalbos pažinimo bei vartojimo pavyzdžiai: https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/2986.

		Darbas „kūrėjų grupėmis“: kuriamas vizualus pasakojimas (pvz., „Ką pasakoja mano mokykla“) stebint, fotografuojant mokyklos aplinką ir rašant trumpus komentarus. Vaizdinio ir žodinio koliažo kūrimas pateikta ar pasirinkta tema. Žaidimai su paveikslėlių, nuotraukų rinkiniais (kai dirbant grupėmis ar individualiai kuriamas žodinis pasakojimas pateiktam paveikslėliui / paveikslėlių rinkiniui ar pan.). Diskusija „Komiksas - pramoga ar būdas žaismingai kalbėti rimtomis temomis?“ ar pan. Pasirinktos iliustruotos knygos pristatymas klasei. Iliustruotų knygų paroda. Pasirinktos knygelės iliustravimas.
Savarankiško skaitymo aptarimas.	3	
Mokiniamis pristatomi šie Lietuvos kultūros reiškiniai: lietuvių tautosaka – jos grožis ir vertė; Tarptautinė vaikų knygos diena Lietuvoje.		Vaikų knygų dienos pristatymas (Kęstutis Urba, „Balandžio 2-oji - Tarptautinė vaikų knygos diena“, https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?1474974388, https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/apie-vaiku-knygos-diena-lrt-klasikos-laidoje-ryto-allegro/; Tarptautinė vaikų ir jaunimo literatūros asociacija: https://www.ibbylietuva.lt/vaiku-knygos-diena/; LRT, Vaikų knygos diena: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000064518/domas-ir-tomas-vaiku-knygos-diena). Dirbant „tyrėjų grupėmis“ susipažįstama su plakatais, skirtais Tarptautinei vaikų knygų dienai (pvz., https://www.ibbylietuva.lt/vaiku-knygos-diena/, https://www.ibbylietuva.lt/2019-m-tarptautines-vaiku-knygos-dienos-remejas-ibby-lietuvos-skyrius/, https://www.ibbylietuva.lt/2019-m-tarptautines-vaiku-knygos-dienos-remejas-ibby-lietuvos-skyrius/, https://www.ibby.org/fileadmin/user_upload/ICBD_2018_POSTER.jpg ar kt.), aiškinamasi, diskutuojama kokia žinutė apie knygas ir skaitymą perduodama vaizdiniais jų elementais. Kuriami su jais susiję įtaigūs, trumpi tekstai (šūktės, posakiai, eilėraščiukai, dialogai ar pan.). Skaityti pasirinkti tekstai - rašytojų kreipimaisi į skaitytojus (P. Svetina, „Žodžių alkis“: https://www.ibbylietuva.lt/vaiku-knygos-diena/, K. Kasperavičiaus, „Knygos padeda neskubėti“: https://www.ibbylietuva.lt/2019-m-tarptautines-vaiku-knygos-dienos-remejas-ibby-lietuvos-skyrius/, I. Zandere, „Knygoje mažas yra didelis“: https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?2751324929, Eliacer Cansino, „Knyga laukia tavęs. Ieškok jos!“).

	https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?921002181 ar kt.). Mokiniai rašo žinutes, atsakymus, atskleisdami savo santykį su knyga. Kuriamas klasės / grupės Vaikų knygos dienos plakatas.
Mokiniai supažindinami su šiomis Lietuvos kultūros asmenybėmis: Jonas Biliūnas, Vytautė Žilinskaitė.	Mokiniai galėtų sukurti pateiktis (prezentaciją) apie šias asmenybes, sukurti plakatą su nuotraukomis, tekstu - tai galėtų būti ir grupinis darbas, po to tų darbų pristatymas ir aptarimas klasėje. Kūrėjo gyvenimo kelio sudarymas pasitelkus laiko juostą, „laiko sekos žemėlapi“.

Literatūros ir kultūros pažinimas 6 klasėje

Teminės gijos:

1. **Literatūra kuria pasaulį** [poetinis pasaulio reiškinių aiškinimas].
2. **Literatūra keičia pasaulį** [žodžio galia – tautinės tapatybės kūrimas ir stiprinimas].
3. **Literatūra atspindi gyvenimą** [gyvenimo išbandymų vaizdavimas].

Atskleidžiama žodžio meno paskirtis: 1) žodžiu *tapydamas vaizdus* (kurdamas mitinius pasakojimus ir istorines sakmes) žmogus nuo seniausių laikų siekė paaiškinti įvairius pasaulio reiškinius, netgi įminti didžiąją Žemės ir žmogaus atsiradimo paslaptį, galėtume sakyti – **žodis sukuria, „apvelka“ visą regimą ir neregimą pasaulį** (mitai tebekuriami iki šiol); 2) žodis, ypač poetinis (skambesio, reikšmės ir ritmikos dermė), **turi ypatingą galią telkti žmones ir keisti gyvenimą** (pavyzdys – lietuvių tautinis atgimimas XIX–XX a. pr.); 3) **literatūra atspindi gyvenimą**, praturtina skaitančiojo suvokimą ir **atskleidžia gyvenimo išmintį** (nagrinėjant kūrinius, vaizduojančius vaikų, šeimos gyvenimą, įvairius nuotykius ir išbandymus, ypač pabrėžiama žmogaus orumas ir savigarba, pasitikėjimas ir artimo meilė).

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai	<i>Orientacinis pamokų skaičius</i> 37 pam.	Siūlomos veiklos
<i>Žodžio meno galia</i> Pasirinkta esė apie pasakojimą (Vidas Morkūnas „Įsipareigoti žodžiui“ (A. Vaičiulaičio premijos laureato kalba), I. Zandere „Knygoje mažas yra didelis“, M. Al Aqrubi „Daug kultūrų, vienas pasakojimas“ ar kt.).	2	<i>Mokytojams</i> – V. Daujotytė, „Pasakojimas apie pasakojimą“: https://www.bernardinai.lt/2014-09-30-pasakojimas-apie-pasakojima/ . D. Kuolys, „Apie pasakojimus“ (iš knygos „Istorijos apie Lietuvą“, 2010)

<i>Literatūra kuria pasaulį</i> Mitinis pasakojimas (lietuvių sakmės „Kaip atsirado žemė“, „Saulė, mėnulis ir žemė“, „Žmogaus sukūrimas“; graikų mitai „Gaja ir Kronas“, „Heraklio žygiai“; biblinis pasakojimas (Pr 1, 1–31; Pr 2, 1–4).	2	Sakmės sandara: pradinė situacija, įvykis, pasekmė. Sakmės atkūrimo, perkūrimo ir kūrimo užduotys. Animuotos sakmės „Saulė, mėnulis ir žemė“ įgarsinimo vaidmenimis užduotys: https://www.youtube.com/watch?v=toFTNHT4Oh4. Sakmės ir mitologinės dainos „Mėnuo saulužę vedė“ (Rėza, L. „Lietuvių liaudies dainos“, t. 1, nr. 27) palyginimas turinio ir meninės raiškos aspektu. Sakmės kūrimas ir pristatymas klasėje: sekimas, įsivertinimas(kaip jiems pavyko), klasės draugų įvertinimas (originalumas, naujumas, išbaigtumas). Sakmės, mito ir biblinio pasakojimo apie sukūrimą lyginimas. Mitinio ir mokslinio mąstymo lyginimas. Mitinio pasakojimo apie kūrimą ir mokslinio pasaulio kilmės aiškinimo lyginimas (integracija su gamtos ir žmogaus dalyku).
Padavimai (apie Lietuvos, Vilniaus ir artimiausios gyvenamosios vietovės įkūrimą, apie piliakalnių).	3	Mokiniai domisi savo krašto sakmėmis ir padavimais, ieško sakmių ir padavimų apie savo kraštą, vietovę, juos užrašo, pristato klasėje. Sakmių ir padavimų skaitymas, sekimas ir aptarimas. Užrašytas sakmes ir padavimus galima sudėti į savo sukurtą knygą, paruošti prezentaciją ir pan. Maršruto po gimtąjį kraštą kūrimas remiantis sukurtais ar perskaitytais, papasakotais padavimais apie pastatus, akmenis, medžius, bažnyčias, mokyklą. Improvizuota ekskursija su gidu (kai mokiniai iš anksto pasiruošia pasakoti, sekti) padavimus. Istorinė videokelionė (pagal grafinį miesto metrašį „Atgal į Vilnių!“): https://www.youtube.com/watch?v=sKcg-Ca7sPM.
<i>Literatūra keičia pasaulį</i> Knygnešiai ir „vargo mokykla“ (supažindinimas).	3	Vytauto V. Landsbergio filmo „Nuskusk mane kaip rekrūtą“ peržiūra, aptarimas, refleksija. https://www.youtube.com/watch?v=bJOXJxBtKwU&feature=share&fbclid=IwAR1uyEikOqEdJ_0Ie7JmJ3bWSwFNyNoozZs7K8mI1_bDggQScGBC1tD3l9A Kitas Vytauto V.Landsbergio filmukas „Knygnešio dukra“.

		https://www.youtube.com/watch?v=bFjb3MtSNF8 Eilėraščių apie knygnešius skaitymas ir aptarimas: Rasa Stankutė „Knygnešių dvasia“, Juozapas- Vytautas Baušys (Knygnešio ainis)” mano prosenelis buvo knygnešys“. A.Balbierius „Degančios knygos“.
Antanas Baranauskas „Anykščių šilelis“.	3	Pristatomas eksponatas Antano Baranausko klėtelė - pirmasis Anykščių muziejų eksponatas, jauno XIX a. poeto Antano Baranausko kūrybos erdvė, ir šiandien aktualios poemos " Anykščių šilelis" kūrimo vieta. https://www.youtube.com/watch?v=qcyHYcMCAUI Virtuali ekskursija, turas po A. Baranausko muziejų: http://baranauskas.lt/turas/.
Vincas Kudirka „Tautiška giesmė“.	2	Lietuvos nacionalinis muziejus. Edukaciniai užsiėmimai: Vincas Kudirka ir knygnešių epocha (7-12 kl.) Dr .Vinco Kudirkos muziejus - https://www.sakiaitit.lt/lankytinos-vietos/dr-vinco-kudirkos-muziejus/ E. Drungytės „Mano kraštas“ - neoficialus jaunimo himnas. <i>V. Kudirkos „Tautiškos giesmės“ analizė ir interpretacija.</i>
Maironis „Milžinų kapai“, „Lietuva brangi“. Poezija Tėvynės tema: pasirinkti 2–3 lietuvių poetų eilėraščiai (J. Aisčio, J. Degutytės, V. Mačernio, P. Širvio, Just. Marcinkevičiaus, J. Strielkūno, M. Martinaičio ar kitų).	4	Pasižvalgykime po virtualų Maironio literatūros muziejų. http://maironiomuziejus.lt/lt/parodos/virtuali-paroda-1 Rekomenduojame: Janina Degutytė „Mažutė“, V. Mačernis „Maža tauta su dideliu žodynu“, Just. Marcinkevičius „Tai gražiai mane augino“, J. Aistis „Peizažas“, J. Zauerveinas „Lietuviais esame mes gimę“. Apibendrinus A. Baranausko, Maironio, V. Kudirkos ir J. Zauerveino poetinius pavyzdžius, rašomi priesaikai, svarbūs tautai ir piliečiams. Darbas „tyrėjų grupėmis“: tyrimas „Įsimintiniausios poetų eilės“: mokiniai domisi, aiškinamasi, kokias poetų eiles atsimena, geba atmintinai pasakyti mokyklos bendruomenės nariai (mokytojai, bibliotekininkai ir kt. darbuotojai), surinkta medžiaga apibendrinama, pristatoma klasei, parengiamas straipsnelis mokyklos svetainei.

<i>Literatūra atspindi gyvenimą ir padeda atrasti vertybes</i> Šatrijos Ragana „Irkos tragedija“. Pasirinktina: G. Morkūnas „Grįžimo istorija“, B. Vilimaitė „Rojaus obuoliukai“, Vilė Vėl „Kaip mes išgarsėjome“.	6	Šatrijos Ragana „Irkos tragedija“ - http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/irkos_tragedija/ Klausymo užduotis: kompaktinės plokštelės įrašas. Skaitome tarmiškai. Šatrijos Ragana. Irkos tragedija (skaito Nijolė Narmontaitė) Laidos „Mano tėviškė“ apie Šatrijos Ragana peržiūra su grupinėmis ir individualiomis užduotimis: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013686609/mano-teviske-2018-03-08-satrijos-raganos-meiles-kelione-nuo-uzvencio-dvaro-iki-zidiku. TV spektaklio „Irkos tragedija“ (https://www.lrt.lt/mediateka/ irasas/19766/spektaklis-satrijos-ragana-irkos-tragedija) peržiūra perskaičius Šatrijos Raganos apysaką. Darbas grupėmis: stebima ir fiksuojama vaizduojama aplinka, pagrindinės veikėjos Irkos elgesys, jausmų raiška, veikėjų apranga, veikėjai: mamytė, ponas Gurskis, veikėjų kalba ir kt. Apibendrinti stebėjimai pristatomi klasėje. TV spektaklis lyginamas su skaityta apysaka, aptariami mokinių įspūdžiai, veikėjų paveikslai, vaizduojama aplinka. Klausymo užduotis: radijo teatro spektaklis „Irkos tragedija“: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1002720550/irkos-tragedija: įvykių seka, veikėjų kalba.
---	----------	--

Pasirinktina: Kenneth Grahame „Vėjas gluosniuose“, L. Sachar „Duobės“, Natalie Babbitt „Amžinieji Takiai“, Katherine Paterson „Smarkuolė Gilė Hopkins“, Markas Tvenas „Tomo Sojerio nuotyčiai“ ar kt.	7	Markas Tvenas. „Tomo Sojerio nuotyčiai“ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/tomo_sojerio_nuotyčiai/ Natalie Babbitt „Amžinieji Takiai“ Vaikų radijo teatro spektaklio pagal N. Babbitt apysaką-pasaką „Amžinieji Takiai“: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1002720092/amzinieji-takiai. Skaitymo ir klausymo užduotimis nagrinėtini folklorinės ir literatūrinės pasakos elementai, nuotykinės ir detektyvinės literatūros požymiai, tema, problema, veiksmo laikas ir aplinka; skirtingos požiūrio į gyvenimą traktuotės. Užduočių pavyzdžiai: žr. K. Urbos straipsnyje: https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2019-nr-4-92/natalie-babbitt-amzinieji-takiai-pamokoje/. Katherine Paterson „Smarkuolė Gilė Hopkins“ Pažintis su rašytoja - interviu. Katherine Paterson: Visuomet norėjau būti skaitytoja. http://8diena.lt/2017/04/07/katherine-paterson-visuomet-norejau-buti-skaitytoja/
Savarankiško skaitymo aptarimas.	5	
Mokiniamis pristatomi šie Lietuvos kultūros reiškiniai: knygnešystė – unikali, pasaulyje neturinti atitikmenų veikla (UNESCO), tautinis atgimimas, Lietuvos valstybės himnas (Tautiška giesmė).		Žaidimo „Knygnešių išbandymai“ (integracija su fiziniu ugdymu) kūrimas ir įgyvendinimas („kūrėjų“ grupė kuria kliūčių ruožą, sugalvoja žaismingų užduočių (mįslių, šaradų, klausimų apie knygnešius), o „žandarų“ ir „knygnešių“ grupės jas atlieka. Jono Trukano filmo „Knygnešys“ (https://www.youtube.com/watch?v=G8byTZ60pjQ) peržiūra ir aptarimas. Darbas „tyrėjų grupėmis“ stebint skirtingus filmo aspektus (istorinį laikmetį, veikėjus, keliamas problemas (knygnešystė ir girtuokliavimas), dekoracijas ir vaizduojamą erdvę, kalbą ar kt.). Informacija mokytoji: Gediminas Kulikauskas. „Knyga lietuviszka. „Šventosios kontrabandos“ keliai ir klystkeliai“. – Kn. Gediminas Kulikauskas. <i>Lietuvio kodas. Įpročiai ir būdas senovės lietuvio prieš 100 metų</i> („Tyto alba“, 2018, p. 343–374).

Mokiniai supažindinami su šiomis Lietuvos kultūros asmenybėmis: Motiejus Valančius, Vincas Kudirka, Šatrijos Ragana.		Mokiniai susipažinę su šiomis asmenybėmis galėtų parengti viktorinai klausimų apie šias asmenybes, atlikti kūrybinių rašto darbų, prezentacijų.
--	--	---

Literatūros ir kultūros pažinimas 7 klasėje

Teminės gijos:

1. **Laimės ir gyvenimo prasmės paieškos** [Jauno žmogaus idealai. Autentiškumas ir empatija. Kitoniškumas ir laisvė].
2. **Kelionės – savęs ir pasaulio pažinimo būdas** [Gyvenimo kaip kelionės samprata. Kelionių ir nuotykių literatūra. Žmogų brandinančios patirtys].
3. **Ateities įsivaizdavimas literatūroje** [Distopinė literatūra. Atsakomybė už žmonijos ateitį, kultūrą, atminties saugojimas].

Susipažįstama su šiais literatūros tipais: 1) *filosofine literatūra* (laimės, idealų, prasmės paieškos); 2) *psichologine literatūra* (žmogaus vidinio pasaulio atskleidimas, tarpusavio santykiai); 3) *kelionių literatūra* (kelionių daugiaprasmiškumas, kelionių patirties vaizdavimas); 4) *nuotykių literatūra* (nuotykių išgyvenimas, siužeto dinamika, intriga); 5) *distopine literatūra* (laiko ir erdvės sąlygiškumas, išmonės ir tikrovės santykis, žmonijos problemos). Išryškinamos vertybės: draugystė, meilė, pasiaukojimas, ištikimybė, pagarba, savivertė ir lygiavertiškumas, drąsa ir pažinimo troškulis, įsipareigojimas ir atsakomybė.

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai	Orientacinis pamokų skaičius 74 pam.	Siūlomos veiklos
<i>Laimės, idealų, prasmės paieškos</i> Antoine de Saint-Exupery „Mažasis princas“.	6	Kūrybinio rašymo užduotys, perskaičius A.de Saint - Exupery knygą “Mažasis princas”.1) Dedicacijos kūrimas, 2) literatūrinis laiškas knygos veikėjui. Kūrybiniai darbai:1) knygos reklamos kūrimas, 2) renkame mėgstamiausią knygos iliustraciją: mėgstamiausia iliustracija ir jos aprašymas, 3) mėgstamiausių „Mažajo princo“ citatų knygelė, 4) koliažo kūrimas „Mažajo princo“ planetos (integruota pamoka su daile). Klausymo užduotis: “Mažajo princo” ištraukas skaito aktoriai. https://www.youtube.com/watch?v=t0vrVri_Kto (skaito Algirdas Dainavičius). http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/mazasis_princas/.format.mp3 http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1002727872/mazasis_princas (skaito D. Kazragytė)

		http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1002727331/mazasis_princas_1_dalis (skaito D. Kazragytė) http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1002727332/mazasis_princas_2_dalis (skaito D. Kazragytė) http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1002727338/mazasis_princas_3_dalis (skaito D. Kazragytė) Oskaras Vaildas „Laimingasis princas“ (lyginimas).
Jonas Biliūnas „Laimės žiburys“.	2	Klausimai J. Biliūno alegorinės pasakos „Laimės žiburys“ aptarimui [šviesos ir laimės troškimo tema, fantastinės pasakos stilius, nėra vietos ir laiko detalių, personažų aprašymo, simboliškas ant kalno degančio žiburio vaizdas, tautosakinis akmenimis paverstų žmonių paveikslas, išaukštintas pasiryžimas aukotis dėl visų gėrio]: a) kodėl J. Biliūno pasakotojui (ir mums?) laimės tema tokia svarbi? b) ar laimė yra individuali žmogaus būseną, ar ji susijusi su žmogiškųjų santykių kokybe, t.y., ar laimės potyris kyla iš mūsų kūniškumo, ar iš ryšių su žmonėmis? c) ar laimė gali būti patirta čia ir dabar kaip galutinis tikslas, ar visgi tai tik žmogui būdinga siekiamybė, kreipianti jį į ateitį? d) koks turi būti pasaulis (visuomenė), kad žmogus galėtų siekti savo laimės? http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/laimes_ziburys/ Antano Skučo animacinis filmas „Laimės žiburys“ (5 min.) https://www.youtube.com/watch?v=-FOeS6_fm4
V. Mykolaitis-Putinas „Margi sakalai“. J. Degutytė „Aš nenoriu drugno vandens“ ir N. Miliauskaitė „dar vienas nubudimas, laimingas...“	2	1. Pamoka apie laimę „Laimė poezijoje ir gyvenime“, mokiniai skaitytų pasirinktus eilėraščius apie laimę, išsakytų savo mintis. 2. Sukurtų iš labiausiai patikusių eilėraščių knygelę, iliustruotų pasirinktą eilėraštį ar posmelį, integracija su daile. 3. „Laimės dienoraštis“ – mokiniai galėtų pradėti rašyti savo laimės dienoraštį, kuriame kiekvieną dieną įrašytų po sakinį, kas juos džiugina, gerai nuteikia, pralinksmina, kam jie suteikė džiaugsmo ar truputį laimės J. Degutytės ir N. Miliauskaitės eilėraščių lyginimas: dvi laimės idėjos. Kaip laimės tema atskleidžiama skirtinguose kūriniuose? (Didelės laimės siekis ir akimirkos laimė.)

		Kuo panašus ir kuo skiriasi lyrinis išgyvenimas eilėraščiuose? (Koks poetės santykis su aplinka, kaip kinta vidinė būseną, kaip išsakomas lyrinis išgyvenimas).
Vytautas Mačernis. Sonetai („Aš laimingas esu...“, „Rudens sonetai“ (<i>pasirinkti</i> : 7, 12, 13, 25), „Žiemos sonetai“ (<i>pasirinkti</i> : 24, 29, 39), „Jų buvo daug. Geri draugai. Visi jauni ir drąsūs“, laiškai .	5	LLTI vadovėlyje yra „Rudens sonetai“ 7,1 3 ir „Žiemos sonetai“ 4,16,21 „Atrask“. Literatūra. 7 klasė I dalis. „Rudens sonetai“ 7, „Žiemos sonetai“ 4, 28. http://macernio.landyne.lt/eilerasciai/ju-buvo-daug-geri-draugai-visi-jauni-ir-drasus V. Mačernis Metų sonetai http://macernio.landyne.lt/sonetai http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0003091852
<i>Žmogaus vidinio pasaulio atskleidimas</i> Kazys Binkis „Atžalynas“.	4	K.Binkis. Atžalynas http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Kazys_Binkis._Atzalytnas.LH3901.pdf http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0002914876 (1938 m. leidinys)
Gendrutis Morkūnas „Iš nuomšiko gyvenimo“. Pasirinktina: Bronius Radzevičius. Pasirinkta novelė („Nuskriausta vaikystė“, „Žmogus sniege“ ar kt.), Vanda Juknaitė „Tariamas iš tamsos“.	5	G.Morkūnas https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681029/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-i-d https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681030/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-ii-d R. Šerelytė. Pasaulis vaikų balsais (V.Juknaitė „Tariamas iš tamsos“). http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/101-j/3810-renata-serelyte-pasaulis-vaiku-balsais-vanda-juknaite-tariamas-is-tamsos-2007 „...Man reikia gyvo žmogaus...“ rašytoją, nacionalinės premijos laureatę Vandą Juknaitę kalbina literatūrologė Žydrone Kolevinskienė http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LI00/Pokalbis_su_ra%C5%Alytoja_Vanda_Juknaite_Man_reikia_gyvo_%C5%BEmogaus.LI2100D.pdf

		B.Radzevičius. https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/file:///C:/Users/User/Desktop/Link_Debesijos%20(1).pdf
Pasirinktina: Mark Haddon „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“, Alanas Maršalas „Aš moku šokinėti per balas“ ar kt.	6	
Kelionės prasmės literatūroje Bernardas Brazdžionis „Per pasaulį keliauja žmogus“. Pasirinktina: Matas Šalčius „Svečiuose pas keturiasdešimt tautų“ (ištraukos), Antanas Vaičiulaitis „Nuo Sirakūzų iki Šiaurės elnio“ (ištraukos).	6	Supažindinti su <i>kelionių literatūra kaip Lietuvos kultūros reiškiniu</i> derėtų pradėdant nuo LDK keliautojo Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio („Kelionė į Jeruzalę“, 1583), žr.: http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/870 Vėliau galima aptarti kelionių pasakojimus literatūroje ir šiuolaikinėse medijose, atkreipiant dėmesį į kelionių pobūdį (piligriminę, pažintinę, pramoginę ir kt.), tolimų šalių egzotiškumą ir trauką, nuotykių ir avantiūrizmo poveikį žmogui. Dokumentinio M. Satkauskaitės filmo (2011) (70 min.) „Išeiti iš namų“ (apie patyrusį kalnų keliautoją A. Jucevičių, kopiantį į Tian Šanio kalnus Kirgizijoje) ištraukų peržiūra (https://www.keub.lt/filmas/iseiti-is-namu-27). Mokiniai kviečiami išsakyti „už“ ir „prieš“ argumentus aptariant keliautojo mintį: „<...> tokiuose žygiuose, kur yra gamtoj, ne tik tu fiziškai nugali kliūtis, tu svarbiausia nugali save“. Klausymo ir skaitymo užduotys: Jurgos Ivanauskaitės esė „Nepažįstamų šalių magija“ („Kelionių alchemija“): http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/kelioniu_alchemija/format.mp3. Kelionių maršrutų po Lietuvą, gimtąjį kraštą, gyvenamąją vietovę sudarymas: literatūrinė, istorinė, gamtinė, architektūrinė ar kt. kelionės (tarpdalykinė integracija). M. Šalčius Svečiuose pas keturiasdešimt tautų (ištraukos) http://www.xn--altiniai4wb.info/files/literatura/LH00/Matas_%C5%A0al%C4%8Dius._Sve%C4%8Diuose_pas_40_taut%C5%B3.LH0600. A. Vaičiulaitis Nuo Sirakūzų iki Šiaurės elnio - http://www.xn--altiniai4wb.info/files/literatura/LH00/Antanas

		%C4%8Diulaitis._Nuo_Sirak%C5%ABz%C5%B3_iki_%C5%A0iaur%C4%97s_elnio.LHR102.pdf
Jonas Mekas „Laiškai iš Niekur“ (ištraukos).	2	J. Mekas Laiškai iš Niekur (ištraukos) http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0002974777 (1997 m. leidinys) http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/449-m/4469-ore-jonas-mekas-laiskai-is-niekur-1997.html Straipsnis http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/449-m/4469-ore-jonas-mekas-laiskai-is-niekur-1997 https://www.youtube.com/watch?v=5Co0wi8x8WU Reportažas apie Joną Meką. Jonas Mekas „Laiškai iš niekur“. 1997 m. #LRTarchyvas Visas įrašas: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas
<i>Nuotykių literatūra</i> Pasirinktina: J. Žilinskas „Mano Vilnius mano“, Dž. R. Tolkinas „Hobitas“, D. Defo „Robinzono nuotyčiai“, Ž. Vernas „Aplink Žemę per 80 dienų“ ar kt. Lietuviškoji „robinzonada“ (supažindinimas).	8	Herojaus kelionė. „Hobitas“, arba Kaip gimsta atradimo džiaugsmas https://www.bernardinai.lt/2017-03-04-justinas-dizavicius-hobitas-arba-kaip-gimsta-atradimo-dziaugsmas/ „Hobitas“: kaip tapti didvyriu Interviu su italų eseistu ir fantastinės literatūros ekspertu Paolo Gulisano https://www.bernardinai.lt/2012-12-07-hobitai-zmogiskuju-ir-krikscioniskuju-vertybiu-liudytojai/
<i>Distopinė literatūra</i> Pasirinktina: Rebeka Una „Atjunk“, Lois Lowry „Siuntėjas“, P. Forde „Žodžių sąrašas“, Risto Isomaki „Sarasvati upės smėlis“ ar kt.	8	Straipsnis mokytojams: Goda Baranauskaitė. Kas yra distopija? - https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2017-nr-1-81/kas-yra-distopija/ Lietuviškos distopijos paieškos ir pristatymas. Pvz., Rebekos Unos „Atjunk“: knygos sąsajos su Veronicos Roth „Divergente“, Susanos Collins „Bado žaidynėmis“, Lois Lowry „Siuntėju“. K. Urbos pokalbis su rašytoja: https://www.youtube.com/watch?v=TTMOSz37UAY .

		Diskusija apie distopinės literatūros kuriamą ateities pasaulio vaizdą. Darbas „kūrėjų grupėmis“: vienos grupės kuria optimistinę ateities vaizdą – utopiją, kitos kuria pesimistinę ateitį – distopiją. Galima pasiūlyti perskaityti Maggie Stiefvater „Skorpiono lenktynės“ Šioje knygoje pasakojama legenda apie vandens žirgus. Pasakojama iš dviejų veikėjų perspektyvos. Tai distopinės literatūros kūrinys.
Savarankiško skaitymo aptarimas / Pasirinktas modulis	20	
Mokiniamis pristatomi šie Lietuvos kultūros reiškiniai: kelionių literatūra, <i>robinzonada</i> , „Rubinaitis“.		Mokytojams rekomenduojamas Dž. Maskuliūnienės ir A. Bičkutės straipsnis „Kelionė kaip vertybė XIX a. lietuvių didaktinėje prozoje“: https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2004~1367151523803/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content.
Mokiniai supažindinami su šiomis Lietuvos kultūros asmenybėmis: Vytautas Mačernis, Kazys Binkis, Bernardas Brazdžionis, Jonas Mekas.		Kūrybinės biografijos rašymas: mokiniai pagal duotą įvestį rašo kultūros asmenybės biografiją arba papildo pateiktą biografiją (trūkstamas vietas) faktais, parinkdami tinkamas citatas ir pan.

Literatūros ir kultūros pažinimas 8 klasėje

Teminės gijos:

1. Meilė ir jauno žmogaus brandos kelias. Pagarba senatvei – pagarba gyvenimui.
2. Tėvynės istorijos atspindžiai literatūroje [Grožinė literatūra ir memuarai, dokumentika. Atmintis ir tapatybė. Apsisprendimai ribinėse situacijose. Idealai, dėl kurių aukojamasi. Gyvenimo vertė].
3. Komizmas literatūroje [Juoko vertė gyvenime. Ironija ir autoironija].

Pradedama **meilės tema**, analizuojant, kaip ją išreiškia skirtingų literatūros rūšių ir žanrų kūriniai: lyrika (*eilėraštis, sonetas, romansas, baladė*), drama (*tragedija*), epika (*apysaka*). Su jaunystės ir meilės tema (dėl vertybinių dalykų) derinama **senatvės tema** (*apsakymas*).

Kurso branduolį sudaro **istorijos tema**, susidedanti iš dviejų dalių: 1) **grožinė literatūra istorine tematika** (*poema, eilėraščiai, novelė*), 2) **memuarinė ir dokumentinė literatūra** (iš XX a. vidurio katastrofų laikotarpio – tremties, holokausto, laisvės kovų prisiminimai ir dokumentai).

Baigiama **komiškąja literatūra** (pasirinktinai – satyra, komedija ar parodija), akcentuojant poetinę ir socialinę juoko (humoro, ironijos, grotesko, sarkazmo) reikšmę.

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai	<i>Orientacinis pamokų skaičius</i> 74 pam.	Siūlomos veiklos
<i>Meilės tema literatūroje</i> Lietuvių meilės lyrika: Jonas Aistis „Man tave“ ir pasirinkti 2–3 eilėraščiai (A. Mickevičiaus, S. Nėries, A. Miškinio, J. Aisčio, P. Širvio, J. Degutytės, A. Jonyno, pasirinkto dabartinio lietuvių poeto meilės lyrika).	5	Rekomenduojame: Salomėjos Nėries „Tau jaunam“, Antano Miškinio „Elegantiškai sninga“, Pauliaus Širvio „Neklauskit meilės vardo“, Janinos Degutytės „Meilei“, Antano Jonyno „Sentimentalus romansas“, Juozas Erlickas „Pirmosios meilės daina“, Daiva Čepauskaitė „Noriu pasakyti“ ar kt.). J. Aisčio eilėraščio „Man tave“ analizė. Įrašas Mokinių pasirinktų meilės lyrikos eilėraščių skaitymas (žr.: K. Platelio sudaryta rinktinė „Skiriama M: pasaulio meilės lyrika“, K. Navako sudaryta meilės lyrikos rinktinė „Dar penkios minutės nakties“, S. Žuko antologija „Lietuvių meilės lyrika“).

Meilės tema dainuojamojoje tautosakoje: „Aš atsisakiau savo močiutei“ ar kita pasirinkta liaudies daina.		Meilės temos raiška tautosakoje ir literatūroje, muzikoje, dailėje, fotografijoje, kine (lyginimas). Pradėti nuo liaudies dainų šiuolaikinių interpretacijų! Poezijos ruduo „Meilė liejos eilėm“. Mokiniai atmintinai skaito pasirinktą eilėraštį apie meilę, klausosi dainų, sukurtų pagal V.Mačernio, P.Širvio, S.Nėries, Antano A.Jonyno eiles. Trumpalaikiai projektiniai darbai: „Gražiausios meilės lyrikos metaforos“, „Mėgstamiausios meilės lyrikos citatos“... Poezijos ir muzikos valanda.Integruota literatūros ir muzikos pamoka . Mėgstamiausio eilėraščio apie meilę iliustracija, koliažas. Integruota literatūros ir dailės pamoka. Skaitant kūrinius meilės tema rekomenduojame palyginti dabartinę ir tautosakinę meilės kalbą.
Meilės sonetai (Frančeskas Petrarka „Minkšti žolynai ir takai gėlėti...“ ir Viljamas Šekspyras. Sonetai (21, 116). Viljamas Šekspyras. „Romeo ir Džuljeta“. Maironis „Jūratė ir Kastytis“. Kazys Boruta „Baltaragio malūnas“.	6 2 6	http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/pavasario_balsai/ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/pavasario_balsai/.format.mp3 Roko opera „Jūratė ir Kastytis“ kompozitorius Rokas Radzevičius, libreto autorius - Rimvydas Stankevičius. http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/baltaragio_malunas_arba_kas_dejosi_anuo_metu_paudruves_kraste/ Tautosakinius K. Borutos „Baltaragio malūno“ motyvus galima sieti su dainuojamąja tautosaka (jaunimo ir meilės dainos): „Pasvarcyk, antela“, „Sėdžiu po langeliu“, „Aš atsisakiau savo močiutei“, „Tykus vakars be vėjo“, „Žvenk, žirgeli, per marias plaukdamas“, „Aš prijočiau uošvės dvarą“ ir pan. – analizuojami tautosakiniai mergelės ir bernelio įvaizdžiai, rūtelių, žirgelio ir kt. simboliai.

<i>Senatvės tema</i> Vincas Krėvė „Skerdžius“.	3	Klausymo užduotis: kompaktinės plokštelės įrašas. Skaitome tarmiškai.Vincas Krėvė. Skerdžius (skaityto Neringa Varnelytė).https://kostonayturist.com/skaitome-tarmiskai-cd-pdf-epub-mobi/ V.Krėvės memorialinis muziejus Subartonyse. Pristatymo filmas https://www.youtube.com/watch?v=3CgMedI28Mc https://www.youtube.com/watch?v=_xqgLwb0W2c Edukacinė išvyka į V.Krėvės-Mickevičiaus memorialinį butą muziejų. https://www.youtube.com/watch?v=_F-qpZ_GhcE Edukacija „Krėvės pėdsakai Kaspijos pakrantėje“ <u>Pokalbis apie senatvę, pagarbą senam žmogui</u> Zita VASILIAUSKAITĖ. Apie senatvę ir brandą. Interviu su Dalia Ibelhauptaite „Apie opią šalies problemą ir incidentą restorane: šlykštu buvo matyti jų veidus“. – https://www.delfi.lt/moterys/asmenybes/ibelhauptaite-apie-opia-salies-problema-ir-incidenta-restorane-slykstu-buvo-matyti-ju-veidus.d?id=77670493
<i>Istorijos tema: grožinė literatūra</i> Adomas Mickevičius „Gražina“. Lietuvių karo dainos (pasirinktinai 1–2: „Sudaičio sutartinė“, „Oi, lekia lekia gulbių pulkelis“, „Oi ant kalno, ant aukštojo“ ar kt.).	10	http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/grazina_konradas_valenrodas/ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/grazina_konradas_valenrodas/.format.mp3 Mokytojams – Adomo Mickevičiaus poemos „Gražina“ interpretacijos XXI amžiuje. – https://naujienos.vu.lt/adomo-mickeviciaus-pemos-grazina-interpretacijos-xxi-amziuje/

Pasirinkti 2–3 eilėraščiai: Maironis „Oi neverk, matušėle!“, „Trakų pilis“, Bernardas Brazdžionis „Šaukiu aš tautą“, Kęstutis Genys „Pabudome ir kelkimės“, Just. Marcinkevičius „Laisvė“. Just. Marcinkevičius „Kalba laidojant sausio 13 d. žuvusiųosius“, 1991-01-16.		Radijo teatras A.Mickevičiaus „Gražina“. - https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1002724588/grazina-1-dalis Straipsnis mokytojams: Vida Savoniakaitė „Lietuvybės simbolių perteikimai“ http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-716X/2002/2/L-039.pdf „Lietuva, Tėvyne mano“: A.Mickevičiaus pėdsakais. - https://www.bernardinai.lt/2018-12-10-lietuva-tevyne-mano-adomo-mickeviciaus-pedsakais/
R. Granauskas „Liūdnosios upės“.		Mokytojams rekomenduojama Viktorijos Daujotytės 2014 m. paskaita „Romualdas Granauskas - mokytojams“: http://www.tekstai.lt/tekstu-naujienos/7844-viktorija-daujotyte-romualdas-granauskas-mokytojams; Naglio Kardelio 2017 m. straipsnis „Lengvi lietuvių kalbos sparnai“: https://www.zurnalasmetai.lt/?p=1680; mokiniams - Romualdo Granausko teksto „Žodžio paglostymas“ ištrauka: „Esu juokavęs, kad gyvenu iškart dviejose vietose: kūnas – Lietuvoj, dvasia – kalboj...“: http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/762-2014-m-nr-03-kovas/7471-romualdas-granauskas-zodzio-paglostymas; Naglio Kardelio straipsnio „Lengvi lietuvių kalbos sparnai“ ištrauka: „Mums, lietuviams, gimtoji kalba nėra sunki našta, lemties užkrauta ant pečių ir lenkianti prie žemės lyg sunkus akmuo...“: https://www.zurnalasmetai.lt/?p=1680.
<i>Istorijos tema: memuarinė ir dokumentinė literatūra</i> Dalia Grinkevičiūtė. Atsiminimai arba „Lietuviai prie Laptevų jūros“ (ištraukos).	5	Dok. filmas „Ledo vaikai“ ("Children of The Ice") atskleidžia totalitarinių režimų aukų istorijoje rečiau nagrinėjamą temą – tremtinių vaikus, jų identiteto sampratą. - https://www.youtube.com/watch?v=gF7ZkdYEOpE Memuarų ir romano palyginimas. Savarankiškai perskaityti Rūtos Šepetys romaną „Tarp pilkų debesų“ ir palyginti jį su Dalios Grinkevičiūtės dokumentiniu pasakojimu apie tremtį. Ko siekia autorės rašydamos apie tremtį? Kuris pasakojimas paveikesnis? Kaip mokiniai vertina romaną? Aptarti žanrines memuarų ypatybes.

		Edukacinė išvyka į okupacijos ir laisvės kovų muziejų: Lietuvos gyventojai lageriuose ir tremtyje Ekskursijos metu supažindinama su okupacinės valdžios vykdytomis represijomis, sovietine baudžiamąja sistema. Atskleidžiamos sunkios politinių kalinių ir tremtinių gyvenimo, buities ir darbo sąlygos. Pasakojama apie jų pastangas išsaugoti savo papročius, kalbą ir istorinę savimonę.
Icchokas Rudaševskis „Vilniaus geto dienoraštis“ arba Ana Frank „Dienoraštis“ (ištraukos).	3	Edukacinė išvyka po Vilniaus senamiestį: Mažasis ir Didysis getas. Edukacinė išvyka į Tuskulėnų rimties parko memorialinį kompleksą: Tuskulėnuose išgelbėtos gyvybės 1942–1944 m. (skirta 9–12 kl., trukmė 1 val.). Holokaustas – viena iš didžiausių XX amžiaus tragedijų. Edukacinio užsiėmimo metu sužinosite, kas vadovavo ir kas vykdė žydų genocidą Lietuvoje, kada pradėjo kurtis getai ir kokios buvo gyvenimo sąlygos juose, kas ir kokiais būdais gelbėjo žydus. Nemažai dėmesio skiriama Antonovičių šeimai, gyvenusiai Tuskulėnų dvare ir gelbėjusiai žydus. Užsiėmimo pabaigoje atliekamos įvairios užduotys. Apie I. Rudaševskio dienoraštį: Donatas Puslys, „Icchoko Rudaševskio Vilnius. Ką mums byloja geto sienos?“ https://www.bernardinai.lt/2019-04-12-icchoko-rudasevskio-vilnius-ka-mums-byloja-geto-sienos/. Vaiva Markevičiūtė. „Turtas, kurį būtina išsaugoti“ (Metai, 2018 m. Nr. 3): https://www.zurnalasmetai.lt/?p=2692. Mindaugas Kvietkauskas. „Nepatogus Vilniaus geto vaiko liudijimas“ (8 diena, 2018 m. gegužės 21 d.): http://8diena.lt/2018/05/21/mindaugas-kvietkauskas-nepatogus-vilniaus-geto-vaiko-liudijimas/

Lionginas Baliukevičius-Dzūkas. Dienoraštis (ištraukos). Partizanų laiškas Lietuvos jaunimui „Į Lietuvos jaunimą“ (1948), partizanų maldos ir dainos („Palinko liepa šalia kelio“ arba kita pasirinkta partizanų daina). Bronius Krivickas „Kai kovoj kelies tu į ataką“, „Partizanams“.	5	Vytauto V.Landsbergio dokumentinis filmas „Trispalvis“ - https://www.youtube.com/watch?v=rX_8zsUC9SI Vaidybinis trumpametražis filmas Lietuvos partizanų laisvės kovų tema, vaikų sukurtas „Dominyko atostogų“ kino stovykloje. Kūrybos vadovas Vytautas V. Landsbergis: https://www.youtube.com/watch?v=zSeLDinQaik Integruota literatūros ir muzikos pamoka „Už laisvę, Tėvynę ir tave“: skaitome ištraukas iš L. Baliukevičiaus-Dzūko dienoraščio, B Krivicko eiles, klausomos partizanų dainų (Kompaktinė plokštelė „Už laisvę, Tėvynę ir tave“: gražiausios partizanų dainos, natos, žodžiai, nuotraukos). Edukacinė išvyka į okupacijos ir laisvės kovų muziejų: Partizaninis karas Lietuvoje Ekskursija pasakoja apie devynerius metus trukusį organizuotą partizaninį karą dėl nepriklausomos valstybės atkūrimo. Supažindinama su partizanų junginių teritorine struktūra ir karine organizacija, laisvės kovotojų kasdiene veikla ir buitimi, nelygia kova ir neišvengiamomis netektimis. Edukacinė išvyka į Tuskulėnų rimties parko memorialinį kompleksą: Tuskulėnų aukos ir budeliai (skirta 7–12 kl., trukmė 1 val.). 1944–1947 m. Vilniaus NKGB (MGB) vidaus kalėjime mirties bausmė įvykdyta 767 asmenims, kurių palaikai buvo slapta atvežti ir užkasti Tuskulėnų dvaro teritorijoje. Šio edukacinio užsiėmimo dalyviai sužino asmenybių, neįtikusių represinėms okupantų struktūroms, gyvenimo istorijas. Supažindinama su egzekucijų organizatorių ir vykdytojų biografijomis bei Sovietų Sąjungos represinių struktūrų veikimo metodais. Remiantis istoriniais šaltiniais – autentiškomis nuotraukomis, archyviniais dokumentais – atliekamos praktinės užduotys.
---	----------	---

<i>Komiškoji literatūra</i> Saulius Šaltenis „Riešutų duona“. Pasirinktas kūrinys: Kazys Binkis „Vokiškas pavasaris“, G. Beresnevičiaus tekstai iš kn. „Pabėgęs dvaras“, Juozo Erlicko „Kaip aš kuriu“, „Po arabų bent vieną – į kambarį kiekvieną!“, „Metai: eilėraščiai proza“ ar kt. R. Černiausko tekstas iš kn. „Miestelio istorijos“, Moljeras „Tartiufas“, Sue Townsend „Adriano Moulo dienoraštis“, Dž. Kriusas „Timas Taleris, arba Parduotas juokas“, G. A. Biurgeris „Baronas Miunhauzenas“, T. Pračetas „Mažieji laisvūnai“ ar kt.	6	Klausymo užduotis: kompaktinės plokštelės įrašas. Skaitome tarmiškai. Saulius Šaltenis. Riešutų duona (skaito Nerijus Gadliauskas). Rekomenduojama mokytojams: K. Urbos paskaita „Juokas - tai laisvė?“, https://www.youtube.com/watch?v=r-1tCOPAgFE&list=ULJg-BD7tTkDc&index=1264.
Savarankiško skaitymo aptarimas / pasirinktas modulis	23	
Mokiniamis pristatomi šie Lietuvos kultūros reiškiniai: Lietuvos istorija literatūroje, tautosaka modernioje literatūroje.		
Mokiniai supažindinami su šiomis Lietuvos kultūros asmenybėmis: Adomas Mickevičius, Maironis, Vincas Krėvė, Kazys Boruta, Dalia Grinkevičiūtė, Bronius Krivickas.		

Literatūros ir kultūros pažinimas 9 klasėje

Teminės gijos:

1. **Knyga – pokalbis su kitu ir savimi.**
2. **Literatūra nacionalinės kultūros kontekste** [Kalba ir literatūra – bendruomenės tapatybės atramos].
3. **Tapatybės raiška literatūroje** [Asmuo bendruomenėje. Šeimos vertė, moters vaidmuo. Tautinės bendruomenės tapatybė. Žmogaus atramos: gamta, tikėjimas, knygos, veikla].
4. **Globalios problemos literatūroje** [Egzistencinės, socialinės, politinės, moralinės].

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai	<i>Orientacinis pamokų skaičius</i> 102 pam.	Siūlomos veiklos
<i>Knyga – pokalbis su kitu ir savimi</i> Tekstai apie kūrybą, knygos ir skaitymo vertę: pvz., Maironio „Poeta“, H. Radausko „Žodis“, M. Martinaičio „Kūryba“, „Nuorašai“, J. Aisčio „Katarsis“, A. Nykos-Niliūno „Gnoseologija“, A. Marčėno „Aš esu“ ar kitų poetų eilėraščiai; pasirinkta publicistika.	4	Rekomenduojami eilėraščiai apie kūrybą: Maironis „Poeta“, H. Radauskas „Žodis“, M. Martinaitis „Kūryba“, „Nuorašai“, J. Aisčio „Katarsis“, A. Nykos-Niliūno „Gnoseologija“, A. Marčėno „Aš esu“; Lietuvos rašytojų sąjungos projekto „Literatūros pamokos“ pokalbiai su poetais (T. Venclova, K. Platelis, A. Marčėnas ir kt.) Nagrinėjant temą „Tekstai apie knygos ir skaitymo vertę“ atsiskleidžia kelios temos: kūrėjo paveikslas, kūrybos prasmė, jos (ne)reikalingumas, kūrėjo ir skaitytojo santykis. Eilėraščiuose poezija, žodis skleidžiasi kaip poeto ir skaitytojo susikalbėjimo galimybė (A. Marčėno „Aš esu“), pasakiškas pasaulis (H. Radausko „Pasaka“, J. Aisčio „Poezija“), ypač šviesi vaizduotės erdvė (T. Venclovos „Mes deginom šią lempą vakarais“). Poezija yra ne tik žodžiai, suteikiantys gyvenimui prasmės, bet ir kažkas daugiau už patį gyvenimą (A. Nykos-Niliūno „Gnoseologija“). Kūryba ne tik raktas į amžinybę (M. Martinaitis „Kūryba“), bet ir į individo nuskaidrėjimą, moralinį apsisvalymą, anot Aristotelio, katarsį. J. Aisčio eilėraštyje „Katarsis“ skaitytojas / adresatas raginamas: „Nusiplauk nekruvinos aukos katarsiu...“ Tiek šioje eilutėje, tiek visame

		kūrinyje ryškėja opozicija: „krūvina auka“ – „nekrūvina auka“. Taip apibūdinama skaitytojo ir kūrėjo patirtis. Adresatui tereikia suprasti teksto kalbą, tačiau poetui kūryba atneša daug skausmo, todėl yra „krūvina auka“. Kūrėjo dramatiškumas poezijoje atsiskleidžia įvairiai: menininkas dažnai vienišas, jo kūryba nereikalinga, nes sunkiai suprantama, tačiau poetas mato sudėtingą pasaulį, jautriai į jį reaguoja ir negali nekurti (Maironis „Poeta“, H. Radausko „Laiškai sau pačiam“), nors po to dažnai pačiam būna tik sunkiau (J. Aisčio „Kūrimo valanda“). Neretai pati kūryba, gyvendama jau savarankiškai, atsietai nuo paties menininko, dramatiškai keičia aplinką (H. Radausko „Mūza“), todėl nieko keisto, kad dažnai pats kūrėjas jaučiasi tik instrumentas, idėjų, vertybių mediumas, ironiškai vertinant, lyg koks nusirašinėtojas (M. Martinaičio „Nuorašai“). Vilniaus universiteto bibliotekos ir ypatingos knygos istorija: https://mokytojo.tv/emokykla.lt/2021/01/vilniaus-universitetas-vilniaus.html. Užduotys aukštesniųjų gebėjimų mokiniams: pasirinktą poezijos apie knygą ir skaitymo vertę pavyzdį palyginti su prozos tekstu (R. Granausko „Laimingiausioji vasara“ ar B. Radzevičiaus „Tėve“, – pasakys“ novelėmis).
<i>Kalba ir literatūra – bendruomenės tapatybės atramos</i> Martyno Mažvydo „Katekizmo“ dedikacija ir prakalbos 1–14 eilutės. Mikalojus Daukša „Prakalba į malonųjį skaitytoją“ (ištraukos). Publicistika apie žmogų, tėvynę, kalbą (<i>pasirinktinai 1–2</i>: V. Zaborskaitė „Apie kalbą“ (iš kn. „Gairės“), A. J. Greimas „Būti lietuviu“, Č. Milošas „Tėvynės	10	Eugenija Ulčinaitė. Mikalojus Daukša. Lietuvių kalba, tauta ir tikėjimas – https://literaturairmenas.lt/atmintis/eugenija-ulcinaite-mikalojus-dauksa-lietuvi-kalba-tauta-ir-tikejimas

ieškojimas“ (ištrauka, p. 256 (1995 m. leidimas), Vydūnas „Tėvynė ir žmogus“ (ištrauka) ar kt.).		
Supažindinimas su fundamentiniais tautosakos leidiniais (Lietuvių liaudies dainynas, Lietuvių pasakojamoji tautosaka, Lietuvių patarlės ir priežodžiai). Pasirinktina: Antanas Maceina. Liaudies daina – tautos sielos išraiška (ištraukos); Viktorija Daujotytė. Sveikinuosi su jumis šią stebuklo valandą... (Kalba, pasakyta Lietuvių etninės kultūros draugijos suvažiavime 1999 m. lapkričio 13 d.). Pasirinkta liaudies daina (ir šiuolaikinės jos interpretacijos). Pasaka „Eglė žalčių karalienė“ (ir pasirinktos jos interpretacijos).	12	Susipažįstant su Marijos Gimbutienės asmenybe pirmiausia siūloma peržiūrėti vaizdo įrašus (siūloma žiūrėti vaizdo įrašus ir užsienio kalba taip atveriant galimybes vesti integruotas pamokas): https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/31010/lietuvos-kronika-1993-16-1674-marija-alseikaite-gimbutiene https://www.youtube.com/watch?v=5V_toOjCcTg&t=1241s https://www.youtube.com/watch?v=-k34hXty4iw&t=593s https://www.youtube.com/watch?v=uxei-vuf7U8 Aptariama, kokią reikšmę tyrinėjant civilizacijas, turi Marijos Gimbutienės darbai; pažintis su mokslininkės sukurta archeomitologijos samprata. V. Mykolaitis-Putinas „Žilvinas ir Eglė“, M. Martinaičio pjesė-pasaka „Žemės duktė“, K. Saja „Po to, kai jie pavirto medžiais“, V.V. Landsbergis „Žalčių karalienė“ ar kt. Pasaka <i>Eglė žalčių karalienė</i>. Susipažįstama su adaptacijos sąvoka ir skaitomi skirtingomis ženklų sistemomis kurti tekstai, bandoma atlikti intermedialią analizę. Pirmiausia skaitoma

Palemono mitas.		pasaka. prisimenama S. Nėries poema. Toliau pratęsiama kitomis (savarankiškai pasirinktomis) adaptacijomis. Žiūrima liaudies pasakos adaptacija: https://www.youtube.com/watch?v=7TbM-pevlXE Analizuojama vizualinė ir garsinė plotmės, aiškinamasi, kaip kuriama reikšmė derinant skirtingų kodų tekstus. Susipažįstama su Albinos Makūnaitės ciklu <i>Žalčio pasaka</i> (1962). Aptariama verbalinio ir vizualinio tekstų dermė, analizuojama pasakos interpretacija, rekonstruojamas elementarusis pasakos siužetas.
<i>Tapatybės raiška literatūroje.</i> <i>Asmuo bendruomenėje.</i> Sigitas Geda „Giesmė apie pasaulio medį“.	1	Sigitas Geda, „Giesmė apie pasaulio medį“, įrašas: http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/S._Geda._Giesm%C4%97_apie_pasaulio_med%C4%AF.LH6950.mp3 Komentuojamasis skaitymas tinka šio eilėraščio analizei. Mokiniai gali patys aiškinti kiekvienos strofos kultūros ženklus, bet dėl jų gausos gali tekti ir mokytojui kai kuriuos kultūros ir laiko ženklus paaiškinti, nes poetas suspaudžia laiką ir giesmėje aprėpiama visų laikų Lietuvos išgyventa patirtis, eilėraščio vaizdai susiejami su Lietuvos ir pasaulio istorija, kultūra. Svarbiausias klausimas– ką šiame eilėraštyje reiškia būti „žmogumi iš Lietuvos“? Kokiais įvaizdžiais perteikiama senoji lietuvių pasaulėvoka, kokie jos bruožai išryškinami?
Marcelijus Martinaitis „Nežinomo dailininko paveikslas“.	1	Autoriaus skaitomas eilėraštis: https://www.lyrikline.org/en/poems/nezinomo-dailininko-paveikslas-3565 Šis eilėraštis gali būti kaip įvadas į sėslųjų žmonių (žemdirbių) kultūrą. Eilėraštis padeda suprasti žmogaus pasaulėvoką. Giedrius Viliūnas („Literatūra ir pasaulėvoka“ – kn. „Teksto analizė mokykloje“, 1998, p. 175) kūrinio pasaulėvokos atpažinimą laiko universaliu ir svarbiu atidaus teksto skaitymo metodu. Pasak jo, pasaulėvokos dalykai gali būti ir kūrinio prasmės pagrindas,

		ir mūsų interpretacijos tikslas. Analizuojant kūrinio prasmę galima remtis Vytauto Kavolio siūlomais klausimais apie 1) žmogaus tapatybę (kas aš esu tarp kitų žmonių ir pats sau), 2) jo santykį su pasauliu (su kitais žmonėmis, su gamta, su kultūra, su laiku, iš šio santykio išryškėjančią veiklos orientaciją, vertybes, pasaulėžiūrą) ir 3) žmogaus santykį su transcendencija (jo santykį su Dievu ir mirtimi (protėviais). M. Martinaičio pasakojamojo pobūdžio eilėraštyje lyrinio subjekto komentuojamas stebimo paveiklo vaizdas parodo 1) sėsliųjų žmonių gyvenimo būdą, 2) šeimos santykius, 3) darbų ir vaidmenų pasidalijimą, jų santykį su laiku ir Dievu. Stebintys paveikslą žmonės jau yra moderniosios kultūros atstovai. Tai dvigubo vaizdo eilėraštis (paveikslas ir jo poetinė interpretacija). Šį eilėrašį galima lyginti su M. K. Čiurlionio paveikslu „Karalių pasaka“.
Kristijonas Donelaitis „Metai“ (ištraukos: „Pavasario linksmybės“ (1-12 eilutės), „Vasaros darbai“ (1-9 eilutės), „Rudenio gėrybės“ (1-4, 12-19, 22-24 eilutės), „Žiemos rūpesčiai“ (1-14 eilutės); gandrų ir lakštingalos epizodai, Slunkiaus monologas).	8	Kristijonas Donelaitis „Metai“ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/metai1/ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/metai1/.format.mp3 Kristijono Donelaičio „Metų“ šiuolaikinės interpretacijos (E. Nekrošiaus, R. Kazlo, „Liūdnu slibinų“ ar kt.) https://www.youtube.com/watch?v=bol0X7jZ6J0 R. Kazlas skaito Donelaitį https://www.youtube.com/watch?v=C13z4lzV1Lc&list=RDC13z4lzV1Lc&index=1 „Pavasario linksmybės“ dainuoja „Liūdni slibinai“ Dž. Maskuliūnienė. Kristijono Donelaičio Metų vaikai. – https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/2014-nr-1-69/kristijono-donelaicio-metu-vaikai/
Antanas Strazdas „Strazdas“.	2	Pirmoji lietuvių poezijos knyga <i>Giesmės svietiškos ir šventos</i>. http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Giesmės_svietiškos_ir_šventos_sudėtos_par_kuniga_Antaną_Drazdauską.LG6602.pdf

		Skaitomi tekstai ar jų ištraukos apie Antano Strazdo asmenybę, veiklą ir kūrybą. Kuriamas dokumentinis filmas apie kūrėjo asmenybę / kuriama poemos Strazdas adaptacija remiantis jau anksčiau aptartomis pasakos „Eglė žalčių karalienė“ adaptacijomis. https://www.bernardinai.lt/2014-10-20-brigita-speicyte-antano-strazdo-giesmes-sventos/ https://www.skrastas.lt/atolankos/kunigas-ir-poetas-antanas-strazdas-nuo-prisiminimu-iki-herojiskos-biografijos https://alkas.lt/2012/10/03/t-dirgela-ir-vetytas-ir-metytas-antanas-strazdas-strazdelis/ https://www.grokiskis.lt/kalbame-strazdelio-kalba/antanas-strazdas-apie-poeto-kunigo-legenda Siūloma klausyti A. Smilgevičiūtės atliekamos dainos <i>Strazdas</i> ir palyginti poeto kūrinį ir populiariosios kultūros tekstą (pagal S. Gedos kūrinį). Aptariama, kaip kultūroje vyksta klasikos tekstų aktualizavimas. Sprendžiamas probleminis klausimas, kokios yra klasikinės kultūros išlikimo galimybės. https://www.youtube.com/watch?v=pArN9mj3n9M
Ieva Simonaitytė „Aukštųjų Šimonių likimas“.	8	Klausymo užduotis: kompaktinės plokštelės įrašas. Skaitome tarmiškai. Ieva Simonaitytė. Aukštųjų Šimonių likimas (skaito Aušra Pukelytė).https://kostonayturist.com/skaitome-tarmiskai-cd-pdf-epub-mobi/ Z. Kelmickaitės laida „Ryto suktinis“ apie Klaipėdos krašto lietuvininkus ir I. Simonaitytę: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013683923/ryto-suktinis-su-zita-kelmickaite-2018-01-28-simonaityte-ir-lietuvininkai-taip-ir-bus-buve. Dokumentinė apybraiža „Ėvė. Mažosios Lietuvos rašytoja“, skirta rašytojos Ievos Simonaitytės 120-osioms gimimo metinėms, 2017 m.: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013680872/dokumentinis-filmas-eve-mazosios-lietuvos-rasytoja.

		Skaitymo ir klausymo užduotys nagrinėjant „Aukštųjų Šimonių likimas“: radijo teatras (1966): I d.: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102728714/radijo-teatras-aukstuju-simoniu-likimas-i-d; II d.: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102728715/radijo-teatras-aukstuju-simoniu-likimas-ii-d. Dokumentiniai filmai apie Ievą Simonaitytę: https://www.youtube.com/watch?v=aJU030T212k&t=549s https://www.youtube.com/watch?v=v2cMPaXudrA
Žemaitė „Sutkai“.	4	Žemaitė apsakyme „Sutkai“ atsiskleidžia ne kaip kaimo ydų, bet kaip gražių, idealių tarpusavio santykių vaizduotoja. Rašytoja šią savo poziciją gynė laiškuose ir teigė mačiusi ne vieną idealios šeimos atvejį kaime. Apsakymo idėja – šeimos laimės, kuriamos ant tradicinės moralės pagrindų, negali sugriauti jokie išbandymai, jokie rūpesčiai. Sutkų vaikai, matydami gražių santykių pavyzdžius, auga dori. Pasak Donato Saukos, „kasdieniškose, mūsų šiandien nebejaudinančiose situacijose siekta parodyti žmogiškos ištvermės prasmę: kiekvienas nutikimas duoda gražaus gyvenimo pamoką, geras darbas paskatina kitą gerą darbą...“ Detalią apsakymo „Sutkai“ analizę duoda L. S. Černiauskaitė straipsnyje „Žemaitės pasaulio šviesa“, prieiga per internetą: http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/791-2015-m-nr-05-06-gegu-birelis/7914-laura-sintija-cerniauskaite-zemaites-pasaulio-sviesa. Černiauskaitė teigia: „Žemaitės kūryba nėra vien „buitinis moralinis“ realizmas, <...> už blaivaus gyvenimo aprašymo jos tekste slypi kur kas subtilesni dalykai, ryškėja humanistinės vertybės, jaučiamas žmogiškos gyvenimo šilumos ilgesys. Formuluotinos tokios pamokų / rašinių / viešųjų kalbų temos: 1) darnus kartų santykių pavyzdys - galimybė išaugti jaunimui morališkai; 2) ypatingas moters vaidmuo šeimoje; 3) vyro ir moters meilė šeimoje; 4) problemų sprendimas šeimoje – santykių išbandymas. Pravartu prieš analizę perskaityti prof. V. Daujotytės straipsnį „Žemaitė: ta pati ir vis kita“, prieiga per internetą: https://www.bernardinai.lt/2015-10-15-zemaitė-ta-pati-ir-vis-kita/

		Apsakymą pravartu lyginti su Bitės Vilimaitės novelėmis, pvz., „Namai“, gretinant tradicinės ir modernios šeimų skirtumus, ieškant pastarosios degradavimo priežasčių. Darnaus pasaulio modelio kūrimas: šeimos ir kartų (su)gyvenimo darna (turinys ir raiška („Sutkę“ apsakymo dviskaitą kaip dviejų žmonių sąjungos, santaikos išraišką subtiliai aptarusi V. Daujotytė kn. „Trys sakiniai“). Z. Kelmickaitės dokumentinė apybraiža apie Žemaitę „Nepažintoji Žemaitė“ (2020): https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000129309/dokumentine-apybraiza-nepazintoji-zemaitė. Žemaitė šiuolaikinėje kultūroje (Bitė Vilimaitė „Gavėnia“, Judita Vaičiūnaitė „Senos fotografijos“, Elena Gasiulytė, Miglė Anušauskaitė „Lietuvos vizionierės“ ar kt.).
Ignas Šeinius „Kuprelis“.	6	
Bitė Vilimaitė (1-2 pasirinktos novelės iš rinkinio „Papartynų saulė“). Vanda Juknaitė „Išsiduosi. Balsu“ (esė).	6	Vanda Juknaitė. „Išsiduosi. Balsu“. Audio knyga; kūrinį skaito autorė Vanda Juknaitė. – https://www.youtube.com/watch?v=AYq0WKg28HQ Žiūrėjimas dokumentinis filmas apie rašytojos patirtį dirbant su gatvės vaikais. Atliekama lyginamoji knygos ir dokumentinio filmo analizė. Aiškinamasi, kas yra kontekstas, kokie tekstų tarpusavio ryšiai. Siūloma susipažinti su adaptacijos sąvoka, teorijomis. – https://www.youtube.com/watch?v=n0fhDg017po Interviu su rašytoja Vanda Juknaite. Dalijamasi patirtimi apie kūrinio parašymo aplinkybes. – https://www.youtube.com/watch?v=RRwKXdzssp4
Šiuolaikinė lietuvių autorių proza paaugliams (pasirinktas kūrinys).	4	Rekomenduojama pasirinkti: K. Saja „Septyni miegantys broliai“, A. Zurba „Melnragės akmenys“, R. Šerelytė „Rebekos salos“, R. Una „Atjunk“, I. Ežerinytė „Sutikti eidą“, D. Opolskaitė „Ir vienas, Riči“.

Pasirinktina: E. Hemingvėjus „Senis ir jūra“, O. Vaildas „Dorijano Grėjaus portretas“, E. M. Remarkas (Erich Maria Remarque) „Vakarų fronte nieko naujo“, Dž. Selindžeris „Rugiuose prie bedugnės“, H. Lee „Nežudyk strazdo giesmininko“ ar kt.	10	Knygos pristatymas raštu ar/ir žodžiu: Už(si)rašykite knygos metriką (autorius, pavadinimas, vertėjas, leidykla, puslapių skaičius). Išsirašykite įdomias mintis, frazes (citasas). Jomis galėsite pasinaudoti rašydami rašinius. Trumpai aprašykite skaitymo aplinkybes (laikas, erdvė, nuotaika). Įvertinkite, kokį poveikį darė skaitymo aplinka, jūsų nusiteikimas. Atskleiskite knygos įtaką ir poveikį šiais aspektais: žinios, kilę jausmai, supratimas. Skaitymo patirtį galite aprašyti/ pristatyti žodžiu taip: Skaitydamas (a) susipažinau su / sužinojau... (žinios). Skaitydamas (a) išgyvenau / pajutau... (jausmai). Supratau / suvokiau, kad... (suvokimas / patirtis). Pateikite rekomendacijas, kokiam skaitytojui būtų įdomi ši knyga. Plačiau apie knygos refleksijos formas galima skaityti Vida Lisauskienė, <i>Savarankiško skaitytojo ugdymas: Skaitytojo užrašai 9-10 klasėje</i>, „Gimtas žodis“, 2015, (8). <i>Mano perskaitytų knygų žemėlapis</i>, „Mąstymo mokykla“, Vilnius, 2020 Remiantis pokalbiu su rašytoja bei kūrinio skaitymo patirtimi, rengiamas pokalbis su dienos centro / vaikų globos namų darbuotojais / lankytojais / gyventojais. Tekstai pristatomi klasėje arba publikuojami mokyklos laikraštyje. Siūloma parengti klasės leidinį (o galbūt ir bendradarbiauti su žiniasklaida). Remiantis patirtimi lyginant skaitytą kūrinį ir žiūrėtą dokumentinį filmą, rekomenduojama parengti ir vaizdo įrašą (būtina refleksija: kaip sekėsi verbalinį tekstą perkoduoti rengiant vaizdo įrašą). Rengiantis pamokų ciklui, rekomenduojama remtis moksliniu straipsniu. http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367151708921/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content
<i>Literatūros ir kitų menų jungtys</i> Grafinė novelė, komiksas, fotonovelė, vizualioji poezija, slėmas ir kt.	2	M. Anušauskaitė, G. Jord 10 LITU, grafinė novelė apie DARIŲ IR GIRĖNĄ; vizualioji poezija Raidžių paveikslai (2018); poezijos ir vizualiojo meno jungtys (pvz., A. Balbierius,

		D. Dirgėla, S. Parulskis, R. Šileika, J. Keleras ar kt.); slemas (pasirinkti kūriniai iš www.saltiniai.info , www.tekstai.lt ar pan.).
Savarankiško skaitymo aptarimas.	24	
Mokiniamis pristatomi šie Lietuvos kultūros reiškiniai: pirmosios lietuviškos knygos, tautinės bendruomenės tapatybė.		
Mokiniai supažindinami su šiomis Lietuvos kultūros asmenybėmis: Martynas Mažvydas, Mikalojus Daukša, Kristijonas Donelaitis, Žemaitė, Marija Gimbutienė.		Žiūrėti dokumentiniai filmai apie iškilią lietuvių kultūros asmenybę, pvz., Kristijonas Donelaitis: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000133103/donelaicio-metu-misle-ar-rasytojas-buvo-mates-drambli-kuri-mini-poemoje Arba žiūrima ir analizuojama mažoji Justino Marcinkevičiaus poema <i>Donelaitis</i> . Aptariama K. Donelaičio reikšmė lietuvių literatūroje. Analizuojamas istorinis laikotarpis. https://www.youtube.com/watch?v=OY8dvtAYz8w&t=46s

Literatūros ir kultūros pažinimas 10 klasėje

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai	Orientacinis pamokų skaičius 99 pam.	Siūlomos veiklos
<i>Kultūrinė atmintis kaip civilizacijos pagrindas</i> R. Bredberis (Ray Bradbury) „451° Farenheito“.	3	XIX a. vokiečių romantikas H. Heinė dramoje „Almansoras“ rašė: „Ten, kur deginamos knygos, vėliau bus deginami žmonės.“ Nors XX a. pirmos pusės rusų rašytojas M. Bulgakovas romane „Meistras ir Margarita“ teigė, jog rankraščiai nedega, tačiau jie degė per visą žmonijos istoriją. Knygos susijusios su žmonijos kultūra ir jos išsaugojimu. Todėl nieko keisto, kad istorinių pervartų akivaizdoje imama abejoti, ar žmonija išmoko kultūros pamokas. Štai vokiečių „prarastosios kartos“ rašytojas pacifistas E. M. Remarkas romane „Vakarų fronte nieko naujo“ rašo apie patirtis Pirmajame pasauliniame kare: „Kaip beprasmiška yra visa tai, kas kada nors buvo rašyta, daryta galvota, jeigu dar galimi tokie dalykai! <...> Viskas yra melas ir neturi jokios reikšmės, jeigu tūkstantmetė kultūra negalėjo nieko padaryti, kad nebūtų liejamos upės kraujo...“ Panašiai rašė lietuvių dramaturgas, poetas, romanistas Balys Sruoga memuarų knygoje „Dievų miškas“: „Ko vertos visos mano knygos, jei dvidešimtojo amžiaus viduryje civilizuotas Europos žmogus staiga žmogėdra darosi?“ Amerikiečių rašytojas fantastas R. Bredberis romane „451° Farenheito“ svarsto galimybę gyventi pasaulyje, kuriame nėra knygų. Šis romanas distopinis kūrinys, bylojantis apie cenzūrą ir pasipriešinimą, apie totalitarinę visuomenę, kuriai nereikia knygų: jos neneša naudos, tik liūdesį, todėl jas reikia deginti (451° Farenheito – temperatūra, kurioje dega knygos). Nors romanas sukurtas 1953 m., tačiau jis – kaip perspėjimas – aktualus visais laikais. Pagrindinis veikėjas Gajus Montegas – gaisrininkas, uoliai atliekantis savo darbą, t. y. deginantis surastas knygas. Mąstančių žmonių dėka jo pažiūros ima keistis, tačiau kaip pakeisti visuomenę, kuriai nereikia knygų? Romane svarstomos tokios problemos kaip: kultūros (atminties), laisvės, kritinio mąstymo reikalingumas. Romanas

		primena, jog pasaulis be kultūros, knygų, humanitarinių mokslų tampa pavojingas, nesaugus tiek individui, tiek visai žmonijai. 1966 m. pagal romaną sukurtas to paties pavadinimo filmas (rež. F. Triufo), o 2018 m. pastatytas dar kartą (rež. R. Bachrani). Būtų pravartu palyginti knygą ir filmą ar jo fragmentus. Nuo romano analizės rekomenduojama pereiti prie graikų mito apie Prometėją ir apsvarstyti įvairialypę ugnies prasmę.
Graikų mitai ir juos interpretuojantys lietuvių poetų eilėraščiai (pasirinktinai 3): Prometėjas ir V. Mykolaičio-Putino „Prometėjas“, Sizifas ir A. Baltakio „Sizifo akmuo“ ar K. Sajos „Sizifo akmuo“, Afroditė ir Narcizas ir H. Radausko „Afroditė ir Narcizas“, Orfėjas ir Euridikė ir J. Vaičiūnaitės „Orfėjas ir Euridikė“, Dedalas ir Ikaras ir M. Martinaičio „Ikaras ir artojas“ ar kt.	5	http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/graiku_mitai/ http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/graiku_mitai/.format.mp3 Umberto Galimberti, italų mokslininkas: Umberto Galimberti, kultūros antropologas, istorijos filosofas, psichologas, teigia: “Senovės graikai visus žmogiškus jausmus, aistras ir dorybes perkėlė į Olimpą (savotišką modelį ir orientyrą): Dzeusas vaizdavo galią, Atėnė - išmintį, Afroditė - geismą, Arėjas - agresiją, Apolonas - grožį, Dionisas - pamišimą.” Antikos mitai vaizduojamame mene: virtuali ekskursija Lietuvos dailės muziejaus paroda „Dievai ir žmonės. Antikos mitų ir legendų pasaulis“: http://old.ldm.lt/VPG/Virt_antika.htm.
Homeras „Iliada“ (I. 1–445, 488–530; VI. 238–529; XVI. 257–868; XVIII. 468–617; XXIV. 322–804), „Odisėja“ (I. 1–95; V. 92–224, 366–493; VI. 110–250; IX. 82–115; X. 210–309; XII. 166–259; XIII. 352–411; XXI. 51–433) – ar kitos pasirinktos giesmės.	12	Homeras. „Odisėja“. http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/odiseja/ Skaito Giedrius Savickas http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/odiseja/.format.mp3 Homero (VIII a. pr. Kr.) epai „Iliada“ ir „Odisėja“ - pamatiniai Vakarų Europos kultūros tekstai, bylojantys apie universalias vertybes, pasakojantys universalius siužetus. Matome, kad žmoniją ir prieš tris tūkstančius metų kankino tokios pat aistros: pyktis, kerštas, meilė; buvo svarbios tokios pačios vertybės: tėvynės meilė, draugystė, atjauta; žmonės, kaip dabar, taip ir tada, siekė šlovės, garbės, kovojo dėl įtakos ir valdžios; juos kankino nepasotinamas pažinimo troškulys. Homeras epuose ryškina herojų charakterius, tačiau pateikiamose personažų charakteristikose

Homero „Iliadą“ ir „Odisėją“ interpretuojantys lietuvių poetų eilėraščiai (pasirinktina 2): K. Bradūnas „Odisėjas buvo nekantrus“, J. Vaičiūnaitė „Keturi portretai“, A. Nyka-Niliūnas „Odisėjo kareivis Hado karalystėje pasakoja“, H. Radauskas „Garbė Homerui“, „Homero jaunystė“, „Lotofagų šalis“, „Tėvynės vėjas“, T. Venclova „Atokvėpis užtruko neilgai...“, Alvydas Valenta. „Prieraišai neegzistuojančioms „Iliados“ ir „Odisėjos“ iliustracijoms“ ar kt.	vyrauja vienas bruožas, pvz., Achilas narsus, Paris gražus lyg dievas, Odisėjas gudrus, Penelopė ištikima ir t. t. Mat graikų k. žodis “charakteris” reiškė svarbiausią, esminį būdo bruožą. Be galo kūrybingai atskleidžiamas tas pasaulis, kurio graikai nepažinojo, su kuriuo teko susidurti Odisėjui: Kirkė, lotofagai, sirenės, kiklopai, Skila, Charibdė, Kalipsė. A. Valentos eilėraščiai pagal Homero epus. Bet kuris tekstas, atsirandantis ugdymo proceso lauke, turi būti aktualus. Ir ypač aktualus turi būti tas tekstas, kuris skaičiuoja ne vieną tūkstantmetį. Viena iš tokių medijų – Homero herojinis epas „Iliada“. Poema kalba apie universalias situacijas, patirtis, amžinąsias vertybes, todėl yra nesenstanti. Homero tekstas – viena iš Europos kultūrinio kanono dedamųjų, be jo neišsivaizduojamas europietiškas ugdymas. Todėl nieko keista, kad šis amžinas tekstas susilaukia dėmesio iki šių dienų. Tačiau herojinio epo skaitymas ir supratimas – sunki užduotis, reikalaujanti ypatingų pastangų. Vienas iš tokių bandymų iš naujo perskaityti Homero epus yra poeto Alvydo Valentos „Prieraišai neegzistuojančioms „Iliados“ ir „Odisėjos“ iliustracijoms“. Tai eilėraščiai, interpretuojantys Homero epų giesmes. Tai dviejų poetų susitikimas, tai, pasak filosofo Naglio Kardelio, „unikalus bandymas pažvelgti į Homerą tarsi jo paties žvilgsniu siekiant pamatyti, kas nepasirodo fiziniams daugumos mirtingųjų, taip pat ir Homero skaitytojų, akims ir apskritai plyti anapus įprasto juslinio regėjimo“. Valentos eilėraščiai, kaip ir Homero tekstai, fiksuoja pačią esmę atsiribodami nuo antraeilių dalykų. Jie kupini kultūrinių, istorinių kontekstų, savaip praplečiantys Homero giesmes, jų „teminis horizontas išplečiamas iki pasaulinės istorijos įvykių ir globalios šiuolaikinės politikos, o įvairiais amžiais liepsnoję karai atskleidžiami kaip panašūs į archetipinį savo provaizdį – Trojos karą“. Negana to, kai kuriuose eilėraščiuose įtikinamai suskamba lietuvių liaudies dainų motyvai, padedantys suvokti visa siejančias amžinąsias temas ir universalias vertybes. Šiuolaikinio poeto eilės galėtų paskatinti mokinių kūrybiškumą, pagilinti istorijos žinias, pasiūlyti idėjų apie menų integracinius ryšius, tokiu būdu literatūra taptų aktualiu ir įdomiu diskursu. Rekomenduojami A. Valentos eilėraščiai: „Priesaika. Achajų kariuomenės apžiūrėjimas. Pario ir Menelajo dvikova“, “Hektoro ir Andromachės pasimatymas”; “Penelopė atpažįsta Odisėją”. A. Nyka-Niliūnas „Odisėjo kareivis Hado karalystėje pasakoja“. Eilėraščio pradžioje vaizduojama archetipinė situacija – jaunuolio išvykimas iš tėvų namų. Jaunuolis džiaugiasi,
---	---

		senas tėvas verkia, nes tėvas nežino, ar kada pamatys savo vaiką. Jaunuolis džiaugiasi, nes turbūt nieko nėra jaunam žmogui džiaugsmingesnio nei naujų, svetimų kraštų pažinimas, neįprasta patirtis, atitrūkimas nuo to, kas įprasta, „pabėgimas“ nuo savo tėvų. Eilėraštyje gamta įkūnija likimo smūgius: „...kartais mus užklupdavo audra“; „...imdavo galingom vėjų rankom, / <...> laužyti aukštuosius stiebus, / Draskyti vėliavas, bures ir vyrų / Granito raumenis ir plieno gyslas.“ Tačiau žmonės taip pat stiprūs, jie užsigrūdina gyvendami ir grumdamiesi su likimu, prarasdami draugus („...kartais tekdavo mums pralaimėt...“). Jaunas žmogus nebijo likimo iššūkių, atvirksčiai, neretai provokuoja likimą, nori su juo pasigalynėti; dar nebijo prarasti, nes menkai prie ko teprisirišęs. Labai svarbus Trojos miesto įvaizdis: Troja „galinga“, „kaip sapnas“, „spindėjo išdidi auksinė“, „chimerų miestą“. Viena vertus, Troja galinga, dešimt metų spindėjusi auksiniais miesto bokštais, išdidi, auksinė, kaip sapnas, svajonių miestas. Kita vertus, Troja susijusi su nuožmiomis kovomis, ji chimerų miestas, ji kaip žaislas dievų rankose. Šitoks vertinimas dvilypis, dviprasmis. Troja įkūnija gyvenimo įvairovę: ji ir spindinti auksu, ir susijusi su karu. Perkeltine prasme Troja įkūnija didžiausią žmogaus gyvenimo svajonę, siekį, tikslą. Odisėjas, su kitais graikais nugalėjęs Troją, keliaudamas namo susitinka Kiklopą, vienakę pabaisą, Poseidono sūnų, ir gelbėdamas savo ir draugų gyvybę išduria pabaisai akį. Už tai Poseidonas neleidžia dešimt metų Odisėjui grįžti namo – blaško jį iš vienos vietos į kitą. Trojos didvyriui tai sukelia skausmą ir kančią. Jauniausias Odisėjo kareivis į tai, jog Odisėjas, nugalėjęs Troją, iš karto negrįžta namo, reaguoja džiaugsmingai, nes jis jaunas, ne viską atradęs, patyręs: „O negrįžimo pasaka! Dievų / Bausmė, staiga ištikus Odisėją, / Man buvo jų malonė nelaukta...“ Tačiau netrukus jauniausią Odisėjo kareivį ima kamuoti tėvynės ilgesys: „Aš / Ėmiau ilgėtis paliktos salos...“ Šis ilgesys paliečia tiek jo kūną, tiek dvasią. Net didžiausi trikdžiai – kūniškų malonumų perteklius (lotofagų maistas, sirenų krūtys) – nepajėgia užgožti tėvynės ilgesio. Literatūros kritikas Algimantas Bučys teigia: „Odisėjo vardu ir mitu tiek antikos, tiek naujaisiais laikais užkoduojama žmogaus grįžimo į savo pradžią būtinybė. <...> ...grįžimas yra suvokiamas kaip neišvengiama harmoningo žmogaus viltis, būtinybė ir pareiga.“ Odisėjo kareivis, neįgyvendinęs paskutinės
--	--	---

		pareigos – grįžimo tėvynėn, miršta. Šio kareivio gyvenimo nevainikuoja pilnatvė. Nors pati asmenybė subrendusi tiek, kad supranta prarastų namų svarbą, jis nespėja grįžti namo, jo gyvenimą netikėtai nutraukia mirtis, pavydžių dievų nulemta vos jam gimus. Ovidijaus „Herojų laišakai“. Poetinių mito interpretacijų pateikiama romėnų poeto Ovidijaus literatūrinuose laiškuose „Herojų laišakai“ (2011). Tragiškų veikėjų vaizdavimo principus, dramatinį dialogą Ovidijus pakeičia šiuolaikiškai suskambančiu monologiniu kalbėjimu, išpažintimi. Kūrinys grindžiamas mitologiniais siužetais. Per pamokas siūlytina paskaityti Homero „Iliada“ ir „Odiseja“ paremtus laiškus: Penelopės laišką Ulikui ir Briseidės laišką Achilui. Ovidijus pabrėžia individualius vyro laukiančios Penelopės jausmus, į karą, siekį apginti graikų garbę žvelgia kenčiančios moters akimis. Briseidės laiškas Achilui - įskaudintos, mylinčios moters laiškas vyrui, ją atidavusiam kitam be kovos, neatsižvelgiant į jos jausmus. Įdomūs ir poriniu principu parašyti laišakai (pvz. Paris -- Helenei, Helenė - Pariui). Mokiniams Ovidijaus laiškų skaitymas naudingas suvokiant mitų interpretavimo raidą ir individualias patirtis bei sudėtingas egzistencines situacijas, kuriose atsiduria moterys, laukiančios iš karo, žygių grįžtančių vyrų. Mokytojams rekomenduojamas straipsnis: Audronė Kučinskienė, „Naujai atsiskleidęs graikų mitų pasaulis“: http://specialistams.skaitymometai.lt/popup2.php?m_news_id=452&tmpl_name=m_news_print_form; Eugenijos Ulčinitės, „Ovidijaus herojės: tarp dramos, lyrikos ir epo“: file:///C:/Users/User/Downloads/7829-Article%20Text-6743-1-10-20150604.pdf
Sofoklis „Antigonė“. Janina Degutytė „Antigonė“.	6	Perskaityti Sofoklio dramos ištrauką (Antigonės dialogą su Kreontu) – http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LB00/Sofoklis._Antigon%C4%97.LB5400.pdf (450-475) ir J. Degutytės eilėraštį „Antigonė“ http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LH00/Janina_Degutyt%C4%97._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH6600.pdf Atsakyti į klausimus: 1.Kokia tema sieja Sofoklio tragedijos „Antigonė“ ištrauką ir J. Degutytės eilėraštį „Antigonė“? Suformuluokite ją savais žodžiais.

		2. Su kokia problema susiduria abiejų tekstų veikėjos moterys? 3. Kokiomis moralinėmis nuostatomis jos vadovaujasi priimdamos sprendimus (pacituokite): a) Sofoklio tragedijos ištraukoje; b) J. Degutytės eilėraštyje. 4. Remdamiesi epitetais, paaiškinkite, kaip supratote J. Degutytės eilėraščio mintį: „eisiu per žemę sūrią – /Tą mūsų lauką –/ laidoti brolių – baltų ir juodų...“. 5. Kokios aplinkybės abiejuose tekstuose įvardijamos kaip amžinos ir reikalaujančios iš žmogaus individualaus apsisprendimo? Argumentuokite ne tik turiniu, bet ir raiška.
Nijolė Sadūnaitė. Kalbos teisme (ištraukos), 1975.	2	Kova už žmogaus teises: pilietinė laikysena ir viešai išsakyta pozicija. Antigonės ir N. Sadūnaitės laikysenos ir viešai išsakytos pozicijos lyginimas.
Senasis ir Naujasis Testamentai: Pirmasis pasakojimas apie Kūrimą (Pr 1,1–31; 2, 1–4), Kainas ir Abelis (Pr 4, 1–16), Abraomo auka ir bandymas (Pr 22, 1–19), pasakojimas apie Babelio bokštą (Pr 11), Ekleziastas, Giesmių giesmė (ištraukos), Dovydo psalmės: Kūrėjo didybė ir žmogaus orumas Ps 8, Tremtinio malda Ps 42; Kalno pamokslas (Mt 5, 38-48), Palyginimas apie talentus (Mt 25, 14–30), Sūnaus palaidūno palyginimas (Lk 15, 11–32), Himnas meilei (1 Kor 13). Lietuvių poezija, proza, esė bibliiniais motyvais (2–3 eilėraščiai, vienas prozos arba eseistinis kūrinys):	16	Mokytojai – biblisto kun. Algirdo Akelaičio komentarai: Biblija kaip literatūra #01 - Įvadiniai klausimai - https://www.youtube.com/watch?v=Y2PoP3IY0sE&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO Biblija kaip literatūra #02 – Grožinė, ar mokslinė? - https://www.youtube.com/watch?v=h1mM7vEYyg&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=2 Biblija kaip literatūra #03 – Biblijos specifika - https://www.youtube.com/watch?v=QRI7m9lVGxo&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=3 Biblija kaip literatūra #04 - Pradžios knyga, 1 skyrius [įvadas] - https://www.youtube.com/watch?v=sZps7mVhCvM&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=4 Biblija kaip literatūra #05 - Pr 1:1-5 [Sukūrimo pasakojimo įžanga ir pirmoji diena/ - https://www.youtube.com/watch?v=E7WN4nCUc88&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=5 Biblija kaip literatūra #06 - Pr 1:6-8 [antroji diena] – https://www.youtube.com/watch?v=qAcB96Q55Q8&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=6

Partizanų maldos. A. Miškinis „Psalmės“ („Pasaulis be Dievo“, „Rūpintojėlis“ ir kt.). B. Brazdžionis „Iš Tavo rankos“; B. Krivickas „Dovydas prieš Galijotą“; K. Bradūnas Iš ciklo „Krikšto vanduo Joninių naktį“, „Malimo malda“. S. Geda „Iš Testamento I“, „Iš Testamento II“. Antanas Vaičiulaitis „Apaštalų iškeliavimas“, Icchokas Meras „Kaip užaugo alyvmedis“, „Kartus rūgštynių skonis“, Vytautas Mačernis „Susigalvojimas“, „Laiškas Kristui“, Justinas Marcinkevičius „Liepsnojančios krūmas“, Donaldas Kajokas „Apie palaidūną ir paklydėlį“, Sigitas Parulskis „Aukojimas“, „Oda kailiadirbiui“,	Biblija kaip literatūra #07 - Pr 1:9-13 [trečioji diena] – https://www.youtube.com/watch?v=lQv3kGQTx84&list=PLd1cNGwbIvMP-3EekVILGg1n433MnEtZO&index=7 Kun. Algirdas Akelaitis. Apie išsvermę panašaus akivaizdoje – Kainas ir Abelis. - https://www.bernardinai.lt/2012-02-13-kun-algirdas-akelaitis-apie-istverme-panasaus-akivaizdoje-kainas-ir-abelis/ Pasakojimas apie Abraomą: skaitoma Biblijos ištrauka. Žiūrėsimas Abraomo istoriją komentuojantis vaizdo įrašas. https://www.youtube.com/watch?v=lddiLrLlv8I Skaitomos modernios Abraomo istorijos interpretacijos: Antanas Vaičiulaitis, „Šiaurietė“, Icchokas Meras, „Lygiosios trunka akimirka“. Skaitoma sūnaus palaidūno istorija. Istorija aptariama remiantis Šv. Jono Pauliaus II interpretacija: https://www.bernardinai.lt/2009-04-19-jonas-paulius-ii-kas-yra-gailestingumas/ Žiūrėsimas moderni istorijos interpretacija. https://www.youtube.com/watch?v=9Syg79AjOs4 Skaitomas analitinis tekstas, interpretuojantis paveikslą Biblijos pasakojimo motyvais. https://www.magnificat.lt/gvercino-sunaus-palaiduno-sugrizimas/ Rekomenduojama peržiūrėti M. Giedrio filmą (1984 m.) „Sūnus palaidūnas“. Pasakojimo universalumo klausimas: „Klysti – žmogiška. Atleisti – dieviška“: kada skleidžiasi dieviška žmogaus prigimtis? Bernardas Brazdžionis. Žiūrėsimas dokumentinis filmas apie Bernardo Brazdžionio grįžimą į Lietuvą. https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/10591/dokumentinis-filmas-bernardas-brazdzionis-sugrizimas Remiantis skaitytais Biblijos pasakojimais ir rekomenduojamu teoriniu tekstu, analizuojama B. Brazdžionio poezija: atpažįstami bibliniai motyvai, lyginamos vertybės ir pasaulėžiūros principai; aiškinamasi, kas yra dorybė, moralė, motyvas.
---	---

		Rekomenduojamas teorinis tekstas: Silvija Rakutienė. Tradicinio ir modernaus tikėjimo sandūra ikiegzilinėje Bernardo Brazdžionio kūryboje. - https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15322/4882-10951-1-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y
<i>Viduramžių raštija Lietuvoje ir literatūra Europoje</i> Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiškas Vakarų Europos krikščionims, rašytas Vilniuje 1323-ųjų sausio 25 dieną. Kazys Bradūnas „Pokalbiai su karaliumi“ (pasirinktas pokalbis).	3	Gedimino laišakai Susipažįstama su animuota Gedimino laiškų istorija: https://mokytojojtv.emokykla.lt/2021/01/vilniaus-universitetas-vilniaus_27.html. Pirmoji komunikacijos kampanija Lietuvoje. Skaitomas publicistinis tekstas apie Gedimino laiškų reikšmę. https://www.diena.lt/naujienos/vilnius/miesto-pulsas/gedimino-laiskams-pirmajai-lietuvos-komunikacijos-kampanijai-696-metai-898429 Aptariamos istorinės laiškų rašymo aplinkybės. https://alkas.lt/2013/01/29/m-jucas-gedimino-laiskai/ Aiškinamasi, kas laikoma komunikacija, kaip ji veikia šiuolaikinė visuomenėje. Ryšiai su visuomene, propaganda, melagienos – kaip nepasiklysti komunikacijos lauke? Lietuvos įvaizdžio kūrimo principai. Žiūrimas lietuvių sukurtas filmukas apie Lietuvą. https://www.youtube.com/watch?v=WH9mTk1mxkI&feature=emb_title Atliekama lyginamoji Lietuvos įvaizdžio kūrimo analizė. Aiškinamasi, kaip pasikeitė kontekstas, kokius stereotipus mėginama įveikti. Aptariama, kokie propagandos veikimo principai, kas yra hibridinis karas.
Herojinis epas (pasirinktinai): „Rolando giesmė“ (ištraukos), „Nibelungų giesmė“ (ištraukos); Egilio saga (ištrauka apie kuršius), „Lačplėsis“ (ištrauka).	4	Skaitysiantiems „Egilio saga“: N. Jačėnienės pokalbis su V. Žulkumi „Apie kuršių gentį ir jos žmonių gyvenimą“ (24:41 min.): https://www.youtube.com/watch?v=ZAJi7SA9_3o.

		„Egilio sagos“ ištraukos apie kuršius lyginimas su R. Granausko novele „Čia mūsų tėvynė“ (iš knygos „Istorijos apie Lietuvą“, 2010): „Čia - senųjų kuršių <i>žemė</i>...“ pasirinktu aspektu (kuršių genties vaizdavimas, genties vertybės, atmintis ar kt.). Rekomenduojama skaityti Gintaro Lazdyno tekstą ar jo ištraukas siekiant suvokti, kodėl bendruomenei reikalingi herojiniai epai. Genties tapsmas tauta. https://www.zurnalasmetai.lt/?p=12313
Dantė „Dieviškoji Komedija“ (ištraukos). Riterinis romanas (<i>supažindinimas</i>).	6	http://www.saltiniai.info/files/literatura/LC00/Dantė_Aligeris._Dieviškoji_komedija.LC2700.pdf Susipažįstama su Dantės kūryba ir klasikinėmis bei šiuolaikinėmis poemos <i>Dieviškoji komedija</i> interpretacijomis. Interpretacijų raida: nuo klasikinių Gustave Dore iliustracijų iki kompiuterinio žaidimo <i>Dante's Inferno</i>. Siūloma sukurti iliustruotą stalo žaidimą / galvosūkių rinkinį remiantis Dantės poema ir kūrinių interpretacijomis. Surengti Dantės gyvenimo ir kūrybos bei jos interpretacijų žinovų konkursą klasėje / mokykloje. https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1365578/gyvenimo-nuejes-puse-kelio-dievisku-eiluciu-autoriui-dantei-700-mirties-ir-nemarumo-metu http://laiskailietuviams.lt/index.php/1978m-11-gruodis/4771-dante-ir-jo-dieviskoji-komedija http://www.menufaktura.lt/?m=1025&s=60804 http://www.satenai.lt/2018/01/19/sveikas-ir-sudie-dante/ https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/487/e-nekrosiaus-dieviskoji-komedija-pristatyta-italijoje https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000068025/rolandas-kazlas-spektaklyje-alighieri-dante-dieviskoji-komedija
M. de Servantesas „Don Kichotas“ (ištraukos) ir jį interpretuojantis lietuvių autorių kūrinys (V. Mačernis „Don Quijote“, „Zancho Panza“, „Don Kichoto ir Sančo Pansa	8	Rekomenduojama remtis filosofo Leonido Donskio interpretacijomis analizuojant romaną <i>Don Kichotas</i>. Asmens laikysena ir draugystės vertė. https://www.delfi.lt/news/ringas/lit/ldonskis-naujojo-gelezies-amziaus-nejautra.d?id=15926037

pokalbis“, J. Vaičiūnaitė „Lyg pėsčias karžygys“, T. Venclova „Hidalgo“, J. Degutytė „Don Kichotai“, Algirdas Julius Greimas „Servantesas ir jo Don Kichotas“ (ištraukos).		https://www.tv3.lt/naujiena/projektai/leonidas-donskis-don-kichotas-arba-pereinamosios-epochos-zmogus-n268235 https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/31503/be-pykcio https://www.bernardinai.lt/2017-06-12-knygos-ir-zmones-l-donskis-apie-moderniaja-politine-minti-literaturoje/ Siekiant suprasti humoro raiškos formas, rekomenduojama analizuojant kūrinį skaityti I. Vidugirytės knygos <i>Juoko kultūra</i> ištraukas: Juoko kultūrahttp://eia.libis.lt > show Romano interpretacijos lietuvių poezijoje: kurios Don Kichoto ir jo bendražygio savybės iškeliamos kaip reikšmingos poetiniuose tekstuose. Kuo panašūs ir skirtingi tikrieji Servanteso personažai ir modernios poezijos lyrikos subjektai? Rekomenduojama remtis ir modernia kino / teatro interpretacija: https://kaunozinios.lt/titulinis/don-kichoto-gyvenimas-ir-mirtis-pagal-terry-gilliams_123548.html http://www.jaunimoteatras.lt/uncategorized/don-kichoto-dvasia-grizta-i-mada/
<i>Egzistencinė problematika XX–XXI a. literatūroje</i> Jonas Biliūnas „Ubagas“ ir dar vienas pasirinktas kūrinys (J. Grušas „Meilė, džiazas ir velnias“, A. Šlepikas „Mano vardas – Marytė“, V. Goldingas „Mūsų valdovas“, I. Meras „Lygiosios trunks akimirka“, Dž. Orvelas „Gyvulių ūkis“ ar kt.).	6	Išnagrinėję V. Goldingo romaną „Mūsų valdovas“ ir palyginę su Biblijos fragmentais, mokiniai geriau supras žmogaus prigimtį ir civilizacijos svarbą. Analizuojant V. Goldingo filosofinį alegorinį romaną „Mūsų valdovas“ svarbus loginis lygmuo : tema: kalbama apie negatyvią žmogaus prigimtį ir mėginimą gyventi be civilizacijos (be taisyklių); problema: Kodėl civilizuoti jauni žmonės, nutolę nuo taisyklių, elgiasi lyg baisiausi žvėrys? Pagrindinė mintis: Vienintelis būdas nuslopinti žvėrišką žmogaus prigimtį, apgyvendinti jį civilizuotoje aplinkoje, kur pripažįstamos taisyklės ir susitarimai. Analizuoti romaną padės Senojo Testamento ištraukos: Pr 2-4, 6-9, 11 (ypač svarbus pasakojimas apie Babelio bokštą); Naujojo Testamento parabolė apie sūnų palaidūną. Analizuojant vertinga perskaityti Donato Puslio straipsnį „Apie mūsų valdovą, civilizaciją ir grįžimą atgal į gamtą“, prieiga per internetą:

		https://www.bernardinai.lt/2013-05-06-donatas-puslys-apie-musiu-valdova-civilizacija-ir-grizima-atgal-i-gamta/ Galimi rašiniai: „Koks valdovas stiprus?“ (Remtis Sofoklio tragedija „Antigonė“ ir V. Goldingo romanu „Musių valdovas“); „Kodėl civilizacija žmonijai reikalinga?“ (Remtis Biblija, V. Goldingo romanu, D. Puslio straipsniu); „Žmogaus prigimtis literatūroje“ (Remtis Biblija, V. Goldingo romanu); „Klystančios žmonijos paveikslas kultūroje“ (Remtis Biblija, V. Goldingo romanu, Rembranto paveikslu „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“). Galimos viešosios kalbos: „Įvairialypė žmogaus prigimtis literatūroje: Senojo Testamento pasakojimai bei Viljamo Goldingo alegorinis romanas „Musių valdovas“; „Išėjimo iš namų archetipas biblinėje parabolėje apie sūnų palaidūną ir V. Goldingo alegoriniame romane „Musių valdovas“; „Prigimtės pasireiškimo įvairovė Senajame Testamente ir V. Goldingo alegoriniame romane „Musių valdovas“; „Žmogiškumo apraiškos E. M. Remarko romane „Vakarų fronte nieko naujo“ ir V. Goldingo filosofinėje alegorijoje „Musių valdovas“; „Bibliniai motyvai ir jų prasmė V. Goldingo romane „Musių valdovas“. I. Meras „Lygiosios trunka akimirką“ https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000072220/vakaras-su-knyga-lygiosios-trunka-akimirka-i-d https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000072429/vakaras-su-knyga-lygiosios-trunka-akimirka-ii-d
<i>Tradacijos ir modernumo dermė</i> K. Ostrauskas „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“. Kazys Binkis „Utos“, „Šimtas pavasarių“ (1-2 pasirinkti eilėraščiai). Šiuolaikinė poezija (pasirinkti eilėraščiai).	2	

Savarankiško skaitymo aptarimas	26	
Mokiniamis pristatomi šie Lietuvos kultūros reiškiniai: antikos kultūros ženklai, bibliniai motyvai, kultūrinė atmintis.		
Mokiniai supažindinami su šiomis Lietuvos kultūros asmenybėmis: Kazys Bradūnas, Bronius Krivickas, Nijolė Sadūnaitė.		

**Skaitmeninės mokymo priemonės,
skirtos lietuvių kalbos ir literatūros pagrindinio ugdymo programai įgyvendinti**

Parengė V. Navickienė

Eil. Nr.	Pavadinimas	Nuoroda	Komentaras
1. Skaitmeninės bibliotekos			
	Literatūros kūriniai 5–8 kl.	http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/	Šioje Skaitmeninėje bibliotekoje kūriniai suskaitmeninti TXT, PDF, EPUB ir MP3 formatais. Yra kūrinių ir vyresnėms klasėms („Odiseja“ ir kt.)
	Lietuvių klasikinės literatūros antologija	http://antologija.lt/texts	
	XX a. LIETUVIŲ LITERATŪROS CHRESTOMATIJA 1904–1989	http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2014__Lietuviu_literaturos_chrestomatija_ok.pdf	Chrestomatijoje pateikiama XX a. lietuvių literatūros panorama. Pristatomi iškiliausios XX a. lietuvių autorių kūrybos tekstai (ar jų ištraukos), aprėpiantys 1904–1989 m.
	Šiuolaikinės lietuvių literatūros antologija	http://www.tekstai.lt/	
	Skaitmeninė biblioteka	https://vyturys.lt/	Privaloma registracija, yra nemokamo turinio, daug galimybių mokyklai pasirašius sutartį
	Skaitmeninio kultūros paveldo turinys	https://www.epaveldas.lt/lietuviu-literaturos-klasika	Ši skaitmeninė biblioteka atnaujinama, šiuo metu neveikia garso failai.
	LRT audioteka. Laidos „Vakaras su knyga“	https://www.lrt.lt/mediateka/audio/vakaras-su-knyga	Ši audioteka vis pasipildo naujais kūriniais. Kūriniai įgarsinami dalimis, kad klausytojui būtų patogiau išklausyti
	LRT audioteka. Laidos „Vakaro pasaka“	https://www.lrt.lt/mediateka/audio/vakaro-pasaka	Šiose laidose yra ne tik mažiesiems skirtų įgarsintų

			pasakų, bet ir pagrindinės mokyklos mokiniams.
2. Metodinė medžiaga ir interaktyvus turinys			
	Kompetencijų ugdymui skirta svetainė	http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/mmkvi/isivertinimo-irankis-voratinklis/ http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/Irankiai/voratinklis_mob/grid/index.html	Kompiuteriuose ir mobiliuosiuose įrenginiuose veikiantis pažangos įsivertinimo įrankis
	Lietuvių kalbos ir literatūros mokytojų sąjunga	https://lklms.lt/	Lietuvių kalbos mokytojams skirta svetainė
	Lituanistų miestelis	https://kalbam.lt/	Lietuvių kalbos mokytojams skirta svetainė.
	Valstybinės lietuvių kalbos komisijos kalbos konsultacijų bankas	http://www.vlkk.lt/konsultacijos	Patogi konsultacinė svetainė kalbos gebėjimams ugdytis
	Valstybinės lietuvių kalbos komisijos aktualijos rašybos klausimais	http://www.vlkk.lt/aktualiausias-temos/rasyba	
	Valstybinės lietuvių kalbos komisijos nutarimas dėl lietuvių kalbos skyrybos taisyklių	http://www.vlkk.lt/vlkk-nutarimai/nutarimai/nutarimo-del-lietuviu-kalbos-taisykles	
	Bendrinės lietuvių kalbos žodynas	https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas/ab%C4%97c%C4%97linis?i=d3b8a2f4-e1b2-4a31-ad56-711211e5617e	Paskutinė atnaujinta žodyno versija
	Lietuvių kalbos instituto skaitmeniniai ištekliai mokyklai	http://lki.lt/skaitmeniniai-istekliai-mokyklai/	Interaktyvūs kalbos žaidimai, žodynai ir kt.
	Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Mokyklinė lituanistika	http://www.llti.lt/lt/mokyklin-e-lituanistika/	Informacija, renginiai, vadovėliai mokyklai ir kt.
	Interaktyvios patikrinimo užduotys	https://beta.etestavimas.lt/	Skaitymo gebėjimų pasiekimų patikrinimo testai

	„Ugdymo sodo“ skaitmeniniai ištekliai	https://airtable.com/shrS0BLyrRhYcJAJE/tblx1iQF4qda9KYi7	Įvairios skaitmeninės mokymo priemonės
	Interaktyvus ugdymo turinys 5–8 kl.	http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/ http://lietuviu7-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/	Šiuo metu mokomieji objektai, sukurti su FLASH technologija neveikia, bet veikia skaitmeninis žinynas, KURIU, ŽIŪRIU, SKAITAU dalių darbo lapai.
	Skaitmeninė mokymo priemonė 9–10 kl.	https://smp2014lt.ugdome.lt/9-10	Lietuvių kalbos ir literatūros mokymuisi skirta SMP
	Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos svetainė	https://lnb.lt/	Virtualios parodos, projektai, susitikimai, duomenų bazės ir kt.

5 klasei

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai. 5 klasė

Parengė V. Navickienė

A. Marčėnas. „Knyga“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/zmogaus_zvaigzde/

J. Erlickas. „Vasara su Tomu Sojeriu“, „Bandymai parašyti eilėraštį apie varškę“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/bobute_is_paryziaus_arba_lakstingala_zarasuose/

Tekstai, parašyti Tarptautinei vaikų knygos dienai

K. Kasperavičius. „Knygos padeda neskubėti“

<https://www.ibbylietuva.lt/2019-m-tarptautines-vaiku-knygos-dienos-remejas-ibby-liuvos-skyrius/>

Eliacer Cansino. „Knyga laukia tavęs. Ieškok jos!“

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?921002181>

Peter Svetina. „Žodžių alkis“

<https://www.ibbylietuva.lt/naujienos/zodziu-alkis-tarptautines-vaiku-knygos-dienos-kreipimasis/>

Francisco Hinojosa. „Kitą kartą, seniai seniai, pasaulyje buvo sekama pasaka“

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?4207393379>

Vytautė Žilinskaitė. „O kilti oi kaip nelengva“

<http://rubinaitis.lnb.lt/index.php?541495462>

Pasakėčios (Ezopo „Žiogas ir skruzdės“, „Varna ir lapė“, S. Stanevičiaus „Žmogus ir levas“ ar kt.).

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LB00/Ezopas._Pasak%C4%97%C4%8Dios.LB1500.pdf

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LF00/Simonas_Stanevi%C4%8Dius._%C5%A0E%C5%A0IOS_PASAKOS,_pasak%C4%97%C4%8Dios_ir_od%C4%97_%C5%A0LOV%C4%96_%C5%BDEMAI%C4%8CI%C5%B2.LF2700.pdf

<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/4155>

J. Basanavičius. „Lietuviškos pasakos“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/lietuviskos_pasakos/

„Gyvasis vanduo“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_liudies_stebuklin%C4%97s_pasakos.LA0903.pdf

Pasaka „Gulbė karaliaus pati“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Pasaka._Gulb%C4%97_karaliaus_pati.LA0900.pdf

<https://www.youtube.com/watch?v=74VqFPVF7E4>

„Gražiausios lietuvių liaudies pasakos“

<https://www.youtube.com/watch?v=3ubCrJI6TyM>

H. K. Andersen. „Bjaurasis ančiukas“ ar kita pasirinkta pasaka

<https://www.pasakanepasaka.lt/wp-content/uploads/2017/10/Hansas-Kristianas-Andersen.pdf>

Janina Degutytė. „Šaltinėlis“.

<https://www.youtube.com/watch?v=oPuaFgiXIN0>

Vytautė Žilinskaitė. „Robotas ir peteliškė“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Vytaut%C4%97_%C5%BDilinskait%C4%97._Robotas_ir_peteli%C5%A1k%C4%97.LHS600.pdf

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000068167/vakaro-pasaka-robotas-ir-peteliske>

Kazys Boruta. „Dangus griūva“ (pasirinkta pasaka),

https://www.epaveldas.lt/recordText/LNB/C1B0003573792/K.Boruta_Dangus_griuva.pdf?exId=333066&seqNr=1

<https://www.youtube.com/watch?v=cemAJ0ZA0Zs>

<https://www.youtube.com/watch?v=IDxolN1ynT0>

Salomėja Nėris. „Eglė žalčių karalienė“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/egle_zalciu_karaliene/

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000114112/vaiku-radijo-teatras-salomeja-neris-egle-zalciu-karaliene>

Aldona Liobytė. „Devyniabrolė“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Aldona_Liobyt%C4%97._Devyniabrol%C4%97.LH0003.pdf

Jonas Biliūnas. „Kliudžiau“, „Kūdikystės sapnai“ (ištraukos).

<http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/kliudziau1/>

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/kudikystes_sapnai/

<http://antologija.lt/text/jonas-biliunas-liudna-pasaka/07>

<http://antologija.lt/text/jonas-biliunas-liudna-pasaka/13>

Vincas Krėvė. „Antanuko rytas“

<http://antologija.lt/text/vincas-kreve-siaudinej-pastogej/11>

Petras Cvirka. „Vaikų karas“

<http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/paieska/?key=cvirka>

Bitė Vilimaitė. „Kada piešime perlinę vištelę“ ar Čiuożyklos muzika“.

<http://www.lti.lt/failai/5%20kl%201%20knyga.pdf>

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/papartynu_saule/

Astrid Lindgren. „Mijo, mano Mijo“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102730145/vaiku-radijo-teatras-mijo-mano-mijo-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/102730146/vaiku-radijo-teatras-mijo-mano-mijo-ii-d>

Kate DiCamillo. „Nepaprasta Edvardo Tiuleino kelionė“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1007438421/nepaprasta-edvardo-tiuleino-kelione-1-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1007438422/nepaprasta-edvardo-tiuleino-kelione-2-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1007438423/nepaprasta-edvardo-tiuleino-kelione-3-dalis>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1007438424/nepaprasta-edvardo-tiuleino-kelione-4-dalis>

Jurga Vilė, Lina Itagaki, „Sibiro haiku

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111715/vakaro-pasaka-jurga-vile-ir-lina-itagaki-sibiro-haiku-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111767/vakaro-pasaka-jurga-vile-ir-lina-itagaki-knygos-sibiro-haiku-ii-d>

6 klasei

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai. 6 klasė

Parengė V. Navickienė

V. Morkūnas. „Įsipareigoti žodžiui“

<http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/576-2010-m-nr-7-liepa/6075-vidas-morkunas-isipareigoti-zodziui>

M. Al Aqroubi „Daug kultūrų, vienas pasakojimas“

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?1649620026>

Lietuvių sakmės. „Kaip atsirado žemė“, „Saulė, mėnulis ir žemė“, „Žmogaus sukūrimas“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_mitologin%C4%97s_sakm%C4%97s_I.LA1200.pdf

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/kaip_atsirado_zeme/

Graikų mitai „Gaja ir Kronas“, „Heraklio žygiai“

https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/graiku_mitai/

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LB00/Graik%C5%B3_mitai.LB1801.pdf

Biblinis pasakojimas (Pr 1, 1–31; Pr 2, 1–4)

http://biblija.lt/index.aspx?cmp=reading&doc=BiblijaRKK1998_Pr_1,1-2,2

Padavimai apie Lietuvos, Vilniaus ir artimiausios gyvenamosios vietovės įkūrimą

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LA00/Lietuvi%C5%B3_liaudies_padavimai.LA1203.pdf

Antanas Baranauskas „Anykščių šilelis“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LG00/Antanas_Baranauskas._Anyk%C5%A1%C4%8Di%C5%B3_%C5%A1_ilelis.LG1200.pdf

Vincas Kudirka „Tautiška giesmė“

<https://lrv.lt/lt/aktuali-informacija/apie-vyriausybe/valstybes-ir-vyriausybes-simboliai/lietuvos-valstybes-himnas-tautiska-giesme>

Maironis „Lietuva brangi“

<http://antologija.lt/text/maironis-pavasario-balsai/4#lietuva>

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/pavasario_balsai/

Janina Degutytė „Mažutė“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Janina_Deguty%C4%97._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH6600.pdf

Juozas Erlickas. „Eilėraštis be lakštingalos“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/bobute_is_paryziaus_arba_lakstingala_zarasuose/

Rimvydas Stankevičius. „Maironio gatve aukštyn“

<http://www.nromuva.lt/files/2013-1.pdf>

V. Mačernis. „Maža tauta su dideliu žodynu“

http://antologija.lt/text/vytautas-macernis-po-ukanotu-nesinios-dangum/11#maza_tauta

Just. Marcinkevičius. „Tai gražiai mane augino“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Justinas_Marcinkevi%C4%8Dius._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LHD800.pdf

J. Aistis. „Peizažas“

<http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/peizazas/>

<http://antologija.lt/text/jonas-aistis-poezija/03#peizazas>

J. Zauerveinas. „Lietuviais esame mes gimę“

https://lt.wikisource.org/wiki/Lietuvninkai_mes_esam_gim%C4%99

Šatrijos Ragana. „Irkos tragedija“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/irkos_tragedija/

G. Morkūnas. „Grįžimo istorija“

https://issuu.com/nieko-rimto/docs/grizimo_istorija

Markas Tvenas. „Tomo Sojerio nuotyčiai“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/tomo_sojerio_nuotyčiai/

7 klasei

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai. 7 klasė

Parengė V. Navickienė

Antoine de Saint-Exupery „Mažasis princas“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/mazasis_princas/

Jonas Biliūnas „Laimės žiburys“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/laimes_ziburys/

J. Degutytė „Aš nenoriu drungno vandens“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Janina_Degutyt%C4%97._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH6600.pdf

Vytautas Mačernis. Sonetai („Aš laimingas esu...“, „Rudens sonetai“ (*pasirinkti*: 7, 12, 13, 25), „Žiemos sonetai“ (*pasirinkti*: 24, 29, 39), „Jų buvo daug. Geri draugai. Visi jauni ir drąsūs“, **laiškai**.

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1297>

Kazys Binkis. „Atžalynas“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Kazys_Binkis._At%C5%BEalynas.LH3901.pdf

<https://www.teatras.lt/lt/edukacija/nuotolines-pamokos/>

https://www.teatras.lt/lt/spektakliai/kazys_binkis_atzalynas/

Gendrutis Morkūnas „Iš nuomšiko gyvenimo“.

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681029/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-i-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681030/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-ii-d>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/1013681028/vakaro-pasaka-is-nuomsiko-gyvenimo-iii-dalis>

Bronius Radzevičius. Pasirinkta novelė

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/link_debesijos/_format.mp3

Vanda Juknaitė „Tariamas iš tamsos“

<http://litanistusamburis.lt/gitana-vanagaite-pasakojimas-apie-negirdima-gyvybes-sirdi/>

Bernardas Brazdžionis „Per pasaulį keliauja žmogus“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Bernardas_Brazd%C5%BEionis._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH5100.pdf

Matas Šalčius „Svečiuose pas keturiasdešimt tautų“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Matas_%C5%A0al%C4%8Dius._Sve%C4%8Diuose_pas_40_taut%C5%B3.LH0600.pdf

https://www.epaveldas.lt/recordText/LNB/C1B0003984404/M.Salcius_Sveciuose_pas_40_tautu_D.4_Slepiningoji_Indija.pdf?exId=368823&seqNr=5

Antanas Vaičiulaitis „Nuo Sirakūzų iki Šiaurės elnio“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Antanas_Vai%C4%8Diulaitis._Nuo_Sirak%C5%ABz%C5%B3_iki_%C5%A0iaur%C4%97s_elnio.LHR102.pdf

Jonas Mekas „Laiškai iš Niekur“

<http://www.tekstai.lt/tekstai-apie-tekstus/449-m/4469-ore-jonas-mekas-laiskai-is-niekur-1997>

D. Defo „Robinzono nuotyčiai“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/robinzonas_kruzas/

Ž. Vernas „Aplink Žemę per 80 dienų“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/penkiolikos_metu_kapitonas/

Rebeka Una „Atjunk“

<https://rubinaitis.lnb.lt/index.php?2071133577>

8 klasei

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai. 8 klasė

Parengė V. Navickienė

Jonas Aistis. „Man tave“

<http://antologija.lt/text/jonas-aistis-poezija/07>

Vytautas Mačernis. Poezija

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Vytautas_Mačernis._Eilėraščiai.LHC900.pdf

<http://antologija.lt/text/vytautas-macernis-po-ukanotu-nesinios-dangum/17>

Salomėja Nėris. Poezija

http://antologija.lt/about_text/salomeja-neris-diemedziu-zydesiu

<http://www.tekstai.lt/antologijos/524-naujosios-poezijos-antologija-antrieji-vainikai-1936/6483-naujosios-poezijos-antologija-antrieji-vainikai-1936-salomeja-neris-poezija>

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Salomėja_Nėris._Eilėraščiai.LLHH700.pdf

<http://www.tekstai.lt/tekstai/297-neris-salomeja/7410-salomeja-neris-pedos-smely-1931-44164862>

Antanas Miškinis. Poezija

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Antanas_Miškinis._Eilėraščiai.LHH100.pdf

<http://www.tekstai.lt/antologijos/524-naujosios-poezijos-antologija-antrieji-vainikai-1936/6447-naujosios-poezijos-antologija-antrieji-vainikai-1936-antanas-miskinis-poezija>

Paulius Širvys. Poezija

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Paulius_Širvys._Poezija.LHN700.pdf

<http://antologija.lt/text/paulius-sirvys-tiesiu-tolimas-rankas>

Janina Degutytė. Poezija

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Janina_Degutytė_Eilėraščiai.LH6600.pdf

<http://antologija.lt/files/pdf/janina-degutyte-artumas.pdf>

Antanas A. Jonynas. Poezija

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LI00/Antanas_A._Jonynas_Eilėraščiai.LI1800.pdf

<http://www.tekstai.lt/buvo/tekstai/jonynas/rugspiln.htm>

<http://www.tekstai.lt/component/content/article/244-jonynas-antanas-a/1375-antanas-ajonynas-tiltas-ir-kti-eilerasciai>

Frančeskas Petrarka „Minkšti žolynai ir takai gėlėti...“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LD00/Frančeskas_Petrarka_Sonetai.LD4500.pdf

Viljamas Šekspyras. Sonetai

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LD00/Viljamas_Šekspyras_Sonetai.LD5401.pdf

Viljamas Šekspyras. „Romeo ir Džiuljeta“

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Maironis. „Jūratė ir Kastytis“.

http://www.pb.flf.vu.lt/pb_eilerasciai/jurate-ir-kastytis/

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Kazys Boruta. „Baltaragio malūnas“.

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Saulius Šaltenis. „Riešutų duona“.

[http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Saulius_Šaltenis_Riešutų_duona_\(Apsakos_ir_apsakymai\).LHM200.pdf](http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Saulius_Šaltenis_Riešutų_duona_(Apsakos_ir_apsakymai).LHM200.pdf) (ištraukos)

<http://www.tekstai.lt/tekstai/349-saltenis-saulius/8026-saulius-saltenis-riesutu-duona-1972>

Vincas Krėvė „Skerdžius“.

<http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/skerdzius/>

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Vincas_Krėvė_Skerdžius.LG3000.pdf

Adomas Mickevičius „Gražina“

<https://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt>

Maironis „Trakų pilis“, „Oi neverk, matušėle!“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/pavasario_balsai/

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Maironis_Pavasario_balsai.LG4500.pdf

Henrikas Nagys. „Vilniaus baladė“

<http://www.lti.lt/failai/Skaitiniai%207%202.pdf>

Bernardas Brazdžionis. „Paskutinis pasmerkto myriop žodis“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Bernardas_Brazdžionis._Eilėraščiai.LH5100.pdf

Kęstutis Genys. „Pabudome ir kelkimės“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LI00/Kęstutis_Genys._Pabudome_ir_kelkimės.LI0001.pdf

Romualdas Granauskas „Liūdnosios upės“.

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Romualdas_Granauskas._Liūdnosios_upės.LH7806.pdf

Dalia Grinkevičiūtė. Atsiminimai arba „Lietuviai prie Laptevų jūros“ (ištraukos).

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Dalia_Grinkevičiūtė._Lietuviai_prie_Laptevų_jūros.LH8400.pdf

Ichokas Rudaševskis. „Vilniaus geto dienoraštis“

http://www.lti.lt/failai/file/vadoveliai/8kl-3-4d_Literatura.pdf

Ana Frank. „Dienoraštis“ (ištraukos).

http://www.lti.lt/failai/file/vadoveliai/8kl-3-4d_Literatura.pdf

Lionginas Baliukevičius-Dzūkas. Dienoraštis (ištraukos).

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Liongino_Baliukevičiaus-Dzūko_dienoraštis.LH2700.pdf

Juozas Erlickas. Poezija

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/bilietas_is_dangaus_arba_jono_grigo_kelione_greituoju_traukiniu/

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/bobute_is_paryziaus_arba_lakstingala_zarasuose/

<http://www.tekstai.lt/tekstai/196-erlickas-juozas/1053-juozas-erlickas-kodel-2>

Moljeras. „Tartiufas“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LE00/Moljeras._Tartiufas.LE4200.pdf

9 klasei

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai. 9 klasė

Parengė V. Navickienė

Maironis. „Poeta“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/pavasario_balsai/

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Maironis._Pavasario_balsai.LG4500.pdf

H. Radauskas. „Žodis“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Henrikas_Radauskas._Eilėraščiai.LHI900.pdf

J. Aistis. Poezija

<http://antologija.lt/files/pdf/jonas-aistis-poezija.pdf>

A. Nyka-Niliūnas. Poezija

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Alfonsas_Nyka-Niliūnas._Eilėraščiai.LHI000.pdf

A. Marčėnas. Poezija

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LI00/Aidas_Marčėnas._Eilėraščiai.LI3300.pdf

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/zmogaus_zvaigzde/

Lietuvos rašytojų sąjungos projekto „Literatūros pamokos“ pokalbiai su poetais (T. Venclova, K. Platelis, A. Marčėnas ir kt.)

https://www.youtube.com/watch?v=rYGu2QyX3V4&feature=youtu.be&fbclid=IwAR0NXiXMQcW9_HR9QxTf8YNmY_bEt-fFFWiWCnOqruxR2rSO91ycZWiztEU

https://www.youtube.com/watch?v=NC_Eer106JE&fbclid=IwAR3GOjqDtxNPIRLcJ-lEaGr_9F7YjrZBSFQjoDprHV1r3-O6cYi7IFMaE

https://www.youtube.com/watch?v=bEFYunJzV8g&fbclid=IwAR0yHZmXNcuwi9k2tofW-ecYkl1TB0cLQRwLY7cpVLMzy0RWoyzgZMqJxXg&ab_channel=LithuanianWriters%27Union

<https://www.youtube.com/watch?v=fcgDR8YbYTM>

Mikalojus Daukša. „Prakalba į malonųjį skaitytoją“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LD00/Mikalojus_Daukša._Prakalba_į_malonųjį_skaitytoją.LD0600.pdf

V. Zaborskaitė. „Apie kalbą“ (iš kn. „Gairės“)

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Vanda_Zaborskaitė._Apie_kalbą,_tautą,_patriotizmą.LH0006.pdf

A. J. Greimas. „Būti lietuviu“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Algirdas_Julius_Greimas._Būti_lietuviu.LH8103.pdf

Vydūnas. „Tėvynė ir žmogus“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Vydūnas._Tėvynė_ir_žmogus.LHS300.pdf

Antanas Strazdas. „Strazdas“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Antanas_Strazdas._Strazdas.LG6600.pdf

Salomėja Nėris. „Mūsų dienos kaip šventė“

<http://www.tekstai.lt/tekstai/297-neris-salomeja/7410-salomeja-neris-pedos-smely-1931-44164862>

Paulius Širvys. „Kai brendu naktimi“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Paulius_Sirvys._Poezija.LHN700.pdf

<http://antologija.lt/text/paulius-sirvys-tiesiu-tolimas-rankas>

Jonas Strielkūnas. „Žiedas vėjuotą rudens dieną“

<http://www.tekstai.lt/buvo/tekstai/strielkj/varpokel.htm>

Marcelijus Martinaitis. „Kai sirpsta vyšnios“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Marcelijus_Martinaitis._Eilėraščiai.LHE100.pdf

M. Martinaitis. „Nežinomo dailininko paveikslas“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Marcelijus_Martinaitis._Eilėraščiai.LHE100.pdf

Kristijonas Donelaitis. „Metai“

<http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/metai1/>

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LF00/Kristijonas_Donelaitis._Metai.LF0900.pdf

Žemaitė. „Sutkai“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LG00/Žemaitė._Sutkai.LG8703.pdf

Ieva Simonaitytė. „Aukštųjų Šimonių likimas“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Ieva_Simonaitytė._Aukštųjų_Šimonių_likimas.LHK700.pdf (ištraukos)

http://antologija.lt/about_text/ieva-simonaityte-aukstuju-simoniu-likimas

Ignas Šeinius. „Kuprelis“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Ignas_Seinius._Kuprelis.LHM800.pdf

Vanda Juknaitė. „Išsiduosi. Balsu“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LI00/Vanda_Juknaitė._Išsiduosi._Balsu.LI2100.pdf

Bitė Vilimaitė. „Papartynų saulė“

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/papartynu_saule/

Romualdas Granauskas

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Romualdas_Granauskas._Apsakymai.LH7800.pdf

E. Hemingvėjus. „Senis ir jūra“

<https://www.baltoslankos.lt/media/images/istraukos/9789955237129.pdf> (ištraukos)

10 klasei

Grožinė literatūra ir kiti nagrinėjami tekstai. 10 klasė

Parengė V. Navickienė

Rėjus Bredberis. „451 Laipsnis Fareinheito“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000151046/451-laipsnis-fareinheito-1-oji-dalis>

Graikų mitai ir juos interpretuojantys lietuvių poetų eilėraščiai (pasirinktinai 3):

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LB00/Graik%C5%B3_mitai.LB1800.pdf

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LB00/Graik%C5%B3_mitai.LB1801.pdf

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/graiku_mitai/

http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/graiku_mitai/.format.mp3

Prometėjas ir V. Mykoliaičio-Putino „Prometėjas“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Vincas_Mykolaitis-Putinas_Promet%C4%97jas.LHG802.pdf

Sizifas ir A. Baltakio „Sizifo akmuo“ ar K. Sajos „Sizifo akmuo“, Afroditė ir Narcizas ir H. Radausko „Afroditė ir Narcizas“, Orfėjas ir Euridikė ir J. Vaičiūnaitės „Orfėjas ir Euridikė“, Dedalas ir Ikaras ir M. Martinaičio „Ikaras ir artojas“ ar kt.

<http://www.lti.lt/failai/Turiny%2010-1.pdf>

Homeras „Iliada“ (I. 1–445, 488–530; VI. 238–529; XVI. 257–868; XVIII. 468–617; XXIV. 322–804), **„Odiseja“** (I. 1–95; V. 92–224, 366–493; VI. 110–250; IX. 82–115; X. 210–309; XII. 166–259; XIII. 352–411; XXI. 51–433) – ar kitos pasirinktos giesmės.

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LB00/Homeras._Odiseja.LB2401.pdf

<http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/odiseja/>

<http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/odiseja/.format.mp3>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000142683/vakaras-su-knyga-homeras-odiseja-i-d>

Homero „Iliadą“ ir „Odiseją“ interpretuojantys lietuvių poetų eilėraščiai (pasirinktinai 2): K.

Bradūnas „Odisejas buvo nekantrus“, J. Vaičiūnaitė „Keturi portretai“, A. Nyka-Niliūnas „Odisejo kareivis Hado karalystėje pasakoja“, H. Radauskas „Garbė Homerui“, „Homero jaunystė“, „Lotofagų šalis“, „Tėvynės vėjas“, T. Venclova „Atokvėpis užtruko neilgai...“, Alvydas Valenta. „Priešai neegzistuojančioms „Iliados“ ir „Odisejos“ iliustracijoms“ ar kt.

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LH00/Kazys_Brad%C5%ABnas._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Di%20ai.LH4800.pdf

[http://www.xn--altiniai-](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Alfonsas_NykaNili%C5%ABnas._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Di%20ai.LHI000.pdf)

[4wb.info/files/literatura/LH00/Alfonsas_NykaNili%C5%ABnas._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Di%20ai.LHI000.pdf](http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Alfonsas_NykaNili%C5%ABnas._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Di%20ai.LHI000.pdf)

<https://www.youtube.com/watch?v=CTEztoW7Kho>

(skaito A. Šlepikas)

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LH00/Henrikas_Radauskas._Eilėraščiai.LHI900.pdf

<http://www.upc.smm.lt/naujienos/chrestomatija/download.php?sid=30rf5ak31u1ellknnbcou6b570>
<http://www.tekstai.lt/tekstu-naujienos/4438-henrikas-radauskas-eilerasciai-is-rinkinio-strele-danguje-1950>

<http://antologija.lt/text/henrikas-radauskas-eilerasciai/05#homero>

https://www.youtube.com/watch?v=i_vvOAoH0g

(I dalis, skaito A. A. Jonynas)

<https://www.youtube.com/watch?v=ZcGnDdKvric>

(II dalis, skaito A. A. Jonynas)

Sofoklis. „Antigonė“

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LB00/Sofoklis._Antigonė.LB5400.pdf

Janina Degutytė. „Antigonė“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Janina_Degutyt%C4%97._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH6600.pdf

Nijolė Sadūnaitė. Kalbos teisme (ištraukos), 1975.

http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LH00/Nijolės_Sadūnaitės_teismas_ir_gynimosi_kalba.LHJ800.pdf

Senasis ir Naujasis Testamentai: Pirmasis pasakojimas apie Kūrimą (Pr 1,1–31; 2, 1–4), Kainas ir Abelis (Pr 4, 1–16), Abraomo auka ir bandymas (Pr 22, 1–19), pasakojimas apie Babelio bokštą (Pr 11), Ekleziastas, Giesmių giesmė (ištraukos), Dovydo psalmės: Kūrėjo didybė ir žmogaus orumas Ps 8, Tremtinio malda Ps 42; Kalno pamokslas (Mt 5, 38–48), Palyginimas apie talentus (Mt 25, 14–30), Sūnaus palaidūno palyginimas (Lk 15, 11–32), Himnas meilei (1 Kor 13).

<http://biblija.lt/>

Partizanų maldos

<https://epartizanai.archyvai.lt/search?q=partizan%C5%B3+maldos>

https://epartizanai.archyvai.lt/dokumentai/3/p3810/doc1551#archdocs_gallery-11

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laiškas Vakarų Europos krikščionims, rašytas Vilniuje 1323-ųjų sausio 25 dieną.

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/800>

Kazys Bradūnas. „Pokalbiai su karaliumi“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Kazys_Brad%C5%ABnas._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH4800.pdf

Herojinis epas (*pasirinktina*): „Rolando giesmė“

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/827>

„Nibelungų giesmė“ (ištraukos);

Egilio saga (ištrauka apie kuršius)

<https://www.bernardinai.lt/2012-10-25-egilio-saga-senosios-skandinavu-literaturos-sedevras/>

<https://www.bernardinai.lt/2017-07-25-islandiskosios-sagos-1/>

„Lačplėsis“

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1137>

Dantė. „Dieviškoji Komedija“

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/821>

M. de Servantesas. „Don Kichotas“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LE00/Migelis_de_Servantesas_Saavedra._I%C5%A1mintingasis_bajoras_Don_Kichotas_Laman%C4%8Dietis.LE5100.pdf

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000143386/vakaras-su-knyga-miguel-de-cervantes-ismintingasis-bajoras-don-kichotas-lamancietis-i-d>

ir jį interpretuojantis lietuvių autorių kūrinys (V. Mačernis „Don Quijote“, „Zancho Panza“, „Don Kichoto ir Sančo Pansa pokalbis“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Vytautas_Ma%C4%8Dernis._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH.C900.pdf

J. Vaičiūnaitė. „Lyg pėsčias karžygys“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Judita_Vai%C4%8Di%C5%ABnait%C4%97._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LHR400.pdf

T. Venclova. „Hidalgo“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00./Tomas_Venclova._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LHR700.pdf

J. Degutytė „Don Kichotai“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Janina_Degutyt%C4%97._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH6600.pdf

Jonas Biliūnas „Ubagas“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LG00/Jonas_Bili%C5%ABnas._Lazda._Ubagas._Vagis.LG1803.pdf

J. Grušas „Meilė, džiazas ir velnias“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Juozas_Gru%C5%A1as._Meil%C4%97._d%C5%BEiazas_ir_velnias.LH8700.pdf

<http://www.tekstai.lt/component/content/article/231-grusas-juozas/8030-juozas-grusas-meile-dziazas-irvelnias>

<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0002958574>

<https://maironimuziejus.lt/post-t-education/bek-beatrice/>

A. Šlepikas „Mano vardas – Marytė“

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000080988/mazoji-studija-poetiniai-skaitymai-istraukos-is-alvydo-slepiko-romano>

<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000080941/ar-zinai-kad-slepiko-romanas-mano-vardas-maryte>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000121242/vakaras-su-knyga-alvydas-slepikas-mano-vardas-maryte-ii-d>

V. Goldingas „Musių valdovas“

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Viljamas_Goldingas._Musi%C5%B3_valdovas.LH0002.pdf
<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/knygos-recenzija-williamo-goldingo-musiu-valdovas-kur-riba-tarp-zmogaus-ir-zveries-286-663761>
<https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/atsisiusti/14150/0a54159d-1a50-4182-9256-f415ebd1320d>

I. Meras „Lygiosios trunks akimirka“

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1315>
http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Icchokas_Meras._Lygiosios_trunka_akimirka.LHE700.pdf
<http://www.upc.smm.lt/naujienos/chrestomatija/download.php?sid=ssrksh8ndl84k1bl2vmqtp580>
<https://skaitykle.vyturys.lt/#/1176>
Visas kūrinys įgarsintas LRT <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000072220/vakaras-su-knyga-lygiosios-trunka-akimirka-i-d>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000072429/vakaras-su-knyga-lygiosios-trunka-akimirka-ii-d>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000072503/vakaras-su-knyga-lygiosios-trunka-akimirka-iii-d>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000072673/vakaras-su-knyga-lygiosios-trunka-akimirka-iv-d>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000072670/vakaras-su-knyga-lygiosios-trunka-akimirka-v-d>

Dž. Orvelas „Gyvulių ūkis“

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/D%C5%BEord%C5%BEas_Orvelas._Gyvuli%C5%B3_%C5%ABkis.LH0001.pdf
<https://8diena.lt/2019/05/01/andrius-navickas-kova-su-propaganda-dzordzas-orvelas-skuba-i-pagalba/>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000121513/vakaras-su-knyga-george-as-orwellas-gyvuliu-ukis-i-d>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000121701/vakaras-su-knyga-george-as-orwellas-gyvuliu-ukis-ii-d>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000121840/vakaras-su-knyga-george-as-orwellas-gyvuliu-ukis-iii-d>
<https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000122668/vakaras-su-knyga-george-as-orwellas-gyvuliu-ukis-iv-d>

K. Ostrauskas „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“.

<http://www.xn--altiniai-4wb.info/index/details/1351>

Kazys Binkis „Utos“, „Šimtas pavasarių“ (1-2 pasirinkti eilėraščiai).

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Kazys_Binkis._Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH3900.pdf

Šiuolaikinė poezija (pasirinkti eilėraščiai).

<https://literaturairmenas.lt/literatura/vilnius-review-siuolaikine-lietuviu-poezija-eilerasciai-mieste>
http://www.lti.lt/failai/file/vadoveliai/10kl-4d_Literatura.pdf

9. UŽDUOČIŲ, ATLIKČIŲ IR VERTINIMO PAVYZDŽIAI

Kalbos pažinimas. 5 klasė

Savarankiškas darbas „Galūnė ir šaknis“. 5 klasė

Parengė N. Januševičienė

Savarankišką darbą „Galūnė ir šaknis“ rašė 29 penktos klasės mokiniai nuotoliniu būdu per Zoom pamoką.

Tik vieno mokinio darbas aukštesnio lygio, daugiausiai darbų pagrindinio lygio, patenkinamo keletas, 3 mokinių darbai – slenkstinio lygio, 4 mokiniai gavo nepatenkinamą įvertinimą.

Mokinių darbai įvertinami (kaip ir visi testai) pagal formulę:

10: iš visų galimų taškų už darbą ir x iš surinktų mokinio taškų už darbą – gauname pažymį.

Slenkstinis lygis – įvertinimas 4

Savarankiškas darbas. Galūnė ir šaknis (52 taškai)

1. Pažymėkite sutartiniu ženklu arba nuspalvinkite žodžių šaknis ir galūnę. (20 taškų)

Rankoje, snieguotas, žaliuoje žolėje, žaliuoja, gaidys, giedos, dainas dainuoti, pasakoja pasakas, rytoj, pa-larys, susirinksime, nelaukiame, kvietė, prašykime, eglėje, tylime, jos

2. Iš trijų žodžių vienas negiminiškas, nuspalvinkite jį. (5 taškai)

Laukas-palaukė- laukimas

Geria – geras- gerumas

Lankė- lankymas- lankas

Tankas- tankumynas- tanki

Maišas- sumaišė- maišytuvas.

3. Keisdami žodžių galūnes, sudarykite sakinius (žodžiai duoti ne iš eilės) ir juos užrašykite. (10 taškų)

1. Laiškas, rašyti, Danutė, senelis. Danutė rašys laišką seneliui.

2. Daiva, padėti, noriai, draugė. Daiva norėjo padėti draugei.

3. Mokytoja, mes mokyti, ilgai, gramatika. Mokytoja mus ilgai mokys gramatikos.

4. Pūsti, vėjas, ir, stipriai, lyti. Vėjas pūs ir stipriai lis.

5. Gruodis, mėnesis, būti, Kalėdos. Gruodžio mėnesį bus Kalėdos.

4. Sugrupuokite giminiškus žodžius, pažymėkite jų šaknis ir juos parašykite grupėmis (10 taškų)

Surūgo, nuskrido, vienišas, sekti, jaunuolis, sekimas, rūgštinės, skrenda, vienvė, skris, jaunystė, rūgtis, vienuolis, seklys, jaunimas, skrydis, pavienis, raugas, paseks, jaunėlis, atskris, rūgtelė, vienybė, surauginti, skraidžioti, pasekė.

1 grupė surūgo rūgštinės rūgtis raugas rugtelė surauginti

2 grupė nuskrido skrenda skris skrydis atskrys skraidžioti

3 grupė vienišas vienvė vienuolis vėnybė

4 grupė sekti seklys paseks pasekė

5 grupė jaunuolis jaunystė jaunimas jaunėlis

5 užduotis

Šalia duoto žodžio parašykite intarpinį veiksmažodį (es.l.) (7 taškai)

Atpigti – atpinga

Užtekti- užtenka

Snigti- sninga

Kibti- kimba

Busti- bunda

Lipti- limpa

Rasti- randa

Surinkta 22 taškai

Patenkinamas lygis- įvertinimas 5

Savarankiškas darbas. Galūnė ir šaknis (52 taškai)

1. Pažymėkite sutartinio ženklo arba nuspaldinkite žodžių šaknis ir galūnę. (20 taškų)

Rankoje, snieguotas, žalioje žolėje, žaliuoja, gaidys giedos, dainas dainuoti, pasakoja pasakas, rytoj padarys, susirinksime, nelaukiame, kvietė, prašykime, eglėje, tylime, jos

2. Iš trijų žodžių vienas negiminiškas, nuspaldinkite jį. (5 taškai)

Laukas-palaukė- laukimas

Geria – geras- gerumas

Lankė- lankymas- lankas

Tankas- tankumynas- tanki

Maišas- sumaišė- maišytuvai.

3. Keisdami žodžių galūnes, sudarykite sakinius (žodžiai duoti ne iš eilės) ir juos užrašykite. (10 taškų)

1. Laiškas, rašyti, Danutė, senelis. Danutė rašė laiška seneliui.

2. Daiva, padėti, noriai, draugė. Daiva norėjo padėti draugei.

3. *Mokytoja, mes mokyti, ilgai, gramatika.* Mokytoja mes ilgai mokysimes gramatika.

4. *Pūsti, vėjas, ir, stipriai, lyti.* Vėjas pūs ir stiprei lys.

5. *Gruodis, mėnesis, būti, Kalėdos.* Gruodžio mėnėsi bus kalėdos.

4. Sugrupuokite giminiškus žodžius, pažymėkite jų šaknis ir juos parašykite grupėmis (10 taškų)

Surūgo, nuskrido, vienišas, sekti, jaunuolis, sekimas, rūgštinės, skrenda, vienvė, skrisk, jaunystė, rūgtis, vienuolis, seklys, jaunimas, skrydis, pavienis, raugas, paseks, jaunėlis, atskris, rūgtelė, vienybė, surauginti, skraidžioti, pasekė.

1 grupė **surūgo rūgštinės rūgtis raugas rugtelė surauginti**

2 grupė **nuskrido skrenda skris skrydis atskrys skraidžioti**

3 grupė **vienišas vienvė vienuolis vėnybė**

4 grupė **sekti sekmingas seklys paseks pasėkė**

5 grupė **jaunuolis jaunystė jaunimas jaunėlis**

5 užduotis

Šalia duoto žodžio parašykite intarpinį veiksmažodį (es.I.) (7 taškai)

Atpigti –

Užtekti-

Snigti-

Kibti-

Busti-

Lipti-

Rasti-

Surinkta 25 taškai

10: 52x 25/ 4,8

Pagrindinis lygis – įvertinimas 7

Savarankiškas darbas. Galūnė ir šaknis (52 taškai)

1. Pažymėkite sutartiniu ženklu arba nuspaldinkite žodžių šaknis ir galūnę. (20 taškų)

Šaknis-geltona

Galūnė-žalia

Rankoje, snieguotas, žalioje žolėje, žaliuoja, gaidys giedos, dainas dainuoti, pasakoja pasakas, rytoj padarys, susirinksime, nelaukiame, kvietė, prašykime, eglėje, tylime, jos.

2. Iš trijų žodžių vienas negiminiškas, nuspaldinkite jį. (5 taškai)

Laukas-palaukė- laukimas

Geria – geras- gerumas

Lankė- lankymas- **lankas**

Tankas- tankumynas- **tanki**

Maišas- sumaišė- maišytuvas.

3.Keisdami žodžių galūnes, sudarykite sakinius(žodžiai duoti ne iš eilės) ir juos užrašykite.(10 taškų)

1.*Laiškas, rašyti, Danutė, senelis.* Senelis rašo laišką Danutei.

2.*Daiva, padėti, noriai, draugė.* Daiva nori padėti draugei.

3.*Mokytoja , mes mokytį, ilgai, gramatika.* Mokytoja ilgai mus mokys gramatika.

4.*Pūsti, vėjas, ir, stipriai, lyti.* Stipriai lija ir pūčia vėjas.

5. *Gruodis, mėnesis, būti, Kalėdos.* Gruodžio mėnesį bus Kalėdos.

4.Sugrupuokite giminiškus žodžius, pažymėkite jų šaknis ir juos parašykite grupėmis(10 taškų)

Surūgo, nuskrido, vienišas, sekti, jaunuolis, sekimas, rūgštinės, skrenda, vienatvė, skrisk, jaunystė, rūgštis, vienuolis, seklys, jaunimas, skrydis, pavienis, raugas, paseks, jaunėlis, atskris, rūgštelė, vienybė, surauginti, skraidžioti, pasekė.

1 grupė-Surūgo, rūgštinės, rūgštis, raugas, rūgštelė, surauginti.

2 grupė-Nuskrido, skrenda, skrisk, skrydis, atskris, skraidžioti.

3 grupė-Vienišas, vienatvė, vienuolis, vienybė.

4 grupė-Sekti, sekimas, seklys, paseks, pasekė.

5 grupė-Jaunuolis, jaunystė, jaunimas, jaunėlis.

5 užduotis

Šalia duoto žodžio parašykite intarpinį veiksmažodį (es.l.) (7 taškai)

Atpigti-atpinga

Užtekti-užtenka

Snigti-sninga

Kibti-kimba

Busti-bunda

Lipti-limpa

Rasti-randa

Surinkta 39 taškai

10: 52x 39 /7,4

Aukštesnis lygis – įvertinimas 9

Savarankiškas darbas. Galūnė ir šaknis (52 taškai)

1.Pažymėkite sutartiniu ženklu arba nuspalvinkite žodžių šaknis ir galūnę. (20 taškų)

Šaknis - geltona, galūnė - žalia.

Rankoje, snieguotas, žalioje žolėje, žaliuoja, gaidys giedos, dainas dainuoti, pasakoja pasakas, rytoj padarys, susirinksime, nelaukiame, kvietė, prašykime, eglėje, tylime, jos.

2. Iš trijų žodžių vienas negiminiškas, nuspalvinkite jį. (5 taškai)

Laukas – palaukė - laukimas

Geria – geras- gerumas

Lankė- lankymas- lankas

Tankas- tankumynas - tanki

Maišas- sumaišė- maišytuvas

3. Keisdami žodžių galūnes, sudarykite sakinius (žodžiai duoti ne iš eilės) ir juos užrašykite. (10 taškų)

1. Laiškas, rašyti, Danutė, senelis. Senelis rašo laišką Danutei.

2. Daiva, padėti, noriai, draugė. Daiva nori padėti draugei.

3. Mokytoja, mes mokyti, ilgai, gramatika. Mokytoja ilgai mus mokys gramatikos.

4. Pūsti, vėjas, ir, stipriai, lyti. Stipriai lija ir pūčia vėjas.

5. Gruodis, mėnesis, būti, Kalėdos. Gruodžio mėnesį bus Kalėdos.

4. Sugrupuokite giminiškus žodžius, pažymėkite jų šaknis ir juos parašykite grupėmis (10 taškų)

Surūgo, nuskrido, vienišas, sekti, jaunuolis, sekimas, rūgštytė, skrenda, vienvėdis, skris, jaunystė, rūgtis, vienuolis, seklys, jaunimas, skrydis, pavienis, raugas, paseks, jaunėlis, atskris, rūgtelė, vienybė, surauginti, skraidžioti, pasekė.

1 grupė-Surūgo, rūgštytė, rūgtis, raugas, rūgtelė, surauginti.

2 grupė-Nuskrido, skrenda, skris, skrydis, atskris, skraidžioti.

3 grupė-Vienišas, vienvėdis, vienuolis, vienybė.

4 grupė-Sekti, sekimas, seklys, paseks, pasekė.

5 grupė-Jaunuolis, jaunystė, jaunimas, jaunėlis.

5 užduotis

Šalia duoto žodžio parašykite intarpinį veiksmažodį (es. l.) (7 taškai)

Atpigti-atpinga

Užtekti-užtenka

Snigti-sninga

Kibti-kimba

Busti-bunda

Lipti-limpa

Rasti-randa

Surinkta 45 taškai

Aprašymas su pasakojimo elementais. 5 klasė

Parengė Z. Bartkevičienė

Užduotis: „Ką pasakoja daiktai?“. *tyrinėdami namų aplinką, pasirinkite daiktą ir jį aprašykite, papasakokite jo atsiradimo istoriją.*

Užduotis pateikiama susipažinus su tekstų rūšimis (*pasakojimu, aprašymu, samprotavimu*), išsiaiškinus relikvijos reikšmę (DLKZ: *branginamas, saugomas daiktas ar dalykas – gerbiamo žmogaus ar reikšmingo įvykio atminimas*) bei numačius vertinimo kriterijus:

- aprašyti daiktą;
- papasakoti jo istoriją;
- nusakyti jo reikšmę;
- paisyti taisyklingumo.

Taikomas apibendrinamasis vertinimas.

Pasiekimų lygiai

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C.2.3.3. Padedamas žodžiu ir raštu apibūdina daiktą, augalą, gyvūną (dalykine ir menine kalba) pagal pateiktą medžiagos išdėstymo struktūrą; išreiškia bendrą įspūdį, panaudoja detales.	C.2.3.3. Vadovaudamasis pateiktais kriterijais žodžiu ir raštu apibūdina daiktą, augalą, gyvūną (dalykine ir menine kalba) pagal pateiktą medžiagos išdėstymo struktūrą; išreiškia bendrą įspūdį, iš dalies tikslingai panaudoja detales.	C.2.3.3. Konsultuodamasis žodžiu ir raštu apibūdina daiktą, augalą, gyvūną (dalykine ir menine kalba), pasirinkdamas tinkamą medžiagos išdėstymo struktūrą, išreiškdamas bendrą įspūdį, iš esmės tikslingai panaudodamas detales.	C.2.3.3. Savarankiškai žodžiu ir raštu apibūdina daiktą, augalą, gyvūną (dalykine ir menine kalba), pasirinkdamas tinkamą medžiagos išdėstymo struktūrą, išreiškdamas bendrą įspūdį, tikslingai panaudodamas detales.

Mokinių aprašymų pavyzdžiai:

Slenkstinis (I)

Patenkinamas (II)

Daikto aprašymas
Šis daiktas padarintas iš keramikos.
Ji formuoja lapię. Ši figurolė nės ir
sena bet vis tiek ji spalvota. Sena ji tik
mano mamai.
Šia lapię mamai paduovanojo kai
jai buvo septineri metai gimtadienio proga.
1980 metais.
Ji guli pas mane ant lentynos tati
nuo krašto, kad neduštų. Nes man ji labai
dauk kę raške.

Komentaras turinio aspektu

Bandoma aprašyti daiktą nusakant esminius jo
bruožus, trumpai papasakojama jo atsiradimo
istorija, apibendrintai nusakoma reikšmė. Stinga
visumos ir detalių dermės, vertinimo
pagrindimo.

Pagrindinis (III)

Savo kambariujje turiu pakabinamą supamą
krišlę. Jis yra man pats mištamiausias daiktas kar-

bariujje. Krišlas yra didelis, apvalios formos, grašiai pin-
tas, o jo viduje minkštos pagalvėlės.
Apie šį krišlę visada labai svajoju ir mano
svajonė išsipildė per gimtadienį. Į krišlę absideti
paskatinti knygę, pailseti ir kai noriu pasisupti.
Ji labai saugoji, nes svajoju kada nors
jame supiti savo vaikus ir skaityti pasakas. O būdama
senelė jame megėti.

Komentaras

Daiktas aprašomas sklandžiai, nuosekliai,
papasakojama jo atsiradimo istorija.
Išreiškiamas bendras išpūdis dera su
tikslingomis detalėmis, aiškiai ir pagrįstai
nusakoma reikšmė, vertinama.

Rogutės
Rogutės ir žaidimai su sniegu
daro šiek tiek vaikų laimingų
laimingais. Tada ir die protus. Atėjo
siema priekito rūgos srugo ir
die broliac nutare padarufi
rogutes. Jos buvo paprastos būdines.
Bet ypati ypatinga buvo tau, kad
jei vartai savo vardus ant rogiu.
Jų vardai buvo Sigitar, ir
Sigitaras. Sigitaras mano tėtis, o
Sigitaras krikštas tėtis. Taip ir jos
rogės kypia ji padarė ši šiol yra
pas mus.

Komentaras

Aprašoma remiantis išpūdžiu, įtaigiai
pasakojama daikto atsiradimo istorija,
išradingai nusakoma reikšmė. Stinga visumos
išpūdžio ir detalių dermės, sklandumo.

Aukštesnysis (IV)

Daikto aprašymas ir istorija
Tai žaidimas - meska. Ne šiaip sau meska, o labai
senca meska, jai 43 metai. Meska mano mama gavo smetę
proga. Tai dideli, oranžini, pliušini meska. Ir labai
sunki, nes pūkinšta gyvenę. Keliose vietose sūsiuta. Dvi
juodos alyš pūstiniai nės ir tokia pati nosis. Kaspinas
su laiku buvo pakustas, j naują. Meska jau natsimena kokios
jis buvo galvos. Mociuti pasakoj, kad mama jos nepakelė-
vo. Noridama ję pamest, pati pargriūbavo. Ji visada rida-
vo su ję karis miigoti. O mociuti elkarosi nalk, kad patrauk-
tų mesk ir mamai būtų daugiau vietos lovytėje.
Dabar mūsų meskute gyvena jau trečiose namuose.
Keliauja kartu su mama. Ir mes prie jos prisirišome.
Ir ję branginame, dėl jos amžiaus ir praitis.

Komentaras

Daiktas aprašomas išsamiai, nuosekliai ir
sklandžiai. Įtaigiai papasakojama daikto
atsiradimo istorija. Tikslingai panaudojamos
detalės, pasakojimas dera su bendru aprašymo
išpūdžiu ir vertinimu, pagrįstai nusakoma
reikšmė.

Kalbėjimo, klausymo ir sąveikos vertinimas. 6 klasė

Kalbos vartojimo ugdymas

Parengė Z. Bartkevičienė

„Mums duotas vienas liežuvis, bet dvi ausys,
kad girdėtume du kartus daugiau, negu kalbėtume.“
Epiktetas

„Duodama mums dvi ausis ir tik vieną burną,
gamta įtikinamai sako, kad reikia daugiau klausytis, negu kalbėti.“
Plutarchas

Klausymas – aktyvus procesas. Dažnai tai yra sudėtingesnė veikla negu kalbėjimas. Kadangi gebėjimas klausyti nėra įgimtas, jį reikia ugdyti kaip vieną būtiniausių žmogaus sugebėjimų, padedančių bendrauti ir suprasti kitą žmogų, suvokti informaciją, ją kritiškai vertinti ir interpretuoti. „Mes ką nors iš tiesų suprantame tik tada, kai galime tai pasakyti savais žodžiais.“² Tyrimai rodo, kad bendraudami beveik pusę (45 proc.) laiko skiriame klausymui. Psichologai pabrėžia, kad aktyvus ar gilus klausymas yra būtinas kiekvieno sveiko santykio pagrindas ir vienas veiksmingiausių būdų asmenybei augti ir keistis, ugdytis empatiją ir atidumą.

Siekdamas įgyvendinti ugdymo tikslus bei uždavinius, mokytojas kartu su mokiniais klasėje modeliuoja įvairias klausymosi situacijas ir išbando skirtingus klausymo būdus, skirdamas atitinkamų užduočių. Mokslininko A. Pollard'o išskiriami šie su skirtingomis komunikacinėmis situacijomis susiję klausymo būdai: *interaktyvusis*, *reaktyvusis*, *diferencijuojamasis ir vertinamasis* klausymasis³. *Interaktyvusis klausymasis* susijęs su kalbėtojo ir klausytojo vaidmenų kaita, pavyzdžiui, diskutuojant. Mokymosi pradžioje mokiniai tokių įgūdžių dar neturi, todėl jie ugdytini iš anksto pasiskirsčius užduotimis, vaidmenimis. *Reaktyviojo klausymosi* situacijoje mokiniai stebi pokalbį, atlieka klausytojo vaidmenį. Jiems iš anksto skiriamos užduotys, duodami tam tikri nurodymai, kurių laikydamiesi jie atlieka tam tikras veiklas. Aktyviai klausydamiesi mokiniai geba suprasti informaciją ir į ją reaguoti. Interaktyviai ir reaktyviai klausantis pabrėžiamas informacijos suvokimas. *Diferencijuojamasis klausymas* nukreiptas ne į viso teksto turinio prasmės suvokimą, o į išsamesnę kalbos vienetų, turinio elementų analizę. Pavyzdžiui, klausytojas gauna užduotį klausyti, kaip kalbėtojas taria garsus ar pan. *Vertinamojo klausymosi* esmė – malonumo potyris. Taip klausomasi įdomaus pasakojimo ar eilėraščio melodingumo, ritmo. Visų šių klausymosi situacijų (būdų) pamatas – sąmoningas, aktyvus, t. y. efektyvus klausymas, apimantis girdėjimą, reagavimą, supratimą, atsiminimą, interpretavimą ir įvertinimą⁴.

Ugdant aktyvaus klausymosi gebėjimus, mokant išgirsti, suprasti, įsiminti, interpretuoti, vertinti, reaguoti suteikiant atitinkamą atsaką kalbėtojų gestais, emocijomis, judesiais, mandagiomis

² Nauckūnaitė, Z. (2001). *Iškalbos menas*. Kaunas: Šviesa.

³ Pollard, A. (2006). *Refleksyvusis mokymas. Veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika*. Vilnius: Garnelis.

⁴ Lekavičienė, R., Vasiliauskaitė, Z., Antinienė, D. ir Almonaitienė, J. (2007). *Bendravimo psichologija šiuolaikiškai*. Vilnius: Alma littera.

replikomis ar kitais būdais, žaidybinėmis veiklomis ir užduotimis su mokiniais išsiaiškinama klausymo vertė (pvz., *mokėti klausyti labai svarbu ir naudinga, nes tik išgirdęs ir supratęs tai, kas sakoma, gali ne tik sužinoti, bet ir padėti, patarti, vienaip ar kitaip pasielgti; be klausymo bendravimas neturi prasmės*) ir prasto klausymosi priežastys (pvz., *triukšmas, išsiblaškymas* ir kt.), aptiriamos aktyvaus klausymosi taisyklės (pvz., *tylėk, kai kitas kalba, nepertrauk* (daugiau žr. 1), nusprendžiama, kurios jų konkrečioje klasėje svarbiausios.

Organizuojant klausymo veiklą paisoma užduočių sekos: 1) sudominant, lengvinant turinio supratimą, skiriamos *prieštekstinės užduotys*; 2) atsižvelgiant į ugdomus suvokimo gebėjimus, mokant suprasti teksto esmę ir detales, pateikiamos *tekstinės užduotys*, kurių atliktys komentuojamos, aptiriamos; 3) įsitikinus, kad klausomą tekstą mokiniai gerai suprato, skiriamos *potekstinės užduotys*, kurių paskirtis – naujus dalykus sieti su patirtimi⁵, interpretuoti, plėtoti klausyto teksto idėjas naujame kontekste, kurti.

Atsižvelgiant į šiuolaikinės mokinių kartos polinkį į vaizdinę informaciją, klausymo gebėjimams ugdyti pasitelktini audiovizualiniai tekstai, įvertinant klasės mokinių pasirengimą ir kalbos mokėjimo lygmenį, vaizdinė medžiaga pateiktina kaip paspirtis, pasirenkamas ir koreguojamas skaitomo, sakomo teksto tempas, teksto klausoma ne vieną kartą.

Ugdomi gebėjimai

A1. Aktyviai klausosi sakomojo ir audiovizualinio teksto.

Klausomo ar audiovizualinio teksto turinio, kalbėjimo kultūros, raiškos elementų komentavimas.

Aktyvus klausymasis.

Užduočių pavyzdžiai

Prieštekstinės klausymo užduotys mokiniams padeda nuspėti temą, susieti įgytą patirtį bei žinias, prisiminti žinomus, su tema susijusius žodžius, numatyti skaitymo tikslą, lūkesčius bei rezultatus ir nusiteikti klausyti. Šiomis užduotimis siekiama sudominti, suaktyvinti mokinius, palengvinti teksto supratimą – išsiaiškinti tuos dalykus, kurie gali labai trukdyti suprasti tekstą (sociokultūros, sociolingvistikos, kalbos ir pan.).

Sakmė

Rengiantis klausyti sakmę, siekiama išsiaiškinti, kas yra sakmė, kokių yra sakmių, kas joms būdinga, ir nusiteikti klausyti.

Mokiniai jau skaitę sakmių, žino, kad sakmė – tai pasakojamosios tautosakos žanras, trumpas pasakojimas, aiškinantis pasaulio, gamtos reiškinių, objektų kilmę, vaizduojantis žmogaus santykius su mitinio pasaulio būtybėmis. Rengiantis klausyti etiologinės sakmės, prisimenama, kad sakmių yra trejopų (pagal L. Sauką, B. Kerbelytę, L. Būgienę) – tai pasaulio kūrimo, mitinės ir istorinės sakmės (padavimai). Aptariama, kad pasaulio kūrimo sakmėse pasakojama apie pasaulio ir gamtos reiškinių, objektų ypatybių kilmę, mitinėse – apie antgamtinių būtybių ir žmogaus susidūrimus, istorinėse (padavimuose) – apie

⁵ Pribušauskaitė, J. (2010). Klausymo ir skaitymo gebėjimų ugdymas: užduotys. Gimtasis žodis. Nr. 8, 2–10. Prieiga internete:

http://www.mig.uki.vu.lt/file/Klausymo_ir_skaitymo_gebejimu_ugdymas__Uzduotys.pdf

konkrečių gamtos ar istorinių objektų atsiradimą. Atkreipiamas dėmesys, kad pasaulio kūrimo sakmių kompoziciją sudaro trys dalys: 1) pradinė būseną, 2) įvykis ir 3) pasekmė⁶.

Atsakoma į klausimus:

- Kas yra sakmė?
- Kokių yra sakmių?
- Kas būdinga pasaulio kūrimo, mitinėms ir istorinėms sakmėms?
- Kodėl žmonės kūrė sakmes?
- Kadaise sakmėmis tikėta taip, kaip dabar neabejojama mokslu. Kodėl?
- Kokia yra pasaulio kūrimo sakmių kompozicija?

Mokiniai turėtų gebėti patys suformuluoti sakmės apibrėžimą, tačiau, diferencijuojant veiklą, galima pateikti užuominų, padėsiančių apibrėžti sakmes, pvz.:

- Kas yra sakmė? Pažymėk 2–3 tinkamus atsakymus ir savais žodžiais pratęsk sakmės apibrėžimą:
 - *Trumpas pasakojimas, aiškinantis, kaip kas nors atsirado.*
 - *Trumpas komiškas kūrinys, turintis staigią pabaigą.*
 - *Pramanyta gamtos istorija, aiškinanti pirmąją kilmės paslaptis.*
 - *Fantastinis pasakojimas apie Lietuvos ežerus, upes ir kt.*
 - *Neįtikinama istorija, turinti laimingą pabaigą.*

Sakmė – tai ...

Siekiant padėti mokiniams nuspėti konkrečios sakmės turinį, atliekama numatymo užduoties: pvz., pateikiama teksto žodžių (pvz., *DANGUS, ŽEMĖ, RATAI, MERGAITĖ*), padėsiančių nusakyti, apie ką bus klausomas tekstas; rodomi Didžiųjų ir Mažųjų Grįžulo Ratų vaizdai ar kt. Atsižvelgiant į mokinių kalbos mokėjimo lygmenį, galima būtų susipažinti su animacine sakmės interpretacija (žr.: <https://www.youtube.com/watch?v=S2gShcwSM0>). Aptarus prognozuojamą turinį, mokiniams galima pasiūlyti sugalvoti klausysimos sakmės pavadinimą. Prie šių spėjimų grįžtama išklausius sakmę.

Tekstinės klausymo užduotys orientuoja mokinius į teksto turinio visumą ir detales, raiškos elementus. Meninio teksto klausymas susijęs ne tik su perteikiamo turinio supratimu – jis padeda užmegzti emocinį santykį su tekstu, pajusti teksto nuotaiką, ugdo empatiją, t. y. moko stebėti, suprasti savo bei teksto veikėjo jausmus ir būsenas, per raišką užčiuopti prasmę.

Klausant sakmės, siekiama suprasti sakmės temą ir pagrindinę mintį, stebėti kompoziciją (priežastinius ryšius) ir veiksmų seką, apibūdinti veikėją ir įvertinti jos elgesį.

Mokiniams išdalijami lapai su užduotimis ir kviečiama su jomis susipažinti. Taikomas formuojamasis vertinimas. Susitariama dėl vertinimo kriterijų: Atsižvelgiant į klasės pasirengimą ir kalbos mokėjimo lygmenį, siūloma klausant užsirašyti nežinomus žodžius, skiriamaisiais ženklais (?, !, V) pasižymėti neaiškius klausimus, siekiant atkreipti dėmesį į raišką, mokiniai skatinami užsirašyti neįprastai, gražiai skambančius žodžius. Mokytojas vidutiniu tempu skaito sakmę. Rekomenduojama skaityti du kartus.

Klausomas tekstas

Grįžulo Ratai

⁶ Daugiau žr.: <http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/paieska/?key=sakm%C4%97;>
<https://www.vle.lt/straipsnis/lietuviu-sakmes/>; Sauka, L. (1998). Lietuvių tautosaka. Kaunas: Šviesa.

Seniai, labai seniai žemėj buvo labai didelė sausra – išdžiūvo visas vanduo. Žmonės nebeturėjo ko atsigerti. Vieną naktį iš namų išėjo mergikė su samčiu vandens savo sergančiai motinai parnešti. Ėjo ėjo, nuvargo ir atsigulusi užmigo. Atsibudusi mato – samčiukas pilnas vandens. Ji tą vandenį norėjo nešti motinai – tekina lėkė namo ir užkliuvo už šuniuko. Šuniukas gailiai sucypė, ir mergikei pagailo jo – pagirdė vandeniu. O kai mergikė paėmė samčiuką, tas iš medinio pavirto į sidabrinį. Mergikė parnešė vandens ir padavė motinai, o motina sako:

– Aš jau greit mirsiu, gerk tu pati.

Tuo tarpu į trobą įėjo pakeleivis žmogus ir paprašė atsigerti. Mergikė davė jam atsigerti, pati negėrusi. Samtelyje rados septyni deimantai, iš jų pasipylė skaidrus vanduo. Tie deimantai pakilo į viršų, į dangų, ir pavirto žvaigždynu.

Dabar tą žvaigždyną vadina Samteliu, arba Grįžulo Ratais.

Šaltinis: <http://www.saltiniai.info>

Klausymo užduotis

✓ Žodžiai:

1. Apie ką ši sakmė? / Kokia yra šios sakmės tema?

2. Kur vyksta sakmės veiksmas?

Veiksmo vieta (kur?):

3. Kada vyksta sakmės laikas?

Veiksmo laikas (kada?):

4. Kokia pradinė sakmės situacija?

5. Kokie įvykiai sudaro sakmę? Pratęskite įvykių seką (jei reikia, pasitelkite žodžius *tada, paskui, netrukus, po to, tuomet, galiausiai, dabar*).

Mergaitė išėjo parnešti vandens, ...

6. Kuris įvykis sakmėje yra svarbiausias? Kaip manote, kodėl?

7. Kas atsitinka to įvykio pasekmėje?

8. Išvardykite sakmės veikėjus. Kuris (-ie) jų pagrindinis (-iai)? Kodėl?

Veikėjai: ...

Pagrindinis (-iai) veikėjas (-as) – ... , nes

9. 2–3 žodžiais apibūdinkite mergaitę. Kodėl taip manote?

10. Kaip Jūs vertinate mergaitės elgesį su aplinkiniais? Kodėl?

11. Kokia pagrindinė šios sakinio mintis?

12. Ši sakmė ne tik kalba apie Grįžulo Ratų kilmę, bet ir vertina, ar dorai elgiasi žmogus. Pasirinkite (V) patarlę, kuri tiksliausiai apibūdina mergaitės poelgį*.

- Kokia galva, tokia kalba.
- Miegas už medų saldesnis.
- Tyla – gera byla.
- Dorą pažinsi iš darbų, kvailą iš kalbų.
- Geri darbai – sunku, blogi – lengva.

Perskaicius sakmę, mokiniams skiriama laiko papildyti ir užbaigti atsakymus. Atliktis aptariama, padedant sakmės turinį ir prasmę suprasti ir tiems, kurių kalbos mokėjimo lygmuo yra slenkstinis ar patenkinamas. Aptartis padeda atsakymus pasipildyti ir neįstengusiems jos užbaigti. Atkreipiamas dėmesys, kad Grįžulo Ratų žvaigždynas dar vadinamas *Grigo Ratais*, *Samčiu*, *Samteliu*, pasitelkus žodyną (pvz., <http://www.lkz.lt>) išsiaiškinama žodžio *grįžulas* reikšmė.

*Slenkstinio ir patenkinamo lygmens užduotis

A1. Aktyviai klausosi sakomojo ir audiovizualinio teksto.	A1.1. Komentuodami klausomo ar audiovizualinio teksto turinį, kalbėjimo kultūrą ir raiškos elementus, praleidžia daug svarbių minčių ir detalių.	A1.2. Komentuodami klausomo ar audiovizualinio teksto turinį, kalbėjimo kultūrą ir raiškos elementus, praleidžia nemažai svarbių minčių ir detalių.	A1.3. Komentuodami klausomo ar audiovizualinio teksto turinį, kalbėjimo kultūrą ir raiškos elementus, beveik nepraleidžia svarbių minčių ir detalių.	A1.4. Komentuodami klausomo ar audiovizualinio teksto turinį, kalbėjimo kultūrą ir raiškos elementus, pastebi visas svarbias mintis ir detales.
---	--	---	--	---

Potekstine klausomo teksto užduotimi mokiniai turi galimybę sieti išmokus, aktualizuotus dalykus su savo patirtimi.

Išklausius sakmę, mokiniai skatinami sukurti savo pasaulio kūrimo sakmę.

Pabandykite sukurti pasaulio kūrimo sakmę apie kokio nors gamtos reiškinių kilmę (pvz., „Kodėl vaivorykštė marga?“, „Kodėl lietus lyja?“ ar kt.).

Remkitės šia struktūra: 1) pradinė situacija, 2) įvykis, 3) pasekmė.

Užduotis vertinama pagal rašymo ir teksto kūrimo pasiekimų kriterijus, taikomas apibendrinamasis vertinimas.

Kūrybinio darbo vertinimas. 6 klasė

Sakmės kūrimas

Parengė N. Januševičienė

C1. Kuria įvairius sakytinius ir rašytinius tekstus, atsižvelgdami į rašymo tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją.

Slenkstinio lygio kūrybinio darbo (sakmės) pavyzdys.

Liūto karčią

Seniai, seniai prieš miliona metų dievas kai kūrė gyvūnus, sukūrė liūtą. Dievas norėjo padaryti miela, gera kačiuką, bet išėjo didelis, pavojingas katinas. Jis turėjo didelius dantus ir nagus. Dievas nežinojo ką daryti, juk toks gyvūnas negali būti naminis ir valgyti žolę. Tada dievui atėjo į galvą padaryti iš jo karalių: reikėjo tik karūnos. Todėl liūtai turi didelį karčią.

Patenkinamo lygio kūrybinio darbo (sakmės) pavyzdys.

Kodėl kaktusas auga dykumoje?

Tai buvo labai labai senai. Taip senai, kad Dievas sukūrė augalus. Visokių buvo augalų, o vienas buvo visas žalias, bet ne su lapais, o su storais spygliais. Jis buvo kitoks, todėl niekas su juo ne norėjo draugauti. Jo vardas buvo kaktusas. Jam buvo labai liūdną ir vienišą. Karta kaktusas paklausė Dievo kodėl jis toks. Dievas jam atsakė, jis yra toks, kad galėtų apsiginti. Bet kaktusas nesuprato kodėl jam reikia apsiginti. Kaktusas nutarė susirasti draugų ir išėjo jų ieškoti. Ilgai kaktusas ėjo, kol priėjo smėliu padengta žemė. Jis labai apsidžiaugė, nes jam čia patiko. Kaktusas dykumoje susirado draugų ir nuo to laiko kaktusas gyvena dykumoje.

Pagrindinio lygio kūrybinio darbo (sakmės) pavyzdys.

Kaip žemėje atsirado upės ir ežerai

Vieną dieną Dievas keliavo per žemę, kurioje dar nebuvo upių ir ežerų. Ėjo Dievas per sausą žemę, jautė troškulį, bet niekur nematė vandens. Apsidairė Dievas aplink, bet visur buvo smėlis, o virš galvos žydras dangus. Dievas krepšyje turėjo puodelį ir žirkles, todėl juos ištraukė, pasistiebė ant pirštų galiukų ir atkirpo didelį gabalą debesies. Sukišo tą debesį į puodelį ir debesis pavirto vandeniu. Atsigėrė Dievas, o vandenį, kuris liko puodelyje, išlaistė po sausą žemę ir joje pradėjo tekėti vanduo. Taip atsirado žemėje upės, o kur vandens daugiau kluvo atsirado ežerai.

Aukštesniojo lygio kūrybinio darbo (sakmės) pavyzdys.

Kaip atsirado žemėje žmonės

Labai , labai, labai seniai Dievas sukūrė žemę, augalus, gyvūnus ir paukščius. Vaikščiojo Dievas po savo sukurtą nuostabią žemę ir džiaugėsi , kaip visur gražu. Ėjo Dievas per aukštus kalnus, žalius miškus, pilnas gėlių pievas, plačius laukus , smėlėtas, karštas dykumas, kurias skalavo didžiulės jūros ir gilūs vandenynai. Visur buvo daugybė paukščių ir nepaprastų gyvūnų. Patiko Dievui žemė, bet trūko joje tik žmogaus- žemės šeimininko. Dievas norėjo sukurti žmogų, kuris bus panašus į jį ir gyvens visoje žemėje. Taigi ten, kur ėjo Dievas ir atsirado žmonės. Ten, kur žengė Dievas dešine koja, atsirado vyrai, o kur žengė kaire koja atsirado moterys.

Samprotavimo vertinimas. 7 klasė

Samprotavimo rašinys

Parengė Z. Bartkevičienė

C1. Kuria įvairius sakytinius ir rašytinius tekstus, atsižvelgdami į rašymo tikslą, adresatą ir komunikavimo situaciją.

Užduotis: Remdamiesi skaityta Kazio Binkio pjese „Atžalynas“ ir kitais literatūros bei kultūros pavyzdžiais, parašykite samprotavimo rašinį „Kas yra didvyriškumas?“

Užduotis pateikiama perskaičius ir išnagrinėjus K. Binkio „Atžalyną“, susipažinus su samprotavimo tekstų ypatybėmis, išbandžius rašyti elementarios struktūros (*teiginys, įrodymas, dalinė išvada*) pastraipas, pasirengus ir aptarus rašinio planą bei numčius vertinimo kriterijus:

- parašyti 3–4 pastraipų rašinį;
- remtis elementaria pastraipos struktūra (teiginys, įrodymas, dalinė išvada);
- samprotavimą grįsti 2 pavyzdžiais (K. Binkio „Atžalynu“ ir pasirinktu kultūros pavyzdžiu);
- paisyti taisyklingumo.

Taikomas apibendrinamasis vertinimas.

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
C1.3.1. Sunkiai sekasi rašyti pasakojamuosius, aiškinamuosius ir samprotaujamuosius tekstus, rašinius, paremtus literatūros kūrinių. Kalbinė raiška skurdi.	C1.3.2. Iš dalies geba rašyti pasakojamuosius, aiškinamuosius ir samprotaujamuosius tekstus, tačiau tekstams trūksta nuoseklumo, aiškumo, įvairesnės kalbinės raiškos. Iš dalies geba rašyti rašinius, paremtus literatūros kūrinių, bet trūksta nuoseklumo, tinkamo argumentavimo, įvairesnės kalbinės raiškos.	C1.3.3. Pakankamai gerai, nuosekliai, aiškiai, sklandžia kalba, tinkamai argumentuodami rašo pasakojamuosius, informacinius, aiškinamuosius ir samprotaujamuosius tekstus; rašinius, paremtus literatūros kūrinių.	C1.3.4. Geba rašyti sklandžia, aiškia kalba pasakojamuosius, informacinius, aiškinamuosius ir samprotaujamuosius tekstus, mintis formuluoja savitai, rašydami rašinius, originaliai pasiremia literatūros kūrinių.

Pasiekimų lygiai

Mokinių rašinių dėstymo pavyzdžiai (kalba netaisyta):

Slenkstinis (I)

Patenkinamas (II)

Didviriškumas yra kai tu padedi kažkam ar padarai gera darbą. Kaip ir Petras Kėraitis, jis elgiasi didviriškai. Jis padeda savo draugui, sako, kad paėmė šimta litų, bet ju neimė. Jie buvo auklėtojo palte. Ir žiogas juos pamatė, nes kai aulėtojas atnešė palta pas siūvėją, tai ir rado pinigine su šimtu litu. O galvojo, kad ta pinigine pavogė kažkoks mokinis. Ir rašitojas Kazis Binkis labai žavejosi jaunimu nes kaip skaitem letuvių pamokoj kaip sakė rašitojo sunus, kad tevas milejo jaunima ir sake, kad gražus atžalinas auga. Ir dar kiti gali buti didviriai. Pavizdžiui Vitautas didisis. Jis irgi buvo didviriškas, nes ir Žalgirio muši laimejo, kovojo prieš križiočius. Ir Jogaila jam padejo. Jie galejo žuti, bet laimejo. Didviriškumas yra geras, drusus poelgis.

Komentaras

Tema supраста iš dalies, išskirtas aspektas (didviriškumas – tai geras, drusus poelgis) padeda ją iš dalies atskleisti; yra samprotavimo užuomazgų, bandoma paaiškinti, kas yra didviriškumas; paviršutiniškai remiamasi nagrinėtu literatūros ir pasirinktu istoriniu pavyzdžiu; laikomasi elementarios pastraipos struktūros. Stinga aiškumo, rišlumo, sakiniai neįvairios struktūros; daroma stiliaus (logikos) klaidų, gausu kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų.

Pagrindinis (III)

Mano akimis, didviriškumas – tai tiesiog žmogiškumas. Jį atspindi žmonės, kuriems negaila savo jėgų, net gyvybės paaukoti dėl kitų. Dalyvavę 1991 m. Sausio 13 d. įvykiuose žmonės yra didviriai, nes jie nebijojo pakovoti dėl savo tėvynės su stipresniu priešu. Jie drąsiai kovojo ir paaukavo savo gyvybes dėl geresnės mūsų visų ateities. Ir šiandien aš galiu rašyti lietuviškai tik todėl, kad šie ir anksčiau gyvenę

Didviriškumas – tai kilnus poelgis. Mano nuomone, didviriškai pasielgti gali tik labai drąsus, pasitikintis ir atkaklus žmogus. Vieni iš Lietuvos didvyrių yra Darius ir Girėnas. Jie padarė didvirišką veiksmą, kai lėktuvu „Lituanica“ perskrido per Atlanto vandenyną. Deja, neaiškiomis situacijomis jų lėktuvas dūžta. Iki galutinio tikslo belikus mažiau kaip dešimtadaliui kelio. Šis didviriškas poelgis buvo kilnus, užtai jie buvo pavaizduoti ant dešimt litų banknoto, ženklų serijoje ir filmuose. Kilniai pasielgė ir Petras Keraitis Kazio Binkio pjesėje „Atžalynas“. Jo auklėtoji Tijūnai pasigedus šimto litų visi apkaltina Petro neturtingą draugą Jasių. Netikėtai Petras prisipažįsta paėmęs pinigų. Už tai jį išvaro iš namų ir jis gyvena su siuvėju Žiogu. Tačiau vėliau išaiškėja, kad Petras buvo nekaltas, o šimtą litų buvo auklėtojo palte. Petras prisiėmė kaltinimus ir išgelbėjo draugą, o tai buvo kilnus poelgis. Manau, kad Petras yra tikras didvyris.

Komentaras

Tema supраста iš dalies, išskirtas aspektas (didviriškumas – tai kilnus poelgis) padeda ją iš dalies atskleisti; yra samprotavimo elementų, remiantis vienu aspektu, paaiškinama, kas yra didviriškumas; tinkamai pasirinkti pavyzdžiai: pakankamai pagrįstai remiamasi nagrinėtu literatūros kūriniu, tinkamas istorinis pavyzdys grindžiamas paviršutiniškai; remiamasi elementaria pastraipos struktūra, bet stinga dalinės išvados; kalba aiški, rišli; sakinių struktūra įvairi; pasitaiko viena kita stiliaus, kalbos, rašybos klaida.

Aukštesnysis (IV)

Visų pirma, didviriškumas – tai nesavanaudiškumas, didingas žygdarbis, kai žmogus aukojasi dėl kitų žmonių gerovės. Tokiu didviriškumu pasižymėjo Motina Teresė. Ji visą savo gyvenimą skyrė vargšams: slaugė ligonius, šelpė skurdžiai gyvenusius žmones, rūpinosi benamiais vaikais. Visos jos mintys ir visi darbai buvo skirti kitiems. Aš manau, kad tokiam didviriškumui ją pastūmėjo meilė Dievui ir

žmonės kovojo už Lietuvą. Didvyriai yra nepasiduodantys, užsispyrę ir rūpestingi žmonės. Kazio Binkio „Atžalyne“ didvyriškumas atsiskleidžia veikėjo Petro poelgiais. Jis gina savo draugo Jasiaus ir visos klasės garbę, kai paaiškėja, kad dingę Tijųno pinigai. Kodėl Petras taip pasielgia? Todėl, kad jis neiškelia savęs aukščiau kitų, nes jam rūpi draugystė, jam svarbios jo tėvelio vertybės. Man atrodo, kad Petras elgiasi taip, kaip kad norėtų, kad su juo elgtųsi kiti. Kai tiesa išaiškėja, visi džiaugiasi Petru, net Keraitienė ir kiti jį vadina herojumi. Bet vaikinai nesijaučia didvyriu, nes yra kuklus ir paprastas, jam atrodo, kad taip turi elgtis kiekvienas žmogus. Todėl manau, kad didvyriškumas – tai nesavanaudiškumas, žmogiškumas, kai darai gerus darbus ir aukojies dėl kitų.

Komentaras

Tema suprata, du aspektai pasirinkti tinkamai (didvyriškumas – tai žmogiškumas ir nesavanaudiškumas), tačiau ne visur pavyksta išvengti paviršutiniškumo; samprotaujama; pakankamai pagrįstai remiamasi nagrinėtu literatūros kūrinio ir istoriniu įvykiu; mintys plėtojamos pakankamai nuosekliai; laikomasi elementarios pastraipos struktūros; kalba aiški, rišli; žodžiai parenkami ganėtinai tiksliai; sakinių struktūra įvairi; pasitaiko viena kita stiliaus, kalbos, rašybos klaida.

žmonėms. Antra, didvyriškumas yra ir pagalba draugui, kai dėl jo aukojamas geras vardas ir patogus gyvenimas. Tokį pavyzdį vaizduoja XX a. pirmosios pusės rašytojas Kazys Binkis savo pjesėje „Atžalynas“. Šią pjesę jis parašė atskleisdamas susižavėjimą jaunimu, tautos atžalynu. Pagrindinis veikėjas Petras Keraitis draugui Jasiui primestą kaltinimą dėl dingusių auklėtojo Tijųno pinigų prisiėmė sau. Petras taip pasielgė todėl, kad jo draugas galėtų siekti savo svajonės ir tapti lėktuvų konstruktoriumi. Nors dėl tokio poelgio Petras neteko artimų žmonių palaikymo ir turėjo glaustis pas siuvėją Žiogą, jis sulaukė klasės draugų paramos ir Tijųno užuojautos. Rašytojas parodo, kad visada yra žmonių, kuriems svarbios dvasinės vertybės, toks ir turi būti tautos atžalynas. Toks jaunuolio poelgis, mano nuomone, yra tikrai didvyriškas, nes jis prisiėmė kaltę, o tam reikia labai daug drąsos. Norėčiau tikėti, kad taip pasielgtų ir mano draugai. Tad didvyriškumas yra ir nesavanaudiškumas, ir kasdienis poelgis, geras darbas, pagalba kitam. Didvyriškai gali elgtis kiekvienas.

Komentaras

Tema puikiai suprata, tinkamai pasirinkti du aspektai (didvyriškumas – tai nesavanaudiškumas, didingi žygdarbiai ir pagalba draugui); samprotaujama; pagrįstai remiamasi nagrinėtu literatūros kūrinio ir kultūros pavyzdžiu; mintys plėtojamos nuosekliai; laikomasi elementarios pastraipos struktūros; kalba aiški, rišli; žodžiai parenkami tiksliai; sakinių struktūra įvairi; nors pasitaiko viena kita stiliaus, kalbos, rašybos klaida, mintis formuojama siekiant savitumo.

Kalbėjimo, klausymo ir sąveikos vertinimas. 8 klasė

Interviu parengimas ir vertinimas

Parengė Z. Bartkevičienė

A2. Dalyvauja įvairiose komunikavimo situacijose, atsižvelgdami į situaciją, tikslą, adresatą.

Užduotis. „Atmintis gyva, nes liudija“: parenkite interviu „Ką Jums reiškia Sausio 13-oji?“ su Laisvės gynėjų dienos liudininkais, amžininkais.

Užduotis pateikiama su mokiniais išsiaiškinus, kas yra interviu (pvz., *interviu – tai viešas, iš anksto parengtas pokalbis su kitu asmeniu siekiant gauti informaciją*¹), paskaičius ir išklausius interviu pavyzdžių², peržiūrėjus reportažą apie Sausio 13-ąją³. Prieš rengiant interviu aptartini interviu organizavimo principai – žingsniai, kuriais pravartu remtis *prieš, per ir po* interviu. Atsižvelgiant į mokinių kalbos mokėjimo lygmenį, pateiktina užduočių, susijusių su klausimų formulavimu, uždariaisiais ir atviraiais klausimais⁴.

3 interviu žingsniai arba nurodymai:

1 žingsnis:

1. Apgalvok temą, išsikelk tikslą.
2. Nuspręsk, ką kalbinsi.
3. Susitark su pašnekovu.
4. Paruošk klausimus.
5. Nuspręsk, kaip juos rašysi.

2 žingsnis

1. Pasisveikink su pašnekovu.
2. Pakartok interviu temą ir tikslą.
3. Aiškiai klausk.
4. Dėmesingai klausykitės.
5. Padėkok už interviu.

3 žingsnis

1. Peržvelk užrašus ar išklausyk įrašą.
2. Tvarkyk informaciją.
3. Atidžiai sek minties eigą.
4. Apibendrink informaciją.
5. Pateik interviu skaitytojams, klausytojams.

Parengta pagal Z. Nauckūnaitę⁵

¹ Daugiau žr.: Ruseckienė, L. (2001). *Literatūros pedagogikos studijos*. Vilnius: Gimtasis žodis (p. 199–202); <http://lietuviu7-8.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/interviu/>; <https://www.vle.lt/straipsnis/interviu/>; <http://lkiis.lki.lt/dabartinis-ar-pan>.

² Rašytinių ir vaizdinių interviu pavyzdžiai: <http://jeruzalestinklarastis.blogspot.com/2012/01/interviu-su-dailes-mokytoja-aneta.html>; <http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu-kurimo-laboratorija-interviu/>; <https://www.youtube.com/watch?v=4ck7NEyQfIA>; <https://www.lrt.lt/naujienos/veidai/14/1317365/gimtadienimininti-egle-bucelyte-dabar-su-visais-sausio-13-osios-dalyviais-dirbtu-psichologu-komandos-ar-kt>.

³ Pavyzdžiui: kalba žurnalistė E. Bučelytė: <https://www.youtube.com/watch?v=IXwB4vCkBe8> ar kt.

⁴ Žr.: Nauckūnaitė, Z. (2001). *Iškalbos mokymas: vadovėlis*. Kaunas: Šviesa (p. 59); Bartkevičienė, Z., Dailidienė, V. ir Venckuvienė, N. (2015). *Patarimai mokytojui: metodinė priemonė*. Vilnius: Ugdymo plėtotės centras (p.51, 68). Prieiga internete: [file:///C:/Users/User/Downloads/Patarimai%20mokytojui%203-4%20klas%C4%97%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Patarimai%20mokytojui%203-4%20klas%C4%97%20(2).pdf)

⁵ Žr.: Nauckūnaitė, Z. (2001). *Iškalbos mokymas: vadovėlis*. Kaunas: Šviesa (p. 57–62).

Pasiekimų lygiai

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
A2.1.1. Bendravimo įgūdžiai silpni, paviršutiniški. Bando inicijuoti ir plėtoti pokalbį, išreikšti ir pagrįsti požiūrį, pritarti ar prieštarauti, bet pritrūksta argumentų ir dažnai pasirenka netinkamą kalbinę raišką.	A2.1.2. Bendravimo įgūdžiai vidutiniški. Stengiasi inicijuoti ir plėtoti pokalbį, išreikšti ir pagrįsti požiūrį, pritarti ar prieštarauti, bet pritrūksta argumentų ir dažnai pasirenka netinkamą kalbinę raišką.	A2.1.3. Bendravimo įgūdžiai geri. Geba inicijuoti ir plėtoti pokalbį, išreikšti ir pagrįsti požiūrį, pritarti ar prieštarauti pateikdami įvairių argumentų. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką, moka kurti teigiamus tarpusavio santykius.	A2.1.4. Bendravimo įgūdžiai puikūs. Geba inicijuoti ir plėtoti pokalbį, išreikšti ir pagrįsti požiūrį, pritarti ar prieštarauti pateikdami svarių argumentų. Pasirenka tinkamą kalbinę raišką, moka kurti teigiamus tarpusavio santykius.

Mokinių interviu pavyzdžiai (raiška netaisyta):

Aukštesnysis (IV)

Aš parengiau interviu su savo mama, kuriai 1991 m. buvo 17 metų:

Ar atsimenate Sausio 13-osios įvykius?

Taip, tie įvykiai tapo reikšmingiausi mano gyvenimo įvykiai. Būtent tuomet pasijutau istorijos dalyve.

Kaip supratau, aktyviai juose dalyvavote?

Taip, dalyvavau.

Kai aš galvoju apie Sausio 13-ąją, mane apima baimė. Kokius jausmus Jūs išgyvenote tą naktį?

Buvo smalsu, įdomu ir šalta.

Nežinau, ar išdrįščiau dalyvauti tokiaime įvykyje. Kodėl Jūs nusprendėte ne tik stebėti, bet ir dalyvauti?

Visi buvome užauginti laisvos Lietuvos vizijos ir troškimo tapti nepriklausomi. Kadangi buvome jauni, mus vedė smalsumas ir noras patirti nuotykių.

Kai kalbame apie tą dieną, daugiausia girdžiu minint Vilniaus televizijos bokštą. Kurioje vietoje Jūs buvote Sausio 13-osios naktį?

Prie Seimo ir LRT pastato. Matėme daug žmonių, pastatytas barikadas. Mes supratome, kad visas veiksmas vyks prie Parlamento.

Koks Jūsų požiūris į tos nakties įvykius šiandien, kai praėjo 30 metų?

Manau, strategiškai mūsų tuometinė valdžia pasielgė gerai, kad nenaudojo ginkluoto pasipriešinimo prieš Sovietų Sąjungos agresiją. Jei į Rusijos veiksmus būtume atsakę ginklu, būtume suteikę sovietinei kariuomenei pralieti daugiau nekaltų žmonių kraujo, būtų daug daugiau aukų. Nors iš tikrųjų tą naktį kiekvienas iš mūsų buvo pasiryžęs žūti.

Ką Jums reiškia Laisvės gynėjų diena?

Ši diena man yra svarbiausias išgyventas istorinis įvykis. Nors Vasario 16-oji ir Kovo 11-oji yra labai svarbios, žymi atkurtą nepriklausomybę, aš manau, kad būtent Sausio 13-oji apėmė mūsų tautos ir valstybės gyvenimą, laisvę. Tad Laisvės gynėjų diena man reiškia taikių gyventojų apgintą laisvę.

Ačiū už pokalbį.

Komentaras

Suformuluoti 7 tinkami klausimai. Atskleidžiama pašnekovo patirtis ir aptariamo įvykio reikšmė. Mandagiai bendraujama, kuriama teigiama tarpusavio sąveika. Pasirenkama tinkama kalbinė raiška. Pokalbis plėtojamas atsižvelgiant į pašnekovo atsakymus, atsiskleidžia puikūs bendravimo įgūdžiai.

Pagrindinis (III)

Interviu su senele, kuriai 1991 m. buvo 38 metai:

Laba diena. Rytoj minėsime Laisvės gynėjų dieną. Norėčiau paprašyti Jūsų atsakyti, ką Jums reiškia Sausio 13-oji.

Ką Jūs matėte tą dieną? Kur tuo metu buvote?

Tą dieną kaip tik važiavau į Vilnių aplankyti ligoninėje gulintį giminaičio. Mačiau tankus, policijos postus, ligoninėje mačiau sužeistiesiems paruoštas lovas. Kai buvau namuose, net negalvojau, kad kažkas iš tikrųjų įvyks, kol nenuvažiavau į Vilnių.

Ar matėt žuvusius?

Ne, žuvusių nemačiau. Iš ligoninės grįžau namo, pas šeimą.

Koks įsimintiniausias tos dienos įvykis? Ar buvo labai baisu? Kaip jautėtės?

Įsimintiniausias ir labiausiai mane išgąsdinęs įvykis – žiūrint televizorių nutrūkęs ryšys. Keitėsi ir pranešėjai. Buvo labai baisu, nes galvojau, kad vyks karas. Negalėjau patikėti, kad tai vyksta...

Ką Jums reiškia ši diena?

Man baisu pagalvoti apie tuos žmones, kurie žuvo. Kaip jautėsi ir dar dabar jaučiasi jų artimi žmonės. Turėtume

Ačiū už atsakymus.

Komentaras

Suformuluoti 5 tinkami klausimai. Atskleidžiama pašnekovo patirtis ir aptariamo įvykio reikšmė. Mandagiai bendraujama, kuriami teigiami tarpusavio santykiai. Pasirenkama tinkama kalbinė raiška. Atsiskleidžia geri bendravimo įgūdžiai.

Patenkinamas (II)

Interviu su senele, kuriai 1991 m. buvo 39 metai:

Močiute, noriu paklausti, kur Jūs buvot 1991 m. sausio 13-ą dieną?

Aš buvau namie. Tuo metu gyvenau Vilniuje.

Ar žinojot, kas vyksta?

Iš pradžių ne, bet vėliau per televizorių pradėjo viską pasakoti.

Ką pradėjot galvoti, kai sužinojot, kas vyksta?

Aš galvojau, kad vyksta karas.

Ar buvo baisu?

Taip, buvo labai baisu.

Ką labiausiai įsiminėte?

Visų žmonių drąsumą.

Ačiū už atsakymus.

Komentaras

Suformuluoti 5 klausimai, leidžiantys atskleisti pašnekovo patirtį. Mandagiai bendraujama, kuriamas teigiamas tarpusavio santykis. Stengiamasi plėtoti pokalbį, bet pristinga klausimų, padedančių atskleisti aptariamo istorinio įvykio reikšmę pašnekovui. Rekomenduojama atkreipti dėmesį į kalbinę raišką – veiksmažodžio formų vartojimą. Interviu atskleidžia vidutiniškus bendravimo įgūdžius.

Slenkstinis (I)

Interviu su mama, kuriai 1991 m. buvo 10 metų:

Mama, kiek tau tada buvo metų?

10.

Kur tu buvai tą dieną?

Su mama sėdėjau namie ir klausiausi radijos. Kažką kalbėjo apie tankus ir žuvusius. Tada dar nelabai supratau.

Kas tau buvo baisiausia?

Kaip mama pasakė apie mergaitę.

O dabar tau svarbi šita diena?

Taip.

Ačiū.

Komentaras

Suformuluoti 4 klausimai, leidžiantys ganėtinai paviršutiniškai atskleisti pašnekovo patirtį, bet trūksta klausimų, nukreiptų į istorinio įvykio reikšmę pašnekovui. Pakankamai mandagiai bendraujama, bandoma plėtoti pokalbį, bet pristinga bendravimo įgūdžių, todėl interviu stinga turiningumo. Rekomenduojama atkreipti dėmesį į kalbinę raišką, klausimų formuluotes.

Pastraipos turinio vertinimo pavyzdžiai. 9 klasė

Pastraipos turinio vertinimas

Parengė V. Lissauskienė

Užduotis. Pabaikite pasirinktą sakinį ir parašykite 150 žodžių pastraipą. Savo suformuluotą teiginį argumentuokite pasirinktos ištraukos analize ir menine raiška. Išvadą susiekite su kontekstu:

1 variantas

1. K. Donelaičio poemos žmogus gyvena gamtos ritmu, todėl...
2. K. Donelaičio poemoje „Metai“ darbas ir darbštumas išaukštinamas, nes...
3. K. Donelaičio poemoje „Metai“ būrų „viežlybumas“ pasireiškia...

2 variantas

1. K. Donelaitis poetizuoja darbštumą...
2. K. Donelaičio „Metų“ žmogus – tautinės bendruomenės dalis, todėl jis...
3. K. Donelaičio poemoje „Metai“ gamtos ir žmogaus paralelizmu išsakoma mintis, kad...

3 variantas

1. K. Donelaičio poemoje „Metai“ gamta moko žmogų išminties...
2. K. Donelaitis teigia, kad lietuviams nedera elgti nedorai, nes...
3. K. Donelaičio poemoje „Metai“ praeitis dažnai priešinama dabarčiai, kai...

Pastraipos vertinimas (skiriami 7 taškai)

Turinys:

4 – teiginys ir jo pagrindimas konkrečios ištraukos analize ir jos menine raiška;

3 – teiginys ir jo pagrindimas konkrečios ištraukos turinio analize;

2 – teiginys ir jo pagrindimas konkrečios ištraukos atpasakojimu;

1 – yra teiginio pagrindimo užuominių, dominuoja bendro pobūdžio aiškinimas.

Kontekstas:

1 – išvados sąsaja su kontekstu;

0 – nėra sąsajos su kontekstu.

Kalbos vartojimas:

2 – kalba vartojama tinkamai;

1 – yra viena kita klaida.

0 – daug klaidų.

Įvairių pasiekimų lygių pastraipų turinio vertinimo pavyzdžiai

Aukštesnysis pasiekimų lygis (4 taškai – turinio vertinimas)

K. Donelaičio poemoje „Metai“ darbas ir darbštumas išaukštinamas, nes jis suteikia žmogui fizinę sveikatą, gydo sielą, kelia savivertę. Tai aiškiai parodoma „Vasaros darbų“ ištraukoje, Pričkaus pasisveikinime ir kvietime pradėti darbus. Pričkus kalba linksmai, visai neliūdėdamas, kad reikės daug dirbti: „Sveiks ir tu, žmogau! sulaukęs vasarą mielą.“ Epitetai: „Linksmas, sveiks ir drūts“, veiksmažodžiai, apibūdinantys judesius: „šokinėdams“, „pasilinksmyk“, „kviesdams“, sukuria malonią, judrią atmosferą. Atrodo, kad darbas – tai šventė, o žmonės dirbdami jaučiasi laimingi. Donelaitis teigia, kad fizinė veikla leidžia negalvoti apie patiriamus sunkumus ir problemas, apie tai, kad ponai gyvena daug turtingiau ir patogiau. Veiklus ir gyvybingas gyvenimas naudingas žmogui, todėl raginama džiaugtis tuo, ką turi. Darbas suteikia ir fizinę sveikatą, dirbdamas žmogus tampa stipresnis. Ištraukoje valstietis apibūdinamas kaip „tas žmogus, kurs daug trūsinėjęs bei prisivargęs / Savo prastus valgius vis su pasimėgimu valgo“. Būrai turėjo sunkiai dirbti, valgydavo nors paprastą, bet „savo“ paprastą maistą. O ponai, kurie „tingėdami penis“, kurie turėjo geresnes sąlygas, aukštesnės kokybės ir didesnius kiekius maisto, mažiau darbų – dažniau sirgdavo, buvo silpnos fizinės sveikatos: „Čia viens, rėkaudams durnai, su podagra pjaujas; / O kits ten, kitaip dūsaudams, daktaro šaukia“. Toks palyginimas su ponais leidžia valstiečiui pasijusti bent šiek tiek daugiau vertam. Aišku, valstietis galėjo skųstis, pykti ant Dievo, kad būtent jam teko tokia našta. K. Donelaitis į tokią socialiai neteisingą situaciją kviečia žvelgti kitaip. Jis ragina matyti šviesiąsias puses, didžiutis savo darbu. „Metuose“ išryškinami valstiečio privalumai, net sugriaunamas pranašesnių ponų paveikslas. Parodoma, kad turtingieji irgi turi silpnybių, nejaučia saiko būrų užaugintą maistą valgydami, juos kamuoja ligos – tai kelią būrų savivertę. Baudžiava, kolonizacija, vykdoma germanizacijos politika 18 a. riboja baudžiauninkų laisvę, bet K. Donelaitis formavo teigiamą valstiečių požiūrį į pačius save, į savo darbus.

Pagrindinis pasiekimų lygis (3 taškai– turinio vertinimas)

K. Donelaitis poemoje „Metai“ teigia, kad lietuviams nedera elgtis nedorai, nes be savo „viežlybumo“ jie neturi jokios kitos galimybės Mažojoje Lietuvoje išlikti kaip bendruomenė. Būdami apsupti kitataučių – vokiečių, prancūzų, šveicarų, lietuvininkai pamažu pamiršta savo protėvių puoselėtas tradicijas, perima kitataučių kultūrą, išsižada savo šaknų ir taip praranda savo dorumą, kuris būtinas bendruomenei išlikti, kitataučiams pasipriešinti ar pelnyti jų palankumą: „Bet kaip sviets po tam didžiutis jau prasimanė/ Ir lietuvininkai su vokiečiais susimaišė,/ Štai ir viežlybums tuojaus į nieką pavirto.“ Panašiai teigia ir vienas iš poemos būrų Selmas savo kalboje „Vasaros darbuose.“ Jam atrodo, kad anksčiau lietuviai buvo doresni, o dabar, susimaišius papročiams, jie prarado tikėjimą, savo dorą: „Rods ir tarp lietuvininkų tūls randasi kiaulė,/ Kus lietuviškai kalbėdams, šveisterį peikia;/ O tiktai ir pats kaip tikras šveisteris elgias.“ Selmas ilgisi tų laikų, kai lietuviai saugojo savo kalbą, aprangą – savo tapatybę: „Ak! Kur dingot jūs, barzdotos mūsug adynės, / Kaip lietuvininkės dar vokiškai nesirėdė/ Ir dar vokiškus žodžius ištart negalėjo.“ Taigi K. Donelaitis savo epiniame didaktiniame kūrinyje „Metai“ dorą sieja su tautiškumu, skaitytojui parodo, kad lietuviams svetimųjų kolonistų pavyzdys daro neigiamą įtaką ir parodo „viežlybumą“ kaip būdą išsaugoti savo tapatybę.

Patenkinamas pasiekimų lygmuo (2 taškai – turinio vertinimas)

K. Donelaičio „Metuose“ gamtos ir žmogaus paralelizmu išsakoma mintis, kad gamta yra žmogaus gyvenimo idealas. Poemoje neretai aprašomi gamtos vaizdai, kurie suartinami su žmogumi, jo darbais, gyvenimu - kuriama alegorija. Pavyzdžiui, yra gėrimasi lakštingalos balsu, šis lyginamas su vargonų skambesiu, tačiau išreiškiamas ir jos neišskirtinumas, paprastumas, pilkas rūbas, kuris dar vienu palyginimu sugretinamas su skurdžiais būro drabužiais. Taip tarsi mokoma būrus stebėti gamtą ir ją laikyti

sektinu pavyzdžiu - lakštingala atrodo kukliai, tačiau turi puikų balsą, kuriuo ir garbina Dievą. Tai dar viena vertybė, kurią būrai turėtų aukštinti - tikėjimas, ištikimybė Aukštesnėms jėgoms. Vidinės savybės čia yra daug svarbesnės, giriamos, nors išorė – paprasta. Pasitelkiant gyvūnų pavyzdžius gamta vaizduojama tarsi gyvenimo mokytoja, tvarkos, harmonijos, cikliškumo pavyzdys žmogui, bet ir ji paklūsta Dievui – visos tvarkos kūrėjui. Būtent todėl skatinamas dėkingumas jam, paklusnumas jo sukurtai tvarkai. Baudžiauninko gyvenime tai ir laikoma tikrosiomis vertybėmis: darbas bei tikėjimas. Taigi poemoje kiekvienam valstiečiui sunkiu baudžiatvarkos laikotarpiu jie skatinami siekti tobulybės ir dorovės, kuri įžvelgiama gamtoje, ir taip išlikti stipriems.

Slenkstinis pasiekimų lygmuo (1 taškas – turinio vertinimas)

K. Donelaičio poemoje „Metai“ gamta moko žmogų nebūti tinginiu, suprasti darbo ir kitų Dievo duotų dalykų reikšmę. Ištraukoje „Pavasario linksmybės“ kalbama apie gamtos pabudimą po niūrios ir šaltos žiemos. Sujudę gyvūnai pradeda naują etapą: ieško maisto, bėgioja, tvarkosi ir džiaugiasi pavasariu. Šiuo emociniu apeliavimu, epitetais, vaizdingais veiksmažodžiais skaitytojui sukeliama įvairūs jausmai: šiluma, džiugesys, meilė gamtai ir jos meiliams gyvūnams, kurie nieko negalvodami pradeda darbus. Tačiau vėliau, ta pačia apeliacija sugriaunami visi šilti jausmai, kai įsiterpia kitas gyvosios gamtos atstovas - žmogus. Šioje vietoje žmogus, kuris iš Dievo gavęs protą, mąstymą, stiprų kūną, sugriauna visą džiaugsmą savo tingėjimu, verkimu, nedarbu ir išpuikimu. Gyvūnai, ypač paukščiai, kartais rizikuodami savo gyvybe, pradeda ieškoti maisto, kurį dažnai sunku surasti, o aprūpinti reikia visą šeimą. Dėl išgyvenimo gamtoje gyvūnai nesiskundžia, bet priešingai – džiaugiasi. Tuo tarpu, žmogus, kuris turi visas galimybes gyventi saugiai ir ramiai, darosi gobšus, jam nebeužtenka maisto, nenori dirbti, o pavasaris jo visai nedžiugina. Ir gyvūnus, ir žmones sieja du dalykai – Dievas ir gamta. Paukščiai, esantys arčiausiai Dievo, yra pavyzdys žmonėms, kurie turėtų būti gamtos dalis, atėjęs pavasaris jiems reikštų naują pradžią, o maistas – Dievo dovana, už kurią reikia padėkoti. Žmonės, kurie visus metų laikus gyvena žiema, pavasarį turėtų pabusti kartu su gyvūnais ir gamta.

Rašinio vertinimo pavyzdžiai. 10 klasė

Parengė O. Baumilienė

Situacija. 10 klasė. Išeitas Homero herojinis epas „Iliada“, aptarti keli šiuolaikinio poeto Alvydo Valento eilėraščiai, interpretuojantys „Iliadą“, per savarankiško skaitymo pamoką išanalizuotas E. R. Remarko romanas „Vakarų fronte nieko naujo“. Mokiniai iš trijų temų rašo pasirinkto tipo – samprotavimo ar literatūrinį – rašinį. Nuo pasirinktų autorių skaičiaus ir argumentų plėtotės priklauso rašinio įvertis.

Užduotis. Pasirinkti temą ir parašyti 350 žodžių rašinį. Argumentuojant pasirinkti siūlomus tekstus ar tekstą:

I. Tekstai pasirinkti	II. Samprotavimo rašinio temos	III. Literatūrinio rašinio temos
1. Homero herojinis epas „Iliada“	1. Kodėl karo tema kultūroje amžina?	1. Karo tema literatūroje
2. E. M. Remarko romanas „Vakarų fronte nieko naujo“	2. Kodėl svarbu mylėti?	2. Karo ir meilės tema literatūroje
3. Alvydo Valentos eilėraščiai	3. Kas valdo pasaulį ir žmogų?	3. Amžinosios temos literatūroje

Rašinio vertinimo kriterijai:

Kriterijus	Taškai	Kriterijaus aprašas
1. Tema	2	Atsakyta į temą, niekur nuo jos nenukrypsta.
2. Argumentai	2	Svariai argumentuojama remiantis bent dviem teksta.
3. Struktūra	2	Pateikiama tinkama rašinio struktūra.
4. Raštingumas ir stilius	2	Rašinyje beveik nėra rašybos, skyrybos, gramatikos klaidų; sakiniai stilingi.
5. Žodžių skaičius	2	350 ž. ir daugiau – 2 tšk.; 349 – 300 ž. – 1 tšk.; 299 ir mažiau – 0 tšk.

Įvairių pasiekimų lygių rašinių vertinimo pavyzdžiai.

Aukštesnysis pasiekimų lygis

Kodėl karo tema kultūroje amžina?

Kultūrą galima suprasti kaip visa tai, kas sukurta visuomenės fiziniu ir protiniu darbu, o karo problematika joje visais laikais buvo dažnas reiškinys. Kaip ir senovės graikų laikais pasitaikydavo įvairių konfliktų tarp tautų, taip ir dabar dažnai kyla nesutarimų tarp valstybių. Ieškome tokių brutalių reiškinų paaiškinimo: juk nutraukus karinio veiksmus, būtų galima išsaugoti tiek nekaltų gyvybių. Tačiau laikas eina, o archetipinė karo situacija kartojasi. Taigi, kodėl karo tema kultūroje yra amžina?

Pirma, karas gali būti įvardijamas kaip keršto forma, o ši kultūroje yra amžina. Žmonės visais laikais iš arogancijos ir įžeistos savigarbos norėdavo pakenkti vienas kitam. Vienas tokių keršto pavyzdžių yra Trojos karas, aprašomas Homero herojiniame epe „Iliada“. Graikų valdovas Agamemnonas keršija trojiečių princui Pariui už brolio žmonos, gražiausios pasaulio moters Elenos, pagrobimą. Epą „Iliada“ interpretuojantis XXI a. lietuvių poetas Alvydas Valenta eilėraštyje „Maras stovykloje. Achilo pyktis“ teigia, kad pasaulį valdo pasikartojančios įvykių sekos: „karas ir maras, / meilė ir neapykanta.“ Kalbantysis yra įsitikinęs, kad archetipinė karo, naikinimo, vagystės ir keršto situacija kartojasi jau tris tūkstančius metų, o įvykiai yra aprašomi poetų, kurių darbai amžini: „Tris tūkstančius metų / didvyriai stato ir griaua tvirtoves, / keršija už išvogtas moteris, / o poetai jų šventą pyktį / apgieda nemirtingomis eilėmis.“ Galima teigti, kad žmonija nesimoko iš praeities karo klaidų, nes meilė, neapykanta ir kerštas yra aktualios temos tiek senovės graikų, tiek XXI a. žmogui. Taigi karo tema kultūroje yra amžina, nes keršto troškimas ir neapykanta tęsiasi iš kartos į kartą, o pirmąpradžiai žmonių jausmai ir instinktai nekinta.

Antra, karo temos svarba kultūroje išlaiko tęstinumą, nes dauguma karo archetipą suvokia kaip galios įtvirtinimą nekaltų žmonių gyvybių kaina. Dažnai į karo situaciją įtraukiami žmonės, kurie yra priversti kovoti dėl valdančiųjų įsitikinimų. XX a. rašytojo Eriko Marijos Remarko romane „Vakarų fronte nieko naujo“ aprašoma Pauliaus Boimerio patirtis. Jaunuolis atstovauja „prarastajai“ kartai – generacijai, kuri kovojo Pirmajame pasauliniame kare. Romane nagrinėjama mažo žmogaus tragedija: žmogaus, kuris yra žemesnio rango individas, kurį tiesiog, kaip ir tūkstantį kitų, išsiuntė į frontą mirti. Romane jaunuoliai yra įvardijami kaip geležinis jaunimas, privalantis kautis dėl tėvynės. Tačiau jauni Boimerio bičiuliai į šią sąvoką žiūri skeptiškai: „Geležinis jaunimas. Jaunimas! Iš mūsų nėra nė vieno vyresnio (350 ž.) kaip dvidešimt metų. Bet argi mes jauni? Kariai patys supranta, kad yra išsiųsti mirti, ir piktinasi, kad tiek vyresnybė, tiek tėvai drįsta juos taip vadinti. Mažo žmogaus tragedija kare yra neišvengiama, nes mažais žmonėmis visados bus naudojamos, o viršesniųjų rankos lieka nesuteptos krauju, nors dėl jų sprendimų miršta tūkstančiai.“

Taigi apibendrinant galima būtų prieiti prie išvados, kad karo temą kultūroje regime kaip pasikartojančią problemą, kurią sukelia nekintantys žmonių emociniai dirgikliai, tokie kaip kerštas bei atpildo siekimas, ir jausmai, tokie kaip meilė ir neapykanta. Taip pat karo svarba kultūroje nesikeičia, nes nekinta mažo žmogaus santykis su viršesniais už jį. Siekdami įtvirtinti galią, valdantieji priverčia nekaltus žmones paklusti, patirti karo siaubą, aukoti savo sveikatą ar net gyvybę, o taip elgdamiesi jie griaua mažų žmonių likimus. (473 ž.)

Pagrindinis pasiekimų lygis

Kas valdo pasaulį ir žmogų?

Kad ir koks nepriklausomas gali būti žmogus, atsiranda dalykų, kurie visgi jo laisvę riboja, arba troškimų, kurie visada ima viršų. Kad ir koks nepriklausomas gali būti žmogus, kartais jis randa save kito rankose. Rankos gali būti žiaurios, meilios, duodančios ar atimančios, žmogus gali norėti iš jų ištrūkti arba laukti dienos, kol į jas sugrįš. Kad ir kokie unikalūs ir vieni kitiems neprilygstantys žmonės yra, visi jie

gyvena tampomi tų pačių virvelių. Tad, kas valdo žmogų, tas kartu valdo ir visą pasaulį. Taigi, kieno rankose žmogus yra?

Visa užgožianti tikroji meilė yra viena iš žmogų valdančių jėgų. Turima ji suteikia laimę, o prarasta įplieskia pyktį. Homero epe „Iliada“ išryškėja, jog tikros meilės negali atstoti jokie turtai. Kai Odisėjas su graikų kariais ateina prašyti Achilo grįžti kovoti ir mainais siūlo pasakiškus turtus bei žemes, Achilas apie tai nenori nė girdėti, nes graikų karo vadas Agamemnonas pavogė jo mylimąją. Tikrosios meilės netektis gali apakinti, sužadinti keršto troškimą ir nustumti į šalį viską, kas iki tol atrodė svarbu: kovą už tėvynės garbę, bendražygius kare. Tikroji meilė negali būti pakeičiama ne tik turtais, bet ir ypatingu kito grožiu bei statusu. Kitame Homero kūrinyje „Odisėja“ matome Kalipsę, besipuikuojančią savo pranašumu, ir Odisėją, tą pranašumą suprantantį, bet jo nesužavėtą. „<...> Aš kuo geriausiai / Pats suprantu ir žinau, kad protinga žmona Penelopė / Savo stuomens grakštumu ir ūgiu už tave bus menkesnė <...> Vis dėlto aš geidžiu ir svajoju kasdien ir kas naktį / Grįžti greičiausiai namo <...>“, – taip Odisėjas atsako Kalipsei, kai ši teigia, jog Penelopė jai neprilygsta. Odisėjas dienų dienas, nuleidęs galvą, rymo pakrantėje, nes tikroji meilė, į kurios rankas taip veržiasi jo širdis, yra toli už horizonto. Apakinti, pasigrobianti visą dėmesį ir didžiausią skausmą bei didžiausią laimę suteikianti meilė valdo kiekvieną žmogų ir kužda jam tolimesnius jo veiksmus.

Kita, liūdnesnė ir žiauresnė, pasaulį valdanti jėga yra karas. Galbūt netgi ne tiek pats karas, kiek keli už jo besislepiantys individai. Kad ir kaip bebūtų keista, bekraštį pasaulį ir milijardus žmonių galima sukelti į vieną vaidinimą, režisuojamą vos kelių asmenų. Karą vaidinimu vadina būtent A. Valenta savo eilėraštyje „Priesaika. Achajų kariuomenės apžiūrėjimas. Pario ir Menelajo dvikova“. (350 ž.) Toks karo įsmeninimas gali kilti iš to, kad paprasti žmonės kare yra tarsi marionetės – traukamos už virvelių kelių nepasiekiamų rankų. Ši neteisybė atsispindi ir E. M. Remarko knygoje „Vakarų fronte nieko naujo“. Veikėjas Albertas Kropas teigia: „Į areną turėtų išeiti abiejų šalių ministrai ir generolai <...> Kurie liktų gyvi, tų šalis ir nugalėtų.“

Tai būtų daug paprasčiau ir geriau negu čia, kur kovoja visai ne tie žmonės.“ Vienų gyvenimus pasiglemžiantis, o kitų – sugadinantis, karas keičia žmogaus likimą. Taigi, keli jo sukėlėjai turi galią valdyti minias.

Kiekvienas pasaulio žmogus gyvena tuose pačiuose rėmuose – meilės ir karo. Kiekvienas yra marionetė šių stiprių bei skirtingų jėgų. Kad ir kiek priešintųsi, pasaulis sukasi tame pačiame archetipe. Mylėdamas jis ilgisi, geidžia, įniršta ir pamiršta viską aplink. Kariaudamas jis bėga į priekį, kad jo kraujas būtų pralietas, nė neatsisukdamas atgal, kur jo kraują pralieti gali kitas. Tokios yra pasaulį ir žmogų valdančios jėgos. (497 ž.)

Patenkinamas pasiekimų lygis

Kodėl svarbu mylėti?

Meilė – stipraus prisirišimo, šilumos, noro būti šalia, pasiryžimo aukotis, atsidavimo kitam žmogui, kartais ir kitiems objektams jausmas. Jį taip sunku apibrėžti, nes visiems jis yra toks skirtingas ir skirtingai suprantamas. Tai toks tyras jausmas, kurio dirbtinai nesukelsi, nenuslopinsi. Bet kodėl yra svarbu mylėti?

Meilė mus padaro stipresniais. Ji suteikia stiprybės ir drąsos. Manau, kad ką nors mylint natūraliai atsiranda noras, net pareiga ar instinktas jį apsaugoti ir apginti nuo visų baisių ir blogų dalykų. Pasidaro nesvarbu ar tai darydamas, pats gali patekti į didelį pavojų, nes meilė taip pat padeda įveikti baimę. Visai kaip Homero herojiniame epe „Iliada“, Hektoras sako savo žmonai Andromachei, kad jis privalo eiti kariauti. Ne tik kiek dėl tėvynės, dėl savo žmonių, bet kiek iš noro apsaugoti žmoną ir vaiką. „Bet tepražūstu pirmiau ir kapas mane teuzdengia, / Neg vedamos į vergiją aš tavo šauksmą išgirsiu“. Hektoras visiškai be

jokių dvejonų yra pasiryžęs atiduoti savo gyvybę, nes jam svarbiausia, kad jo šeima neprarastų laisvės, kad nepakliūtų į kieno nors kito rankas. Meilė mus skatina stengtis, duoda ryžto.

Iš meilės taip pat atsiranda didesnis atsakomybės jausmas. Ypač, kai tu myli ir žinai, kad esi mylimas. Alvydas Valenta, savo eilėraštyje – „Hektoro ir Andromachės pasimatymas“, rašo apie karių išvykimą į karą. Nesvarbu ar paprastas kareivis, ar kilmingas riteris, visi vyrai buvo tinkamai išlydimi. „...viena seselė brolelį rengė, / antra jam žirgą pabalnojo, / o ši trečioji, visų jauniausia, / vartus atkėlė ir palydėjo..“. Seserų išlydėjimas kupinas rūpesčio ir švelnumo, visos kartu atlikdamos ką nors broliui, jį ramiai paruošia ir išsiunčia. Išlydėjimas tampa labai tvirtas pagrindas kareiviui, kaip padrąšinimas, paruošimas prieš tai kas jo dar laukia. Mano nuomone, tas pagrindas ir sustiprindavo juos, nes jie žinojo, kad jie yra mylimi, kad jų paliktuose namuose yra šeimos, kurios taip stipriai pergyvena ir nuoširdžiai laukia jų sugrįžimo. Ir iš to noro grįžti atgal, jie atsakingiau ir žiūrėjo į save ir savo gyvybę. Taigi, meilė ir žinojimas, kad jie laukiami sustiprino atsakomybę grįžti atgal gyvam.

Apibendrinant, manau, meilė mus skatina būti geresniu žmogumi, stengtis ir dėl savęs, ir dėl tų, kurie tau rūpi. Šis jausmas toks stiprus, kad suteikia tokios drąsos, kuri padeda (350 ž.) įveikti baimes ir sunkumus. Meilė mus paverčia dvasiškai stipresniais žmonėmis. (360 ž.)

Slenkstinis pasiekimų lygis

Kas valdo pasaulį ir žmogų?

Ne kartą esame girdėję mintį: būtų neįdomu gyventi jeigu pasaulis būtų rožėm klotas. Kyla klausimas kas po šia mintim slepiasi, ir kodėl tas rožėm klotas pasaulis nebūtų įdomus. Atsakyti sunku, ir įvardyti kodėl taip ir ne kitaip taip pat nelengva, bet verta pamąstyti.

Beribė laisvė ir atviras pasaulis, skamba maloniai ir gundančiai, tyras pasaulio pažinimas ir neribota laisvė traukte trauke keliauti, matyti, pajauti, ir užuosti, ilgametį brandintą vaisių “pasaulį”.

Negaliu nepaminėti kad kiekviena graži istorija slepia ir blogio dalelę kurios įvardyti dažniau nesinori.

Pasaulis ir istorija turi sąsają, pasaulis turi savo istoriją, o istorija turi savo pasaulį. Tuom ir įdomu darosi kas kuria istorijas ir kas valdo pasaulį, kas valdo žmones ir nuo ko visa tai priklauso?

Žodis valdo, sukelia sampratą, dydžiai galiai vykdyti, vykdyti tai kas prašoma arba tai kas liepta.

Na ir mane pati kamuoja klausimas suprasti kas valdo žmones o kas galų gale valdo pasauli. Užsiminant apie tą blogį kurio dažniau niekas nenori rodyti, pasaulyje tai įvardyčiau kaip karus, nesantaikas ir nesutarimus dėl gėdos valdymo stiliaus, tai tarsi kaip liga, dažnas valdytojas ja serga, norima parodyti galią, stiprybę ir nenuogalingumą. Norėčiau sakyti kad visa tai tik emocinis karo fonas, bet ne, šiuo atveju tai žmogaus instinktas parodyti savo galią ir parodyti aplinkiniams juos tariamą vietą.

Ar karas, ir karo vadovai yra pasaulio valdyba? Na, nepagalvokit kad aš manau jog pasaulį valdo kažin kokie karaliai, o kad karas yra teismo laukas kur sprendžiama kieno galia stipresnė, tikrai ne tai turiu omenyje.

Šiuo atveju Alvydo Valentos eilėraščiai kurie vaizduoja skaudų karą ir nuolatinį vaidinimą, net per plauką nekvepia grožiu.

Karas, kuris šiais laikais yra mutavęs yra valdymo forma. Jauni stiprūs ir svajonių kupini žmonės yra valdomi daug ko, savo norų, savo emocijų, savo troškimų ir savo instinktų.

Be to kad verta būtų džiaugtis pasauliu ir švęsti laisvę, žmonės yra valdomi daugeliu dalyku kuriuose vienas stipriausių valdymu yra valstybė, žmonės priklauso valstybei, kaip tai beskambetu, tokia yra teisybė. Negaliu to įvardyti kaip belaisvė, atvirkščiai, valstybė suteikia laisvę, tačiau mus įkalina ir mus stipriau valdo sakyčiau mūsų vidiniai jausmai, elementaru jog esame linkę spręsti ir vykdyti savo veiksmus pasitelkus daugiausiai savo (350 ž.) jausmais, tas manau ir sukuria įdomumą gyventi. Kūrinys “vakaru

fronte nieko naujo” kuri parašė E. M. Remarkas yra gyvas pavyzdys to ką turiu omenyje, veikėjas vardu Paulius karo romane veikiamas nėra vedamas savo asmeninio gyvenimo norų keliu ir tampa priklausomu vakarų fronto kariuomenėje, na tai nėra prievolė karui, tai labiau jo vidinis prisirišimas.

Esmę šio kūrinio norečiau įvardyti tai kad grįžęs Paulius į gimtinę aiškiai suvokia kaip ištikrųjų daug jis patyre ir tai kaip bebūtų keista yra begalo sunku išsakyti namiškiams, ir šio kūrinio pokripyje Paulius grįžta į karo lauką pas savus brolius. Tai elementarus pavyzdys, žmogaus jausmu virtinės kurio pasekoje žmogus pasielgia taip kaip jam sako jo jausmai, o gražiai įvardijant tai ką kužda jo širdis. Jausmai, nuojauta ir vidinis kuždesys, tariamai tai tas kas valdo žmones ir jų elgesį.

Pasaulis ir jų valdovai, kas jie? Šiuo atveju galiu įvardyti tai mes, tai mes su savo vidiniais jausmais, su arogancijomis ir su pavydu, tai mes su savo nuoširdumu ir savo šiluma, tai mes su savo supratingumu ir pagarba, tai mes pasaulio valdovai, ir mintį kurią žinome kiekvienas yra “Jei nori pakeisti pasaulį, pradėk nuo savęs.” M. K. Gandhi.

Todel leidžiu sau sakyti kad aš ir Jūs, esam valdovai ne tik savo vidaus, tačiau ir šio pasaulio. (557 ž.)

Dviejų tipų rašinių kūrimas ir vertinimas. 10 klasė

Parengė O. Baumilienė

Užduotis. Pasirinkti temą ir parašyti 350 žodžių rašinį. Argumentuojant pasirinkti siūlomus tekstus ar tekstą:

I. Tekstai pasirinkti	II. Samprotavimo rašinio temos	III. Literatūrinio rašinio temos
1. Homero herojinis epas „Iliada“	1. Kodėl karo tema kultūroje amžina?	1. Karo tema literatūroje
2. E. M. Remarko romanas „Vakarų fronte nieko naujo“	2. Kodėl svarbu mylėti?	2. Karo ir meilės tema literatūroje
3. Alvydo Valentos eilėraščiai	3. Kas valdo pasaulį ir žmogų?	3. Amžinosios temos literatūroje

Rašinio vertinimo kriterijai:

Kriterijus	Taškai	Kriterijaus aprašas
1. Tema	2	Atsakyta į temą, niekur nuo jos nenukrypstama.
2. Argumentai	2	Svariai argumentuojama remiantis dviem teksta.
3. Struktūra	2	Pateikiama tinkama rašinio struktūra.
4. Raštingumas ir stilius	2	Rašinyje beveik nėra rašybos, skyrybos, gramatikos klaidų; sakiniai stilingi.
5. Žodžių skaičius	2	350 ž. ir daugiau – 2 tšk.; 349 – 300 ž. – 1 tšk.; 299 ir mažiau – 0 tšk.

Įvairių pasiekimų lygių rašinių vertinimo pavyzdžiai

Aukštesnysis pasiekimų lygis

Kodėl karo tema kultūroje amžina?

Kultūrą galima suprasti kaip visa tai, kas sukurta visuomenės fiziniu ir protiniu darbu, o karo problematika joje visais laikais buvo dažnas reiškinys. Kaip ir senovės graikų laikais pasitaikydavo įvairių konfliktų tarp tautų, taip ir dabar dažnai kyla nesutarimų tarp valstybių. Ieškome tokių brutalių reiškinių

paaishkinimo: juk nutraukus karino veiksmus, būtų galima išsaugoti tiek nekaltų gyvybių. Tačiau laikas eina, o archetipinė karo situacija kartojasi. Taigi, kodėl karo tema kultūroje yra amžina?

Pirma, karas gali būti įvardijamas kaip keršto forma, o ši kultūroje yra amžina. Žmonės visais laikais iš arogancijos ir įžeistos savigarbos norėdavo pakenkti vienas kitam. Vienas tokių keršto pavyzdžių yra Trojos karas, aprašomas Homero herojiniame epe „Iliada“. Graikų valdovas Agamemnonas keršija trojiečių princui Pariui už brolio žmonos, gražiausios pasaulio moters Elenos, pagrobimą. Epą „Iliada“ interpretuojantis XXI a. lietuvių poetas Alvydas Valenta eilėraštyje „Maras stovykloje. Achilo pyktis“ teigia, kad pasaulį valdo pasikartojančios įvykių sekos: „karas ir maras, / meilė ir neapykanta.“ Kalbantysis yra įsitikinęs, kad archetipinė karo, naikinimo, vagystės ir keršto situacija kartojasi jau tris tūkstančius metų, o įvykiai yra aprašomi poetų, kurių darbai amžini: „Tris tūkstančius metų / didvyriai stato ir griaua tvirtoves, / keršija už išvogtas moteris, / o poetai jų šventą pyktį / apgieda nemirtingomis eilėmis.“ Galima teigti, kad žmonija nesimoko iš praeities karo klaidų, nes meilė, neapykanta ir kerštas yra aktualios temos tiek senovės graikų, tiek XXI a. žmogui. Taigi karo tema kultūroje yra amžina, nes keršto troškimas ir neapykanta tęsiasi iš kartos į kartą, o pirmąpradžiai žmonių jausmai ir instinktai nekinta.

Antra, karo temos svarba kultūroje išlaiko tęstinumą, nes dauguma karo archetipą suvokia kaip galios įtvirtinimą nekaltų žmonių gyvybių kaina. Dažnai į karo situaciją įtraukiami žmonės, kurie yra priversti kovoti dėl valdančiųjų įsitikinimų. XX a. rašytojo Eriko Marijos Remarko romane „Vakarų fronte nieko naujo“ aprašoma Pauliaus Boimerio patirtis. Jaunuolis atstovauja „prarastajai“ kartai – generacijai, kuri kovojo Pirmajame pasauliniame kare. Romane nagrinėjama mažo žmogaus tragedija: žmogaus, kuris yra žemesnio rango individas, kurį tiesiog, kaip ir tūkstantį kitų, išsiuntė į frontą mirti. Romane jaunuoliai yra įvardijami kaip geležinis jaunimas, privalantis kautis dėl tėvynės. Tačiau jauni Boimerio bičiuliai į šią sąvoką žiūri skeptiškai: „Geležinis jaunimas. Jaunimas! Iš mūsų nėra nė vieno vyresnio (350 ž.) kaip dvidešimt metų. Bet argi mes jauni? Kariai patys supranta, kad yra išsiųsti mirti, ir piktinasi, kad tiek vyresnybė, tiek tėvai drįsta juos taip vadinti. Mažo žmogaus tragedija kare yra neišvengiama, nes mažais žmonėmis visados bus naudojamos, o viršesniųjų rankos lieka nesuteptos krauju, nors dėl jų sprendimų miršta tūkstančiai.“

Taigi apibendrinant galima būtų prieiti prie išvados, kad karo temą kultūroje regime kaip pasikartojančią problemą, kurią sukelia nekintantys žmonių emociniai dirgikliai, tokie kaip kerštas bei atpildo siekimas, ir jausmai, tokie kaip meilė ir neapykanta. Taip pat karo svarba kultūroje nesikeičia, nes nekinta mažo žmogaus santykis su viršesniais už jį. Siekdami įtvirtinti galią, valdantieji priverčia nekaltus žmones paklusti, patirti karo siaubą, aukoti savo sveikatą ar net gyvybę, o taip elgdamiesi jie griaua mažų žmonių likimus. (473 ž.)

Pagrindinis pasiekimų lygis

Kas valdo pasaulį ir žmogų?

Kad ir koks nepriklausomas gali būti žmogus, atsiranda dalykų, kurie visgi jo laisvę riboja, arba troškimų, kurie visada ima viršų. Kad ir koks nepriklausomas gali būti žmogus, kartais jis randa save kito rankose. Rankos gali būti žiaurios, meilios, duodančios ar atimančios, žmogus gali norėti iš jų ištrūkti arba laukti dienos, kol į jas sugrįš. Kad ir kokie unikalūs ir vieni kitiems neprilygstantys žmonės yra, visi

jie gyvena tampomi tų pačių virvelių. Tad, kas valdo žmogų, tas kartu valdo ir visą pasaulį. Taigi, kieno rankose žmogus yra?

Visa užgožianti tikroji meilė yra viena iš žmogų valdančių jėgų. Turima ji suteikia laimę, o prarasta įplieskia pyktį. Homero epe „Iliada“ išryškėja, jog tikros meilės negali atstoti jokie turtai. Kai Odisėjas su graikų kariais ateina prašyti Achilo grįžti kovoti ir mainais siūlo pasakiškus turtus bei žemes, Achilas apie tai nenori nė girdėti, nes graikų karo vadas Agamemnonas pavogė jo mylimąją. Tikrosios meilės netektis gali apakinti, sužadinti keršto troškimą ir nustumti į šalį viską, kas iki tol atrodė svarbu: kovą už tėvynės garbę, bendražygius kare. Tikroji meilė negali būti pakeičiama ne tik turtais, bet ir ypatingu kito grožiu bei statusu. Kitame Homero kūrinyje „Odisėja“ matome Kalipsę, besipuikuojančią savo pranašumu, ir Odisėją, tą pranašumą suprantantį, bet jo nesužavėtą. „<...> Aš kuo geriausiai / Pats suprantu ir žinau, kad protinga žmona Penelopė / Savo stuomens grakštumu ir ūgiu už tave bus menkesnė <...> Vis dėlto aš geidžiu ir svajoju kasdien ir kas naktį / Grįžti greičiausiai namo <...>“, – taip Odisėjas atsako Kalipsei, kai ši teigia, jog Penelopė jai neprilygsta. Odisėjas dienų dienas, nuleidęs galvą, rymo pakrantėje, nes tikroji meilė, į kurios rankas taip veržiasi jo širdis, yra toli už horizonto. Apakinanti, pasigrobianči visą dėmesį ir didžiausią skausmą bei didžiausią laimę suteikianti meilė valdo kiekvieną žmogų ir kužda jam tolimesnius jo veiksmus.

Kita, liūdnesnė ir žiauresnė, pasaulį valdanti jėga yra karas. Galbūt netgi ne tiek pats karas, kiek keli už jo besislepiantys individai. Kad ir kaip bebūtų keista, bekrasčių pasaulį ir milijardus žmonių galima sukelti į vieną vaidinimą, režisuojamą vos kelių asmenų. Karą vaidinimu vadina būtent A. Valenta savo eilėraštyje „Priesaika. Achajų kariuomenės apžiūrėjimas. Pario ir Menelajo dvikova“. (350 ž.) Toks karo įsmevinimas gali kilti iš to, kad paprasti žmonės kare yra tarsi marionetės – traukamos už virvelių kelių nepasiekiamų rankų. Ši neteisybė atsispindi ir E. M. Remarko knygoje „Vakarų fronte nieko naujo“. Veikėjas Albertas Kropas teigia: „Į areną turėtų išeiti abiejų šalių ministrai ir generolai <...> Kurie liktų gyvi, tų šalis ir nugalėtų.“

Tai būtų daug paprasčiau ir geriau negu čia, kur kovoja visai ne tie žmonės.“ Vienų gyvenimus pasiglemžiantis, o kitų – sugadinantis, karas keičia žmogaus likimą. Taigi, keli jo sukėlėjai turi galią valdyti minias.

Kiekvienas pasaulio žmogus gyvena tuose pačiuose rėmuose – meilės ir karo. Kiekvienas yra marionetė šių stiprių bei skirtingų jėgų. Kad ir kiek priešintųsi, pasaulis sukasi tame pačiame archetipe. Mylėdamas jis ilgisi, geidžia, įniršta ir pamiršta viską aplink. Kariaudamas jis bėga į priekį, kad jo kraujas būtų pralietas, nė neatsisukdamas atgal, kur jo kraują pralieti gali kitas. Tokios yra pasaulį ir žmogų valdančios jėgos. (497 ž.)

Patenkinamas pasiekimų lygis

Kodėl svarbu mylėti?

Meilė – stipraus prisirišimo, šilumos, noro būti šalia, pasiryžimo aukotis, atsidavimo kitam žmogui, kartais ir kitiems objektams jausmas. Jį taip sunku apibrėžti, nes visiems jis yra toks skirtingas ir skirtingai suprantamas. Tai toks tyras jausmas, kurio dirbtinai nesukelsi, nenuslopinsi. Bet kodėl yra svarbu mylėti?

Meilė mus padaro stipresniais. Ji suteikia stiprybės ir drąsos. Manau, kad ką nors mylint natūraliai atsiranda noras, net pareiga ar instinktas jį apsaugoti ir apginti nuo visų baisių ir blogų dalykų. Pasidaro nesvarbu ar tai darydamas, pats gali patekti į didelį pavojų, nes meilė taip pat padeda įveikti baimę. Visai kaip Homero herojiniame epe „Iliada“, Hektoras sako savo žmonai Andromachei, kad jis privalo eiti kariauti. Ne tik kiek dėl tėvynės, dėl savo žmonių, bet kiek iš noro apsaugoti žmoną ir vaiką. „Bet tepražūstu pirmiau ir kapas mane teuždengia, / Neg vedamos į vergiją aš tavo šauksmą išgirsiu“. Hektoras visiškai be jokių dvejonų yra pasiryžęs atiduoti savo gyvybę, nes jam svarbiausia, kad jo šeima neprarastų laisvės, kad nepakliūtų į kieno nors kito rankas. Meilė mus skatina stengtis, duoda ryžto.

Iš meilės taip pat atsiranda didesnis atsakomybės jausmas. Ypač, kai tu myli ir žinai, kad esi mylimas. Alvydas Valenta, savo eilėraštyje – „Hektoro ir Andromachės pasimatymas“, rašo apie karių išvykimą į karą. Nesvarbu ar paprastas kareivis, ar kilmingas riteris, visi vyrai buvo tinkamai išlydimi. „...viena seselė brolelį rengė, / antra jam žirgą pabalnojo, / o ši trečioji, visų jauniausia, / vartus atkėlė ir palydėjo.“. Seserų išlydėjimas kupinas rūpesčio ir švelnumo, visos kartu atlikdamos ką nors broliui, jį ramiai paruošia ir išsiunčia. Išlydėjimas tampa labai tvirtas pagrindas kareiviui, kaip padaršinimas, paruošimas prieš tai kas jo dar laukia. Mano nuomone, tas pagrindas ir sustiprindavo juos, nes jie žinojo, kad jie yra mylimi, kad jų paliktuose namuose yra šeimos, kurios taip stipriai pergyvena ir nuoširdžiai laukia jų sugrįžimo. Ir iš to noro grįžti atgal, jie atsakingiau ir žiūrėjo į save ir savo gyvybę. Taigi, meilė ir žinojimas, kad jie laukiami sustiprino atsakomybę grįžti atgal gyvam.

Apibendrinant, manau, meilė mus skatina būti geresniu žmogumi, stengtis ir dėl savęs, ir dėl tų, kurie tau rūpi. Šis jausmas toks stiprus, kad suteikia tokios drąsos, kuri padeda (350 ž.) įveikti baimes ir sunkumus. Meilė mus paverčia dvasiškai stipresniais žmonėmis. (360 ž.)

Slenkstinis pasiekimų lygis

Kas valdo pasaulį ir žmogų?

Ne kartą esame girdėję mintį: būtų neįdomu gyventi jeigu pasaulis būtų rožėm klotas. Kyla klausimas kas po šia mintim slepiasi, ir kodėl tas rožėm klotas pasaulis nebūtų įdomus. Atsakyti sunku, ir įvardyti kodėl taip ir ne kitaip taip pat nelengva, bet verta pamąstyti.

Beribė laisvė ir atviras pasaulis, skamba maloniai ir gundančiai, tyras pasaulio pažinimas ir neribota laisvė traukte traukte keliauti, matyti, pajauti, ir užuosti, ilgąmetį brandintą vaisių „pasaulį“.

Negaliu nepaminti kad kiekviena graži istorija slepia ir blogio dalelę kurios įvardyti dažniau nesinori.

Pasaulis ir istorija turi sąsają, pasaulis turi savo istoriją, o istorija turi savo pasaulį. Tuom ir įdomu darosi kas kuria istorijas ir kas valdo pasaulį, kas valdo žmones ir nuo ko visa tai priklauso?

Žodis valdo, sukelia sampratą, dydžiai galiai vykdyti, vykdyti tai kas prašoma arba tai kas liepta.

Na ir mane pati kamuoja klausimas suprasti kas valdo žmones o kas galų gale valdo pasauli. Užsiminant apie tą blogį kurio dažniau niekas nenori rodyti, pasaulyje tai įvardyčiau kaip karus, nesantaikas ir nesutarimus dėl gėdos valdymo stiliaus, tai tarsi kaip liga, dažnas valdytojas ja serga, norima parodyti galią, stiprybę ir nenuogalingumą. Norėčiau sakyti kad visa tai tik emocinis karo fonas, bet ne, šiuo atveju tai žmogaus instinktas parodyti savo galią ir parodyti aplinkiniams juo tariamą vietą.

Ar karas, ir karo vadovai yra pasaulio valdyba? Na, nepagalvokit kad aš manau jog pasaulį valdo kažin kokie karaliai, o kad karas yra teismo laukas kur sprendžiama kieno galia stipresnė, tikrai ne tai turiu omenyje.

Šiuo atveju Alvydo Valentos elėraščiai kurie vaizduoja skaudų karą ir nuolatinį vaidinimą, net per plauką nekvepia grožiu.

Karas, kuris šiais laikais yra mutavęs yra valdymo forma. Jauni stiprūs ir svajonių kupini žmonės yra valdomi daug ko, savo norų, savo emocijų, savo troškimų ir savo instinktų.

Be to kad verta būtų džiaugtis pasauliu ir švęsti laisvę, žmonės yra valdomi daugeliu dalyku kuriuose vienas stipriausių valdymu yra valstybė, žmonės priklauso valstybei, kaip tai beskambetu, tokia yra teisybė. Negaliu to įvardyti kaip belaisvė, atvirkščiai, valstybė suteikia laisvę, tačiau mus įkalina ir mus stipriau valdo sakyčiau mūsų vidiniai jausmai, elementaru jog esame linkę spręsti ir vykdyti savo veiksmus pasitelkus daugiausiai savo (350 ž.) jausmais, tas manau ir sukuria įdomumą gyventi. Kūrinys “vakaru fronte nieko naujo” kuri parašė E. M. Remarkas yra gyvas pavyzdys to ka turiu omenyje, veikėjas vardu Paulius karo romane veikiausiai nėra vedamas savo asmeninio gyvenimo norų keliu ir tampa priklausomu vakarų fronto kariuomenėje, na tai nera prievolė karui, tai labiau jo vidinis prisirišimas.

Esmė šio kūrinio norečiau įvardyti tai kad grįžęs Paulius į gimtinę aiškiai suvokia kaip ištikrųjų daug jis patyre ir tai kaip bebūtų keista yra begalo sunku išsakyti namiškiams, ir šio kūrinio pokripyje Paulius grįžta į karo lauką pas savus brolius. Tai elementarus pavyzdys, žmogaus jausmu virtinės kurio pasekoje žmogus pasielgia taip kaip jam sako jo jausmai, o gražiai įvardijant tai ką kužda jo širdis. Jausmai, nuojauta ir vidinis kuždesys, tariamai tai tas kas valdo žmones ir jų elgesį.

Pasaulis ir jų valdovai, kas jie? Šiuo atveju galiu įvardyti tai mes, tai mes su savo vidiniais jausmais, su arogancijomis ir su pavydu, tai mes su savo nuoširdumu ir savo šiluma, tai mes su savo supratingumu ir pagarba, tai mes pasaulio valdovai, ir mintį kurią žinome kiekvienas yra “Jei nori pakeisti pasaulį, pradėk nuo savęs.” M. K. Gandhi.

Todel leidžiu sau sakyti kad aš ir Jūs, esam valdovai ne tik savo vidaus, tačiau ir šio pasaulio.
(557 ž.)

PRIEDAI

1 PRIEDAS. NAUJO LITERATŪRINIO UGDYMO TURINIO MOKYMO PAVYZDŽIAI PAGAL KLASES

Vizualinio pasakojimo analizė ir kūrimas. 5 klasė

Tema / Kūrinys	Vizualinis pasakojimas
Nagrinėjimo aspektai	<i>Literatūra ir vaizdai: skaitymo ir stebėjimo skirtis. Teksto ir iliustracijos santykis. Žodžio ir vaizdo santykis.</i> Skaitant vizualų pasakojimą, stebima teksto ir vaizdo sąsaja: skaitomas siužetas, stebimi priežasties ir pasekmės santykiai, ieškoma tiesioginių ir užslėptų reikšmių (žodinis lygmuo gali būti paprastesnis nei vaizdinis), stebima veikėjo padėtis paveikslėlyje (smulkus, stambus planas), vieta, laikas, spalva, forma. Remiantis vaizdu, interpretuojami veikėjo jausmai, atkreipiamas dėmesys, kad tuščias, bežodis lapas gali žymėti ir pasakojimo pauzę, ir stiprias veikėjo emocijas.
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	
Mokinių veikla (+ integravimo galimybės)	Darbas „tyrėjų grupėmis“: tiriamas žodinis ir vaizdinis pasakojimas, mokiniai skatinami stebėti veikėjo istoriją, išorinius ir vidinius bruožus, jausmų kaitą, išreiškiamą tekstu ir iliustracija, aptarti ir interpretuoti iliustracijos simbolius. Skatinama naujausių vizualinių pasakojimų paieška ir pristatymas (pvz., J. Žilinsko ir P. V. Jankūno, „Atgal į Vilnių“ (2020), A. Ulytės ir M. Vaicenavičienės, „Gatvių susitikimai“ (2020). Užduotys, susietos su kalbos vartojimu: vizualaus pasakojimo apie save, šeimą, klasę, mokyklą, pasirinktą knygą kūrimas pasitelkus iliustracijas, nuotraukas, pasakojimus ir aprašymus. Darbas „kūrėjų grupėmis“: kuriamas vizualus pasakojimas (pvz., „Ką pasakoja mano mokykla“, „Ką apie mane / gyventojus papasakotų mano gatvė / parkas?“

	ar kt.) stebint, fotografuojant aplinką ir rašant trumpus komentarus, kuriant pasakojimą. Vaizdinio ir žodinio koliažo kūrimas pateikta ar pasirinkta tema. Žaidimai su paveikslėlių, nuotraukų rinkiniais (kai dirbant grupėmis ar individualiai kuriamas žodinis pasakojimas pateiktam paveikslėliui / paveikslėlių rinkiniui ar pan.). Diskusija „Komiksas - pramoga ar būdas žaismingai kalbėti rimtomis temomis?“ ar pan. Pasirinktos iliustruotos knygos pristatymas klasei. Iliustruotų knygų paroda. Pasirinktos knygelės iliustravimas. Pasirinktos paveikslėlių knygos teksto rašymas. Teksto ištraukų skaitymas, klausymas ir komentavimas nagrinėjant „Sibiro haiku“: https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111715/vakaro-pasaka-jurga-vile-ir-lina-itagaki-sibiro-haiku-i-d, https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000111767/vakaro-pasaka-jurga-vile-ir-lina-itagaki-knygos-sibiro-haiku-ii-d. Filmo, spektaklio peržiūra ir aptarimas, paveikslo stebėjimas ir aptarimas pasitelkus „Vizualinio mąstymo metodą“ ar kt., istorijų, dialogų, pasakojimų kūrimas stebint begarsį vaizdą, animacinių, kino filmų ištraukas, nuotraukų, vaizduojamojo meno pavyzdžių interpretavimas.
Literatūra (nuorodos mokytojui)	Bernotienė, G. (2018). Sibiro haiku ir ritmingai kirčiuota tyla. <i>Metai</i>, 10. Internetė: Gintarė Bernotienė. Sibiro haiku ir ritmingai kirčiuota tyla – žurnalas „metai“.

K. Paterson „Smarkuolė Gilė Hopkins“ analizė. 6 klasė

Parengė A. Lazauskas

Tema / Kūrinys	Katherine Paterson „Smarkuolė Gilė Hopkins“
Nagrinėjimo aspektai	Šeima ir visuomenė literatūroje. Vaikų gyvenimo atspindžiai. Žmogaus elgesys, jausmai, apsisprendimai sudėtingose situacijose. Pasitikėjimas savimi, orumas ir savigarba. Jautrumas kitam ir artimo meilė. Veikėjų paveikslai.

	Pasakotojo santykis su vaizduojamu pasauliu. Pirmojo ir trečiojo asmens pasakojimas.
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	Pažinimo kompetencija – mokysis kritinio mąstymo ir problemų sprendimo. Suvoks ryšius tarp romane vaizduojamų įvykių, apgins savo požiūrį, gebės remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą ir vertybes. Svarstys, pritars ar prieštaraus pateikdami argumentų, analizuos kūrinio problemas, vertins teksto idėjas ir intencijas, susies jas su kitais tekštais, savo patirtimi ir nuostatomis. Komunikavimo kompetencija – mokysis žodžiu ir raštu apibūdinti žmogų, išreikšti bendrą įspūdį. Pilietiškumo kompetencija - komunikuodami apie romano problemas ugdysis gebėjimą sugyventi bendruomenėje, pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija - ugdysis socialinio sąmoningumo ir tarpusavio santykių kūrimo, atsakingo sprendimų priėmimo gebėjimus. Ugdys empatiškumo, socialinio sąmoningumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius: mokysis nuspėti kitų emocijas ir savijautą skirtingose situacijose; analizuos savo ir kitų požiūrių panašumus ir skirtumus, supras vertybinių nuostatų svarbą.
Mokinių veikla (+ integravimo galimybės)	Ryškesnių romano veikėjų: Gilės Hopkins, Viljamo Ernesto, Agnės Stouks - asmenybės bruožų, išvaizdos ir elgesio analizė. Veikėjo charakterio raidos analizė - teksto supratimo užduotys (svarbu atskleisti Gilės Hopkins pokyčius, jos tapimą rūpestinga ir atsakinga). Veikėjų vertinimas - nuomonės raiška apie romano veikėjus. Romano problemų (socialiai apleisto, nereikalingo, nemylimo, neįgalaus vaiko) siejimas su gyvenimiška patirtimi ir vertybinėmis nuostatomis. Diskusija apie šeimą, jos vertybes, vaiko likimą. Siūlomose temos: „Ko reikia laimingai vaikystei?“, „Kodėl Gilė nelaimingas vaikas?“ Laiškas kūrinio veikėjui; kūrinio veikėjo (Gilės Hopkins) laiškas mamai.
Literatūra (nuorodos mokytojui)	https://www.ibbylietuva.lt/rubinaitis/1998-nr-2-9/tiltas-is-vaikystes-i-gyvenima/ Marija Nikolajevna. Tiltas iš vaikystės į gyvenimą.

Dž. R. Tolkino „Hobitas“ analizė. 7 klasė

Parengė A. Lazauskas

Tema / Kūrinys	Dž. R. Tolkinas „Hobitas“
Nagrinėjimo aspektai	Nuotykių literatūra. Nuotykių poveikis žmogui. Iššūkiai ir patirtys, kurios padeda subręsti. Kelionė – kaip pasakojimo principas. Herojų ir antiherojų kova, vietos, laiko ir erdvės ryšiai epikos kūrinys.
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	Pažinimo kompetencija. Mokysis kritinio mąstymo ir problemų sprendimo. Dalyvaus diskusijose vertindami kūrinio herojų charakterius, sugebės paaiškinti, kodėl rašytojas naudoja konkretų charakterį. Komunikavimo kompetenciją mokiniai ugdytis gebėdami žodžiu atpasakoti tekstą, diskutuoti. Kūrybiškumo kompetenciją (kūrimo gebėjimus) mokiniai ugdytis savarankiškai raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Ugdytis asmens savimonės ir savitvardos įgūdžius; analizuos įvairias situacijas ir mokysis įveikti iššūkius (nepalankias situacijas, neviltį ir nusivylimą); taip pat analizuos ir įvardys bendražmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą, šeimą), gebės paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus.
Mokinių veikla (+ integravimo galimybės)	Apysakos-pasakos veikėjų, laiko, erdvės ir siužeto analizė. Teksto supratimo užduotys. Teksto atpasakojimas žodžiu. Bilbo Beginso charakterio raida - svarbiausių epizodų analizė, veikėjo vertinimas. Veikėjo portreto kūrimas ir pristatymas klasėje. Diskusija tema: „Kaip įveikti kelionės sunkumus ir išsaugoti draugystę?“ Samprotavimo pastraipos apie draugystę ir herojiškumą. Žmogaus ir bendruomenės vertybių sankirta romane - teksto supratimo užduotys, diskusija. Samprotavimo rašinys apie kelionių teikiamą gyvenimo džiaugsmą ir keliamus pavojus. Herojaus ir antiherojaus dienoraštis; laiškas Bilbui Beginsui.

Literatūra (nuorodos mokytojai)	Justinas Rakita. Jeigu netapsite kaip hobitai. https://www.bernardinai.lt/2013-01-07-justinas-rakita-jeigu-netapsite-kaip-hobitai/ „Hobitas“: kaip tapti didvyriu. https://www.bernardinai.lt/2012-12-07-hobitai-zmogiskuju-ir-krikscioniskuju-vertybiu-liudytojais/ Gabija Kiaušaitė. „Hobitas“: pasaka, netikėtai peraugusi į didingą epopėją. https://www.ibylietuva.lt/rubinaitis/2017-nr-4-84/hobitas-pasaka-netiketai-peraugusi-i-didinga-epopeja/
---	---

J. Degutytės ir N. Miliauskaitės eilėraščių lyginimas. 7 klasė

Rengia N. Januševičienė

Tema / Kūrinys	Laimės ir gyvenimo prasmės tema literatūroje Eilėraščių aptarimas ir lyginimas: J. Degutytė „Aš nenoriu drungno vandens“ ir N. Miliauskaitė „dar vienas nubudimas, laimingas“
Nagrinėjimo aspektai	Aptariant ir lyginant abu eilėraščius rekomenduojamas dvejopas eilėraščių perskaitymas ir aptarimas: 1) skaityti eilėraščius, kai jame mokinyš ieško savęs, galvoja apie save ir ieško sau artimų dalykų, norėdamas geriau suprasti ir pažinti savo jausmus, emocijas, būseną ir nuotaikas (ieškoma panašumų su savo patirtimi); 2) skaityti eilėraščius siekiant pažinti ne save, o atrasti eilėraščio pasaulį, nesutapatinti, o įsiklausyti, ką sako eilėraštis: koks išorinis pasaulis vaizduojamas eilėraštyje, ką perduoda eilėraščio kalbantysis, lyrinis <i>aš</i> , koks ir kaip lyrinis išgyvenimas atskleidžiamas eilėraštyje. Eilėraščių lyginimas: dvi laimės idėjos. Kaip laimės tema atskleidžiama skirtinguose kūriniuose? (Didelės laimės siekis ir akimirkos laimė.) Kuo panašus ir kuo skiriasi lyrinis išgyvenimas eilėraščiuose? (Koks poetės santykis su aplinka, kaip kinta vidinė būsena, kaip išsakomas lyrinis išgyvenimas).
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	
Mokinių veikla	Diskusija, pokalbis: kodėl žmogui reikia turėti idealų, aukštų gyvenimo siekių? (Minčių žemėlapis) Argumentų „už“ ir „prieš“ rašymas: <i>Kokios laimės samprata man artimesnė?</i> Pasakojimo kūrimas: <i>Laiminga diena.</i> Anketos, interviu kūrimas: <i>Koks žmogus yra laimingas?</i> Miniatiūros kūrimas: <i>Laimės akimirka...</i> , <i>Laimingas nubudimas...</i> , „Nereikia laimės mažos...“ Laisvasis rašymas: <i>Laimė - tai...</i> Mąstymo žemėlapis („dvigubas burbulas“): dviejų eilėraščių laimės samprata (panašumai ir skirtumai). Įspūdžių rašinėlis: <i>Laimę suprantame skirtingai.</i>

	Samprotavimo rašinys (pastraipa): <i>Laimė poezijoje ir gyvenime, Kokios aš trokštu laimės, Kaip aš suprantu laimę?</i>
Integravimo galimybės	1. Kūrybiniai darbai, integruoti su muzika: https://www.youtube.com/watch?v=ILDFLYCATQg Janinos Degutytės žodžiai <i>Garsų žaismė (muzika) per mane</i>. Dainuoja TŪTA (Vadovė Lina Navikauskienė) <i>Aš nenoriu drungno vandens Ir takų, smėliu pabarstytų</i>. Ką atskleidžia eilėraštis ir daina? Dainuojamoji poezija: eilėraščiai apie laimę, virtę dainomis 2. Darbai, integruoti su daile: Mėgstamiausios eilėraščio eilutės iliustracija (J. Degutytės „Aš nenoriu drungno vandens“ ir N. Miliauskaitės „dar vienas nubudimas, laimingas“). Eilėraščio posmo iliustracija. J. Degutytės ir N. Miliauskaitės eilėraščių koliažas. Laimės medis (laimės paukštė): medyje arba paukštėje eilėraščių apie laimę gražiausios citatos. 3. Darbai, integruoti su etika, tikyba: Laimės samprata poezijoje ir Biblijoje. Laimės samprata skirtingose epochose. Ar visada žmogus norėjo būti laimingas? Kaip keitėsi laimės samprata?
Literatūra (nuorodos mokytoji)	

Diskusija apie kūrybą, knygos ir skaitymo vertę. 9 klasė

Parengė O. Baumilienė

Tema / Kūrinys	Tekstai apie kūrybą, knygos ir skaitymo vertę
Nagrinėjimo aspektai	Knyga – pokalbis su kitu ir savimi. Kaip knygos veikia mūsų gyvenimą? Kaip iš knygų suprantame savo ir kito patirtį?
Ugdomi gebėjimai	Pažinimo kompetencija – dalyvaudami pokalbiuose mokosi kritinio mąstymo, atlikdami namų darbą, ugdomi problemų sprendimo gebėjimą. Komunikavimo kompetencija – mokiniai ugdomi komunikacinės sąveikos gebėjimus. Kūrybiškumo kompetenciją mokiniai ugdomi raiškiai skaitydami, siedami vaizdą su tekstu. Kultūrinę kompetenciją ugdomi išgyvendami susidūrimą su meniniu tekstu. Pilietiškumo kompetencija ugdomasi diskutuojant apie knygos ir asmens sąsajas, suvokiant kūrybą kaip vertingą individo gyvenimo, jo saviraiškos dalį. Skaitmeninę kompetenciją ugdomi kurdami filmuką, atskleidžiantį individualų mokinio santykį su poezija.
Mokinių veikla	Raiškūs skaitymas, savo nuomonės išsakymas, pokalbis, diskusija.
Integravimo galimybės	<i>Dalykinė integracija:</i> taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai dėsto savo mintis, mokosi diskutuoti. <i>Informacinės technologijos:</i> galima namų darbams pasiūlyti sukurti vaizdo filmuką, kuriame mokiniai deklamuoja eilėraščio fragmentus, siedami juos su savo būtimi. Tokiu būdu mokiniai mokytusi sieti vaizdą ir tekstą.
Literatūra (nuorodos mokytojui)	Mokytojams rekomenduojama iš anksto pasiūlyti mokinių grupėms pasirengti raiškiai skaityti eilėraščius, pasvarstyti apie jų vertę, santykį su pačiu kūriniu. Nagrinėjant temą „Tekstai apie knygos ir skaitymo vertę“ atsiskleidžia kelios temos: kūrėjo paveikslas, kūrybos prasmė, jos (ne)reikalingumas, kūrėjo ir skaitytojo santykis. Eilėraščiuose poezija, žodis skleidžiasi kaip poeto ir skaitytojo susikalbėjimo galimybė (A. Marčėno „Aš esu“). , pasakiškas pasaulis (H. Radausko „Pasaka“, J. Aisčio „Poezija“), ypač šviesi vaizduotės erdvė (T. Venclovos „Mes deginom šią lempą vakarais“). Poezija yra ne tik žodžiai, suteikiantys gyvenimui prasmės, bet ir kažkas daugiau už patį gyvenimą (A. Nykos-Niliūno „Gnoseologija“). Kūryba ne tik raktas į amžinybę (M. Martinaitis „Kūryba“), bet ir į individo nuskaidrėjimą, moralinį apsisvalymą, anot Aristotelio, katarsį. J. Aisčio eilėraštyje „Katarsis“ skaitytojas / adresatas raginamas: „Nusiplauk nekruvinos aukos katarsiu...“ Tiek šioje eilutėje, tiek visame kūrinyje ryškėja opozicija: „kruvina auka“ – „nekruvina auka“. Taip apibūdinama skaitytojo ir kūrėjo patirtis. Adresatui

tereikia suprasti teksto kalbą, tačiau poetui kūryba atneša daug skausmo, todėl yra „kruvina auka“. Kūrėjo dramatismas poezijoje atsiskleidžia įvairiai: menininkas dažnai vienišas, jo kūryba nereikalinga, nes sunkiai suprantama, tačiau poetas mato sudėtingą pasaulį, jautriai į jį reaguoja ir negali nekurti (Maironis „Poeta“, H. Radausko „Laiškai sau pačiam“), nors po to dažnai pačiam būna tik sunkiau (J. Aisčio „Kūrimo valanda“). Neretai pati kūryba, gyvendama jau savarankiškai, atsietai nuo paties menininko, dramatiškai keičia aplinką (H. Radausko „Mūza“), todėl nieko keisto, kad dažnai pats kūrėjas jaučiasi tik instrumentas, idėjų, vertybių mediumas, ironiškai vertinant, lyg koks nusirašinėtojas (M. Martinaičio „Nuorašai“). Rekomenduojami autoriai ir jų kūriniai: Maironis „Poeta“, H. Radauskas „Žodis“, M. Martinaitis „Kūryba“, „Nuorašai“, J. Aisčio „Katarsis“, A. Nykos-Niliūno „Gnoseologija“, A. Marčėno „Aš esu“ ar pan.

Pasaka „Eglė žalčių karalienė“. Tradicijos transformacija. 9 klasė

Parengė O. Baumilienė

Tema / Kūrinys	Pasaka „Eglė žalčių karalienė“ ir jos interpretacijos
Nagrinėjimo aspektai	Tradicijos transformacija šiuolaikinėje kultūroje
Ugdomi gebėjimai	Pažinimo kompetenciją ugdosi išgyvendami individualų santykį su tekstu ir vaizdais. Komunikavimo kompetenciją ugdosi žodžiu ir raštu lygindami teksto ir vaizdo sąsajas. Kūrybiškumo kompetencija ugdoma kūrinius interpretuojant. Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetenciją ugdosi aptardami kūrinių sukeltas emocijas. Kultūrinė kompetencija ugdoma susipažįstant su šiuolaikinėmis moderniomis teksto interpretacijomis. Pilietiškumo kompetencija ugdomasi diskutuojant apie teksto, vaizdų ir asmens sąsajas. Skaitmeninę kompetenciją ugdosi ieškodami žodinės ir vaizdinės informacijos.
Mokinių veikla	Pildomos mokytojo paruoštos lentelės, vėliau jos aptariamoms.
Integravimo galimybės	<i>Dailė:</i> žiūrėdami animacinį filmą, miuziklo fragmentus ir gretindami pasakos tekstą, mokosi lyginti teksto ir vaizdo panašumus bei skirtumus, aiškinasi terminus. <i>Muzika:</i> žiūrėdami animacinį filmą ir klausydami miuziklo, mokiniai gretina vaizdo ir garso galimybes, mokosi jas įvardyti.

Literatūra
(nuorodos
mokytojui)

Animacinis filmas „Eglė žalčių karalienė“, prieiga per internetą:
<https://www.youtube.com/watch?v=7TbM-pevIXE>
 „Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Laikas dugne“, prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=zah377NUa1U>
 „Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Meilė bedugnė“, prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=w-Io-9V-6YU>
 „Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Duodu žodį tau“, prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=wSZ0xcUm6Kw&list=RDw-Io-9V-6YU&index=3>

PRIEDAI

Lentelė Nr. 1

UŽDUOTYS	„Eglė žalčių karalienė“ (lietuvių liaudies pasaka)	„Eglė žalčių karalienė“ (animacinis filmas), prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=7TbM-pevIXE
Kokia kūrinio tema? Apie ką kalbama?		
Kokia kūrinyje atskleidžiama problema / negerovė / trūkumas?		
Kokia kūrinio pagrindinė mintis? Kokia perduodama žinutė?		
Kas man patiko? Kodėl?		
Kas man nepatiko? Kodėl?		

Lentelė Nr. 2

MEDŽIAGA	KLAUSIMAI	ATSAKYMAI
„Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Laikas dugne“, prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=zah377NUa1U	Charakterizuokite laiką jūros dugne. Kaip šį laiką padeda kurti scenografija ir muzika?	
„Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Meilė bedugnė“, prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=w-Io-9V-6YU	Kodėl Žalčio vaidmenį atlieka net trys aktoriai-dainininkai?	
„Eglė žalčių karalienė“ (miuziklas), fragmentas „Duodu žodį tau“, prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=wSZ0xcUm6Kw&list=RDw-Io-9V-6YU&index=3	Kas kam duoda priesaiką? Kokia tos priesaikos esmė? Ką ji atskleidžia?	

Žemaitės apsakymas „Sutkai“. Moters vaidmuo. 9 klasė

Parengė O. Baumilienė

Tema / Kūrinys	Žemaitės apsakymas „Sutkai“
Nagrinėjimo aspektas	Šeimos vertė
Ugdomi gebėjimai	Pažinimo kompetencija – dalyvaujant pokalbiuose mokosi kritinio mąstymo, atlikdami namų darbą, ugdomi problemų sprendimo gebėjimai. Komunikavimo kompetencija – mokiniai ugdomi komunikacinės sąveikos gebėjimus. Kultūrinę kompetenciją ugdomi išgyvendami susidūrimą su meniniu tekstu. Pilietiškumo kompetencija ugdomasi diskutuojant apie knygos ir asmens sąsajas, suvokiant šeimą kaip vertingą individo gyvenimo, jo saviraiškos dalį.
Mokinių veikla	Įvairių skaitymo strategijų taikymas pagal poreikius; analizė; interpretacija; diskusija.
Integravimo galimybės	<i>Dalykinė integracija:</i> taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai dėsto savo mintis, mokosi diskutuoti. <i>Pilietiškumas:</i> analizuodami kūrinį apie gražius šeimos santykius, mokiniai geriau suvokia šeimos vertę.
Literatūra (nuorodos mokytojiui)	Žemaitė apsakyme „Sutkai“ atsiskleidžia ne kaip kaimo ydų, bet kaip gražių, idealių tarpusavio santykių vaizduotoja. Rašytoja šią savo poziciją gynė laiškuose ir teigė mačiusi ne vieną idealios šeimos atvejį kaime. Apsakymo idėja - šeimos laimės, kuriamos ant tradicinės moralės pagrindų, negali sugriauti jokie išbandymai, jokie rūpesčiai. Sutkų vaikai, matydami gražių santykių pavyzdžius, auga dori. Pasak Donato Saukos, „kasdieniškose, mūsų šiandien nebejaudinančiose situacijose siekta parodyti žmogiškos ištvermės prasmę: kiekvienas nutikimas duoda gražaus gyvenimo pamoką, geras darbas paskatina kitą gerą darbą...” Detalią apsakymo „Sutkai“ analizę duoda L. S. Černiauskaitė straipsnyje „Žemaitės pasaulio šviesa“, prieiga per internetą: http://www.tekstai.lt/zurnalas-metai/791-2015-m-nr-05-06-gegu-birelis/7914-laura-sintija-cerniauskaite-zemaites-pasaulio-sviesa. Černiauskaitė teigia: „Žemaitės kūryba nėra vien „buitinis moralinis“ realizmas, <...> už blaivaus gyvenimo aprašymo jos tekste slypi kur kas subtilesni dalykai, ryškėja humanistinės vertybės, jaučiamas žmogiškos gyvenimo šilumos ilgesys. Formuluotinos tokios pamokų / rašinių / viešųjų kalbų temos: 1) darnus kartų santykių pavyzdys - galimybė išaugti jaunimui morališkai; 2) ypatingas moters vaidmuo šeimoje; 3) vyro ir moters meilė šeimoje; 4) problemų sprendimas šeimoje - santykių išbandymas. Pravartu prieš analizę perskaityti prof. V. Daujotytės straipsnį „Žemaitė: ta pati ir vis kita“, prieiga per internetą: https://www.bernardinai.lt/2015-10-15-zemaitė-ta-pati-ir-vis-kita/ Apsakymą pravartu lyginti su Bitės Vilimaitės novelėmis, pvz., „Namai“, gretinant tradicinės ir modernios šeimų skirtumus, ieškant pastarosios degradavimo priežasčių.

M. Martinaičio eilėraščio „Nežinomo dailininko paveikslas“ analizė ir interpretacija. 9 klasė

Parengė V. Lisauskienė

Tema / Kūrinys	Marcelijus Martinaitis „Nežinomo dailininko paveikslas“
Nagrinėjimo aspektai	Žemdirbiška pasaulėjauta: pasaulio saugumas ir uždarumas. Žemdirbių gyvenimo būdas: darbai, šeimos santykiai. Šis eilėraštis gali būti kaip įvadas į sėslųjų žmonių (žemdirbių) kultūrą. Eilėraštis padeda suprasti žmogaus pasaulėvoką. Giedrius Viliūnas kūrinio pasaulėvokos atpažinimą laiko universaliu ir svarbiu atidus teksto skaitymo metodu. Pasak jo, pasaulėvokos dalykai gali būti ir kūrinio prasmės pagrindas, ir mūsų interpretacijos tikslas.
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	<i>Pažinimo kompetencija.</i> M. Martinaičio pasakojamojo pobūdžio eilėraštyje lyrinio subjekto komentuojamas stebimo paveiklo vaizdas parodo 1) sėslųjų žmonių (agrarinės kultūros žmonių) gyvenimo būdą, 2) šeimos santykius, 3) darbų ir vaidmenų pasidalijimą, jų santykį su laiku ir Dievu. <i>Kultūrinė kompetencija.</i> Stebintys paveikslą žmonės jau yra moderniosios kultūros atstovai. Tai dvigubo vaizdo eilėraštis (paveikslas ir jo poetinė interpretacija). <i>Komunikacinė kompetencija.</i> Susitikimas su praeitimi gali virsti ir kultūrine komunikacija. Akvilė Reklaitytė teigia, kad „Iš pažiūros panašią, „muziejau“, funkciją atlieka ir eilėraščiai: juose fiksuojamos suirusios archajinės gyvensenos liekanos, tartum kaupiamas nykstančios žemdirbių civilizacijos „etnografinis“ archyvas. Jau įvaizdžių lygmenyje ryškėja raktinės sąvokos, kuriomis generuojamas poezijos kaip kultūrinio ir istoriško teksto turinys bei stilius.“ Vadinasi poezija yra komunikacijos su praeitimi forma.
Mokinių veikla (+ integravimo galimybės)	1. Autoriaus skaitomo eilėraščio klausymas. Pasidalijimas įspūdžiais. 2. Analizuojant kūrinio prasmę galima remtis Vytauto Kavolio siūlomais klausimais apie 1) žmogaus tapatybę (kas aš esu tarp kitų žmonių ir pats sau), 2) jo santykį su pasauliu (su kitais žmonėmis, su gamta, su kultūra, su laiku, iš šio santykio išryškėjančią veiklos orientaciją, vertybes, pasaulėžiūrą) ir 3) žmogaus santykį su transcendencija (jo santykį su Dievu ir mirtimi (protėviais). Mokiniai gali atsakyti į šiuos klausimus. 3. Detali teksto analizė dirbant grupėmis arba individualiai: a) Kokias dvi kultūras atpažįsta skaitytojas eilėraštyje? Argumentuokite konkrečiais dviejų erdvių (paveiklo ir tikrovės) vaizdais, veikėjų elgsena. b) Kokį gyvenimo būdą ir kokius kartų santykius parodo paveiklo turinys ir jame vaizduojami veikėjai? c) Martinaičio poezija gali būti apibūdinama kaip antropologinė. „Martinaitis įvairiopomis kūrybinėmis išraiškomis, o pirmiausiai – poezijoje, kuria būtent tokį etnografinį, hibridišką, kultūros koliažą, parodo skirtingas buvimo kultūroje sykiu ją interpretuojant galimybes.“ (Akvilė Reklaitytė). Pagrįskite šį teiginį eilėraščio turiniu:

	paveikslo turinys, stebinčiųjų reakcija, jos vertinimą nurodančios eilėraščio žmogaus frazės. Integravimo galimybės: Ši eilėraščių galima lyginti su M. K. Čiurlionio paveikslu „Karalių pasaka“. Abiejuose tekstuose namai (namų aplinka) vaizduojami kaip pasaulio saugumo garantas ir žmogaus erdvės (pasaulio) centras. Prie šio eilėraščio galima grįžti analizuojant K. Donelaičio „Metus“. Jis puikus įvadas į k. Donelaičio „Metų“ aptarimą. Koks gyvensenos modelis vaizduojamas Martinaičio ir Donelaičio poemoje „Metai“? Palyginkite konkrečią pasirinktą poemos sceną. Perskaitykite esė. M. Martinaitis <i>Apie darbą. Teksto suvokimo užduotis</i>. <i>Klausimai ir užduotys</i> 1. Kokiais būdais žmogus įsijungia į gamtos ir kultūros vyksmą? (2 taškai) 2. Kodėl darbo pobūdis ir jo aplinkybės nesvarbios dirbančiam žmogui? (2 taškai) 3. Koks ryšys tarp veiklos ir žmogaus dvasinės būsenos? Raskite citatų, pagrindžiančių jūsų atsakymą. (2 taškai) 4. Suformuluote esė pagrindinę mintį. (1 taškas) <i>Kūrinių lyginimo užduotis</i> Palyginkite K. Donelaičio „Metų“ veikėjo Slunkiaus monologą ir Martinaičio esė pasakotojo požiūrį į darbą ir remdamiesi abiem tekstais, išsamiai ir argumentuotai paaiškinkite, kuo pavojingas neveiklumas. (3 taškai) http://www.šaltiniai.info/files/literatura/LH00/Marcelijus_Martinaitis._Apie_darb%C4%85.LHE101.pdf
Literatūra (nuorodos mokytojui)	https://www.lyrikline.org/en/poems/nezinomo-dailininko-paveikslas-3565 https://smm.vma.lm.lt/mod/glossary/view.php?id=930 http://www.panbiblioteka.lt/lt/laisvalaikis-bibliotekoje/8-nenurodyta/2052-akvile-reklaityte-marcelijaus-martinaicio-poezijos-antropologiskumas Giedrius Viliūnas „Literatūra ir pasaulėvoka“ – kn. „Teksto analizė mokykloje“, 1998, p. 175.

Savarankiško skaitymo užduotys. 9 klasė

Parengė V. Lisauskienė

Tema / Kūrinys	Savarankiškas skaitymas
Nagrinėjimo aspektai	Egzistencinės, moralinės, socialinės, politinės problemos literatūroje Knygos asmeninis poveikis. Kūrinyje teigiamos vertybės. Knygos siužeto įdomumas, problemų aktualumas, meniškumas.
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	<i>Kultūrinė kompetencija.</i> Reflektuos asmeninį perskaitytos knygos poveikį. Įvertins knygos siužeto įdomumą, problemų aktualumą, raiškos meniškumą. Aptars knygos vertybes. <i>Komunikacinė kompetencija.</i> Parengs knygos pristatymą žodžiu, kartu rengs pasirinktos knygos reklamą. <i>Kūrybiškumo kompetencija.</i> Pasirinks originalią knygos refleksijos (aprašymo) formą.
Mokinių veikla (+ integravimo galimybės)	Knygos pristatymas raštu ir žodžiu (I pusmetis) Tikslas. Reflektuoti asmeninį perskaitytos knygos poveikį – „Treniruoti savo sielą“ (Jurga Ivanauskaitė) Uždaviniai: Pažinti pasaulį ir save pasaulyje. Mokytis atpažinti savo emocijas skaitant ir jas išreikšti žodžiais. Aprašyti asmeninį knygos poveikį. Knygos pristatymas raštu ar/ir žodžiu: Už(si)rašykite knygos metriką (autorius, pavadinimas, vertėjas, leidykla, puslapių skaičius). Išsirašykite įdomias mintis, frazes (citasas). Jomis galėsite pasinaudoti rašydami rašinius. Trumpai aprašykite skaitymo aplinkybes (laikas, erdvė, nuotaika). Įvertinkite, kokią poveikį darė skaitymo aplinka, jūsų nusiteikimas. Atskleiskite knygos įtaką ir poveikį šiais aspektais: žinios, kilę jausmai, supratimas. Skaitymo patirtį galite aprašyti/ pristatyti žodžiu taip: Skaitydamas (a) susipažinau su / sužinojau... (žinios). Skaitydamas (a) išgyvenau / pajutau... (jausmai). Supratau / suvokiau, kad... (suvokimas / patirtis). 1. Pateikite rekomendacijas, kokiame skaitytojui būtų įdomi ši knyga. Knygos pristatymas raštu (II pusmetis) Tikslai: Įvertinti knygos siužeto įdomumą, problemų aktualumą, raiškos meniškumą. Uždaviniai: Atskleisti savo požiūrį, jį argumentuoti pristatant knygą kaip rekomenduotiną ar nerekomenduotiną kitiems. Pasirinkti originalią knygos refleksijos (aprašymo) formą. Siūlomi knygos pristatymo būdai raštu ir žodžiu: a) interviu su veikėju, b) laiškas personažui/draugui, c) dienoraščio puslapiai/ skaitytojo/ veikėjo, d) reklama su anotacijos elementais. Citasas įjungti į tekstą pasirinktu būdu. Citata gali būti: a) epigrafas, b) išvada, c) oponento, su kuriuo polemizuosite, argumentas, d) jūsų požiūrį pagrindžiantis argumentas.

	Parašyti savo darbo įvertinimą–žodinį komentarą: a) kas pavyko, b) ką reikėtų tobulinti, c) kokių įgūdžių dar stinga. Aprašyti dvi knygas. Bent viena iš jų turėtų būti neprograminė (neanalizuota per pamokas). Vieną savarankiškai skaitytą knygą pristatyti žodžiu individualiai arba su grupe. Knygos vertinimo pagrindumas, pristatymo stiliaus ir formos originalumas – svarbiausias vertinimo kriterijus. Integravimo galimybės. Pasirinkdami pristatymo formą mokiniai mokosi rašyti skirtingų žanrų tekstus, įjungti citatas (integracija su kalbos pamokomis), kurdami filmukus, pasirinkdami įvairias kitas pristatymo formas žodžiu mokiniai naudojami technologijomis, dailės, muzikos pamokų medžiaga.
Literatūra (nuorodos mokytojai)	Plačiau apie knygos refleksijos formas galima skaityti Vida Lisauskienė, <i>Savarankiško skaitytojo ugdymas</i>: Skaitytojo užrašai 9-10 klasėje, „Gimtas žodis“, 2015, (8). https://smm.vma.lm.lt/mod/glossary/view.php?id=930 <i>Mano perskaitytų knygų žemėlapis</i>, „Mąstymo mokykla“, Vilnius, 2020

R. Bredberio „451° Farenheito“ aptarimas.10 klasė

Parengė O. Baumilienė

Tema / Kūrinys	R. Bredberis (Ray Bradbury) „451° Farenheito“
Nagrinėjimo aspektai	Kultūrinė atmintis kaip civilizacijos pagrindas. Vartotojiško mąstymo pavojai. Laisvos minties ir laisvo žodžio svarba. Koks literatūros vaidmuo grumiantis su totalitarinių režimų absurdu?
Ugdomi gebėjimai	Pažinimo kompetencija – dalyvaudami pokalbiuose mokiniai mokosi kritinio mąstymo, atlikdami namų darbą, ugdomi problemų sprendimo gebėjimą. Komunikavimo kompetencija – mokiniai ugdomi komunikacinės sąveikos gebėjimus. Kūrybiškumo kompetenciją mokiniai ugdomi interpretuodami tekstą. Kultūrinę kompetenciją ugdomi išgyvendami sąsają tarp meno kūrinio ir istorijos. Pilietiškumo kompetencija ugdomasi diskutuojant apie kūrinyje atskleistas problemas.
Mokinių veikla	Įvairių skaitymo strategijų taikymas pagal poreikius; analizė; interpretacija; diskusija.
Integravimo galimybės	<i>Dalykinė integracija:</i> taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai dėsto savo mintis, mokosi diskutuoti. <i>Istorija:</i> prisimindami istorinius faktus – totalitarinius režimus, mokiniai mokosi kritinio mąstymo, ugdomi gebėjimą sieti išgalvotą meninę tikrovę su realybe. <i>Skaitmeninės technologijos:</i> lygindami knygą ir filmą mokiniai mokosi diskutuoti, vartoja specifinę terminiją.
Literatūra (nuorodos mokytojiui)	XIX a. vokiečių romantikas H. Heinė dramoje „Almansoras“ rašė: „Ten, kur deginamos knygos, vėliau bus deginami žmonės.“ Nors XX a. pirmos pusės rusų rašytojas M. Bulgakovas romane „Meistras ir Margarita“ teigė, jog rankraščiai nedega, tačiau jie degė per visą žmonijos istoriją. Knygos susijusios su žmonijos kultūra ir jos išsaugojimu. Todėl nieko keisto, kad istorinių perversmų akivaizdoje imama abejojti, ar žmonija išmoko kultūros pamokas. Štai vokiečių „prarastosios kartos“ rašytojas pacifistas E. M. Remarkas romane „Vakarų fronte nieko naujo“ rašo apie patirtis Pirmajame pasauliniame kare: „Kaip beprasmiška yra visa tai, kas kada nors buvo rašyta, daryta galvota, jeigu dar galimi tokie dalykai! <...> Viskas yra melas ir neturi jokios reikšmės, jeigu tūkstantmetė kultūra negalėjo nieko padaryti, kad nebūtų liejamos upės kraujo...“ Panašiai rašė lietuvių dramaturgas, poetas, romanistas Balys Sruoga memuarų knygoje „Dievų miškas“: „Ko vertos visos mano knygos, jei dvidešimtojo amžiaus viduryje civilizuotas Europos žmogus staiga žmogėdra darosi?“ Amerikiečių rašytojas fantastas R. Bredberis romane „451° Farenheito“ svarsto galimybę gyventi pasaulyje, kuriame nėra knygų. Šis romanas distopinis kūrinys, bylojantis apie cenzūrą ir pasipriešinimą, apie totalitarinę visuomenę, kuriai nereikia knygų: jos neneša naudos, tik liūdesį, todėl jas reikia deginti (451° Farenheito – temperatūra, kurioje dega knygos). Nors romanas sukurtas 1953 m., tačiau jis – kaip perspėjimas – aktualus visais laikais. Pagrindinis veikėjas Gajus Montegas –

gaisrininkas, uoliai atliekantis savo darbą, t. y. deginantis surastas knygas. Mąstančių žmonių dėka jo pažiūros ima keistis, tačiau kaip pakeisti visuomenę, kuriai nereikia knygų? Romane svarstomos tokios problemos kaip: kultūros (atminties), laisvės, kritinio mąstymo reikalingumas. Romanas primena, jog pasaulis be kultūros, knygų, humanitarinių mokslų tampa pavojingas, nesaugus tiek individui, tiek visai žmoniškai. 1966 m. pagal romaną sukurtas to paties pavadinimo filmas (rež. F. Triufo), o 2018 m. pastatytas dar kartą (rež. R. Bachrani). Būtų pravartu palyginti knygą ir filmą ar jo fragmentus.

Nuo romano analizės rekomenduojama pereiti prie graikų mito apie Prometėją ir apsvarstyti įvairialypę ugnies prasmę.

K. Ostrausko „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“ analizė. 10 klasė

Parengė V. Lisauskienė

Tema / Kūrinys	Kostas Ostrauskas „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“
Nagrinėjimo aspektai	Žaidimas kultūros ženklais (motyvais, siužetais) ir kuriamos prasmės
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų idėjas, keliamas problemas ir intencijas, teksto sąsajas su kontekstais, įtakos darymo būdus. Apibūdina kūrinio veikėjų metaforiškumą, jų kultūrinį universalumą, analizuoja ir interpretuoja personažus siedamas juos su kūrinio poetiniu sumanymu, kūrinio idėjomis. Remdamasis vidine teksto sąranga, kalbine raiška ir kultūriniu kontekstu, aiškina kūrinio prasmę, vertina kūrinio poveikį skaitančiajam. Išsako savo nuomonę apie teksto turinį, formuluoja išvadas.
Mokinių veikla (+ integravimo galimybės)	Analizės planas ir mokinių veiklos. 1. Autoriaus kūrybos tikslas. Interviu su autoriumi aptarimas. 2. Postmodernizmo bruožai. 3. Kūrinio pavadinimo nuorodos. 4. Biblinis siužetas: sūnaus sugrįžimas, pokalbis su tėvu, sūnaus išvaymas. 5. Autoriaus interpretacija ir jos vertinimas. 6. Apibendrinimo užduotis raštu arba žodžiu: • Tėvo ir sūnaus santykių vaizdavimas literatūroje/ K. Ostrausko kūrinyje • Kokių minčių sukėlė veikėjų elgesys arba autoriaus interpretacija? • Kodėl tėvas neatleidžia sūnui?
Literatūra (nuorodos mokytojui)	Kostas Ostrauskas „Paskutinis kvartetas“, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014: 271 psl.

	A. Martišiūtė. <i>Paradokso poetika Kosto Ostrausko dramose</i> http://lituanistusamburis.lt/wp-content/uploads/2015/08/Au%C5%A1ra-Marti%C5%A1i%C5%ABt%C4%97.-Paradokso-poetika-K.Ostrausko-dramose.pdf Kostas Ostrauskas http://www.saltiniai.info/index/details/1351 http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Pokalbis_su_Kostu_Ostrausku.LHI300B.pdf
--	--

2 PRIEDAS. AUKŠTESNIŲJŲ PASIEKIMŲ UGDYMO PAVYZDŽIAI

Čia pateikiama projekto mokytojų parengta metodinė medžiaga aukštesniesiems pasiekimams ugdyti.

Lyginimo užduotys. 5 klasė

Tema	Aukštesniojo lygio užduočių pavyzdžiai	
Folklorinės ir literatūrinės pasakos palyginimas	• Palyginti lietuvių pasaką „Eglė žalčių karalienė“ ir Salomėjos Nėries poemą „Eglė žalčių karalienė”: rasti 2-4 panašumus ir skirtumus. • Remiantis nurodytais panašumais ir skirtumais, suformuluoti folklorinės ir literatūrinės pasakos apibrėžimą.	„Dvigubo burbulo žemėlapis” („Mąstymo mokykla“): https://lklms.lt/wp-content/uploads/2020/09/Mastymo-z%CC%8Ceme%CC%87lapiai-s%CC%8Cablona-kabinimui-klase%CC%87se-ant-sienu%CC%A8.pdf.

Pasakos veikėjų charakterizavimas, palyginimas, jų poelgių vertinimas	• Skaitant pasaką „Eglė žalčių karalienė“ stebėti veikėjų / veikėjo būdą, elgesį, kalbą, bendravimą su aplinkiniais, siekius. • Remiantis pastabomis charakterizuoti (aprašyti) veikėją. • Palyginti 3-5 veikėjus nurodant 2-3 ryškiausius jų charakterio bruožus. • Įvertinti pasirinktų veikėjų poelgius. • Palyginti dvi pasirinktas pasakas nurodytais aspektais: tema, herojų poelgiai, ginamos etinės vertybės.	http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/egle_zalciu_karaliene/ „Burbulo žemėlapis“, „Tilto žemėlapis“ (bendras veiksnys – veikėjų charakteriai) („Mąstymo mokykla“): https://lklms.lt/wp-content/uploads/2020/09/Mastymo-z%C3%8Ceme%C3%87lapiai-s%C3%8Cablona-kabinimui-klase%C3%87se-ant-sienu%C3%A8.pdf. Pvz.: <i>Eglė yra naivi, drąsi, ištikima, Žilvinas – atkaklus, mielas, Drebulė – baili, Ažuolas – išvermingas, Uosis – draugiškas, Beržas – dailus, meilus, Eglės broliai – rūstūs, kerštingi.</i> Nebaigti sakiniai. Pvz.: <i>Drebulė yra baili, nes...</i> Daugiau apie veikėjų charakteristiką: http://lietuvius-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu_kurimo_laboratorija_veikejo_charakteristika/. http://www.ugdome.lt/kompetencijos/5-8/biblioteka/sablonai/ Veikėjo analizės lentelė http://www.ugdome.lt/kompetencijos/5-8/biblioteka/sablonai/ Pasirinkti lyginimui tinkamą įrankį: sudaryti lentelę, „Dvigubo burbulo žemėlapi, Venno diegramą ar kt. Analizuojama, lyginama, vertinama.
--	---	---

Rašytojo Jono Biliūno ir jūsup vaikystė	Palyginkite rašytojo J. Biliūno biografijoje aprašytą vaikystę ir savo. Parašykite, kokie panašumai ir kokie skirtumai. Palyginkite J. Biliūno kūriniuose vaizduojamą vaikystę su savo. Kuo ji panaši, kuo skiriasi?	Ši užduotis skatina sieti perskaitytų kūrinių teorijos žinias, atrinkti pavyzdžius, vertinti ir formuluoti išvadas. Panašumai ir skirtumai surašomi į lentelę, o paskui perkeliama į „dvigubą burbulą“.
Patarlės ir pasakėčios	Palyginkite, kokie patarlių ir pasakėčių panašumai ir skirtumai. Panašumus ir skirtumus iliustruokite pavyzdžiais.	
M. Valančiaus „Mikė melagėlis“ ir melų pasakos	Palyginkite ir parašykite M. Valančiaus kūrinio ir pasirinktos melų pasakos panašumus ir skirtumus.	

Veikėjo analizė. Kaitos priežastys. 6 klasė

Tema	Aukštesniojo lygio užduočių pavyzdžiai	
Veikėjų vertybinių nuostatų kaita ir branda	- Skaitant Bitės Vilimaitės novelę „Kada piešime perlinę vištelę“ ir stebint pagrindinės veikėjos Evelinos kaitą, užpildyti veikėjo analizės lentelę. - Įvardyti novelės veikėjos vertybių kaitos ir brandos priežastis.	Bitės Vilimaitės novelės „Kada piešime perlinę vištelę“ skaitmeniniai formatai http://ebiblioteka.mkp.emokykla.lt/kuriniai/papartynu_saule/ Animacinis filmas „Kada piešime perlinę vištelę“ https://www.youtube.com/watch?v=aTcNwK3Xlzo Veikėjo analizės lentelė: http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/wp-content/uploads/2012/03/Vaik%C4%97jo-analiz%C4%97s-lentel%C4%97.pdf http://www.ugdome.lt/kompetencijos5-8/biblioteka/sablonai/

Prieveiksmis ir prielinksnis. Lyginimas. 7 klasė

Tema	Aukštesniojo lygio užduočių pavyzdžiai	
Prieveiksmio ir prielinksnio palyginimas	Nagrinėdami prieveiksmio ir prielinksnio reikšmę, gramatinius požymius ir pavyzdžius, nurodykite 2-3 šių kalbos dalių panašumus bei skirtumus.	„Dvigubo burbulo žemėlapis“ („Mąstymo mokykla“): https://lklms.lt/wp-content/uploads/2020/09/Mastymo-z%CC%8Ceme%CC%87lapiai-s%CC%8Cablona-kabinimui-klase%CC%87se-ant-sienu%CC%87A8.pdf. Medžiaga apie prieveiksnius ir prielinksnius: http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/kalbos_pazinimas_lietuviu_kalbos_zodziu_klases_-_kalbos_dalys_morfologija/.

Dalyvio apibendrinimas. Integruota užduotis. 7 klasė

Parengė Z. Bartkevičienė

Tema / Kūrinys	Dalyvio apibendrinimas
Nagrinėjimo aspektai	Dalyvio reikšmė, gramatiniai požymiai, rūšys. Sangražiniai ir įvardžiuotiniai dalyviai. Dalyvis sakinyje. Išplėstinių dalyvinių pažyminių skyryba. Asmeninis laiškas. Laiško struktūra.
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	<i>Pažinimo kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi lietuvių kalbos dalyko žinias ir gebėjimus analizuodami dalyvius, mokydamiesi taisyklingai rašyti, kurdami laišką, vartodami kalbotyros sąvokas ir terminus. Sistemindami žinomą informaciją apie dalyvį ir pateikdami ją naujame kontekste, įsivertindami savo veiklą ugdomi mokėjimo mokytis gebėjimus. <i>Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi empatiškumo ir teigiamų tarpusavio santykių kūrimo įgūdžius nuspėdami kitų

	emocijas ir savijautą skirtingose situacijose, lygindami savo ir kitų požiūrius, naudojasi pokalbio užmezgimo ir palaikymo strategijomis. <i>Kūrybiškumo kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi generavimo gebėjimus rašydami laišką, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi; kūrimo gebėjimus savarankiškai raštu kurdami laišką, išbandydami skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus, tobulindami savo darbus. <i>Pilietiškumo kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi gebėjimą sugyventi bendruomenėje kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse situacijose. <i>Kultūrinė kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi kultūrinę raišką pažindami lietuvių kalbos kūrybines galias, reikšdami mintis, kurdami laišką taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką. <i>Komunikavimo kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi pranešimo perteikimo ir komunikacinės sąveikos gebėjimus realiai ir virtualiai bendraudami poromis, pasirinkdami taisyklingą ir tinkamą kalbinę raišką.
Mokinių veikla	Užduotis. Parašyti laišką bendraamžiui ir apibendrinti dalyvius. Bendra mokinių veikla klasėje: Susipažįstama su užduotimi, aptariami vertinimo ir įsivertinimo kriterijai. Su mokiniais aptarti vertinimo kriterijai: • laikomasi laiško struktūros; • apibendrinami dalyviai (aiškinama teorija ir pavyzdžiai); • atsižvelgiama į komunikacinę situaciją, kūrybiškai remiamasi dalykine informacija; • mandagiai bendraujama; • paisoma kalbos taisyklingumo. Su mokiniais aptarti vertinimo kriterijai: • Ar laikausi laiško struktūros (pateikiu datą, vietą, rašau kreipinį, pasirašau)? • Ar domiuosi adresatu, rašau mandagiai? • Ar taikau žinias apie dalyvį, nurodau pavyzdžių? • Ar kūrybiškai taikau dalykines žinias rašydamas laišką bendraamžiui? • Ar paisau kalbos taisyklingumo reikalavimų? Individuali mokinių veikla klasėje: • Rašomas laiškas bendraamžiui. • Laiškas tobulinamas (tikrinamas, papildomas, redaguojamas). • Veikla įsivertinama. Savarankiška mokinių veikla namuose: Mokiniai susipažįsta su elektroninio laiško reikalavimais ir rašo elektroninį laišką mokytojui atlikdami struktūruotą veiklos refleksiją (pvz., Kaip buvo

	vykdoma veikla? Kaip sekėsi atlikti užduotį? Kas buvo sunkiausia, o kas lengviausia? Kaip jauteisi atlikdamas šią užduotį? Kas padėjo atlikti užduotį, o kas trukdė? Ką kitą kartą darytum kitaip? Ko atliekant šią užduotį buvo išmokta?).
Integravimo galimybės	<i>Dalykinė integracija:</i> taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai rašo asmeninį laišką, nagrinėja asmeninio ir dalykinio laiško skirtumus ir panašumus. <i>Geografija:</i> mokiniai susipažįsta su Europos šalių teritorija ir kultūra; aiškinasi migracijos reiškinių, nagrinėja Lietuvos gyventojų emigracijos priežastis ir paplitimą (pvz., https://123.emn.lt), remdamiesi savo patirtimi ir interneto informacija gretina švietimo sistemas. <i>Informacinės technologijos:</i> mokiniai domisi elektroninio laiško ypatumais ir etiketu elektroninėje erdvėje, rašo elektroninį laišką tinkamai nurodydami temą (angl. <i>Subject</i>); mokiniai renka, sistemina informaciją ir parengia pristatymus su diagramomis apie lituanistinį švietimą užsienyje. <i>Etika:</i> mokiniai svarsto, kodėl svarbu padėti kitam, ką reiškia būti empatiškam; diskutuoja, kaip etiškai bendrauti su bendraamžiais formalioje ir neformalioje aplinkoje, kaip reaguoti, kai prašoma nusirašyti.
Literatūra (nuorodos mokytojai)	Ruošiantis rašyti laišką klasėje rekomenduojama mokinius paskatinti aiškintis, kuo skiriasi asmeninis ir dalykinis laiškas, prisiminti laiško struktūrą, būdingas turinio ypatybes (pvz., http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu_kurimo_laboratorija_laiskas/; http://lietuviu5-6.mkp.emokykla.lt/lt/mo/zinynas/tekstu_kurimo_laboratorija_laiskas_oficialus/; https://eunet.lt/kaip-rasyti-laiska/). Veiklos refleksija gali būti atliekama rašant elektroninį laišką mokytojai: mokiniai savarankiškai susipažįsta su elektroninio laiško ypatumais bei etiketu ir rašo elektroninį laišką (pvz., https://www.smaizys.lt/informacines-technologijos/etiketas-rasant-elektroninius-laiskus/; https://eunet.lt/kaip-rasyti-laiska/). Daugiau apie struktūruotą refleksiją: Žibėnienė, G. ir Indrašienė, V. (2017). <i>Šiuolaikinė didaktika</i>. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 263 p.: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16217/30_Siuolaikine%20didaktika.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Užduotis. Parašykite laišką Saulei ir padėkite jai atlikti užduotis.

Milanas, 2021 m. birželio 1 d.

Sveika(s), miela(s) drauge!

Aš esu Saulė. Man 14 metų. Rašau Tau, nes labai pasiilgau bendravimo. Man labai smagu rašyti Tau, dar kol kas visai nepažįstamam žmogui. Kaip Tau sekasi? Ką veiki visą dieną būdama(s) namuose? Kaip Tau sekasi mokytis nuotoliniu būdu? Ką svajoji nuveikti vasarą?

Mes su šeima gyvename Italijoje. Mano tėvai iš Lietuvos išvyko 2002 metais, tad aš gimiau jau Italijoje. Nors lankau italų mokyklą ir įvairių dalykų mokausi italų kalba, šeimoje mes kalbame lietuviškai, o šeštadieniais dar lankau ir lituanistinę mokyklą. Ateityje ketinu laikyti lietuvių kalbos ir literatūros egzaminą ir studijuoti Lietuvoje, todėl labai noriu gerai mokėti lietuvių kalbą. Iš pradžių man sekėsi labai gerai, viskas buvo aišku, bet per nuotolinį, kai reikia mokytis dalyvių, jau neišsiverčiu be pagalbos. Gal Tu galėtum man padėti? Mokytoja mums uždavė savarankiškai išsiaiškinti, 1) kas yra dalyvis, 2) ką jis reiškia, 3) kaip jis kaitomas, 4) kuo eina sakinyje. Iš karto sakau – *emokykloje* jau žiūrėjau, tad gal gali savais žodžiais, paprasčiau man paaiškinti šiuos sudėtingus dalykus. Dar reikia 5) rasti ir užrašyti po 1–3 pavyzdžius: veikiamųjų, neveikiamųjų, įvardžiuotinių, sangražinių, dar kažkokių reikiamybės dalyvių. Nespėjau atlikti šių užduočių, o vakar jau gavau naują – 6) paaiškinti, kaip skiriamas išplėstinis dalyvinis pažyminy ir užrašyti vieną pavyzdį, kada jis skiriamas kableliu ir kada ne.

Nežinau, gal Lietuvoje neužduoda tiek daug užduočių, bet čia, Italijoje, kai reikia derinti abiejų mokyklų darbus, jų daugoka, todėl turiu per savaitę tik vieną laisvą dieną – sekmadienį. Visomis kitomis dienomis dalyvauju pamokose virtualiai, darau trumpas pertraukėles ir vis atlieku italų ir lietuvių kalbos užduotis. Gerai, kad mano mamos draugė, Tavo mokytoja, pasiūlė kreiptis pagalbos į Tave. Ji sakė, kad jos septintokai labai išradingi ir sumanūs ir ras būdą, kaip man padėti.

Iš anksto ačiū Tau už pagalbą. Tikiuosi, ir aš galėsiu Tau kuo nors padėti. Lik sveika(s)!

Saulė

Mokinių darbų pavyzdžiai

Rūdiškės, 2021 m. birželio 1 d.

Miela Saule!

Labas! Kaip malonu pagaliau iš ko nors gauti laišką! Aš esu Ula, man 13 metų. Labai seniai esu gavusi laišką, tad nekantrauju atsakyti į visus Tavo klausimus! Man sekasi labai gerai, visą dieną mokausi, o po pamokų skubu į kiemą susitikti su draugais. Nuotoliniu būdu mokytis man labai patinka, bet jau pasiilgau mokyklos atmosferos.

Labai smagu su Tavimi susipažinti ir šį tą sužinoti apie Tavo šeimą. Aš gyvenu Lietuvoje. Man čia gyventi labai patinka, nes mus čia supa stulbinanti gamta. Labai mėgstu keliauti Lietuvoje, bet Tavo laiškas mane taip sudomino, kad ėmiau svarstyti apie kelionę į Italiją. Po tiek lietuvių kalbos pamokų, kuriose nagrinėjome dalyvius, tikrai sugebėsiu Tau padėti atlikti užduotis, tik nežinia, ar laiku gausi mano laišką.

Pirmiausia reikia įsidėmėti, kad dalyvis yra viena iš trijų neasmenuojamųjų veiksmažodžio formų (padalyvį ir pusdalyvį dar nagrinėsi). Jis reiškia iš veiksmo kylančią asmens arba daikto ypatybę. Palygink: *Aš rašau laišką Saulei, kuri šoka* (tai veiksmažodis), bet galima pasakyti trumpiau: *Aš rašau laišką šokančiai Saulei* (tai jau dalyvis). Dalyviai, kaip ir būdvardžiai, kaitomi giminėmis (*bėgsias – bėgsianti*) ir skaičiais (*mačiusi – mačiusios*), yra linksnuojami (*matąs, mačiusio, mačiusiam...*). Be to, kaip ir veiksmažodis, dalyvis turi laikus (*matąs, matęs, matydavęs, matysias*). Taigi į pirmuosius Tavo klausimus jau atsakiau. Norėdama parašyti įvairių dalyvių pavyzdžių pirma turėtum žinoti, kad dalyviai yra dviejų rūšių: veikiamieji ir neveikiamieji dalyviai. Veikiamieji dalyviai reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš jo paties veiksmo. Štai keli pavyzdžiai: *rašanti Saulė* (tai yra *Saulė, kuri pati rašo*), *šokantis katinas* (tai yra *katinas, kuris pats šoka*). O neveikiamieji dalyviai reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš kito veikėjo veiksmo: *prajuokintas berniukas* (*berniukas, kurį kitas prajuokino*), *nutildyta mergaitė* (*mergaitė, kurią kiti nutildė*). Dar, Saule, turėtum žinoti, kad dalyviai gali būti įvardžiuotiniai. Jie daromi ir rašomi taip, kaip ir įvardžiuotiniai būdvardžiai. Palygink: *baltoji (būdvardis) – einančioji (dalyvis)*. Jau tikriausiai pastebėjai, kad dalyvis panašus į būdvardį ir veiksmažodį. Kaip ir veiksmažodžiai, dalyviai gali būti sangražiniai, kai daromi iš sangražinių veiksmažodžių: *šukuodavęsis* (nes *šukuodavosi*), *prausdavęsis* (nes *prausdavosi*), bet *užsirašydavęs* (nes *užsirašydavo*). Kaip matai, žodyje su priešdėliu sangražos dalelė jau yra ne gale, o po priešdėlio.

Tu rašai „kažkokius reikiamybės dalyvius“. Iš tiesų tai reikiamybės dalyviai, aš juos susieju su žodžiu „reikia“ ir lengvai įsidėmėjau. Jei dalyvis rodo daikto ypatybę, kylančią iš veiksmo, kurį dar reikia atlikti, toks dalyvis ir yra reikiamybės dalyvis. Iš savo vadovėlio įsiminiau tokius pavyzdžius, gal ir Tau padės: *šienas, kurį reikia grębti – grębtinas šienas; darbas, kurį reikia gerbti – gerbtinas darbas*. Tikriausiai jau atkreipei dėmesį, kad šiuos dalyvius padeda atpažinti ir priesaga *-tin-*. O dabar atsakysiu į 4 klausimą ir paaiškinsiu, kuo dalyvis eina sakinyje. Iš pradžių maniau, kad dalyvis gali eiti visomis sakinio dalimis: veiksnium – *Kalbantysis nutilo* (kas nutilo?); tariniu – *Broliai priėję namą* (ką veikė broliai?); papildiniu – *Pamačiau kalbantįjį* (ką pamačiau?); pažyminiu – *Rašanti Saulė pavargo* (kokia Saulė?); aplinkybe – *Priėję namą broliai sustojo* (kada broliai sustojo?). Bet vėliau išsiaiškinau, kad veiksnium ir papildiniu eina sudaiktavardėjęs dalyvis, tai ir Tu atkreipk dėmesį.

Išplėstinis dalyvinis pažyminis skiriamas kableliais, kai eina po pažymimojo žodžio, tai yra žodžio, kurį apibūdina: *Mokiniai, laukiantys atostogų, rašė laišką Saulei* (kokie mokiniai? *laukiantys atostogų*). O jei toks dalyvis yra prieš pažymimąjį žodį, tada kablelio nereikia: *Laukiantys atostogų mokiniai rašė laišką Saulei*.

Kaip matai, Saule, Lietuvoje irgi daug užduočių reikia atlikti! Labai džiaugiuosi, kad mūsų mokytoja pasiūlė kreiptis į mane pagalbos ir aš galiu Tau padėti. Laukiu kito Tavo laiško! Iki!

Ula

2021 m. birželio 1 d., Rūdiškės

Miela Saule!

Aš esu Gintarė. Man taip pat 14 metų. Aš taip pat pasiilgau bendravimo, todėl su malonumu su Tavimi susipažinsiu, pabendrausiu ir Tau padėsiu. Man sekasi gerai. Didelę dienos dalį mokausi, ruošu namų darbus, bet vakarais išeinu į lauką pasivaikščioti arba važinėjuosi dviračiu. Nuotoliniu būdu mokytis man sekasi tikrai neblogai, bet jau norėčiau grįžti į mokyklą ir susitikti su klasės draugais, su savo klase vykti į keliones. Vasarą planuoju praleisti su šeima ir draugais. Ketinu kartu su jais važiuoti prie ežero, linksmintis ir kartu turiningai leisti laiką. Labai džiaugiuosi, kad Tu man parašei! Kaip Tau sekasi gyventi Italijoje? Ar norėtum aplankyti Lietuvą? Ar Italijoje sunku mokytis lietuvių kalbos? Kaip Tau sekasi mokytis nuotoliniu būdu?

Manau, kad aš galėčiau Tau padėti, nes per lietuvių kalbos pamokas daug mokėmės apie dalyvius. 1) Dalyvis – neasmenuojamosi veiksmažodžio forma, turinti veiksmažodžio ir būdvardžio ypatybių. 2) Dalyvis reiškia asmens ar daikto ypatybę, kylančią iš veiksmo, pvz.: *šviečiantis langas* (koks langas?). 3) Dalyviai kaitomi giminėmis, skaičiais, laikais, yra linksniuojami. Gali turėti įvardžiuotinę formą. 4) Dalyvis sakinyje dažniausiai eina pažyminiu, gana dažnai tariniu, rečiau – aplinkybe. 5) Veikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *kalbąs, mylįs, šaukiąs*. Neveikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *skaityta, mylėtas, matyta*. Įvardžiuotinių dalyvių pavyzdžiai: *rašantysis, skaitantysis, valgomasis*. Sangrąžinių dalyvių pavyzdžiai: *rašęsis, pasirašiusi, pasirašytas*. Reikiamybės dalyvių pavyzdžiai: *vežtinas, sakyтини, sudarytinas*. 6) Išplėstinis dalyvinis pažyminis skiriamas kableliais, kai eina po pažymimojo žodžio, pvz.: *Knyga, skaityta vasarą, man labai patiko*. Gali palyginti su sakiniu: *Vasarą skaityta knyga man labai patiko*.

Tikiuosi, kad Tau padėjau ir neprivėliau klaidų. Lietuvoje taip pat reikia nemažai laiko praleisti prie užduočių. Buvo smagu Tau padėti!

Ačiū už Tavo laišką. Lik sveika!

Gintarė

2021 m. birželio 2 d., Rūdiškės

Labas, Saule!

Tau rašo Nojus. Man taip pat neseniai sukako 14 metų. Man sekasi gerai, būdamas namuose mokausi, skaitau, žaidžiu kompiuterinius žaidimus, išeinu į lauką pasivaikščioti, pasportuoti. Mokytis nuotoliniu būdu man sekasi puikiai, bet jau laikiu atostogų ir svajoju nuvažiuoti prie jūros.

Nemanyk, kad giriuosi, bet dalyvius aš moku puikiai. Dalyvis – tai linksniuojamoji veiksmažodžio forma, turinti veiksmažodžio ir būdvardžio ypatybių. Dalyviai kaitomi giminėmis, skaičiais, yra linksniuojami, turi laikus. Veikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *rašąs mokinys, plaukianti gulbė, eisiąs vaikas*. Neveikiamųjų dalyvių pavyzdžiai: *rašomas darbas, plukdoma valtis, matytas vaikas*. Įvardžiuotinių dalyvių pavyzdžiai: *rašomasis darbas, valgomasis kambarys, žaidžiantysis vaikas*. Sangrąžinių dalyvių pavyzdžiai: *kalbėjėsi, pasikalbėję*. Nagrinėdamas pavyzdžius pastebėjau, kad dalyvis gali eiti pažyminiu: *Tai rašomas laiškas* (koks?) ir tariniu: *Vaikai rašę*

laišką (ką veikę?). Būčiau pamiršęs – dalyviai dar eina aplinkybėmis: *Parašę laišką mokiniai pasijuto geriau* (kada?). Mokytoja minėjo, kad tokias aplinkybes mokysimės aštuntoje klasėje, todėl nelabai jas išmanau. Siūlau apie tai drąsiai paklausti savo mokytojos. Dar apie išplėstinius pažyminius: išplėstinis dalyvinis pažyminytis tik po pažymimojo žodžio skiriamas kableliais: *Laišką, rašomą Saulei, reikia baigti*.

Taigi, aš baigiu savo laišką. Smagu buvo padėti. Linkiu gerai baigti mokslo metus ir turiningai praleisti vasarą.

Pagarbiai Nojus

Lyginimo užduotys. 8 klasė

Tema	Aukštesniojo lygio užduočių pavyzdžiai	
Lyginimas: kūrinio veikėjai	Palyginkite A. Mickevičiaus poemos pagrindinius veikėjus – Liutaurą ir Gražiną (panašumai ir skirtumai).	„Dvigubo burbulo žemėlapis“ („Mąstymo mokykla“): https://lklms.lt/wp-content/uploads/2020/09/Mastymo-z%CC%8Ceme%CC%87lapiai-s%CC%8Cablona-kabinimui-klase%CC%87se-ant-sienu%CC%A8.pdf
	Palyginkite S. Šaltenio „Riešutų duona“ pagrindinius veikėjus: Andrių ir Liuką (panašumai ir skirtumai).	„Dvigubo burbulo žemėlapis“ („Mąstymo mokykla“)
Kūrinio veikėjai	A. Mickevičiaus poemos „Gražina“ pagrindinių veikėjų paveikslai (išorė, savybės, pomėgiai): apibūdinimas ir citata.	„Dvigubo burbulo žemėlapis“ („Mąstymo mokykla“)
Ta pati tema keliuose kūrinuose	Samprotavimo rašinyje palygink Maironio eilėraščių „Trakų pilis“ ir bardo V. Stakėno bei Keistuolių teatro atliekamą dainą „Trakų pilis“, pasvarstyk, ar ši XVI amžiaus anglų baladės melodija, kurią dar sovietiniais laikais dainų kūrėjas ir	V. Stakėnas „Trakų pilis“ https://www.youtube.com/watch?v=GxA-FNMC9Zs https://www.youtube.com/watch?v=KE2IHXHRRW8 https://www.youtube.com/watch?v=0JlIcdCQEKQ

	atlikėjas V. Kernagis pritaikė šiam eilėraščiui, o išgarsino Bobo Dylano ir britų grupės „The Animals“ atliekama daina „Tekančios saulės namai“, geriausiai atskleidžia eilėraščio mintis, nuotaiką, lyrinio „aš“ jausmus, o gal šiandien jau reikėtų kitokios melodijos, kuri būtų populiari ir dainuojama jaunimo.	Keistuolių teatras „Trakų pilis“ https://www.youtube.com/watch?v=Ry9ite_kdfc Bob Dylan House Of The Rising Sun https://www.youtube.com/watch?v=9ryN7PGfFI https://www.youtube.com/watch?v=uHPErqKxYZ4
--	---	---

R. Granausko kūryba ir įtaka lietuvių literatūrai. Analitinės užduotys. 8 klasė

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Kultūrinė kompetencija – mokiniai geba suvokti ir apibūdinti bendresnes Lietuvos literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo tendencijas bei jų sąsajas su literatūrine ir kultūrine tradicija, geba palyginti įvairius literatūrinius ir kultūrinius reiškinius bei išvelgti jų tarpusavio sąsajas.

Pažinimo kompetencija – mokiniai tikslingai ir atsakingai atsirenka informaciją įvairiuose šaltiniuose, ją sistemina, tirdami ir kritiškai reflektuodami, susieja naują informaciją su jau žinoma.

Komunikavimo kompetencija – ugdydamiesi pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus, mokiniai analizuoja ir interpretuoja įvairaus pobūdžio ir stilių tekstus, jų turinį, svarbiausias idėjas ir problemas.

Kūrybiškumo kompetencija - tyrinėjimo gebėjimus mokiniai ugdo ieškodami reikiamos informacijos įvairiuose šaltiniuose, kritiškai vertindami surastą informaciją ir jos patikimumą. Aptaria programoje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes. Kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo savarankiškai žodžiu ir raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbines raiškos priemones, lanksčiai naudodami kūrybos priemones ir būdus taiko pagrindines ir akademinio rašymo strategijas, kuria, tobulina ir pristato savo kūrybos darbus, susijusius su analizuojamais kūriniais, samprotaujamojo pobūdžio darbais.

Užduotis

Perskaitykite pateiktus įvairaus tipo tekstus ir susipažinkite su Romualdo Granausko asmenybe bei literatūriniu palikimu. Atlikę analitinės užduotis, parenkite rašto darbą – laišką – remdamiesi nurodytais kriterijais.

Vanda Juknaitė

ROMUALDO GRANAUSKO PROZOS MODERNUMAS

Sovietmečio kontekste rašytojas Romualdas Granauskas yra pelnęs pripažinimą kaip prozos novatorius, modernizatorius, buvo kaltinamas net formalizmu. Tačiau šiandien, analizuodamas apysaką *Jaučio aukojoimas*, Kęstutis Nastopka iškelia prilygstantį nuosprendžiui klausimą: „**Tačiau ar išlieka nepakitusi jo reikšmė lietuviams, norintiems būti dinamiška modernia tauta?**“ Turbūt dėl daugybės ir įvairių priežasčių susiklostė, kad buvo atpažinta ir išryškinta tik viena, artimiausia tradicijai, šio rašytojo kūrybos pusė. **Romualdas Granauskas įsitvirtino mūsų sąmonėje kaip žlungančios agrarinės kultūros, senųjų žemdirbių pasaulio vaizduotojas.** Mano supratimu, Granausko kūryba kur kas komplikuočiau, novatoriškesnė, aprėpianti daug platesnį prasmų spektrą. Jos esminis savitumas būtų **paradoksali tradicijos ir modernumo jungtis**. Moderniosios teorijos tokias jungtis laiko neperspektyviomis, lyg ir nebūtų prasmės jungti dalykus, paneigiančius vienas kitą. Tačiau Granausko kūrinuose ši nesuderinama dermė padeda išgauti įtikinamą meninį efektą. Pabandykite iš naujo, atidžiai

perskaityti keletą rašytojo tekstų, ryškindami moderniąja jų pusę, laikydami, kad tradicinės prasmės yra jau atpažintos.

Klausimai ir užduotys

1. Kodėl profesorius Kęstutis Nastopka kelia tokį klausimą kalbėdamas apie Romualdo Granausko kūrybą? Atsakymą argumentuokite.
2. Savais žodžiais aptarkite, kas būdinga agrarinei kultūrai. Palyginkite Žemaitės, Ievos Simonaitytės ir Romualdo Granausko kūrinius ir įvardykite, kaip kiekvienas iš autorių vaizduoja agrarinę kultūrą: kas tarp jų bendra, o kas – skirtinga?
3. Kas yra paradoksas?
4. Kodėl tradicijos ir modernumo jungtis laikoma paradoksalia?

Jūratė Sprindytė

LAURO ŠAKA VIRŠ BALTIŠKŲJŲ ARCHETIPŲ

Romualdas Granauskas, kaip retas kuris kitas nūdienos lietuvių prozininkas, priešinasi „šiaudinei“ laikinumo būsenai, tvariu žodžiu bandydamas atsilaikyti prieš vienkartiškumo šturmą. Iš tiesų šiandien gyvename laikinumo <...> dienomis, kai net skulptūros kuriamos nebe iš akmens ar marmuro, o iš šiaudų. Tokia skulptūra sudėga per penkiolika minučių, išliepsnodama vartotojiškos visuomenės nuostatą – laikinumą – kaip epochos ženklą.

Kiekviena Granausko knyga vos pasirodžiusi tapdavo įvykiu, nes <...> pasakydavo dar šiek tiek daugiau, skaudžiau, simboliškiau. Ir pasakydavo pačiu laiku, kaip tik tada, kai ateidavo metas atsisveikinti: <...> **Gyvenimas po klevu liudijo agrarinės kultūros ciklo baigtį** <...>. Gyvu nervu jausdamas permainų nešamas prarastis, Granauskas nebijo būti konceptualiai senamadiškas (nuolat eksponuoja svarbiausias nykstančias vertybes ir dėl jų sielojasi), nesistengia atrodyti modernus (išsitenka įprastų žanrų konvencijose), pasakojimą atnauja per giliuosius literatūros estetinius dėmenis. **Granausko prozos šerdis – likimiškieji tautos istorijos lūžiai, kultūros tvermė, sovietinio režimo destruktivumas, baltiškieji archetipai, mikrokosmoso ir makrokosmoso gyvybinga vienovė, šio rašytojo kuriamas prozos pasaulis atrodo tvarus ir amžinas, nes priartėja prie žmogiškos prigimties pamatų, prie psichikos gelmių, individualios ir kolektyvinės sąmonės.** <...>

Klausimai ir užduotys

5. Savais žodžiais paaiškinkite, kaip suprantate pirmą Jūratės Sprindytės teksto sakinį. Ko savo proza siekia Romualdas Granauskas?
6. Paaiškinkite šias literatūrologės vartojamas sąvokas: *kultūros tvermė, destruktivumas, kolektyvinė sąmonė*.
7. Apie kokią kultūros tvermę galima kalbėti analizuojant Romualdo Granausko apysaką *Gyvenimas po klevu*? Atsakymą pagrįskite kūriniu.
8. Remdamiesi apsakos siužetu, paaiškinkite, ką griaua sovietmetis. Kaip visa, kas griunama, susiję su kolektyvine sąmone? Atsakymą argumentuokite.

Tomas Marcinkevičius

GRANAUSKO NEIŠVENGIAMUMAS

Romualdas Granauskas. *Trys vienatvės*. Novelių romanas. V.: *Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla*, 2011. 192 p.

Granauskas, Aputis, Martinaitis, Geda – štai tau ir tikroji lietuvių literatūros mistika. Savi ir iki skausmo lendantys į kažkokią išskirtinai lietuvišką (?) sielos kertę žmonės, kurių niekuomet negalėtum apkaltinti meistriškumo ir įžvalgos stygiumi, ir kartu – **tokie be laiko pasenę, tokie su viskuo susitaikę, taip paskendę žinojimo banalybėje, kad ima baimė dėl visų jaunų galvų, skaitančių šiuos ir panašius autorius mokyklų vadovėliuose**. Gyvenimas po klevu, kurį sodinai ne pats, – Dievas, jo pasiuntiniai, valdžia ar tiesiog alkoholizmas tikrai neverčia to klevu ne tik kad pajauti, jau ir apmyžti jį gali gėda pasidaryti... Labai žaviai linguoja galvomis pritardami filosofijai „kitaip juk vis tiek nebus“ (pasak Granausko, tiesiog „nebuvo gudrus, o dabar esu“) **senoliai, ir jais nesizavėti, juos kritikuoti atrodo mažų mažiausiai negarbinga, dar blogiau – įžeidu**. Kartėlis burnoje neišvengiamas, net jei puikiai supranti, kad nuolatinės Granausko citatos, sklindančios iš draugo lūpų, ir to draugo nesugebėjimas priimti ryžtingų sprendimų yra to paties užburto rato dalys. Kaip ir mokykliniai literatūros vadovėliai ir vadinamasis „lietuviškas mentalitetas“ – na kaip mes būsim ne filologiniais fetišais apdovanoti nuobodos, jei nuo paauglystės mus miestelių troboms ir nepakeičiamumui programuojate?

Klausimai ir užduotys

9. Paaiškinkite, ką, jūsų nuomone, norėjo pasakyti teksto autorius šiuo teiginiu: *Gyvenimas po klevu, kurį sodinai ne pats*. Kaip šio teiginio mintis susijusi su autoriaus kritiška pozicija rašytojo Romualdo Granausko kartos atžvilgiu?
10. Kaip autorius vertina jaunų žmonių santykį su minimais rašytojais? Kokios dvi pozicijos, egzistuojančios Lietuvoje, išryškėja?
11. Kaip jūs vertinate teksto autoriaus įžvalgas? Pateikite bent du argumentus.

Rašymas

Pasirinkite vieną iš trijų tekstų ir parašykite teksto autoriui atsakymą. Jame išdėstykite savo pritarimą ar nepritarimą išsakytoms mintims. Argumentuokite remdamiesi ir apysaka *Gyvenimas po klevu*, ir rašytojo Romualdo Granausko biografija. Laikykitės toliau pateiktos laiško rašymo struktūros. Atsakymas 200-250 žodžių.

Rašytojo biografija čia:

http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Elena_Bukelien%C4%97._Ra%C5%A1ytojas_ir_jo_gyvenimas.LH7800A.pdf

Laiško struktūra

- Būtina pasisveikinti.

- Rašant nepažįstamam asmeniui, mandagu prisistatyti ir paaiškinti, kodėl rašoma. Visa tai daroma įžangoje.
- Laiško tekstas turi būti struktūruotas, kiekvienoje pastraipoje perteikiama atskira mintis.
- Pirmoji pastraipa turėtų būti paveiki, kad skaitytojas laišką perskaitytų iki galo. Joje turėtų būti paminėtas pagrindinis tikslas, dėl ko kreipiamasi ir ko siekiama. Pavyzdžiui, norima paneigti kurią nors adresato mintį. O galbūt norima pritarti. Išdėstomos priežastys.
- Antroje pastraipoje nereikėtų daugiažodžiauti ir kuo aiškiau, išsamiau pasakyti viską, kas norima. Šioje dalyje pateikiami argumentai, remiantis kūrinio ir autoriaus biografija (gali būti iš viso trys, o ne dvi dėstymo pastraipos). Dėstymo pastraipų struktūra tokia, kokia yra rašinyje. Visa tai turite sąsiuviniuose.
- Atsisveikinant galima palinkėti geros dienos arba parašyti, kad laukiate atsakymo, bet tai nėra būtina. Laišką mandagu užbaigti pabaigos formule: „Su pagarba“ arba „Pagarbiai“. Šie žodžiai rašomi iš naujos eilutės didžiąja raide. Po jų jokie skyrybos ženklai nerašomi.
- Laišką privalu pasirašyti.
- Patariama parašytą laišką perskaityti prieš jį išsiunčiant. Klaidos gali būti įvertintos kaip neraštingumas, neišprusimas, skubėjimas ir nepagarba – tai kenkia jūsų prestižui.

Herojinis epas. Lyginimas, argumentavimas. 9 klasė

Tema	Aukštesniojo lygio užduočių pavyzdžiai	
Herojinis epas	• Palyginti skaitytus herojinius epus pasirinktais aspektais: herojų paveikslai, siekiai, tautos būdas, moralinės vertybės, tema, idėjos, mitologiniai, tautosakiniai ar istoriniai įvaizdžiai. • Palyginti „Egilio sagos“ ištrauką apie kuršius su R. Granausko novele „Čia mūsų tėvynė“ (iš knygos „Istorijos apie Lietuvą“, 2010; „Gyvulėlių dainavimas: Apsakymai ir esė“: „Laiškai iš Mosėdžio“, 1998): „Čia - senųjų kuršių <i>žemė</i>...“ pasirinktais aspektais: (kuršių genties vaizdavimas, genties vertybės, atmintis ar kt.). • Rasti informacijos trijuose šaltiniuose apie herojinį epą (pvz.: https://www.vle.lt/straipsnis/epas-1/) ir parengti glaustą herojinio epo pristatymą. • Įrodyti, kad skaitytas kūrinys yra herojinis epas. Pateikti 4-5 argumentus.	Palyginimas, analizė, apibendrinimas, vertinimas.

Kūrybinė užduotis. Argumentavimas. 9 klasė

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Kūrybiškumo kompetencija – mokiniai kelia įvairias kūrybines problemas analizuodami, interpretuodami ir lygindami programoje numatytus kūrinius. Rašydami argumentuotai išreiškia savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, grožiniais tekstais, analizuodami programinius kūrinius dalijasi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais įvertindami kontekstą, pateikia savo pasirinkimo argumentus.

Pažinimo kompetencija – sugeba argumentuotai diskutuoti apie kūrinių idėjas ir kultūros reiškinius, apginti savo požiūrį, geba remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą ir vertybes; priima pagrįstą sprendimą, analizuoja kūrinių problemas, vertina teksto idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekstais, savo patirtimi ir nuostatomis.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija – nagrinėdami literatūros kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti paauglystei būdingas emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir mokosi įveikti iššūkius (nepalankias situacijas, nevirtę ir nusivylimą); taip pat analizuoja ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą, šeimą), geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus.

Užduotis. Įsivaizduokite, jog jūsų skaityta Oskaro Vaildo knyga „Doriano Grėjaus portretas“ yra vaistai. Remdamiesi pateiktais kriterijais, sukurkite receptą, kaip pagyti esant tam tikriems negalavimams.

Oskaro Vaildo knyga „Doriano Grėjaus portretas“

- *Kokie negalavimai kankina skaitytoją? (Dėl kokių priežasčių skaitytojas turėtų imti šią knygą į rankas? Kokie simptomai išduoda problemą, su kuria susiduria skaitytojas gyvenime?)*
- *Ką būtina žinoti apie kūrinį prieš pradedant jį skaityti?*
- *Kaip kūrinį „vartoti“? (Kaip šį kūrinį reikia skaityti, kad negalavimai išnyktų? Į kurias teksto vietas reikia atkreipti ypatingą dėmesį?)*
- *Galimas šalutinis „vartojimo“ efektas (kas nutiks, jei kūrinys bus skaitomas netinkamai? Kodėl?)*

Pateikite tinkamų iliustracijų.

Teksto analizė, vertinimas, interpretavimas. 10 klasė

Tema	Aukštesnio lygio užduočių pavyzdžiai	
Teksto objektyvumas ir subjektyvumas	• „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ (http://lkiis.lki.lt/dabartinis) rasti sąvokų „objektyvus“ ir „subjektyvus“ reikšmes. • Perskaityti du tekstus apie istorinę ar kultūros asmenybę (pvz., Boną Sforcą, Žygimantą Augustą) ir, rišliai atsakant į klausimus, juos įvertinti objektyvumo ir subjektyvumo aspektu: ○ ar tekste pateikiama apibendrinta informacija? ○ ar pateikiama informacija yra tiksli? ○ ar tekste esama vertinimo (emociškai nuspalvintų veiksmažodžių, būdvardžių ar pan.)? ○ ar teksto kalba yra neutrali? ○ ar teksto autorius atvirai reiškia savo požiūrį (ryški teigiama, neigiama nuomonė)? ○ ar tekstas yra objektyvus ar subjektyvus? • Palyginti abu tekstus objektyvumo ir subjektyvumo aspektu: kuris tekstas yra objektyvesnis? • Remiantis atlikta užduotimi suformuluoti objektyvaus teksto kriterijus.	Teksto analizė, atsakymai į klausimus, vertinimas ir lyginimas.
Eilėraščių skaitymas ir nagrinėjimas: lyrinis „aš“	• Perskaityti svetainėje www.saltiniai.info pateiktus Bernardo Brazdžionio eilėraščius: http://www.xn--altiniai-4wb.info/files/literatura/LH00/Bernardas_Brazd%C5%BEionis_Eil%C4%97ra%C5%A1%C4%8Diai.LH5100.pdf. • Pasirinkti vieną eilėraštį ir, pasitelkus „Minčių žemėlapi“, 1) apibūdinti: erdvę, laiką, lyrinio „aš“ situaciją: reikimosi formą, nuotaikos ir būsenos kaitą, nurodant	„Minčių žemėlapis“, analizė, sintezė, apibendrinimas, vertinimas, interpretavimas.

	kaitos priežastis ir veiksniai; 2) rasti ir atskleisti kultūrinius įvaizdžius; 3) apibendrinti: Kokia žmogaus dvasinė patirtis atskleidžiama pasirinktame eilėraštyje? • Pasirinkti vieną eilėraštį ir, pasitelkus „Minčių žemėlapi“, 1) apibūdinti lyrinį subjektą, 2) nusakyti temą ir pagrindinę mintį. • Skaitant B. Brazdžionio eilėraščius ir pasitelkus „Minčių žemėlapi“, 1) nusakyti „aš“ reiškimosi formas (kalba savo, kito, žmonių grupės, suasmeninto gamtos ar kt. vardu, atviras, besislepiantis, „aš“ ir gamtos, kultūros ar istorijos paralelė); 2) apibendrinti: Koks žmogus atsiskleidžia skaitytuose poeto eilėraščiuose? • Skaitant B. Brazdžionio eilėraščius, 1) nustatyti lyrinio „aš“ invokacijas (kreipimąsi, meldimąsi): į ką (realią ar antgamtinę būtybę, gamtos reiškinių ar pan.) ir koku tikslu kreipiasi kalbantysis? ir 2) apibūdinti, kokius lyrinio „aš“ išgyvenimus atskleidžia šios invokacijos?	
--	---	--

K. Ostrausko kūriniai. Tyrimas. 10 klasė

Parengė O. Baumilienė

Tema / Kūrinys	Tradicinių Vakarų kultūros vertybių gynimas (?) Kosto Ostrausko kūrinuose (2 pamokos)
Nagrinėjimo aspektai	Vakarų kultūros ženklai ir jų prasmė Tradicijos ir modernumo susidūrimas Kūryba kaip žaidimas
Ugdomi gebėjimai	Pažinimo kompetenciją mokiniai ugdosi ruošdami tyrimų medžiagą ir viešąsias kalbas: mokosi kritinio mąstymo, ugdosi problemų sprendimo gebėjimą. Komunikavimo kompetencija: diskutuodami mokiniai ugdosi komunikacinės sąveikos gebėjimus. Kūrybiškumo kompetenciją mokiniai ugdosi apmąstydami pristatymų strategijas, kurdami tekstus viešosioms kalboms, lygindami kūrinius. Kultūrinę kompetenciją ugdosi išgyvendami susidūrimą su meniniu tekstu. Pilietiškumo kompetencija ugdosi diskutuojant apie knygos ir asmens sąsajas, suvokiant kūrybą kaip vertingą individo gyvenimo, jo saviraiškos dalį. Skaitmeninę kompetenciją ugdosi kurdami pateiktis.
Mokinių veikla	Grupių darbas, pasiruoštas iš anksto: savo tyrinėtoms temoms pristatymas, aptarimas ir įvertinimas. Trys mokinės pristato viešąsias kalbas.
Integravimo galimybės	<i>Dalykinė integracija</i> : taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai viešai dėsto savo mintis, mokosi diskutuoti. <i>Informacinės technologijos</i> : pristatydami tyrimus bei viešąsias kalbas, kurdami pateiktis ugdosi darbo su informacinėmis technologijomis gebėjimus. <i>Muzika</i> : kai kurie mokiniai, naudodami K. Ostrausko kūrinuose pasiūlytą muziką savo tyrimams pristatyti, ugdėsi gebėjimą sieti tekstą su muzikos kūriniais, juos interpretuoti, analizuoti. <i>Dailė</i> : kai kurie mokiniai, naudodami dailės kūrinius savo tyrimams pristatyti, ugdėsi gebėjimą sieti tekstą su daile, juos interpretuoti, analizuoti.
Literatūra (nuorodos mokytojų)	Per dvi pamokas, kai vyko mokinių grupių tyrimų pristatymai, buvo pasakytos ir trys viešosios kalbos (žr. „Atlikčių pavyzdžiai“). Analizuoti tokie K. Ostrausko kūriniai: „Laiškai į Parnasą“, „Šauksmas“, „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“, „Jūratė ir Kastytis“, „Karali(a)us juokdarys“, „Bacho fleita“, „Dieviškoji komedija“. Naudoti kitų rašytojų ir dailininkų kūriniai (žr. lentelę skiltis „Tyrimų objektas“).

MEDŽIAGA MOKYTOJUI

Grupės nr.	Tyrimo objektas	Tyrinėjimų tema (turinio aspektas)	Tyrinėjimų kryptis ar kryptys (raiškos aspektas ar aspektai)
Mokinė	K. Ostrausko „Boschui“ („Laiškai į Parnasą“) ir du J. Boscho paveiksai	„Išgalvota tikrovė K. Ostrausko kūrinys „Boschui“ („Laiškai į Parnasą“)	Vakarų kultūros ženklai ir jų prasmė
2 gr.	K. Ostrausko „Šauksmas“ ir E. Munko paveikslas	„Žmogaus prigimties tema K. Ostrausko mikrodramoje „Šauksmas“	1) tradicijos ir modernumo susidūrimas; 2) kūryba kaip žaidimas (mikrodramos struktūra).
3 gr.	K. Ostrausko drama „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“, Naujojo Testamento parabolė ir Rembrandto paveikslas	„Žmonių susvetimėjimo tema K. Ostrausko mikrodramoje „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“	Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį, Naujojo Testamento parabolę apie sūnų palaidūną ir Rembrandto paveikslą „Sūnaus palaidūno sugrįžimas“
4 gr.	K. Ostrausko drama „Jūratė ir Kastytis“ ir Maironio poema	„Autoritetų tema K. Ostrausko dramoje „Jūratė ir Kastytis“	Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį ir Maironio baladę „Jūratė ir Kastytis“
5 mokinė	K. Ostrausko drama „Karali(a)us juokdarys“ ir D. Kajoko esė	„Žaidimo ir juoko prasmės Donaldso Kajoko esė „Apie juoko metafiziką“ ir Kosto Ostrausko dramoje „Karali(a)us juokdarys“	Kūryba kaip žaidimas
6 mokinė	K. Ostrausko „Babelio bokštas“ (iš „Bacho fleita“) ir Senojo Testamento Pradžios knygos pasakojimas	„Nesusikalbėjimo tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Babelio bokštas“	1) Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį ir Senojo Testamento Pradžios knygos pasakojimą apie Babelio bokštą; 2) Vakarų kultūros ženklai
7 gr.	K. Ostrausko „Sizifas“ (iš „Bacho fleita“) ir graikų mitas apie Sizifą	„Likimo tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Sizifas“	1) Veno diagramos taikymas lyginant K. Ostrausko kūrinį ir graikų mitą apie Sizifą; 2) Vakarų kultūros ženklai
8 gr.	K. Ostrausko „Labirintas“ (iš „Bacho fleita“)	„Gyvenimo prasmės tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Labirintas“	1) kūryba kaip žaidimas; 2) Vakarų kultūros ženklai

9 gr.	K. Ostrausko „Stiksas“ (iš „Bacho fleita“)	„Meno tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Stiksas“	1) kūryba kaip žaidimas; 2) Vakarų kultūros ženklai
10 gr.	K. Ostrausko mikrodrama „Dieviškoji komedija“	„Žmogiškumo tema K. Ostrausko mikrodramoje „Dieviškoji komedija“	1) žodžių žaismas ir jų prasmė; 2) Vakarų kultūros ženklai

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI

Mokinės Austėjos Kaukėnaitės viešoji kalba „Žaidimo ir juoko prasmės Donaldso Kajoko esė „Apie juoko metafiziką“ ir Kosto Ostrausko dramoje „Karali(a)us juokdarys“

Juokas – dalykas rimtas, ne veltui juoko prasmė buvo ne vieno filosofo galvos skausmas. Patys antikos išminčiai: Platonas ir Aristotelis, svarstė, ką mums reiškia juokas. Žodžiui „juokas“ artima „ironijos“ sąvoka. Ironijos terminas, vartotas dar Platono laikais, reiškia tokį juoką, kuriam būdingas tyčinis prieštaraavimas tarp to, kas vaizduojama, ir tikrosios prasmės. Ironijos gausu unikalios lietuvių rašytojo Kosto Ostrausko dramoje „Karali(a)us juokdarys“.

Vien iš pavadinimo galime teigti, jog autorius mėgsta žodžių žaismą: taip ir lieka neaišku, ar karalius yra juokdarys, ar pagrindinis pjesės personažas yra karaliaus juokdarys. Šis žodžių žaismas labai svarbus, nes išplečia prasmų lauką. O pati drama, kaip jau supratome iš pavadinimo, atskleidžia Karaliaus ir jo Juokdario santykius. Siužetas neįmantrus: vieną dieną nudvesia Karaliaus šuo. Valdovas dėl to labai sielvartauja, todėl ima šnekinti Juokdarį. Šis, klausydamasis Karaliaus, jį pataiso: šuo ne mirė, o nudvėjęs, pastip: „Šuo – ne žmogus. Jisai nemiršta – jis nudvesia.“ Dėl šių šiurkščių, tiesą sakančių žodžių Karalius labai supyksta ir įsako pakarti Juokdarį. Po šios ceremonijos Karalius, sėdėdamas soste, netikėtai susigraudina: „Ak, kur aš rasiu kitą tokį juokdarį – geriausia iš visų?...“ Juokdario statusas rūmuose apskritai itin reikšmingas: juokdarys ne tik linksmina valdovą – jam, kaip niekam kitam, galima sakyti tiesą net valdovui į akis, net ir girdint visam dvarui. Tiesos sakymas yra labai pavojingas, bet reikalingas, ypač jei tiesą sako ne piktavališkas priešininkas, o draugas, bičiulis, skatinamas gerų norų. Vienaip ar kitaip, pjesės Juokdarys įrodė, jog jis yra Karaliaus tikras draugas. Jis žinojo, jog tiesa Karalių skaudins, bet tokios Juokdario, tiesos sakytojo, pareigos. Šis elgesio modelis pasikartoja kiekvieno mūsų gyvenime: kai mes patys sau negalime pripažinti skaudžios tiesos, o kiti žmonės mums ją pasako, tiesa tampa nepakeliamu našta. Jeigu pažvelgtume į save, nemeluotume sau ir susitaikytume su tiesa, gal ji nebebūtų tokia skaudi? Gal tiesa padėtų pažvelgti į save iš šalies? Gal leistų išvysti realybę? Gal priėmę tiesą neprarastume draugų? Pjesės Juokdarys ir bando pasakyti Karaliui tiesą, todėl, nubaudęs Juokdarį, valdovas supranta, jog prarado geriausią draugą. Kai tiesą slepiame nuo pačių savęs, tai mus padaro karaliais, kurie mato pasaulį tik pro rožinius akinius. Taigi juokas – tikrovės matymo sąlyga.

Būtent juoko ir tikrovės ryšius apmąsto poetas ir eseistas Donaldas Kajokas savo esė „Apie juoko metafiziką“. Čia jis analizuoja dvi juoko rūšis ir pastebi: „Humoras žmogų saugo, satyra – išrengia, erzina, ardo.“ Ši mintis patvirtina Ostrausko pjesės temą: dramoje „Karali(a)us juokdarys“ pašiepiami tie, kurie bijo pripažinti tiesą. Taigi, esė „Apie juoko metafiziką“ puikiai mums leidžia suprasti, kas yra juokas, kaip jis mus veikia, kaip pasireiškia. Poetas, be kitų įžvalgų, geraširdišką juoką lygina su žaidimu. Kajokas teigia: „Nuoširdžiai besijuokdamas tiesiog būni, ir tiek. Esi tarsi „iškeltas“ iš laiko, kurį vadiname gyvenimu.“ Nežinau, kaip Jūs, bet asmeniškai aš būtent taip ir jaučiuosi, kai juokuosi. Atrodo,

aplinkui laikas sustoja, pamirštu problemas ir tiesiog esu. Džiaugiuosi būdama čia. Kai mane nuoširdžiai priverčia juoktis kiti, suprantu, kad esu su tinkamais žmonėmis ir vertinu kiekvieną buvimo sekundę. Verčia susimąstyti ir kita poeto Kajoko mintis: „Kai juokiamės, gyvenimas tarsi nustemba, suklūsta ir nustoja mus kramtęs. Žinoma, tai tik akimirkos.“ Aš manau, kad mes ir gyvename dėl tokių akimirkų, kurios leidžia pasijusti savimi, verčia pamiršti problemas arba bent jau suprasti, kad jos gal ir nėra tokios didelės. Jos teikia galimybę pamatyti, kad pasaulis tai nėra tik materialūs dalykai.

Abu šie kūriniai primena mums, kam, dėl ko gyvename. Kostas Ostrauskas teigia, jog juokas gali džiuginti, bet kartu ir žėisti, o Donaldas Kajokas primena, kad juokas sustabdo laiką ir, būdamas panašus į žaidimą, leidžia įdomiau, prasmingiau gyventi. Taigi juokas susijęs su tiesa, draugyste, tikrove, visagaliu laiku. Todėl juokas, nors ir primena žaidimą, – dalykas rimtas.

Mokinės Arinos Bagdonavičiūtės viešoji kalba „Išgalvota tikrovė Jeronimo Boscho paveiksle „Kvailių laivas“ ir Kosto Ostrausko kūrinyje „Boschui“ pagal triptiką „Laiškai į parnasą“

Terminas „išgalvota tikrovė“ turi ne vieną prasmę: taip apibūdinami meno kūriniai, sapnai, interneto erdvė, apsvaigimo sukeltos vizijos. Kas yra išgalvota tikrovė XVI a. flamandų dailininko Jeronimo Boscho piešiniuose „Kvailių laivas“ bei triptike „Linksmųjų sodas“ ir XX a. antros pusės lietuvių rašytojo Kosto Ostrausko literatūriniame laiške „Boschui“ iš triptiko „Laiškai į Parnasą“? Ar išgalvota tikrovė čia suprantama kaip kūryba, ar įgyja papildomų reiškinių?

Kostas Ostrauskas, ryškiausias avangardinės dramaturgijos atstovas lietuvių literatūroje, gyvenimo pabaigoje rašo laiškus į Parnasą trims mėgstamiausiems kūrėjams, kurie jo gyvenimą padarė „pakenčiamą“. Tie kūrėjai buvo: Šekspyras, Mocartas ir Boschas. Boschas vienas iš mėgstamiausių Ostrausko dailininkų, nors savo laiške jis Boschą vadina „auka“, prie kurios prisikabins, ir tarytum šaiposi iš jo sakydamas, kad šis tikrai nėra toks didis kaip Mikelandželas ar van Goghas: „Tikiuos, neužsigausi ir sutiksi, jog nesi pačių didžiųjų panteone.“ Ostrauskas paaiškina, kodėl pasirinko būtent jį, nes niekas kitas neturi tokios vaizduotės kaip Boschas: „Mane užbūrė Tavo kūrybos išradingumas, vaizduotė, tiesiog neįtikėtina fantazija.“ Verta paminėti, jog Ostrauskas nė nesistengia aiškinti Boscho paveikslų paslėptų minčių ar jų analizuoti, atvirkščiai, jis paviršutiniškai pasižvalgo į juos taip reikšdamas savo dėkingumą ir meilę jų kūrėjui. Dar jis užsimena apie tai, kad iškoduoti Boscho paveikslus yra visai nelengva „Ne be reikalo vienas iš didžiųjų pastarųjų laikų meno istorikų Erwinas Panofsky, paklaidžiojęs po Tavo kūrybos labirintus, skėstelėjo rankomis ir kapituliavo: *Tai per daug sudėtinga mano protui, būčiau linkęs praleisti.*“ Taigi, jei paveikslai tokie sunkiai suprantami, kas Ostrauskui taip juose patiko?

Pirma, adresantas patvirtina, kad „Linksmųjų sodas“ „ne rūtų darželis.“ Rūtos lietuvių liaudies dainose dažniausiai asocijuojasi su nekaltumu, skaistumu, tačiau Boscho „Linksmųjų sode“ nėra nei vieno, nei kito. Gal „Linksmųjų sodas“ labiausiai primena biblinį Edeną: visi žmonės ir gyvūnai lyg susirinkę vienoje vietoje, žmonės nuogi ir nejaučiantys gėdos, tačiau „Linksmųjų sode“ dar aptinkame ir visiškai nematytų būtybių: „neregėtos figūros, baidyklės, pamėklės, pabaisos – monstrai, monstrai, monstrai...“ Stebėdamasis, adresantas užduoda daugybę retorinių klausimų: „Kas ten? Realybė ir fantazija, užmegztos į neatmezgamą mazgą? Haliucinacijos? Vizijos? Apokalipsė? Armagedonas?

Kažkas, kažkur, kažkaip tarp žemės ir dangaus. Dangaus ir pragaro. Nenuostabu, nes kur mes patys esame? Ar nepakibę tarp žemės ir dangaus? Dangaus ir pragaro?“ Prisiminkime, kad viduramžiais simboliai buvo ypač populiarūs ir beveik visa turėjo paslėptą prasmę. Taigi, galime teigti, jog Boschas „Linksmybių sode“ pavaizdavo ne biblinį Edeno sodą, o žmogaus prigimtinių troškimų nuopuolį iki tos ribos, už kurios žmogaus neatskirsi nuo gyvulio. Žiūrėdamas į Boscho autoportretą, Ostrauskas atkreipia dėmesį į dailininko akis: „tokios niekuo dėtos, tokios švelnios, geros ir nekaltos akys – nors ant žaizdos dėk. Gal kaip tik todėl kai kurie abejoja, ar čia iš tiesų Tavo autoportretas. Turbūt netiki, kad tokios akys – geros ir nekaltos – galėjo matyti šitokius sutvėrimus, tuo labiau tokius monstrus. Tačiau man kaip tik atrodo priešingai: tikrai jos sugebėjo matyti tą ir taip, ką ir kaip Tu savo kūryboje regėjai.“ Adresantui dailininko išmonė nekelia siaubo, atvirkščiai, yra suprantama, šiuolaikiška, netgi lyginama su šiuolaikine animacija – teigiama, jog Boscho paveiksluose sau vietos rastų legendinis animacinių filmų herojus Bugs Bunny, teigęs, jog „Monstrai yra įdomiausi žmonės“.

Kitas paveikslas, į kurį žiūri adresantas, yra „Kvailių laivas“, nutapytas pagal to paties pavadinimo Sebastijano Branto poemą. Labiausiai jį sužavi miegalius girtuoklėlis, netikėtai pažadintas iš snaudulio. Atvirkščiai negu Ostrauskas, norėčiau kitaip paanalizuoti Boscho paveikslą „Kvailių laivas“. Remsiuosi meno istorike Paola Volkova. Paveiksle matome prisigėrusius kaimiečius, vienuolius ir vienuoles laive, kuris niekur neplaukia. Iš jo auga medis; medžių-stiebu lipa žmogus, norintis atsipjauti prie medžio pririšto kepto paršelio. Volkova pabrėžia, jog visi veikėjai turi vienodus veidus, lyg simbolizuotų žmonių minią, kuri vadovaujasi instinktais. Verta paminėti, jog to laiko terminologijoje „laivas“ galėjo reikšti bažnyčią. Bažnyčia, tikėjimas siejamas su dvasingumu, kuris priešingas instinktams. Laivas nejuda iš vietos, tačiau jo keleiviams tai nerūpi. Keleiviai kvaili, nes nesiklauso nieko aukštesnio už savo žemiškus troškimus. Alkoholis ir maistas lyg išjungė jų sveiką mąstymą ir perkėlė juos į jų pačių išgalvotą fantastinį pasaulį – išgalvotą realybę. Girtuoklystę ir persivalgymą Boschas sieja su iliuzija, nesorientavimu realiame pasaulyje. Realybės kontūrus trina dar vienas simbolis: ant medžio matome vėliavą, o atidžiau pažiūrėję ant jos išvysime mėnulį. Šis simbolizuoja lunatizmą – pusiau miego, pusiau budrumo būseną, t.y. sapną realybėje. Paveiksle matomas ir juokdarys, kuris yra nusiukęs nuo visų kitų veikėjų. Dažniausiai visi karaliai turėdavo juokdarius, nes šie ne tik linksmindavo, bet ir nesibaimindami sakydavo tiesą. Paveikslo juokdarys nusiukęs, nes kvailių laive tiesa niekam nerūpi. Apskritai paveikslu „Kvailių laivas“ teigiama, kad žmonėms svarbiausia patenkinti savo instinktus (duonos ir žaidimų, kaip sakydavo romėnai), o moralė jiems nėra taip svarbi.

Taigi mano pasakojime išgalvota tikrovė turi dvi prasmes – tai menas, kuris puošia gyvenimą (anot Ostrausko, dėl meno gyvenimas vertas gyventi), ir žmonijos nuopuolis, sąmoningas kvaitinimasis ir visiškas pasinėrimas į išgalvotą pasaulį, kuris tampa degradavimo sąlyga. 757 ž.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Biedermannas Hansas, *Naujasios simbolių žodynas*, Vilnius: Vaga, 2002.
2. Dilytė Dalia ir kt., *Literatūra 10 klasei. 2 dalis, Ostrauskas ir jo dramos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2018.
3. Ostrauskas Kostas, *Paskutinis kvartetas*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2014.
4. Волкова Паола, МОСТ НАД БЕЗДНОЙ: Босх Иероним, „Корабль дураков“, internetinė prieiga: https://www.youtube.com/watch?v=5n7IY_atLt4&index=4&list=LL-nOGr8gYZ-1XpT5JiAg43w&t=0s.

Mokinės Agnės Fominaitės viešoji kalba
„Nesusikalbėjimo tema K. Ostrausko dramos „Bacho fleita“ dalyje „Babelio bokštas“

Nesusikalbėjimas realybėje veda prie skaudžių padarinių, tačiau mene jis kuria naujas prasmes. Kaip konkrečiai skleidžiasi nesusikalbėjimo tema Kosto Ostrausko, ryškiausio lietuvių avangardinės dramaturgijos atstovo, dramos „Bacho fleita“ dalyje „Babelio bokštas“?

Kūrinyje gyvenimo metafora tampa muzika. Su ja siejasi dramos pavadinimas – „Bacho fleita“, su ja susiję pagrindiniai personažai – kvartetas. Kvartetą sudaro dvi moterys ir du vyrai; moterys groja smuikais, vyrai – viola (arba altu) ir violončele. Skiriasi personažų balsai: pirma moteris yra sopranas, aukščiausias moteriškas balsas; antra moteris kontraltas (žemiausias moteriškas balsas); pirmas vyras – tenoras (aukščiausias vyriškas balsas); antras vyras – bosas (žemiausias vyriškas balsas).

Kvartetas atspindi įvairovę individų, kurie kartais susikalba (susigroja), kartais ne. Taigi kvarteto atstovai dalyvauja visose dramos dalyse. Introdukcijoje išaiškėja, kad veikėjai bijo gyventi, bijo sutikti rytojaus dieną ir išeina ieškoti gyvenimo prasmės. Situacija primena liaudies pasakas apie herojus, išėjusius laimės ieškoti. (Kadangi mano tyrinėjimų sritis susijusi su pirmąja dramos dalimi – „Babelio bokštas“, tai kitų dalių neanalizuosiu.) Keliaudami personažai susitinka su Piteriu Breigeliu Vyresniuoju, žinomu Renesanso epochos flamandų tapytoju, kuriam didžiulę įtaką padarė Jeronimo Boscho paveikslai. Vienas iš žinomiausių jo kūrinių – „Babelio bokštas“, nutapytas remiantis Biblijos motyvais. Menotyrininkė Marina Arganovskaja teigia, jog tapytojas tiksliai atkartojęs biblinį pasakojimą, kaip blogybę parodė žmonių išdidumą – troškimą pastatyti bokštą, siekiantį dangų. Manoma, jog Breigelio bokštas buvo nutapytas kopijuojant Romos Koliziejų. Tačiau jei gerai patyrinėsime paveikslą, pamatysime, jog jis greičiausiai sugriuvo dėl nemokšiškos statybos. Kaip bebūtų, Breigelis – tipiškas tradicijai atstovaujantis menininkas, toks pat jis ir Ostrausko pjesėje. Breigelis tradicijų pusėje, o kvartetas, šiuolaikiniai žmonės, gundo jį tradicijai nusižengti – siūlo pabaigti paveikslą užbaigiant Babelio bokšto statybą. Kvarteto žmonės nebijo nieko, jie modernūs ir laisvi.

Ostrausko pjesėje Breigelio ir kvarteto susidūrimas pasireiškia nuomonių, požiūrių, idėjų nesutapimu. Kvarteto dalyviai Breigelį skatina eiti prieš Dievą. Breigelis, nekreipdamas dėmesio į gundymus pabaigti paveikslą, kantriai aiškina kvartetui, jog pagal Dievo norą paveikslas turi būti nepabaigtas, kaip ir pats bokštas, nes statydami bokštą žmonės bando būti didesni už Dievą. Visiems besiginčijant, staiga dingsta vienas iš kvarteto veikėjų, ir visi pamano, jog jis užlipo į dangų, norėdamas pamatyti Dievą (o gal jam prilipė?), bet, pasirodo, žmogus tik palypėjo aukščiau už kitus, o grįžęs prabyla visomis kalbomis, be jokios tvarkos, todėl jo niekas nesupranta. Kvarteto žodžiuose skamba tokie terminai kaip: *kompiuterinė realybė, skaitmeninė galaktika, technologinė erdvė*. Taigi šiuolaikinis žmogus taip pat turi Dievą – virtualią realybę, kurią, kaip jam atrodo, jis valdo. Bet neatsitiktinai žodžių sraute pasigirsta terminų iš budizmo filosofijos, pavyzdžiui, *Maja*, kuris reiškia sapną, iliuziją.

Skaitytojui primenama, jog čia yra teatras, žaidimas, taip sakoma, teatras teatre. Nieko nėra tikro – viskas iliuzija, viskas Maja. Todėl šiuolaikiniams žmonėms kyla noras maištauti prieš Dievą, tradicijas. Kvartetas teigia Breigeliui, kad Dievo bijoti nereikia, nes šis nieko nepadarys. Vienas iš kvarteto žmonių neapsikentęs nori pats pabaigti paveikslą:

Ką gi, tai aš pabaigsiu. Bent stogą užvošiu.

BRUEGELIS (užsimojęs ranka). O aš tau, kad vošiu..."

Žodžių žaismas „užvošiu – vošiu“ skaitytojams ir kvartetui kelia juoką, bet Breigeliui, tradicijų saugotojui, visai nejuokinga – jis pasiryžęs kovoti su tradicijų griovėjais. Šiuolaikiniai žmonės, maištininkai, net ir paveikslą bando interpretuoti moderniai: jiems Babelio bokšto statybos agregatai primena patrankas. Galbūt tai Ostrausko užuomina į XX amžių kaip į Babelio bokštų statybą – Lenino, Stalino, Hitlerio ir kitų susireikšminusių žmonijos atstovų mėginimus „užimti Dievo sostą“, t. y. lemti kitų likimus.

Taigi pirmoji dramos „Bacho fleita“ dalis „Babelio bokštas“ atskleidžia tradicijų ir modernumo konfliktą, kuriame kiekvienos kartos balsas suprantamas kaip konkrečios epochos ženklas, skiriantis vienus nuo kitų. Tie patys pasakojimai, nors ir atpažįstami (šiuo atveju Senojo Testamento Pradžios knygos pasakojimas apie Babelio bokštą), bet perskaitomi skirtingai. 567 ž.

NAUDOTA LITERATŪRA

1. Аграновская Марина, *Вавилонская башня (Бытие, глава 11)*, internetinė prieiga: http://www.maranat.de/agr_01_03.html
2. Biedermannas Hansas, *Naujasis simbolių žodynas*, Vilnius: Vaga, 2002.
3. Dilytė Dalia ir kt., *Literatūra 10 klasei. 2 dalis, Ostrauskas ir jo dramos*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2018.
4. Ostrauskas Kostas, *Užgavėnių kaukės*, Vilnius: Lietuvos Rašytojų sąjungos leidykla, 2006.

Viešųjų kalbų rengimas ir sakymas. 10 klasė

Parengė O. Baumilienė

Tema / Kūrinys	Viešųjų kalbų projektas „Herojinis epas antikinėje ir Lietuvos literatūroje“ (grupės darbas)
Nagrinėjimo aspektai	
Ugdomi gebėjimai	<i>Pažinimo kompetenciją</i> ugdosi studijuodami įvairią lektūrą: tiek meninę, tiek kritinę, mokydamiesi problemų sprendimo. <i>Komunikavimo kompetenciją</i> mokiniai ugdosi lavindami komunikacinės sąveikos gebėjimus. <i>Kūrybiškumo kompetenciją</i> mokiniai ugdosi raiškiai kalbėdami, kūrybiškai siedami savo viešosios kalbos atskiras struktūrines dalis. <i>Kultūrinę kompetenciją</i> ugdosi išgyvendami susidūrimą su meniniais teksta, įvairių laikotarpių bei skirtingų autorių retorinėmis mokyklomis. <i>Pilietiškumo kompetencija</i> ugdomasi siejant viešosios kalbos temą su istorine atmintimi, pilietine nuovoka bei asmenine patirtimi. <i>Skaitmeninę kompetenciją</i> ugdosi ruošdamiesi viešajai kalbai.
Mokinių veikla	Kiekvienas mokinsys skaito kūrinį ištraukas, nagrinėja, planuoja savo kalbą; atrenka tik jo kalbai reikalingą medžiagą, ją glaudina; gilina į retorikos subtilumus: argumentų rūšis, jų išdėstymo tvarką ir pan. Viešosios kalbos rengimo etapai 1. Individualus pokalbis su mokiniu, siekiant išsiaiškinti jo pomėgius. 2. Pasiūloma kurį nors vieną mokinio pomėgį suderinti su nauda: mokiniui, besiruošiančiam viešajai kalbai, siūloma pasirinkti tokį kūrinį ar kūrinius, kuris ar kurie galėtų jį sudominti, leistų įsigilinti į būsimą temą iš jam rūpimos srities. 3. Susitarus dėl kūrinio ar kūrinių, mokinsys pokalbio metu skatinamas suformuluoti būsimos viešosios kalbos temą. 4. Mokinsys skatinamas aiškiai suvokti savo viešosios kalbos tikslą. 5. Abi pusės: mokinsys ir mokytojas, tariai dėl galimo literatūros sąrašo (jis gali būti nuolat koreguojamas). 6. Perskaitęs kūrinį ar kūrinius mokinsys dar kartą tariai su mokytoju ar jį tiesiog informuoja, ar tinkami pasirinkti literatūros argumentai temai atskleisti. 7. Kitas etapas – mokinsys pristato savo parašytą viešąją kalbą mokytojui. 8. Gavęs pastabų, jas pataiso; jei reikia, papildo literatūros sąrašą. 9. Jei nori, mokinsys gali parengti pateiktis, lydinčias viešąją kalbą (jas taip pat turėtų peržiūrėti mokytojas ir, jei reikia, duoti pasiūlymų). 10. Jei nori, mokinsys su mokytoju gali individualiai aptarti viešosios kalbos sakymo strategijas.

Integravimo galimybės	<i>Dalykinė integracija:</i> taikydami kalbos pažinimo gebėjimus mokiniai tinkamai dėsto savo mintis, mokosi įtaigiai sakyti viešąją kalbą. <i>Informacinės technologijos:</i> ruošdamiesi viešajai kalbai, filmuoja savo įsivaizduojamą pasirodymą, jį analizuoja. Kai kurie mokiniai rengia pateiktis, lydėsiančias viešąją kalbą. <i>Istorija:</i> sukurti kalbas padės orientavimasis senojoje graikų, romėnų kultūroje bei XVI a. ir XVIII a. situacija Prūsijoje bei LDK.
Literatūra (nuorodos mokytojui)	Mokinių viešąsias kalbas vienija bendra tema, tačiau kiekvieno mokinio kalba analizuoja vieną susiplanuotą aspektą: herojinių epų eilėdarą, herojų paveikslus, herojų skydus kaip Pasaulio medžio įvaizdžius. <u>Projekto ypatumas tas, jog visas kalbas reikėtų vertinti turinio prasme kaip vieną išbaigtą kūrinį, nors kiekviena atskira kalba turi beveik įprastą struktūrą.</u> <i>Priemonės:</i> literatūros vadovėliai 10 klasei, grožiniai kūriniai (Homero „Iliados“ fragmentai, Vergilijaus „Eneidos“ fragmentai, Radvano „Radviliados“ fragmentai, K. Donelaičio „Metų“ fragmentai), moksliniai, moksliniai publicistiniai kūriniai: R. Koženiausienės „Retorika: iškalbos stilistika“, D. Zarefsky „Oratorystės menas“.

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI

Pirmos mokinės Gabijos Krušinskaitės kalba
„Hegzametro prāsmės herojiniuose epuose“

Senąja graikų kalbą parašyti Homėro heròjiniai èpai: „Iliadà“, „Odisejá“, sukùrti VIII à. pr. Kr., panegirinė Jòno Radvāno poemà „Radviliadà“, Renesānsò epòchos kùrinỹs, àr Kristijòno Donelāièio, Apšvietos poèto, sukurtà didāktinė poemà „Mētai“ – tai iš àmžių glūdumòs mùs pasiekę seniāusi tèkstai, stēbinantys nè tik tùriniu, bêt ir neįprastà eilēdara – hegžāmetru.

Hegžāmetras yrà ypatingà eilēdara, kuri atsirādò senòvės Graĩkijoje. Jā sudārè šešiapėdės eilùtės. Hegžāmetro eilùtės pėdos triskiemenės, ò paskutinė – dviskiemenė. Skaĩtant hegžāmetro eilùtę dāromi dū sustojimai: eilùtės viduryjè ir eilùtės pabaigojè. Įlgà laikà bŭvo mānoma, jóg sustojimas eilùtės viduryjè, vadinamoji cezŭrà, reikalinga tám, kàd skaitýtojas nepritrùktų óro, tačiau šiūolaikinio mókslininko Mindaugo Strockio nŭomone, cezŭrà yrà eilēdaros puošýbos elemeñtas.

Mānoma, kàd hegžāmetru parašyti kùriniai bŭvo dainuójami pritariant instrumeñtui. Kaip skaĩba ši eilēdara? Paklausýkite. Graĩkų èpo „Odisejá“ pirmà eilùtè „Výrą pašlovinki, Mŭza, // peĩ nēgandus ėjusį drāšiai“ senąja graĩkų kalbà skaĩba taip: „Ανδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, // πολύτροπον, ὅς μάλα πολλὰ... //“ Hegžāmetras lotýnų kalbà skaĩba taip pàt melodingai. Štai romėnų poètas Vergilijus sukūrè heròjinį èpà „Eneidà“, kuris prasideda taip: „Armà virumque cano, // Troiae qui primŭs ab òris... //“, ò liétuviškai išverstas taip: „Žýgį apgiedu ir výrą, // kuris iš Trojos pakránčių... //“ („Odisejos“ ir „Eneidos“ vertėjas Añtānas Dambrāuskas.)

XVI à. Liétuvai ėmus meñkti pò susijungìmo sŭ Lénkija, įtakingiāusi LDK bajòrai Radvilòs įpareigòjo poètą Jònà Radvānà sukùrti heròjinį èpà „Radviliadà“, apdainuojantį viėnà garsiāusių Liétuvòs kāro vadŭ – Rādvilà Rŭdājį. Taip karalíenės Barbòros Radvilāitės brólis Radvilà Rŭdāsìs patėko į liétuvių

heròjinį èpą, sukurtą naudojant hegzametą ir lotynų kalbą, tó mëtó išsilávinusių žmonių bendrávimo priemonę. Pacitúosiu kèletą eilùčių, vertimas Sigito Nárbuto:

Giñklais galinga yrà // ir šlovè išgarsėjusi žèmè //

čia, plačiuosè laukuosè, // pèr kuriuòs Lietuvà nusidrièkus – //

motinà dèrlių skałsių // ir gentis, įgùdus kariáuti. //

Hegzámetro istòrija dár nesibaigia. XVIII á. Mažòjoje Lietuvojè gyvèno talentingas, išsilávinęs poètas ir kùnigas Kristijònas Doneláitis, kuris bûvo baigęs Karaliáučiaus universitetą ir mokéjo daugybę kalbų. Lietuvù gròžinès literatùros prádininku titulúojamas rašýtojas sukùrè kèturias giesmes, kuriòs Liùdviko Rėzos bûvo sudétos į poèmą „Mėtai“. Įdomiáusia, kád tòs giesmès bûvo parašýtos hegzámetru. Doneláitis bûvo sudètinių instrumèntų kùrėjas ir talentingas sòdininkas, todël nièko keįsto, kád sumeistrávo lietuvišką hegzametą, kurį mókslininkai pavadino naújo tipo hegzámetru, nès jis šiek tièk skiriasi nuò antikinio. Prisimiñkime visiems gerai žinomas eilutès:

Jaù saulèlè vèl // atkopdamà bùdino svietą //

Ir žièmos šáltos trūsùs // pargriaudamà juòkès. //

Šálčių prámonè sù ledaįs // sugaįšti pagávo, //

Ir putódams sniegas // visuř į nièką pavirto.

Hegzámetru nuò Ántikos laikų bûvo apdainúojami heròjai, karžygiai: Odisėjas, Achilas, Enėjas. Šià tradiciją prátèsè ir „Radviliádos“ áutorius pavaizduodamas Lietuvòs gynėją Rádvilą Rùdąjį. Bèt Doneláicio kùrinio pagrindiniai veikėjai yrà baùdžiavos prispausti lietuvių valstièčiai. Tačiaù mókslininkè Dalià Dilýtè teigia, jóg hegzámetro pritáikymas lietuvių kalbojè ródo, kád Doneláitis paprastų valstièčių gyvènimą mégino pakylėti iki karžygių gyvènimo. Poètui atródè, jóg tik heròjiška tautà gáli doraį nugyvènti suñkų ir vargingą gyvènimą.

461 ž.

Antros mokinès Jonès Šalkauskaitès kalba

„Homero, Vergilijaus ir J. Radvano herojinių epų didvyriai bei dievų (likimo) reikšmė“

Tièk antikiniai, tièk lietuviški èpai pasižymėjo nè tik išskirtinè eilédara – hegzámetru, bèt ir narsiaįs heròjais. Aptardami narsuoliùs, išsiáiškinsime, ar jie visi išgalvoti, ar realūs. Ar epų heròjai teigiami? Ar gali tinginys Sluñkius gali bûti heròjus?

Homèro èpo „Iliádoje“ gáusu heròjų, karžygių – tièk graiķų, tièk trojièčių. Benè garsiáusias graiķas karžygys – Achilas. Ir priešai, ir draugaį tokiaįs epitetais apibùdina Achilą: „greitakòjis“, „skaistùsis“, „kilnùs ir labai išmintingas lýg diėvas“, „didžiáusias heròjus“. Karžygys Achilas garbingas, dòras karys: jis gaįlisi priešų, geřbia jų nařsą – štaį paprašýtas grážina trojiècio kárzygio Hektoro kúną jò tévui; prieš graiķų vádą Agameñnoną užstója žynį Chrisą; gina nuò Agameñnono pýkčio pranašautoją Kalchantą. Dejà, Achilo gyvènimas trumpas – visi èsime girdėję pósakį apie Achilo kuñną: narsùs karys, nemirtingos deivès sùnùs bûvo trumpaañžis, pažeidžiamas, kaip bèt kuris iš mųsų. Sunkù patikėti, kád į vieniñtelę pažeidžiamą viètą – kuñną – patáiko nè kàs kitas, ò netikèlis Paris, dèl kuriò ir kilo Trojos káras. Reikėtų prisimiñti graiķų núostatą – pasáulį valdo nè žmónès, bèt dievaį. Todël į

reikiama kūno vietą Pario strėlę nukreipia ne kas kitas, o dievas Apolonas. Achilas žuvo prie Trojos, bet iki mūsų laikų išliko sparnuota frazė apie jo kulną, metaforiškai reiškianti silpnybę.

LDK poeto Jono Radvano heroniniame epe „Radviliada“ matome karygą, tėvynės gynėją, karo vada Radvilą Rudąjį, karalienės Barbūros Radvilaitės bralį. Skirtingai nei Achilas, Radvilą Rudąs neišgalvotas, tikras karygys, XVI a. apgynęs Lietuvą nuo Maskvos valstybės caro Ivano Rūsčiojo, kuris siuntė savo kariuomenės pulkų užgrobti Vilniaus. Tai buvo svarbiausias Radvilo Rudąjo mūšis prieš Ulos upės dabartinėje Baltarusijos teritorijoje. 1564 m. sausio 27-osios naktį penkis kartus gausėsnė rusų kariuomenė buvo nugalėta. Ne veltui heronų Radvilą poetas Radvanas vadina dievišku, nes vardas Mikalojus hebrėjų kalba reiškia „kaip dievas“. Apginti tėvynę – pats svarbiausias karygio darbas. Ne veltui Vytautas Didysis, sapne kreipdamasis į Radvilą Rudąjį, charakterizuoja jį saulės metafora:

Tūjai, vilti Lietuvos, // atsidāvusi mūsų valstybės //
 saule, kurį ir bėdą, // ir pašlijusius reikalus greitai //
 vėl pataisai ir kurį // visomis jėgomis pragaištingo //
 amžiaus pavėikslą mainai!..

Niekam nekyla abejonių, kad išgalvoti ar tikri Achilas ar Radvilą Rudąs yra karygiai heronai, bet vadinti heronais Donelaičio „Mėtų“ veikėjus galime tik su išlygomis. Visi gerai atsimenate tišginį Sluikų, girtuokį Plaučiūną, mušeiką Dočį ir kitus „nenaudėlius“ – niekam nešautų į galvą tuos nedorelius valstiečius laikyti karygiais. Bet „viežlybuosius“ vadinti heroniškais veikėjais, matyt, galėtume: išmintingąjį Krizą, kuris kalba taip protingai, kaip gieda lankštingala; darbštųjį Mýkolą, kuris taip uoliai sivilina kuilį, kad visas dangus apsitraukia dūmais; saikingąjį Pričkų, kuris prašo būrų neverkti, kai šie gėdi gėrojo pono...

Žmogų ar net visą bendruomenę karygiu ar heronumi padaro ne tiek laimėti karai su priešais, kiek laimėti mūšiai su savo tingumų ar apsilaidimų

427 ž.

Trečios mokinės Monikos Dedūraitės kalba „Heronų skydai kaip Pasaulio medžio įvaizdžiai“

Joks didvyris neįsivaizduojamas be skýdo. O skýdas pačia paprasčiausia prasme – tai kario aprangos detalė, turinti jį apsaugoti nuo priešo. Savo kalboje paliesiu tokius klausimus: kaip skýdas visus mus sieja su narsiausiais heronais, kariais? Kodėl kelia nuostabą tai, jog kariningieji romėnai išnyko, o lietuviai liko? Kaip skýdas susijęs su Pasaulio medžiu?

Taigi skýdas – apsauginė kario ginkluotės dalis. Tačiau visais laikais skýdas nebūvo vien tik tai. Jis simbolizavo, kas kariui yra svarbiausia – už ką šis eina į karą ir kokią yra jo didžiausios vertybės. Dėl ko jis yra pasirýžęs mirti. Taip pat skýdo puošybos elementai turėjo išgąsdinti priešą, léisti jam suprasti, prieš kokią asmenį, kokią taūtą kovojama. Kariai gyveno viena ideologija – su skydų arba ant skýdo. Vadinasi, iš karo grįši gyvas, su skydų raňkoje, arba garbingai miręs karė ir būsi paňneštas ant jō.

Metaforiška prasme skýdas – mus saugančios vertybės, kurias, esant pavōjui, reikia apginti. Tačiau ar skýdas, tėra tik vizualiai matomas daiktas, tik apčiuopiamą materiją? Iš esmės, juk skýdą turi

iš kiekvienas iš mūsų – kiekvienas turime savo vertybes, dėl kurių kovojame, kurias saugome ir kurioms saugo mus pačius. Vienam tai veikiausiai šeimos supratimas, kitam – draugų palaikymas.

Prisimiškime Homero „Iliadoje“ vaizduojamą graiką Achilo, vieno iš narsiausių karžygių, skydą – jis, galingas karšys, stiprus vyras, garbingas graikas, į karą ėjo su gan neįprastu skydu – jamė kalvystės diėvas Hefāistas, Džėuso sūnūs, bė dangaus ir vandeis elementų, pavaizdavo Graikiją kaip agrarinę šalį:

Įskalė jis derlingus // laukus ir dirvą įdirbtą, //

Plāčią ir āriamą triskart, // jōj visas pulkas artōjų...<...> //

Įskalė ir javų geltonūjančių // lauką Hefāistas. //

Pjautuvus raikon aštriūs // įsitvėrę, juos kišto pjovėjai. //

Visiškai kitoki skydą turi romėnų poeto Vergilijaus ėpo herōjus Enėjas. Añt skýdo iškalti mitiniai vaizdai: vilkė, maitinanti Romulą ir Rėmą; legeñdiniai Rėmos karāliai ir istōriniai vaizdai: romėnų kōvos su apliñkinėmis gentimis; imperātoriaus Augūsto mūšis su Egipto karaliene Kleopatrā. Įdomiausia, jōg añt Enėjo skýdo iškaltā Rėmos impėrijos ateitis:

Teñ ir itālų žygiūs, // ir Rėmos didingus triūmfus,

Āiškiai žynių žodžiūs // ir āteitį visą žinodams,

Būvo iškālęs Vulkānas...

Į koki skydą krýpo poeto Radvāno ākys? Radvāno herōjiniame ėpė „Radviliada“ Radvilā Rudāsis į mūšį nėsasi skýdą, añt kuriō āuksu iškalti dū lietūvių mitai (apiė kiļmę iš romėnų ir apiė Gedimino sāpną), karālius Mindaugas ir garsiausi kunigāikščiai, laimėti mūšiai nuō pradžiōs iki Žālgirio, kurį laimi Výtautas su Jogāila. Taiģi añt skýdo spindėjo āuksu išraižýta Lietuvōs praeitis:

Puošnų jō skýdą ilga // praeitiēs nutikimų grandinė //

āuksino, jį puošdamā // marginiais geltōno metālo. //

Šitam skydė Lietuvōs // praeitis ir garbingos senōlių //

pėrgalės mėna laikūs...

Iš tiesų Radvilōs Rūdojo skýdas labai primena romėnų herōjaus Enėjo skýdą – añt abiejų iškalti nė buitiniai vaizdai, bė šaliēs galýbė parōdančios politinės scėnos; bė tō, abū skýdai patvirtina abiejų šalių – Rėmos impėrijos ir LDK – istōrinius, kultūrinius ir tautinius pāgrindus: kiļmę, sōstinę, valdančiąją dināstiją. Ir visgi nutiko tōks keistas dalykas: romėnai, labai daūg žiūrėję į āteitį, išnýko. Ō lietūviai, saugodami savo praeitį, išliko.

Apžvelgus herōjų skydus, nōrisi vėsti paralėlę taŗp skýdo ir Pasāulio mēdžio. Pasāulio mēdis – tai gývavimo mōdelis, susijęs su laikū ir erdvė. Jis susijęs su viskuo: mūsų pasirinkimais, apsisprendimais. Pasāulio mēdžio simbōlika labai įvairi: jį aprėpia ir dangų, ir žemę, ir pōžemius; ir gyvūniją, augaliją, ir žmōnes. Pasāulio mēdis susijęs ir su vaiko, ir su suāugusio žmogaūs gyvėnimu. Štai snaigės, stīrnos, brėdžiai, meškučiai añt vaiko rūbėlio – vis Pasāulio mēdžio įvaizdziai. Kalbant apiė herojus, Enėjo ir Rādvilo Rūdojo skydus su Pasāulio mēdžiū sieja laiko motývas.

Taiģi apibeñdrinus galimā darýti išvadą, kād skýdas nė tik materialī apsaugōs detālė, bė taĩ tarši tautōs morālinis vėidrodis, atspiñdintis didžiausias vertybes, dėl kurių rýžtamasi paaukōti gyvýbė.

584 ž.

Ketvirtos mokinės Inetos Cybulskytės kalba

„Vilkės ar vilko įvaizdžių (ne)buvimas herojiniuose Homero, Vergilijaus ir J. Radvano epuose“

Skýdo įvaizdis nè vieniñtelis, sėjantis epų heròjus. Kàs dár sėja karių skydùs? Kaip vėrtinti kàrį, kuris nèšasi skýdà, išpuoštà vynuogių kėkėmis ir derlingais laukais? Añ añt kàrio skýdo neturėtų bŭti priešà gąsdinančių vaizdų? Kà sù skydù beñdro gàli turėti geležinis vilkas? Kàs geriaù añt skýdo: vilkas añ vilkė?

Taigi heròjų skýdai įdòmùs dár ir tuò, kàd añt Enėjo ir Ràdvilo Rùdojo skýdų bŭvo pavaizduoti tautòs pradžiòs mitai. Añt Enėjo, Ròmos impèrijos įkūrėjo, skýdo puikàvosi vilkė, kuri maitino Romulà ir Rèmà, bŭsimus Enėjo palikuònis, Ròmos įkūrėjus. Štai kà Vergilijus ràšo „Eneidoje“:

Bŭvo iskàlęs Vulkànas, // ir bŭsimà, beslenkant àmžiams, //

Visà Askanijaus geñtį, // ir pėrgales, jóg iskovòtas. //

Màrso uolòj, žolém // užkerojusioj, bŭvo iskàlęs //

Gùlinčią vilkė vaikingà: // į jòs speniùs įsisiurbę, //

Žaidžia berniukai dvyniai // bè jòkio pavòjaus ir žinda. //

Ò añt kito heròjaus Ràdvilo Rùdojo skýdo bŭvo pavaizduotas kunigàikščio Gedimino sàpnas, kuriamė valdòvas sapnuoja añt kàlno stugiantį geležinį vilkà. Štai kàs ràšoma heròjiniame lietùvių epė:

Kàlno viršùnė aurė // suskambėjo nuò vilko staugimo: //

Šàrvu tvaskios geležiès // apdarytà, šį žvėrį sukūrė //

Raňkos sumànios, kuriòs // panašumo į vilkà suteikti //

Geidė pamėnui gyvám, // ò šiai kàd užstaugė – lóg staugtų //

Šimtas vilkų jò pilvė! // „Čia miestas iskiš pagarsėjęs“, – //

Tària žynys Lizeika, // ir lemtingi žòdžiai pagiñdo //

Vilnių – globėją tautų.

Iš heròjinių epų „Eneidà“ ir „Radviliadà“ galimà sprėsti, kàd lietùvių ir romėnų mąstymas panašus: narsiausi kariai: Enėjas ir Radvilà Rudàsis, nèšasi į kovà skydùs sù vilko įvaizdžiu. Įdomù, kà tai galėtų reiki? Mòkslininkas Bydermannas simbolių žodyne ràšo, kàd vilko ir vilkės įvaizdžio panaudòjimas įvairiosė tautų pàsakojimuose bylòja apie tautòs karingumà. Istòrija romėnų ir lietùvių karingumà patvirtina, nès vienu laikù Ròmos impèrija bŭvusi nepaprastai didžiulė ir stiprì, lógiai tã patį galimà pasakýti apie Lietuvòs Didžiąją kunikaikštystę, kuri vienu metù bŭvo didžiausia Euròpos valstýbė – nuò Báltijos jŭros iki Juodòsios. Ir neatsitiktinaì „Radviliadoje“ yrà pabrėžiamà, kàd lietùviai bŭvė nepaprastai karingi, tai bŭvusi tautà, kuri uolat kariàvo, nègi atseit kilusi iš karingų romėnų, konkrečiai iš romėnų kilmingo kàrio Palemòno.

Kàs bŭvo vaizduojama añt kàrio Achilo skýdo graikų epė „Iliadà“? Bijaù, kàd turėsiu jùs nuvilti: jòkio vilko añ vilkės teñ nebŭvo, jòkio tigro añ nèt mažiausios katės! Añt skýdo iskàlti puikàvosi miėstai, derlingi laukai, vynuogienòjai, šokantis jaunimas, Okeànas. Vadìnasi, Achilo skýdas nepatvirtina romėnų karingumo. Kàs labai stėbina, tai kàd añt Achilo skýdo labai gàusu įvairiausiu deñliu, žemdirbystės motývų. Panašù, kàd graikams labiausiai rūpėjo nè kariàuti, ò auginti vynuoges.

Taigi, galime daryti išvadą, jog sprėndžiant iš vilkų motyvo, kaip karingos tautės ženklo, graikai savo esmė buvo daugiau žemdirbiai, ne kariai, o lietuviai ir romėnai senų senovėje buvo labiau kariai nei artėjai. Literatūroje svarbū ne tik tai, ką vaizduojama (vilkas, vilkė), bet svarbiau, ką iš viso nevaizduojama (arba Achilo skūdo vilko įvaizdžio nebūvo). Trūkumas kažtaisiau daugiau pasako, nei buvimas.

463 ž.

Penktos mokinės Karinos Maskaleno kalba

„Venno diagramos taikymas gretinant Homero, Vergilijaus, J. Radvano bei K. Donelaičio epus“

Prieš XXI a. skaitytojo akis – keturi labai seni tekstai: graiko Homero „Iliadą“, sukurta beveik prieš 3 tūkstančius metų; romėno Vergilijaus „Eneidą“, parašyta daugiau nei prieš du tūkstančius metų, vilniščio Radvano „Radviliadą“, sukurta prieš 400 metų; lietuvio Donelaičio epas „Mėtai“ – daugiau nei prieš 200 metų. Ką tekstus jungia, ką skiria? Lygindama kūrinius pavartosiu terminą Venno diagrama, kilusį iš filosofo, logiko vardo John Venn. Ši diagrama yra grėtinimas tarp panašumų ir skirtumų. Taigi kokių tie panašumai ir skirtumai kalbant apie keturis epus? Mėginsiu panašumus ir skirtumus pristatyti, remdamasi penkiais aspektais: žanru, eilėdara, epų veikėjais, skūdo motyvu ir vertybėmis.

Visus keturis kūrinius galima laikyti epais, tačiau ilgą laiką lietuviai „Radviliados“ kaip savo heroninio epo nepripažino, nes jis buvo parašytas lotynų, bet ne lietuvių kalba. „Radviliada“, kaip ir „Iliadą“ ar „Eneidą“, buvo parašyti ta pačia eilėdara – hegzametru. Skirtumas tas, jog K. Donelaičio „Mėtų“ eilėdara buvo naujo tipo hegzametras, paremtas kirčiuotų ir nekirčiuotų skiemenų kaita, o antikinė eilėdara remiasi ilgųjų ir trumpųjų skiemenų pasikeitimu.

Visų epų veikėjai buvo heronjai, kurie atliko didingus darbus. Epė „Radviliada“ kalbamą apie Radvilo Rūdojo gyvenimą: kilmę, šeimą jo auklėjimą, veiklės pradžią bei karo įvykius (Livonijos karo pergalę). Radvilą Rudasis buvo tikrai gyvėjęs XVI a. tėvynės gynėjas, patriotas ir vienas garsiausių LDK karvedžių. Priešingai nei Achilas ir Enėjas. Ji tebuvo išgalvoti heronjai, nors nė kiek ne mažiau svarbūs. Achilas stipriausias graikų karys. Enėjas Vergilijaus epė yra heronjus, paklusnūs dievams, keliavęs iš Trojos į Italiją. Taip pat Donelaičio poemos „Mėtai“ „viežlybuosius“ žemdirbius laikyti heronjais galima tik sąlyginai, pasak mokslininkės Dališės Dilytės, kadangi dorieji žemdirbiai ūriai išveria sunkaūs gyvenimo vargus („Ir mės vėlei arba laukų trūsinėdami vargsim.“).

Visus epus sieja skūdo motyvas. Achilas, Enėjas ir Radvilą Rudasis turėjo skūdus, tai buvo jų ginkluotės dalis. Tiesiogine prasme skūdus turi tikri Homero, Vergilijaus ir Jono Radvano kariai heronjai. Pėrkeltine, metaforiška prasme skūdų galime laikyti Donelaičio „Mėtų“ „viežlybų“ žemdirbių elgesį, morālę: darbštumą, dievobaimingumą, saikingumą, kuklumą, lietuviškumo saugojimą – vienu žodžiu, dōrą. Taigi, skūdai asocijuojasi su vertybių apgynimu, priešo išgąsdinimu, įbauginimu, savo miesto, bendruomenės sustiprinimu. Iš antikos yra kilęs pōsakis: „Su skūdų arba arba skūdo“ – tai lūg gūnimo motyvas, vertybė, tūrinti maždaug tōkią prasmę: „Iš karo grūžk arba nugalėtojas, arba garbingai žūk.“ Jėi šiuo pōziūriu žvelgsime į Donelaičio būrū, tai jų garbingumas buvo susijęs su lietuviškumo išsaugojimu vōkiečių okupuotame krašte. Valstiēčiai, kaip tikri heronjai, iki paskutinio stėngėsi neprarasti

lietuviškos tapatybės, nors germanizacijos bangos po kiek laiko juos be gailesčio nuskandino į istorinę užmarštį.

Tai gi skýda, tą nematomą, bêt nujaũčiamą, tũrime kiekvienas, nès svarbũ saugoti ir giñti, kàs gyvenime svarbiáusia. Todël galime supràsti, kodël lietuviai mēnininkai lygiãvosi į graĩkų bei romėnų kūrėjus, jų veĩkalus – epũs. Nè veltui Jõnas Radvãnas, XVI a. LDK poetas, ir Kristijõnas Donelãitis, XVIII a. Apšvietos epõchos poetas, lietuvių grõžinès literatũros pradiniñkas, buvo Ántikos kultũros mokiniaĩ, antikinių tradicijų puoselėtojai, tradicinių vertýbių tèsėjai. 457 ž.

I. Mero „Lygiosios trunka akimirka“ Kūrybinė ir tiriamoji veikla. 10 klasė

Parengė Z. Bartkevičienė

Tema / Kūrinys	Kūrybinė ir tiriamoji veikla ruošiantis skaityti Icchoko Mero romaną „Lygiosios trunka akimirka“.
Nagrinėjimo aspektai	Moralinės kolizijos, asmens laikysena ir pasirinkimo dilema grėsmės akivaizdoje. Istorinės aplinkybės ir atskiro žmogaus, tautos likimas. Atsakomybė ir rūpestis, pagarba kitataučiams, meilė gimtajam kraštui ir artimo meilė.
Ugdomi gebėjimai (kompetencijos)	<i>Pažinimo kompetencija.</i> Mokiniai tikslingai ir atsakingai atsirenka informaciją apie Antrąjį pasaulinį karą, holokaustą, žydų tautos genocidą įvairiuose šaltiniuose (istoriniuose šaltiniuose, literatūros kūriniuose, kraštotyrinėje bibliotekos archyvų medžiagoje, liudininkų atsiminimuose), ją sistemina, tiria ir kritiškai reflektuoja, susieja naują informaciją su jau žinoma. <i>Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija.</i> Mokiniai analizuoja ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, šeimą); geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus, ugdomi empatiškumą. <i>Kūrybiškumo kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi tyrinėjimo gebėjimus ieškodami reikiamos informacijos, ją siedami ir kritiškai vertindami, rašydami įvairius kūrybinius darbus, argumentuotai reikšdami savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais tektais, argumentuotai įvertindami istorinį kontekstą. Kūrimo gebėjimus ugdomi savarankiškai raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbinės raiškos priemones ir būdus. <i>Pilietiškumo kompetencija.</i> Mokiniai ugdomi pilietinį tapatumą ir pilietinę galią kritiškai vertindami įvairių šaltinių informaciją ir tinkamai ją panaudodami; reikšdami argumentuotą asmeninį požiūrį į įvykius, reiškinius ar tekstus. Pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms mokiniai ugdomi laikydamiesi bendrinės lietuvių kalbos normų, tinkamai dalydamiesi patirtimi, nuomone ir informacija.

	<i>Kultūrinė kompetencija.</i> Mokiniai ugdosi kultūrinę raišką reikšdami mintis, kurdami įvairių žanrų tekstus žodžiu ir raštu taisyklinga, aiškia bei turininga kalba, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką; praktiškai pritaikydami kultūros kūrėjo gebėjimus. <i>Komunikavimo kompetencija.</i> Mokiniai ugdosi pranešimo kūrimo gebėjimus samprotaudami apie įvykius ir reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, naudodamiesi įvairiais šaltiniais, rašydami kūrybinius darbus. <i>Skaitmeninė kompetencija.</i> Mokiniai ugdosi informacijos atrankos ir vertinimo gebėjimus kūrybiškai naudodamiesi interneto galimybėmis.
Mokinių veikla	Užduotis. Rasti informacijos pasirinktuose šaltiniuose apie žydų tautos genocidą ir, atskleidžiant asmeninį požiūrį, parengti kūrybinį ar tiriamąjį pasirinkto žanro darbą apie žydų tautos likimą per Antrąjį pasaulinį karą. Su mokiniais aptarti vertinimo kriterijai: - temos suvokimas ir atskleidimas (remiantis pasirinktu šaltiniu); - originalumas, kūrybiškumas; - asmeninio santykio atskleidimas; - kalbos taisyklingumas. Su mokiniais aptarti įsivertinimo kriterijai: - Ar pavyko atskleisti temą? - Ar remiamasi 1–2 pasirinktais šaltiniais? - Ar tema atskleidžiama originaliai, kūrybiškai? - Ar pavyko atskleisti asmeninį požiūrį? - Ar laikomasi taisyklingumo, raštingumo reikalavimų? Mokinių veikla: - Paskelbus užduotį individualiai / poromis pildomos dvi lentelės „Žinau–Noriu žinoti–Sužinojau“ skiltys. - Dirbant poromis / grupėmis internete ieškoma sąvokų „genocidas“, „holokaustas“, ŠOA reikšmių. - Dirbant individualiai ieškoma informacijos pasirinktuose šaltiniuose: tyrinėjami pasirinkti istoriniai leidiniai, kraštotyrinė bibliotekos archyvų medžiaga, remiamasi skaitytais artimos tematikos literatūros kūriniiais, liudininkų atsiminimais. - Pasirenkamas kūrybinio ar tiriamojo darbo žanras. - Rašoma, kuriama, redaguojama, vizualizuojama. - Pristatoma klasei ar mokyklos bendruomenei. - Vertinama ir įsivertinama pagal numatytus kriterijus. - Atlikus užduotį individualiai / poromis pildoma trečioji lentelės „Žinau–Noriu žinoti–Sužinojau“ skiltis.

	• Veikla apibendrinama, reflektuojama: Ko atliekant užduotį išmokta? Kas pavyko? Kas atliekant užduotį buvo sudėtinga? Ar ir kuo kūrybinė ar tiriamoji veikla buvo naudinga? • Ruošiamasi nagrinėti Icchoko Mero romaną „Lygiosios trunks akimirka“ – kūrinys skaitomas savarankiškai.
Integravimo galimybės	<i>Dorinis ugdymas. Etika:</i> mokiniai svarsto, kas yra moralinė asmenybė, rūpestis; kas lemia vienokius ar kitokius asmens pasirinkimus ir laikyseną grėsmės akivaizdoje; kaip ir kodėl bendruomenė suteikia jėgų atskiram individui; kokių galių asmenybei suteikia tauta; kodėl pagarba kitoms tautoms praplečia asmens galių spektrą; ką reiškia meilė vietai, kurioje gyveni. <i>Tikyba:</i> mokiniai sprendžia kančios problemą, aiškinasi žmogaus pasirinkimo grėsmės akivaizdoje dilemą, ugdosi supratimą apie beatodairišką pagalbą, tarnystę kitam, artimo meilę. <i>Istorija:</i> mokiniai įtvirtina holokausto, genocido, ŠOA sąvokų reikšmę, gilina žinias į Antrojo pasaulinio karo aplinkybes, nagrinėja holokausto reiškinį nacių okupuotoje Europoje ir Lietuvoje, etninių ir religinių grupių naikinimą. <i>Pilietiškumo pagrindai:</i> mokiniai ieško orientyrų moralinių ir pilietinių vertybių hierarchijoje, ugdosi supratimą apie socialinių ryšių kūrimą ir palaikymą, aktyvią pilietinę laikyseną, asmeninę ir bendruomeninę pareigą ir atsakomybę, tautinių kultūrų santykio ir sąveikos svarbą.
Literatūra (nuorodos mokytojui)	Daugiau apie taikomus metodus: Žibėnienė, G. ir Indrašienė, V. (2017). <i>Šiuolaikinė didaktika</i>. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 173–175 p.: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16217/30/Siuolaikine%20didaktika.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mokinių darbų pavyzdžiai

Simona, II a klasė

Eilėraščių ciklas, skirtas Anai Frank

I

Kaulėtas kūnas. Išbadėjęs žvilgsnis.
 Ranka, vos pakelianti plunksną.
 Sudžiūvę lūpų pakraščiai galiukai.
 Ištroškusi, sausa burna.
 Tu neturi nei pavardės, nei vardo.
 Nerūpi prigimtis ir ateitis.

Sustoji Tu ties dujų kamera be progos išgyventi.

Mirtis? Gyvybė? Ar žūtis?

Nuodai užlieja visą tavo kūną...

Ir pelenais pavirsta žydų kambarys.

II

Ana, kas Tu esi?

Kieno gi kraujas pulsuoja Tavyje?

Kas virpuliuoja Tavo mintyse?

Ir kas Tavas gentis pražudė?

Kas privertė slapstytis spintoj?

Kas ugnį namuose užkūrė?

Kas lemtį tokią davė –

Į lagerį kaip gyvulius suvarė?

Kas sunaikino žvaigždę Dovydo?

Ir štai dalis tikėjimo

Palaidota, išduota, bet neiškovota.

Kas, Ana, tu esi?

III

Tu šaltas kambarys ir sienos.

Langai į Amsterdamo kiemą.

Dienoraštis, tyla,

Kurios šaukiesi ir šaukiasi balsu

Tavo vienkraujai protėviai,

Kurių krauju

Užlietas Amsterdamo kiemas

Ir šaltas kambarys, ir sienos.

IV

Tu nežinioj

Slapstaisi nuo likimo,

Nuo kruvinų teisėjų rankų,

Nuo žiaurasties,

Nuodų, ugnies ženklų.

Tu nežinioj,

Bet visa, kas buvo Tau brangu,

Sustojo ties kruvinom teisėjų rankom.
Tu, šaltas kambarys ir žydų sielos.

V

Šaukiu, meldžiu, maldauju!
Nelaisvėj mano kūnas, siela, mintys.
Mano tikėjimas nuodijamas... holokausto?
Ir dega visos mano viltys.

VI

Nebekvėpės pavasario žolė,
Nebečiulbės gegutės rytas.
Aš stoviu ketursieniam kambary,
Šaukiu, meldžiu, maldauju.

Karolina, II a klasė

Rūdiškių žydai arba Radunskių šeimos istorija

Statistiniai duomenys teigia, kad 1940 metais apie 7 procentus Lietuvos gyventojų sudarė žydai. Visos Lietuvos žydų likimas buvo itin tragiškas. Maždaug 25 tūkstančiai žydų neišvengė negailestingos nacistų bei uolių jų talkininkų rankos ir buvo sušaudyti. Statistika žymi skaičius. O man norėtųsi už, rodos, nebylių skaičių pamatyti žmones ir jų likimus, todėl norėčiau papasakoti apie žydus, kadaise gyvenusius Rūdiškėse, Trakų rajone. Jų palikimą matau ir dabar: namai, kuriuose žydai gyveno ir dirbo, kūrė savo likimus, ir dabar tvirtai parėmę centrinę miestelio gatvę. Bandau įsivaizduoti, kaip žydų tautos atstovai šalia rusų, lenkų ir lietuvių kūrė ir plėtojo Rūdiškes, prisidėjo prie kultūrinio ir ekonominio miestelio vystymosi.

Pasidomėjusi žydų gyvenimu Rūdiškėse (medžiagos apie juos nemažai sukaupta Rūdiškių bibliotekos archyve), sužinojau, kad iki Antrojo pasaulinio karo žydai sudarė didelę Rūdiškių valsčiaus gyventojų dalį. Tuometiniame valsčiuje veikė 23 žydų parduotuvės, įmonės, kuriose buvo plėtojama prekyba bei įvairi pramonė (1 pav.). Trakų r. Rūdiškių miesto bibliotekoje sukauptos medžiagos duomenimis, prieškariu buvo išrinkta aštuonių asmenų žydų taryba, kurią sudarė: Aronas Radunskis, Aronas Stypinokis, Simonas Podgurskis, Efroimas Alperovičius, Ejbriš Kazobelnikas, Notelis Koziolas, Benul Mackievičius, Davidas Zyngieras. Antrojo pasaulinio karo metais Trakų rajono žydai buvo sušaudyti Varnikų miške, netoli nuo Rūdiškių. Žydų Rūdiškėse beveik nelikę, bet išlikęs materialinis paveldas – pastatai liudija, kad didelę miestelio dalį sudarė žydai. Apie juos ir dabar byloja Trakų, Miško, Paluknio, Beržų gatvių pastatai, sudegusių Kultūros namų, sovietmečiu vadintų tiesiog „klubu“, kurie prieš karą buvo statyti kaip žydų maldos namai – sinagoga, vieta.

**Rūdiškių valsčiuje iki Antrojo pasaulinio karo veikusių žydų
parduotuvių ir įmonių sąrašas**

Eil. nr.	Savininkas	Vietovė	Pobūdis
1.	Abramavičienė Cipė	Rūdiškės	Smulkios prekės
2.	Alonaitė Chana	Rūdiškės	Arbatinė
3.	Alperavičius Efraimas	Rūdiškės	Smulkios prekės
4.	Aranavičius Šmuila	Rūdiškės	Kalvė
5.	Bastomskienė Sonė	Rūdiškės	Galanterija
6.	Birgerienė Frumė	Rūdiškės	Galanterija
7.	Kahanas Joselis	Rūdiškės	Mėsa
8.	Kamenmacheris Chaimas	Rūdiškės	Geležies prekės
9.	Levitas Leizeris	Rūdiškės	Kalvė
10.	Levitienė Sonė	Rūdiškės	Maisto prekės
11.	Mackevičius Bencelis	Rūdiškės	Dervos darykla
12.	Malcmanas Bencelis	Rūdiškės	Batai
13.	Malakinskienė Riva	Rūdiškės	Smulkios prekės
14.	Michelmanas Šlioma	Rūdiškės	Kalvė
15.	Munikas Aronas	Rūdiškės	Smulkios prekės
16.	Muskių šeima	Paluknys	Arbatinė
17.	Presmanienė Beilė	Rūdiškės	Smuklė
18.	Pučkarnikas Dobė	Rūdiškės	Manufaktūra
19.	Pučkarnikas Notelis	Rūdiškės	Mėsa
20.	Pučkarnikienė Beilė	Rūdiškės	Smulkios prekės
21.	Šavickas Joselis	Rūdiškės	Maisto prekės
22.	Šapyras Mošė	Rūdiškės	Smulkios prekės
23.	Šochatas Danilas	Rūdiškės	Mėsa

LCVA. F. R-500. Ap. 1. B. 13. T. I. L. 357.
LCVA. F. R-500. Ap. 1. B. 13. T. II. L. 367, 934, 951.

1 pav. Parduotuvių ir įmonių sąrašas

Viena garsiausių šeimų, gyvenusių Rūdiškėse, yra Radunskiai. Jie prisidėjo prie miestelio kūrimo. 2010 metais Renė Radunski Etan atvyko į Rūdiškes aplankyti savo tėvo Rahmielo Radunskio gimimo vietos. Bendraudama su Rūdiškių bibliotekos darbuotojomis ji yra sakiusi: „Mano tėvas niekuomet neatsigavo nuo žudynių siaubo. Todėl jis niekada negrįžo į Rūdiškes, nors ir labai jausmingai kalbėdavo apie jų grožį, gyvenimą, apie nuostabius tos vietovės žmones“ (2 pav.).

2 pav. *Renė Radunski Etan*

Šie žodžiai atskleidžia, kokią tragediją turėjo išgyventi ne tik Radunskiai, bet ir visos žydų tautos šeimos, netekusios savo artimųjų. Nors Rachmielas Radunkis (3 pav.) buvo sukrėstas įvykių Varnikų miške, tačiau vis tiek apie savo krašto grožį nenustoja pasakoti savo artimiesiems. Tad, kad ir daug nuoskaudų išgirdę, šios šeimos palikuonys pasiryžo aplankyti savo protėvių kraštą, pagerbti jų atminimą.

3 pav. *Rahmiel Radunski*

Kita giminės atstovė – Malka Radunski – buvo garsi Holivudo žvaigždžių drabužių dizainerė. Ji yra Renės Radunski Etan teta, gimusi 1911 metais ir Rūdiškėse pirmą kartą ištekėjusi. Iš viso garsioji giminės atstovė turėjo keturis vyrus, vienas jų buvo princas Nikolas Robbinsas. Malka Radunski buvusi labai patraukli, stilinga, ambicinga. Pasakojama, kad būtent ji buvo filmo „Teta Mamė“ įkvėpėja (4 pav.). Akivaizdu, kad Rūdiškėse gyveno žydų, nutiesusių tiltą tarp Rūdiškių ir Holivudo, ir visam pasauliui atskleidusių Varnikų tragediją...

4 pav. *Malka Radunski*

Tyrinėdama Radunskių šeimos istoriją, suvokiau skausmingą tiesą – gyvybingos žydų šeimos nariai su visais kitais žydais, kurie prisidėjo prie turiningo Rūdiškių miestelio gyvenimo, buvo sunaikinti. Šiandien matome tik liekanas to, ką jie pastatė ir sukūrė. Renė Radunski Etan teigia: „Rūdiškių žydai buvo dalis to, kas nuo pat pradžios padarė miestelį tokį sėkmingą, – tai kiekvieno žmogaus, gyvenančio miestelyje ir jį kuriančio, bendra energija.“

Ramunė, II a

„Didelis mažas žmogus“

(Eseistiniai pasvarstymai, paremti senelės pasakojimais)

Pusiau juokais apie vaikišką patirtį

Trakų rajone, Grendavės seniūnijoje yra toks kaimelis – Žydkaimis. Nedaug ten dabar gyvena žmonių, apie trisdešimt. Tie, kuriems yra daugiau kaip aštuoniasdešimt, gerai prisimena šio kaimo istoriją.

Mano senelė Veronika Tunevičiūtė-Čaikauskienė gimė 1928 metų vasario 2 dieną Ažuolių kaime netoli Žydkaimio. Jis buvo vos dviem kilometrais toliau nuo jos gimtinės, tačiau senelė puikiai prisimena šio nedidelio kaimelio gyventojų likimą, patirtas kančias.

„Namie gyvenom septynios: tėvai, brolis ir mes, keturios seserys. Buvau jauniausia šeimoje,“ – pradeda pasakojimą senelė. „Kai pradėjau eiti į mokyklą man buvo aštuoneri. Su manim vienoj klasėj mokėsi ir žydukai. Berniukus prisimenu kaip mažus ir apvalukus, mergaites irgi kelias pažinojau, jų mamos buvo siuvėjos, mokėjo gražias sukneles siūti. Mokykloj mes, vaikai, mėgom juos paerzinti. Iš pirštų sudėdavom kryžiuką ir rodydavom jiems, o šie pyko, nususukdavo ir nežiūrėdavo,“ – šypsodamasi prisimena ji.

„Žydkaimyje gyveno daug žydų, tik pora pirklių buvo, kuriose lietuviai gyveno. Šitam krašte, kur aš augau, žydai nebuvo labai bagoti, tik vienas Joska turėjo parduotuvę. Ten buvo galima nusipirkti miltų, silkių ir didelių, skanių baronkų. Nelabai daug ir žemės jie turėjo, tik vieno jų laukai mūsų Ažuolijus siekdavo. Jie daugiau verslinykai buvo, nelaikė nei karvių, nei kiaulių, gal tik kokias vištas...“

Nevaikiška mažo žmogaus patirtis arba kaip maži žmonės tampa dideli

Norėdama sužinoti daugiau apie Žydkaimio žmonių likimus, prašau senelės, kad man papasakotų, kas gi vyko per Antrąjį pasaulinį karą ir kas laukė žydų, o ji susimąsčiusi atsidūsta ir tęsia toliau: „Baisus, labai baisus karas buvo. Kokių dvylika metų turėjau, kai jis prasidėjo. Gerai prisimenu, kaip vokiečiai, atėję į mūsų kraštą, išvarė visus žydus iš namų į lauką. Jiems nesvarbu buvo, kas jie – vyrai, moterys ar vaikai, – visus juos susodino į didelę mašiną ir išvežė į Trakus. Man buvo sakyti, kad ten

toks didelis griovys buvo padarytas, kur juos sustatė į eilę ir vieną po kito iššaudė. Tie, kurių dar nespėjo išvežti, ėmė bėgti iš namų pas pažįstamus ar svetimus žmones. Atsimenu, kaip pas mus atėjo keletas žydų ir prašė juos priglausti. Mano tėvukas bijojo juos priimti, galvojo, kad ko nepavogtų, bet pagailėjo. Jų buvo trys: du vyrai – Jankelis ir Fiskucis bei viena mergina – Dvera Jankelianka, nežinau, ar tai buvo jos tikra pavardė, tačiau mes ją taip vadinom. Tėveliai, norėdami Dverą apsaugoti nuo vokiečių, nuvažiavo į Vytautuvos bažnyčią pasitarti su kunigu, ką daryti. Jam patarus, merginą pakrikštijo Veronikos vardu toje pačioje bažnyčioje. Po krikšto kunigas ją pasiėmė su savimi ir įdarbino siuvėja kitame kaime. Nuo to laiko apie ją nieko nežinojom.“

„Mūsų slėptiems žydams vasarą būdavo dar ne taip blogai, nebuvo šalta, bet atėjus žiemai pasidarė sunkiau. Buvom leidę jiems gyventi tvarte, kurio viduryje aptvaras buvo padarytas, ten avis laikydavom. Tai šilčiausia vieta buvo, bet žiemos tada ne tokios kaip dabar, labai šaltos būdavo, todėl vakare, kai tamsu pasidarydavo, pakūrendavom pirtį ir leisdavom jiems ten pabūti, sušilti.“

„Kai karasėjo į pabaigą ir valdžią perėmė rusai, žydai labai apsidžiaugė, nes galėjo laisviau gyventi. Daug žydų kartu su partizanais išėjo į miškus. Mūsų kaime gyvenę žydai Ošankai tuomet persikraustė į Vilnių, kur butą jiems parūpino rusai. Sykį kartu su tėvuku buvom nuvažiavę pas juos į svečius. Tai buvo nedidelis butukas Komjaunimo gatvėje, netoli Halės turgaus. Jie ten gyveno apie vienerius metus, o vėliau išvažiavo į Izraelį, vėl pradėjo kurti savo gyvenimą,“ – nutyla senelė.

Klausydama šios istorijos mažiau, kaip nenuilstamai bėga laikas, keičiasi Žydkaimis, jo gyventojai, tik istorija išlieka ta pati, nepakitusi. Iki šių dienų dar tebestovi namai, kuriuose gyveno žydai, tik jų ten nebeliko, senelė sakė, kad jie išvažiavo į žydų žemę. Jei tik tų namų sienos galėtų prabilti, kiek daug šios istorijos nepasakytų dalykų jos papasakotų. Deja...

Dideli maži žmonės yra šalia

Dažnai mąstau apie didelius didžiųjų žmonių darbus. Jie ne tik reikšmingi, bet ir garsūs. Paprasto, mažo žmogaus darbai retai kada būna išgirsti. Ne dėl to, kad apie juos nenorėtume sužinoti, tiesiog tokie jau esame, kuklūs ir užsidarę, – apie didžiausius darbus nė nekalbame, pasilaikome sau tarsi svarbiausią savasties dalį. Nors nemaniau, kad šalia manęs, mano šeimoje gali atsirasti tokių ypatingų paprastų žmonių, kurių darbai būtų reikšmingi, bet tylūs, tačiau klydau. Pasirodo, tokių didelių mažų žmonių esama mano senelės šeimoje, padėjusioje išsigelbėti keliems Žydkaimio žydams. Holokausto istorija (arba ŠOA, hebrajų kalba reiškiantis sunaikinimą) liudija, kad karo metu už pagalbą žydams grėsė mirtis visai gelbėtojo šeimai, nes naciams gelbėjusieji žydus prilygo žudomiems ir persekiojamiems žydams.

Prisimenu istoriją: kai dar nebuvo prasidėjęs Antrasis pasaulinis karas, Lietuvoje gyveno per 200 tūkstančių žydų. Dauguma jų – provincijose. Tačiau kai karas pasiekė Lietuvą, mūsų šalies kaimo vietovės tapo pirmuoju nacių genocido naikinimo tašku. Iš senelės pasakojimų sužinojau, kad šie nekalti žmonės nacių įsakymu vietinių pareigūnų ir jų talkininkų buvo šaudomi vos pora žingsnių nuo savo namų. Sunku pasakyti, ar šaudytojus galima vadinti žmonėmis, juk žiaurumas ir negailestingumas žymėjo kone visus jų „darbus“, o ginklas rankoje buvo to „darbo“ įrankis, priemonė, skirta atimti gyvybę.

Duomenys nurodo 250 masinių žudynių vietų, kur sugulė nekalti žydų tautos žmonės. Daug jų nužudyta visai šalia namų – duobėse, miškuose, laukuose. Šiurpstu bandydama įsivaizduoti, ką jie manė, kaip jautėsi žinodami, kad yra pasmerkti. Kažin, ar mąstė apie tautos, ar apie savo asmeninį likimą? O kartu abejoju, ar egzekucijų vykdytojai mąstė apie tai, ką daro ir ar grįžę vakare į namus pas savo šeimas pagalvodavo, kad tokias pačias turėjo ir jų aukos? Teisti šiuos žmones? Negaliu ir nenoriu, bet tvirtai žinau, kad jų veiksmai buvo neteisingi ir itin žiaurūs.

Miesto žydai taip pat neišvengė tragiško likimo. Jų veikla buvo ribojama, tad daugelis dalykų uždrausta. Vartydama knygą apie holokaustą, atradau 1941 m. Vilniuje išleistą įsakymą apie žydų veiklos apribojimus. Jame rašoma, kad žydams gatvėse yra draudžiama pirkti bei parduoti maisto produktus, iki 11 valandos lankytis turgavietėse, o į parduotuves jie leidžiami tik nuo 17 iki 18 valandos. Kas gali tokį įstatymą vadinti normaliu ir suprantamu? Akivaizdu, kad šitokiais būdais buvo skatinama paminti žydų tautos orumą, jie laikyti nepilnaverčiais žmonėmis.

Sunku atsakyti, kam, kodėl ir už ką buvo griunami nekaltų žmonių gyvenimai. Istorijos puslapiai liudija dramatiškus faktus, o jausmai remiasi į individualius žmonių likimus ir skatina suvokti, kad istorijoje daug sveiku protu nesuvokiamų sprendimų. Tūkstančiai žydų buvo sušaudyti ir ištremti, vis dėlto dalis jų išgyveno šį baisų ir skausmingą laikotarpį. Po karo išlikę žydai bandė atkurti savo gyvenimą. Buvo labai sunku, nes visas turtas, namai buvo nusavinti valdžios, o gyventi tarp tų, kurie prisidėjo prie žudynių, psichologiškai buvo neįmanoma. Jie šių patirčių nepamiršo. Nepamiršo ir tie, kurie padėjo žydams išgyventi. Dideli maži žmonės. Gyvenu šalia jų.

9-10 klasių literatūros kurso apibendrinimas. Idėjų išryškinimas. 10 klasė

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Kūrybiškumo kompetencija – kūrimo gebėjimus mokiniai ugdo savarankiškai žodžiu ir raštu kurdami įvairių žanrų ir tipų tekstus, išbandydami skirtingas kalbines raiškos priemones. Generavimo gebėjimus mokiniai ugdo keldami originalias idėjas ir rašydami įvairius kūrybinius darbus.

Komunikavimo kompetencija – mokiniai kurdami poetinius tekstus pasirenka jiems tinkamą kalbinę raišką (vartoja leksines, sintaksines ir fonetines stiliaus figūras bei retorines raiškos priemones), laikosi kalbos taisyklingumo reikalavimų.

Pažinimo kompetencija – mokiniai vertina įvairių žanrų ir laikotarpių lietuvių bei užsienio autorių kūrinius, kultūros tekstus, formuluodami teksto pagrindinę mintį, geba remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą ir vertybes.

Kultūrinė kompetencija - mokiniai ugdo savo estetinį skonį ir laisvą saviraišką, suvokia lietuvių kalbos ir literatūros reikšmę bendresniame Lietuvos ir pasaulio kultūriniame kontekste.

Užduotis

Remdamiesi šio lyrikos žanro apibrėžimu, parašykite po vieną haiku, skirtą konkretaus kūrinio idėjai išryškinti. Iš viso – 15 haiku. Šalia kiekvieno haiku nurodyti kūrinį, apie kurį yra sukurtas jūsų tekstas. Darbus atsiųsti iki birželio 16 dienos (imtinai) elektroniniu paštu.

Kūriniai

1. Homeras, „Odiseja“
2. Homeras, „Iliada“
3. Biblija
4. „Rolando giesmė“
5. Pasaka „Eglė žalčių karalienė“
6. Pasirinkta lietuvių liaudies daina
7. Žemaitė, „Marti“
8. Vincas Krėvė, „Skerdžius“
9. Ieva Simonaitytė, „Aukštųjų Šimonių likimas“
10. Justinas Marcinkevičius, „Mindaugas“
11. Icchokas Meras, „Lygiosios trunka akimirka“
12. Džordžas Orvelas, „Gyvulių ūkis“
13. Džeromas Selindžeris, „Rugiuose prie bedugnės“
14. Viljamas Goldingas, „Musių valdovas“
15. Michailas Bulgakovas, „Šuns širdis“

Kas yra haiku?

Tai tradicinis japonų lyrikos žanras, poetinė miniatiūra su tam tikrais reikalavimais, žinomas jau XIV a. Tai septyniolikos skiemenų eilėraštis.

Haiku žrašoma trimis eilutėmis, kada skiemenys dėstomi tokiu principu: 5 –7 –5. Haiku skiriame pagal išsakytą mintį į dvi dalis: 12 + 5 arba 5 + 12. Mažesnėje skiemenų dalyje būtina išsakyti sezoninį žodį „kigo“ arba žodžių junginį, leidžiantį suprasti skaitytojui, koku metų laiku vyksta veiksmas. Nerašykite haiku kaip trijų atskirų sakinių su atskiromis mintimis ir reikšmėmis, taip pat nereikia rašyti kaip vieno sakinio, sudarančio tik vieną užbaigtą mintį. Dalinkite haiku į dvi dalis, kuo jos daugiau skiriasi viena nuo kitos, kartu pritraukdamos viena kitą, tuo eilėraštis bus raiškesnis, tuo jis stipriau susilies su abiem poliais.

mažytis krabas

prabėgo man per koją.

toks skaidrus vanduo.

(Macyo Bacė)

Haiku – tai *minimum* žodžių, todėl kiekvienas žodis yra svarbus ir turi išsakyti mintis. Atrenkami tik patys reikalingiausi žodžiai. Sakoma, kad šis žanras – tai vieta susitikimo tarp autoriaus ir skaitytojo. Savo mintis autorius turi parodyti, bet ne pasakoti, taip pat jis turi rašyti apie realius, o ne išgalvotus įvykius, vartodamas paprastus žodžius.

Daugiau informacijos:

<http://zaliazole.lt/naujienos/perziureti/499>

3 PRIEDAS. TARPDALYKINIO INTEGRAVIMO PAVYZDŽIAI.

Čia pateikiama projekto mokytojų parengta integruotų pamokų medžiaga, užduočių, atlikčių ir jų vertinimo pavyzdžiai.

Literatūra ir kino filmai. 5 klasė

Herojaus ir antiherojaus portretai

Parengė M. Grigaitis

Užduotis

Lentelėje nurodyk skaičių, kurie filmo „Narnijos kronikos: liūtas, burtininkė ir drabužių spinta“ kadrai vaizduoja herojų, o kurie antiherojų. Sugrupavęs(usi) kadrus, parašyk rišlų 80 ž. tekstą ir pagrįsk, kuo rėmeisi grupuodama(s) kadrus. Nurodyk bent du skiriamuosius ženklus, paaiškink, kaip jie vaizduojami kadruose. Atsakydama(s) remkis visais romano įvykiais.

(1)

(2)

(3)

(4)

(5)

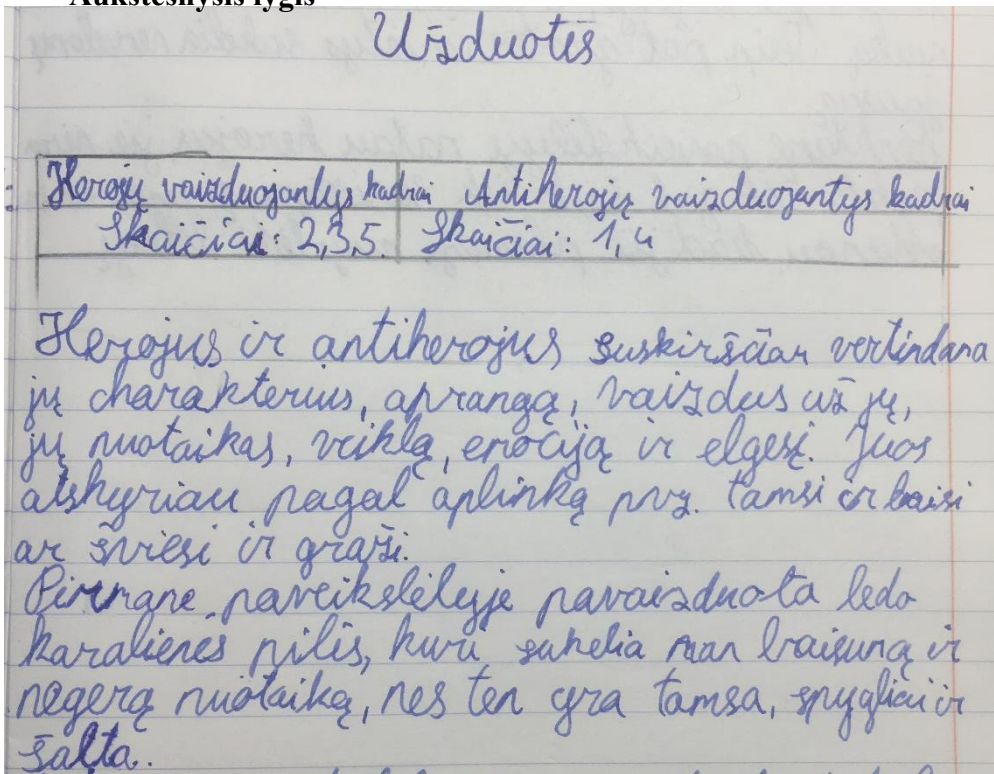
Vertinimas

B. Skaitymas ir teksto supratimas. C. Rašymas ir teksto kūrimas
Slenkstinis (I) Patenkinamas (II) Pagrindinis (III) Aukštesnysis (IV)

B.2.1.3. Apibūdina kūrinio personažų sistemą, išorinius ir vidinius veikėjų bruožus, vertina veikėjų poelgius ir jų motyvus, samprotauja apie veikėjų santykius	Daugiausiai aprašoma, kas matoma kadruose ar filmo siužetas, bet nesiejama su herojiškumu/ antiherojiškumu/ tekstas fragmentiškas.	Išskirtas tik vienas skiriamasis ženklas. Trūksta detalesnės kadro analizės / nepasiremta romanu / tekstui trūksta nuoseklumo.	Kadrai sugrupuojami teisingai, parašytame tekste nurodomi skiriamieji herojaus/antiherojaus ženklai, jie įrodomi kadro ir romano analize, bet vietomis pritrūksta argumentų tvirtumo, pasitaiko minties nenuoseklumo.	Kadrai sugrupuoti teisingai, parašytame tekste nurodomi skiriamieji herojaus/antiherojaus ženklai, jie įrodomi kadro ir romano įvykių analize, išvengiama minties šuolių.
C.1.1.3. ... pasakoja istorijas pagal piešinius, nuotraukas, paaiškina jų turinį, lygina, argumentuoja.				
C.2.3.3. Žodžiu ir raštu apibūdina daiktą, augalą, gyvūną (dalykine ir menine kalba), pasirinkdamas tinkamą medžiagos išdėstymo struktūrą, išreikšdamas bendrą įspūdį ir tikslingai panaudodamas detales.				
C.3.3.3. Rašo tekstą, laikydamasis stilingos kalbos reikalavimų (aiškumo, rišlumo, tikslumo, vaizdingumo).				

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI

Aukštesnysis lygis

Sėdintume paveikėliųje antiherojų parodo
ja blogas elgesys, brandoma nusikviesti ber-
niuką. Taip pat groto ir cėlys eukelia neradonų
jausmų.
Berntame paveikėliųje ratan herojus, jie nėra
rikti tik gal tiek tiek susitūpinę, yra žvėri
Manau, kad jie planuoja nugalėti blogį.

Pagrindinis lygis

Antiherojaus kadrai: 1, 4

Herojaus kadrai: 2, 3, 5

Antiherojaus kadrus surikičiau taip, nes
kiekviename antiherojaus kadre yra
tamra ir ratorsi blogo veikėjo pilis.
Berninkas atrodo labai jį išsigandęs,
nes antiherojus su savo pagalbininku
jį iškaliu.

Herojaus kadrus surikičiau taip, nes juose
ratorsi, kad veikėjai kuria planus kaip
sustabdyti antiherojus ir antrame kadre
galima pamatyti kaip vienas iš herojų
su savo draugu kuria planus kaip
apsaugoti savo miestelį. Vėnuose herojų

kadruose galima matyti, kad jie kelian
ja, bando išspręsti problemas, sustabdyti
blogį.

Spindydama paviršeliu pagaliau
 kad herojiniai paviršeliai yra - 2, 3, 5,
 o antiherojiniai - 1, 4.

Pirma nuotrauka yra antiherojinė, nes
 ta nuotrauka yra karalienės pėdų o ta
 karalienė yra bloga regima. Kita nuotrau-
 ka yra herojinė, nes paviršeliu pavaizduo-
 tas kūtas, kurioje ir vėnas ir herojų. Trečia
 nuotrauka yra herojinė, nes joje pavaizduo-
 ti keturi herojai. Ketvirtame paviršeli-
 uje pavaizduota karalienė kuri įkalino vie-
 ną herojų, tai aišku galvoj, kad jis pavirš-
 elis yra antiherojinis. Penkta nuotrauka yra
 herojinė, nes joje pavaizduoti keturi hero-

Patenkinamas lygis

Slenkstinis lygis

1 užd

herojus	antiherojus
2	1
3	4
5	

Filmo pradžia prasideda nuo
 surado spinta mergaitė ir ilgo
 ir jo nes žaidė šlepiniai ir jį
 atsimado kitame pasaulio ten
 buvo daug sniego ir ten mergaitė
 aptiko kažkoki pavaisa ir jo
 nardas buvo tanotas ir ta mergaitė
 atėjo į jo namus jie susidraugavo
 ir gėrė arbata ir kalbėjo ir jis
 pradėjo groti ir tada jis su savo
 muzika jam užmigdė bet ji atsibėlė
 o jį ir jo pagrobė o jį ir to
 pabėgė daryti nes ji prievartė
 kažkokia karalienė ir jį suėdė
 bet kai ji sugrįžo nel įgėti ne
 begėdijo. Ji ten nel sugrįžo
 pabėgė ir jo sekioja jos brolis

o karalienė norėjo susipažinti
 su jo visa šeima

o šiemaisi nuotraukomis kai
 grupamui kadrai &

Kalbos ir literatūros integravimas su gamta, etika, daile. 6 klasė

Teksto skaitymo ir supratimo užduotis „Kaip atsirado akmenys“.

Parengė Z. Bartkevičienė

Užduotis sietina su 6 klasėje nagrinėjamais padavimais ir gali būti integruojama su:

- **geografija** (Geografijos BP, 2021: 2.1. *Gamtinių sistemų (sferų) nagrinėjimas, B1 Gamtinės ir visuomeninės geografijos sistemų pažinimas*),
- **gamta** (Gamtamokslinio ugdymo BP: D.1 *Gamtos objektų ir reiškinių pažinimas*),
- **etika** (Etikos BP: 6.6.2 *Dialoginio bendravimo mokymasis, 6.6.3 Socialinių santykių mokymasis*),
- **tikyba** (Romos katalikų BP: 6.6.5 *Moralės ir etikos mokymasis*),
- **daile** (Dailės BP: A. *Dailės raiška: A3. Kūrybos procese geba naudotis meninės išraiškos priemonėmis*).

Patarimai mokytojui:

Skaitymo (kaip ir klausymo, rašymo, kalbėjimo) užduotys apima 3 etapus – *prieštekstinį, tekstinį ir potekstinį* (daugiau žr. Joanos Pribušauskaitės straipsnyje „Klausymo ir skaitymo gebėjimų ugdymas: užduotys“: http://www.mig.uki.vu.lt/file/Klausymo_ir_skaitymo_gebejimu_ugdymas_Uzduotys.pdf), todėl, atsižvelgiant į integruojamus dalykus ir ugdymosi tikslus, rekomenduojama numatyti atitinkamų prieštekstinių ir potekstinių užduočių.

Ruošiantis skaityti padavimą, galima pateikti vaizdinių užuominų, mįslių ir minklių (pvz.: *Be rankų, be kojų namelius turi? Kas auga be šaknų? Dieną naktį guli, niekad nesupūva (Akmuo)* (daugiau žr.: <http://lkiis.lki.lt/misliu-kartoteka>), užrašyti svarbiausius padavimo žodžius (*broliai, miškas, senelis, akmuo*) ir pasiūlyti mokiniams sukurti pasakojimą, kurį vėliau galės palyginti su skaitomu padavimu, aptarti *vienybės* sąvoką ar kt.

Perskaičius padavimą grupėse, su visa klase, mokiniams galima pasiūlyti atlikti bendradarbiavimo užduočių, susijusių su teksto žanru, siužetu, žodynu (sinonimų paieška), tik tada į teksto supratimo klausimus atsakyti individualiai. Veiklos pabaigoje, įsivertinant, pravartu palyginti darbo grupėje ir individualiai privalumus ir trūkumus.

Atsižvelgiant į pasiekimų lygmenį, galima aktualizuoti žodžių *persiskirti, persidalyti*, sąvokų *sinonimas, pagrindinė mintis* reikšmes, prisiminti citavimo, pavadinimų rašymo taisykles.

Šio padavimo žanrą ir pavadinimą turėtų atrasti patys mokiniai, todėl atlikus užduotį aptartini jų pasiūlyti pavadinimai ir tikrasis padavimo pavadinimas „Suakmenėję broliai“, atkreiptinas dėmesys į tiesioginę ir perkeltinę žodžio *suakmenėti* reikšmę, mokiniai skatintini savarankiškai perskaityti knygą „Ežeras ant milžino delno“ (1995).

Užduotį integruojant su daile, mokiniams gali būti skiriama kūrybinių potekstinių užduočių: individualiai ar dirbant grupėmis iliustruoti padavimą, sukurti koliažą pvz., „Vienybė – galybė“, komiksą, naudojant „Karuselės“ metodą, kurti bendrą klasės piešinį, nufotografuoti įdomesnius

gyvenamosios aplinkos akmenis ir sukurti nuotraukų montažą, surengti nuotraukų ar piešinių parodą ar pan.

Užduotį integruojant su gamta, geografija, mokiniams gali būti skiriama tiriamųjų potekstinių užduočių: dirbant „tyrėjų grupėmis“ pasidomėti mokyklos ar gyvenamosios aplinkos rieduliais, patyrinėti uolienų kolekciją, pasitelkus informacines technologijas rasti ir pristatyti akmenų, riedulių kilmę, naudojimo pavyzdžius įvairiais istorijos laikotarpiais (akmens amžiuje, viduramžiuose ir XXI amžiuje), virtualiai apsilankyti Akmenų muziejuje (<https://www.akmenumuziejus.lt/galerija/>) ir parengti pranešimą „Ką apie senovę pasakoja rieduliai“ ar kt.

Užduotį integruojant su etika, tikyba, siūloma diskutuoti apie brolišką, artimo meilę; vieningų, darnių, pasitikėjimu grįstų santykių su šeimos nariais svarbą, teisingumą; aptarti šeimos konfliktų sprendimo būdus, virtualiai apsilankyti Orvidų sodybos akmentašystės muziejuje (<https://www.orvidusodyba.lt/muziejus/>) ir parengti pranešimą „Išgelbėti akmenys“ / „Žmogaus ir akmens ryšys“ ar pan.

Skiriant potekstinių kūrybinių kalbos vartojimo užduočių, mokiniams galima pasiūlyti sukurti padavimą apie gyvenamosios aplinkos gamtos objektų atsiradimą. Pvz.: *Perskaitėte padavimą apie akmenų atsiradimą. Kokias paslaptis slepia Jūsų gyvenamoji vieta ir jos kraštovaizdis? Atidžiai apsidairykite ir sukurkite 7–10 sakinių padavimą apie savo vietovės ar jos gamtos, istorijos objektų (pvz., ežero, upelio, pilies, akmens) atsiradimą.*

Atlikus užduotį mokiniams gali būti pasiūloma įsivertinti atsakant į klausimus, pvz.: *Ką išmokau, atlikau? Kas man buvo svarbu? Kokių sunkumų kilo? Kaip labiau patiko dirbti – grupėje ar individualiai? Kodėl?* Daugiau apie įsivertinimo ir refleksijos būdus žr. Agnė Lastauskienė „Apmastyk ir veik“ (2015): <https://www.upc.smm.lt/projektai/pkt3/rezultatai/IV/2.Agne-Lastauskiene/Metodine%20%20priemone%20Apmastyk%20ir%20veik.%20Refleksijos%20metodai%20ir%20rekomendacijos.pdf> ar kt.

Taikomas ugdomasis vertinimas. Žemiau pateikta individualaus darbo vertinimo lentelės.

Teksto skaitymo ir supratimo užduotis. *Perskaitykite tekstą, atsakykite į klausimus ir atlikite pateiktas užduotis.*

Tekstas

Labai seniai gyveno du broliai. Nusibodo jiems kartu gyventi, todėl sumanė persiskirti. Jie buvo medžiotojai. Todėl sumanė persidalinti mišką, kuriame medžiodavo. Vieną kartą nuėjo abu į mišką. Bet kaip jiems persidalinti – giria didelė ir tanki, jos viduriu eina bala. Vienas sako:

– Einam prie tos balos, vienas paimkim į rytus, o antras į vakarus nuo tos balos, ši bala skirs mus. Antrasis brolis pritarė.

Nuėjo prie tos balos, palaužė keletą šakelių ir buvo perdalintas miškas. Bet kuriam dabar paimti į vakarus ir kuriam į rytus, taip jie ir negalėjo nuspręsti. Į rytus buvo tankesnis miškas, jame buvo daugiau ir žvėrelių, todėl abu norėjo paimti.

Taip jiems besiderant, iš kažkur atsirado senelis su žila ilga barzda. Priėjęs prie brolių, užklausė jų, kokių reikalų jie taip garsiai derasi. Broliai visą reikalą ir sumanymą išdėstė seneliui. Senelis tarė:

– Mieli vaikučiai, mums Dievas liepė būti vienybėje, vienas nuo kito niekur nesiskirti, o kartu gyventi, nes vienybė yra galybė.

Broliams tai baisiai nepatiko, norėjo senelį primušti. Vienas užsimojo lazda ir buvo bešerią seneliui, o antras griebė strėlę. Bet senelis atsitraukęs tarė:

– Jei jau norit perskirti, tai šekit – dabar iki pasaulio pabaigos nesusieisite!

Taip tarus, broliai pavirto akmenimis, o tarp jų virto gilus griovys. Tie du akmenys ir tas griovys ir dabar dar tebėra Suodžių kaimo miške, vidury balos.

Iš kn. „Ežeras ant milžino delno“, parengė N. Vėlius, Vilnius, 1995

Galimos bendradarbiavimo užduotys:

1. Perskaitykite lentelės įrašus ir nuspręskite, ar šis pasakojimas yra padavimas ar sakmė. Atsakymą pagrįskite 2–3 argumentais.

Padavimas	Sakmė
Vaizduojami įvykiai, kai pasaulis jau sukurtas.	Vaizduojama pati pradžių pradžia, kai visa dar kuriama.
Veiksmas vyksta Lietuvoje.	Veiksmas vyksta Visatoje, Žemėje.
Svarbiausi veikėjai – žmonės, velniai, milžinai.	Svarbiausi veikėjai – Dievas, velnias, žmogus, namų ir gamtos dvasios, gyvūnai ir kt.
Pasakojama, kaip atsirado Lietuvos ežerai, kalnai, svarbūs akmenys, kaimai, miestai, pilys ir kt.	Pasakojama, aiškinama, kaip atsirado Žemė, gamta ir žmogus.

Tai yra, nes...

2 t.

2. Remdamiesi lentele pratęskite padavimo apibrėžimą.

Padavimai – tai trumpi pasakojimai apie ...

1 t.

3. Remdamiesi tekstu glaustai paaiškinkite, kaip Suodžių kaimo miške atsirado tie du akmenys?

2 t.

4. Įsivaizduokite, kad apie akmenis, t. y. riedulius, kalbate per gamtos pamoką. Kaip moksliškai paaiškintumėte jų atsiradimą?

2 t.

5. Raskite tekste ir išrašykite paryškintų žodžių sinonimus.

Sugalvojo gyventi atskirai – _____ ,

Taip besiginčijant – _____ ,

Išaiškinti sumanymą – _____ ,

Gyventi darniai – _____ ,

Labai nepatiko – _____ ,

Buvo besuduodas – _____ ,

Atsirado gili duobė – _____ .

3 t.

B. Galimos individualios užduotys:

Užduotis. Remdamiesi padavimu atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis.

1. Kur ir kada vyksta pasakojimo veiksmas?

Veiksmo vieta (kur?):

Veiksmo laikas (kada?):

2 t.

2. Užbaigdami sakinius užrašykite padavimo veiksmų seką.

Iš pradžių ...

Po to ...

Vėliau ...

Tada ...

Galop ...

Dabar ...

3 t.

3. Kodėl broliai sumanė gyventi atskirai?

1 t.

4. Kodėl broliai negalėjo pasidalyti miško?

1 t.

5. Apibūdinkite brolių sutiktą senelį. Nurodykite 2–3 jo bruožus.

2 t.

6. Kaip Jūs vertinate brolių elgesį su seneliu? Kodėl?

2 t.

7. Kaip manote, ar teisingai pasielgė senelis, brolius pavertęs akmenimis?

1 t.

8. Kodėl broliai buvo paversti akmenimis? Užrašyk 2–3 priežastis (pvz., nepaisė draudimo ir pan.)

1.

2.

3.

3 t.

9. Kaip manote, kuris sakinyš šiame tekste yra svarbiausias? Nurašykite jį laikydamiesi citavimo reikalavimų.

1 t.

10. Kokia pagrindinė šio padavimo mintis?

2 t.

12. Sugalvokite pavadinimą. Paaiškinkite, kodėl padavimą pavadinate būtent taip.

Pavadinimas:

2 t.

Vertinimo lentelė

Taškai	20–19	18–17	16–15	14–13	12–11	10–9	8–7	6–5	4–3	2–1
Vertinimas	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Literatūros⁷ integravimas su socialine reklama.7 klasė

Jausminių būsenų meninė raiška prozoje ir socialinėje reklamoje

Parengė M. Grigaitis

Parašyk bent 100 ž. tekstą *Kodėl patyčioms reikia sakyti „Ne“, o draugystei „Taip“?* Rašydama(s) palygink, kaip apysakoje „Grįžimo istorija“ vaizduojamas laikas, kai patyčios vyksta, ir laikas, kai jos liaujasi. Įvadink žodžius, kuriais aprašomi žmonių jausmai patyčių laiku ir po jo. Pasakyk, kuo skiriasi tų žodžių reikšmės. Atkreipk dėmesį, kad tekste niekur pasakotojas tiesiogiai nepasako, kad patyčios yra blogai. Kodėl vis dėlto galime sakyti, kad autorius teigia, kad patyčios yra blogai? Palygink apysakos ištrauką su socialine reklama: <https://www.youtube.com/watch?v=tWXkX9axcWs>. Pasamprotauk, a) kokie vaizdai rodo, kad jis jaučiasi vienišas ir liūdnas; b) kaip jis jaučiasi, kai grįžęs randa pilną dėžutę, c) kodėl mokytoja ir klasės draugai vengia žiūrėti į berniuką, kai šis randa pilną dėžutę?

Tačiau žinios apie patyčias mokykloje pasklido žaibo greičiu. Jau kitą dieną pirmieji patyčių daigai sudygo septintokų klasėje. Gruodžio mėnesį paaiškėjo, kad patyčių bangai mokyklos vandenys per seklūs, tad patyčios plūstelėjo į miestelį ir aplinkinius kaimus. <...>

Vilija sąžiningai mokėsi. Patyčias ji stebėdavo, o kartais netgi didžiūdavo – juk visa tai pradėjo ji. Tada saldaus skonio jausmas tarp skrandžio ir plaučių per du pirštus į kairę nuo krūtinės vidurio sustiprėdavo.

Jeigu prisimenate, gydytojai jį vadina keršto jausmu. Tačiau pasnigus tas saldumas ėmė silpti, jausmas darėsi vis menčiau juntamas ir vis dažniau virsdavo šleikščiai sūroku dilgsėjimu dešiniajame šone. Dilgsėjimas būdavo nemalonus, todėl apie kerštą Linai Vilija stengdavosi galvoti kuo rečiau. <...>

Vilijos žvilgsnis tą rytą buvo labai aštrus. Savo aštrumo jis neprarado ir atsispindėjęs nuo Linos odos. Aštrusis žvilgsnis pataikė patyčių grupės berniukui į kaktą, nuslydo žemyn ir suskilo į kelias šukes. Viena šukė lėkė berniukui į akį, kita – į nosį ir į burną ir suerzino jų gleivinę. Štai kodėl berniukas atsiduso. Kaip minėjau, jo atodūsį išgirdo visi. Visi pamatė jo raudonį ir ašaras. <...> Šeštokai nesityčiojo, nelenktyniavo, nežiūrėjo ir neplojo. Visą pertrauką. Taip buvo ir per kitas pertraukas. Žinoma, tai smulkmena.

Ką reiškia viena šeštoji klasė, kai tyčiojasi septintokai, aštuntokai ir antrokai? Kai negalima atplėšti žvilgsnių nuo šaltkalvių, kūrų ir valytojų patyčių grupių? Kai į uždaras patyčių grupes renkasi kūdikius užmigdžiusios jaunos mamos ir kopūstų sriubą užkaitusios namų

⁷ Čia jausmų raiška aiškinama aptariant laiko planus ir pasakotojo-vaizduojamo pasaulio santykį.

šeimininkės? Kai vakarais televizoriai rodo iš laidų dalyvių besityčiojančius laidų vedėjus? Vargšai mažo miestelio mokyklos šeštokai! Tačiau įdomiausia tai, kad vargšais jie visai nesijautė. Dabar, kai nebereikėjo tyčiotis iš Linos ir žiūrėti, kaip iš jos tyčiojasi kiti, visi – tiek patyčių grupės nariai, tiek patyčių stebėtojai pamatė, kad mokykloje yra gausybė kitokių užsiėmimų. <...> Palengva patyčios baigėsi ir kitur. Vieną dieną krovikų patyčių grupės nariai, apie kažką pasišnibždėję, išsirikiavo vorele prie seniai guminiu pavirtusio jų patyčių objekto ir atsiprašė, o kad nekiltų jokių abejonių, objektą nusivedė į miestelio kavinę. Didžiai nustebę, visi nusprendė, kad kavinės šašlykai dar niekada nebuvo tokie skanūs kaip tądien. Patyčias baigusios jaunos mamos pamatė, kaip gražiai juokiasi ir teisingai šliaužioja jų kūdikiai. Senutės, tos, kurios tyčiodavosi pirtyse, dabar sėdėdamos garinėse megzdavo.

(Ištrauka iš Gendručio Morkūno apysakos „Grįžimo istorija“)

VERTINIMAS

	E. Literatūros ir kultūros pažinimas. B. Skaitymas ir teksto supratimas. C. Rašymas ir teksto kūrimas			
	Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
E.1.1.3. Aptaria teksto turinį, svarbiausias idėjas, personažus ir jų vertybes; sieja literatūros kūrinių su kitais meno kūriniais, kalbasi apie skaitymo metu patirtus jausmus, įžvelgtą kūrinio išmintį. B.2.2.3. Detaliai aptaria įvykių seką, laiką, vietą ir jų kaitą. Atpažįsta pagrindines kūrinio siužeto dalis. Grožinio teksto nuotaiką sieja su veikėjų išgyvenimais. B.3.1.3. Aptaria teksto ir iliustracijos santykį, analizuoja reportažines fotografijas,	Tekste atsižvelgiama į 1-2 klausimus, bet daugiausiai atpasakojami ištraukos įvykiai arba reklamos siužetas. Yra kelios nuorodos į emocinių raišką, bet dominuoja atpasakojimas, vertybių aspektas neaptartas.	Atsižvelgiama į 3-4 klausimus, laiko planai aptarti aptakiai, emocijas rodantys žodžiai fiksuojami, bet negebama padaryti išvados apie vertybę poziciją. Aptariant reklamą yra vaizdo ir emocijų siejimo užuomazgų.	Atsižvelgta į didžiąją dalį klausimų, tekste aptarti apysakos ištraukos laiko planai, bet ne visi emocijas rodantys žodžiai nurodyti. Aptarti reklamoje naudojami vaizdai, beveik visi siejami su emocine berniuko būseną/ ne visi vaizdai aptariami, bet būseną nurodoma. Vertybinė tekstų pozicija suformuluota.	Atsižvelgta į visus klausimus, tekste aptarti apysakos ištraukos laiko planai bei reklamoje naudojami vaizdai. Jie siejami su veikėjų emocijomis, daromos pagrįstos išvados, kaip atpažinti žmonių jausmus tam tikrose situacijose ir kokios vertybės padeda kurti darną visuomenėje.

karikatūras, antraštes, socialinę reklamą ir jų paskirtį. C.1.1.3. <...> Kuria istorijas, paremtas literatūra, realaus gyvenimo arba vaizduotės sukurtais įvykiais; pasakoja istorijas pagal piešinius, nuotraukas, paaiškina jų turinį, lygina, argumentuoja.				
--	--	--	--	--

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI

Aukštesnysis lygis

Draugystė ir patyčios

Dauguma mūsų žiaūsiais laikais patiriamas patyčias ar net patys tyčiojame iš savo draugų, tačiau tyčiodamiesi ar pagalojame kaip blogai jaučiasi kiti?

Apyklės ištraukoje patoje pradėjo kai vyksta patyčios, laikas eina tėtai, o kuomet patyčios tampa laikas atkodu tampa daug greitesnis. Patyčių laikas žmonių jausmus apibūdinti buvo vartojami tokie žodžiai kaip: atleisk, šleikštulys, dūgtelėjimas, o po patyčių tokie žodžiai kaip: atsiprašė, uusteb, gračiai, juokiasi, teisingai. Žodžiai prieš patyčias yra vartojami apibūdinti tai kas tau nepatinka, kelia šleikštulį, o po patyčių vartojami gražių reikšmių žodžiai. Nors ištraukoje tiesiogiai nėra parašyta, kad patyčias - blogai, tai vis tiek yra galima suprasti iš vartojamų žodžių patyčioms apibūdinti. Ištrauka yra apie patyčias, o reklama - apie draugystę ir dalinimasi. Reklamoje tokie vaizdai kaip berniukas vaikštantis po tūnus koridorius, liūdnuos žvilgsnis pro langą parodo, kad berniukas tūna yra labai vienišas ir liūdnas. Galbūt į klasę ir pauzės, kad jo dėvėtė pilva, berniukas labai užtemba tokiu jau

Galbūt jei būtume labiau tolerantiški gal užmegztų draugystės? Juk draugystė daug geriau, nei patyčios...

Pagrindinis lygis

Ji viską kada pasidėda patyčio. Kiek kartų atėjo,
 kad patyčio atsidėda tada, kai žmogus turi
 keistą sąryšį, talentą, keisios ta parydi. Parys-
 čiausios būdas to žmogų „nusodinti“ yra
 apkalbos, arba patyčio. Ji viską, dėl kito
 priešais tikiu mityčia visą mitychų, visą
 mitychų mitychų. Narytati, kad ji keisija.
 Kiti židitai apibūdina patyčio „saldumas“.
 Šilvianiai žmogus, kuris tyčiojasi, jautiesi saugus
 ir geriamis. Bet tikiu mityčia jautis šilvianis,
 mitychų dilychų. Tai mitychų, kad mitychų
 jautis dar gyva.
 Kaip parysčiai pasaulis? Narytati, kad parysčiai,
 kuris yra mitychų ir saugus, mitychų. Parysčiai
 tampa žmogus. Kiti mitychų mitychų mitychų
 saugus mitychų ir alis? Jautiesi gali jautiesi,
 gali parysčiai jautiesi mitychų ar net mitychų. Ji
 kitos mitychų, mitychų mitychų gali tary jautiesi
 mitychų mitychų. Tia tikiu mitychų mitychų
 ji mitychų mitychų mitychų jautiesi mitychų,
 ji kitos - mitychų mitychų mitychų jautiesi.

Jautiesi disuti - parysčiai mitychų mitychų.
 Ji mitychų. Jautiesi mitychų mitychų mitychų.
 Jautiesi mitychų mitychų mitychų mitychų.
 Jautiesi mitychų mitychų mitychų mitychų.
 Jautiesi mitychų mitychų mitychų mitychų.
 Jautiesi mitychų mitychų mitychų mitychų.

Patenkinamas lygis

Kodėl patyčioms reikia sakyti „Ne“? Daug žmonių pasaulyje susiduria su su įvairiais tipais patyčių. Žmonės kurie būna tyčiojami, rodo kokius jie yra silpni, nes patyčios parodo, kad žmogus nemoka spręsti problemų kitu būdu. Kai kurie žmonės kurie tyčiojami galvoja, kad toks elgesys yra normalus, jie elgiasi tyčiojami, kad tai daro, ~~bet~~ apysakoje „Grižimo istorija“ rašoma, kad patyčios pasklido greitai netur tik mokykloje, bet ir miestelyje, jos trukdo ilgai. Vėliau rašoma, kad kai nėra rikiuotės tyčiojantis ir vieno žmogaus patyčios sustoja. Patyčių metu žmonės jaučiasi įvairiai. Vieni savimi elidžiojosi, jaučia jausmą, jog turi keršyti. Kiti turi kersti aštirus, nemalonius žvilgsnius. Šie jausmai skiriasi tuo, nes keršaudamas tu galvoji, kad ko nors pasieksi, bet taip nėra, tai darydamas tu kenki sau ir apsiškiniai.

„Grižimo istorijoje“ žmonės nelabai stengiasi vienas kitam padėti, leidžia vykti patyčioms, o socialinėje reklamoje atsiūkšiai. Reklamoje vaikai matė, kad berniukas neturėjo ko valgyti, tai nusprendė jam padėti. Jie nesijukė iš jo, nerodė pirštais. Berniuko liūdesį ir vienatvę rodo vaizdas, kai jis nepasė draugų maisto, tik apsidavė, išėjo iš

klasės. Mano mamytė grįžęs jis jautėsi laimingas, nei buvo, eltingas vaikams, kad rado draugų maisto. Aš manau, kad mokytoja ir klasės draugai vengė jį žiūrėti, kad berniukas nesijautų skolingas jiems, nebūtų drovus.

Slenkstinis lygis

Patyčios

Mano nuomone patyčios nėra geras dalykas. Patyčios vyksta visuose ir kiekvieną dieną, nesvarbu ar internetu, ar gyvu kontaktu. Vienokios ar kitokios patyčios dažniausiai žeidžia vienodai. Kai tu lyčiojiesi iš žmogaus tu jį menkini, žemini ir atimi iš jo pasitikėjimą, ir tikėjimą savimi. Kai žmogus jaučiasi menkas, bėgantis ir praranda tą savęs pasitikėjimą jo galvoje sukasi mintys, kas laisvė ar verta gyventi ar verta daryti ką darau, tačiau kai turi nuosirdę ir patikimų draugų kurie padeda atsakyti į visus klausimus viskas tampa daug aiškiau. Kiekvienas iš mūsų esame šio pasaulio dalis nors ir mažytė, todėl verta daryti kas tau

ir žvelgia pro langus.

b) Jis jaučiasi laimingas, nustebęs ir mylimas.

c) Mokytoja ir klasės draugai vengia žiūrėti į jį, nes kai padarai gero darbiniai nori tai nuslėpti, kad tu ir žmogus kuriam padarei kažką gero jų abu jaustumėtis gerai ir patykti.

Poezijos ir dailės integravimas. 7 klasė

Dramatizmas literatūroje ir kultūros tekstuose

Parengė M. Grigaitis

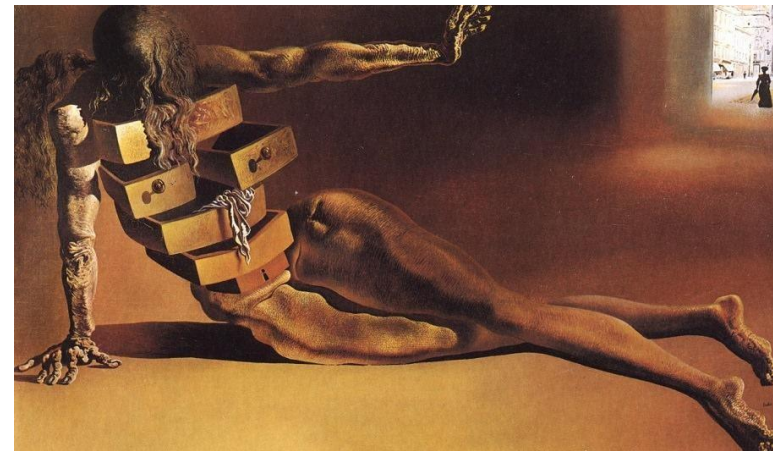
Parašyk bent 100 ž. lyginamąjį soneto ir paveikslo analizę. Analizėje įrodyk, kad pateiktas tekstas tikrai yra sonetas, suformuluok jo ir paveikslo pagrindinę mintį siedama(s) ją su *kelionės metafora*. Pagrįsk, kad ir sonetui, ir paveiksliui būdingas dramatizmas: citata ir jos komentarų nurodyk, kurioje vietoje sonete dramatizmas yra stipriausias, paaiškink, kokios vizualinės detalės kuria dramatizmą paveiksle. Apmąstyk paveiksle vaizduojamą figūrą kaip simbolį, pasamprotauk, ką ji simbolizuoja.

Vytautas Mačernis. 11 rudens sonetas

Mergaitė, mylimo glėby apsvaigus,
Poetas, laurų lapais vainikuotas,
Valdovas, pergale kovas užbaigęs,
Ir šeimininkas iškilmingos puotos –

Visi, pasiekę laimės apogėjų,
Išvysta momentui atvertą dangų,
Ir per kraštus jų džiaugsmas išsiliejęs
Pavirsta į žaizdų aliejų brangų

Žmogus praeina ilgą tamsų kelią
Likimo užmirštas, šešėly, laukime,

Salvador Dali. *Antropomorfinis kabinetas*

Bet štai staiga į tamsą žaibas skelia

Ir nušviečia didžia gyvenimo šviesa

Slaptus kentėjimus ir kelių vingų,

Atvedusį sostan kalnų didingų.

VERTINIMAS

E. Literatūros ir kultūros pažinimas. C. Rašymas ir teksto kūrimas

	Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
E.1.2.3. Analizuoja, interpretuoja ir lygina programoje numatytus poezijos, prozos ir dramos kūrinius, aptaria vaizduojamąjį pasaulį, meninio teksto prasmę ir kalbos savitumą, aptaria grožinio teksto sąsajas su kitais meno kūriniais.	Fragmentiškai analizuoja, interpretuoja, lygina ir išreiškia savo požiūrį. Pažymėtas literatūros sąvokas vartoja, bet dažniausiai netikslingai. Jos tik paminėtos, minimaliai pagrįstos analizės procese, daugiausiai bandoma atpasakoti soneto ir paveikslo turinį.	Iš dalies argumentuotai analizuoja, interpretuoja, lygina, pagrindžia savo požiūrį grožiniais ir negrožiniais tektais. Pažymėtas literatūros sąvokas vartoja, bet ne visur tiksliai. Dominuoja soneto ir paveikslo turinio atpasakojimas.	Iš esmės argumentuotai analizuoja, interpretuoja, lygina, pagrindžia savo požiūrį grožiniais ir negrožiniais tektais. Didžioji literatūros sąvokų, pabrauktų užduotyje, pavartotos tiksliai. Jos beveik visada tiksliai taikomos ir analizuojant paveikslą.	Išsamiai, argumentuotai analizuoja, interpretuoja, lygina, pagrindžia savo požiūrį grožiniais ir negrožiniais tektais. Tiksliai pavartotos visos užduotyje pabrauktos literatūros teorijos sąvokos, jos tinkamai naudojamos ir literatūros, ir kultūros tekstui aptarti.
C.1.1.3. <...> argumentuotai išreiškia savo požiūrį į įvykius, reiškinius ar tekstus, jį pagrindžia asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais tektais.				
E.2.2.3. Vartoja programoje nurodytas literatūros teorijos sąvokas.				

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI

Aukštesnysis lygis

Pateiktas tekstas yra sonetas, nes jį sudaro 14 eilučių (2 ketureiliai ir 2 trieiliai) posmaise. Ketureiliuose yra pasakojama situacija, pristatoma tema, o trieiluose daroma išvada, apibendrinama soneto idėja, kad žmogaus gyvenimas yra sunki keltorė, pasunkinta nuopuoliu ir jukilimais. Soneto gyvenimo dramatiškumas būtent ir atskleidžiamas pakilimų aprašymu (pirmame posme kalbama apie meilę, priprašinimą, pagarbą) bei nuopolio aprašymu (Likimo užmirštas, šėšely laukiamas) ir vėl grįžtama prie pakilimo (Bet štai staiga į tamso žaibas skeliasi. Ir nusiviečia didžia gyvenimo šviesa.). Taip sukuriama gyvenimo nenusipėjamumo, neišvengiamų dramatiškų išbandymų išpudis. Paveiksle vaizduojamas būtent gyvenimo nuopolio epizodas: žmogus yra vienišas, apleistas, nustumbas į aparcę. Tušti stalčiai yra vidinės tuštumos metafora, o ištiesta ranka – pagalbos šauksmas. Vaizduojamas personažas gali būti suprantamas kaip apleistumo ir vienišumo simbolis.

Pagrindinis lygis

Pateiktas tekstas yra zonetas, nes
yra sudarytas iš kelvordikro užrašų,
bei yra surimnuotas. Pagrindini zoneto ir

parveikto mintis - kelionei būna sunkios,
visada patiriamos jėgos nuopolių, bet galų
gale pervyksta į svietį gyvenimo sūvis.
Konte dramatizmas didžiausias vaizduo-
jamas siųpėjatėje - Bet itai stauga
i tamse, Saulės skelias ir nutviesia didžia
gyvenimo sūvis. Tai parodo ulėras žiūr
kulminacija, jė ištampa ir ten i dėtai
daugiau sia dramatizmo. Parveikto
didžiausias dramatizmas parveikduotas,
kaip smogus yra užkrautas sunkaus
metalo bei jė prisidengimas ranka nuo
sūvis, nes taip norima parodyti sunku-
mus, kurio išgyvena parveikto psantis
smogus. Figūroje vaizduojamas kancėlis,
margumo simbolis, kurio norima parveikti
~~be~~ parveikto, matancėly, žmonėly, sirdies
bei leisti jiems ir įpausti i parveikto.

Patenkinamas lygis

Parveikimas e. paviduojama figura vaizduojama
 simbolis ir ypač kieno žmogaus simbolis.
 Jis simbolizuoja mėsinto žmogų. Tai galėtų
 būti mėsūnų, žaidis arba fiziniai mėsūnų
 žmogys. Parveikis sėdintis, žmogus turi kintančią
 statulą kurio yra pradaryti, bei virš jo
 priėmė ir jo patiko vėdinti. ³⁷ Ka turėtų reikšti
 mėsūnų, daktarų, gydytojų, gyvūnų? Ai manan tai
 galėtų reikšti tik du dalykus, kad jo jo gyvybi-
 ma, atėjo naujas geras žmogus kurio virš
 uždėjė. ⁶⁸ Ai manan, kad čia yra keturiolika
 eilinių. Manan čia yra Italijos roseta, nes

mofaro du keturiolika ir du trieiliai. ⁸⁷ Mergaitė,
 mofaro akys apvaizgu. Petar, laurų lapai, vėdinti-
 kintar, baldas, pergalė, karas, išbaigęs. Ir pėdini-
 kas įkilmingas mofar. ⁸⁸ m. parveikis gali būti
 būti paprastas. Tik istorija ir kas žodžiu
 parveikis, kad ir žmogus, buvo virš jo atasta
 ir jo jo, gaigstų mofar, buvo. ¹²³
 Parveikimas o ir, tebe pagrinde
 mofar yra, kad virš pradaryti gali praeiti.
 "Relionis yra prieinodiniai prietaisai, antais
 pinigų, in pavaros mofar. ¹⁴⁵ Markan, Ju-
 nar. ¹⁴⁵ Tebe dramatiškas yra ^{10-oje} eilini-
 je, "Sikimo rosin pėdini, virš, laurų, vėdinti
 manan, ita citata linka, ir parveikis.
 Parveikis ir tebe o linka ita citata, nes
 tai yra kintančių gyvūnų. Dramatiška kurio
 žmogus mofar, gėdų, parveikis žmogus. ¹⁷⁷

Slenkstinis lygis

Pradžioje soneto. Sonetas yra kamono sandaros ir
kancioniško ritmarimo keturiolikos eilučių eilėraštis. Manau
soneto pagrindinė mintis buvo – žmogus nuėjus sunkų kelią ir
už sunkų darbą jį apdovanoja. Paraiškė pagrindinė mintis manau
yra – priėjus akabinetas. Manau taip, nes antrojo paraiškės
reiškia žmogaus bruožą, ketinimą ar emociją yra priskiriamas
prie esybės. Tai yra įėjimas.

Tiems abiemis būdingas dramatismas, nes sonete
pasakojama, kaip sunkiai dirbantis žmogus bus apdovanotas,
o paraiškė rodo, kaip kabinetas butybė nuo kažkas bėgi. Sonete
dramatismas labiausiai simbolizuoja prieš ir paskutinė pastaba.

Paraiškė šioje butybė manau yra simbolizuoja kaip
kabinetas. Manau ji bruožas nuo kažkas pabėgti.

Kalbos ir etninės kultūros integravimas. 8 klasė

Parengė Z. Bartkevičienė

8 klasėje nagrinėjant tarmes, ugdant suvokimą, kad kalba yra tapatybės kūrimo įrankis, taip pat skaitant ir analizuojant dainuojamosios tautosakos pavyzdžius, Vinco Krėvės „Skerdžių“ ir Kazio Borutos „Baltaragio malūną“ ir kitus tekstus, lankantis muziejuose, dalyvaujant etnografinėse edukacijose, minint kalendorines šventes, susiduriama su vartosenoje jau nunykusiais žodžiais, daugeliui nesuprantamais tarmių pavyzdžiais. Neretam mokiniui tai sukelia atstūmimo, nepasitenkinimo jausmą, todėl mokytojui reikia ieškoti būdų, kaip paskatinti mokinius į kalbos praeitį pažvelgti kaip į nuotyki, padedantį pajusti ir suprasti kalbos gyvybingumą, kaitą, paraginti stebėti kalbą. Vienas būdų - tyrinėjant senovinius buities daiktus, jų pavadinimus, lyginti juos su dabarties daiktais ir jų pavadinimais. Šio tikslo siekiama pasiūlant mokiniams sudaryti senovinių daiktų žodyną. Ir individualiai, ir bendradarbiaudami mokiniai tokią užduotį gali atlikti gyvai ir virtualiai lankydamiesi muziejuje, dalyvaudami etnografinėse edukacijose ar pan. Aktyviai dalyvaudami daiktų tyrinėjimo veikloje, sudarydami savo žodynus, mokiniai iš tiesų stebi ir tiria kalbos kitimą ir ugdosi pažinimo, kultūrinę, komunikavimo ir skaitmeninę kompetenciją.

Pateikiamas parengtas žodyno pavyzdys

Priedas – iliustruotas žodynas.

8 a klasės mokinė Saulė Šapogaitė

„ŽODIS ŽODĮ VEJA“

Iliustruotas senovinių įrankių ir rakandų žodynas

IVADAS

Šiuo metu jaunimo susidomėjimas lietuvių senovinėmis tradicijomis yra sumažėjęs. Daugeliui tai tik praeitis, kurios neįmanoma pritaikyti savo gyvenime, muziejinė vertybė. Tai paskatino mane parengti šį žodyną. Juo noriu parodyti jauniems žmonėms, kad etnografija gali būti ne tik įdomi, bet ir pritaikoma šiuolaikiniame gyvenime.

Mano šeimoje visada buvo laikomasi senovės papročių ir tradicijų. Augau švęsdama kalendorines ir giminės šventes, stebėdama kasdienius kaimo darbus, lydimus papročių ir tradicijų, kurie stebindavo mano bendraamžius. Mano mama iš savo mamos ir senelės įgijo duonkepės amatą, kurį vadina ne išmoktu, o paveldėtu. Tas pats duonos raugas mūsų šeimoje keliauja per šešias kartas. Iš prosenelės, senelės ir mamos perimtos duonos kepimo žinios paskatino ją imtis etninę kultūrą puoselėjančios veiklos, todėl savo tėviškėje, Dzūkijoje, įkūrė etnografinį muziejų, kuriame moko verpti, austi, kepti duoną, pagal senąsias lietuvių tradicijas veda pažintines lino kelio, piemenavimo, jaunamartės išlydėjimo programas. Tad jau nuo vaikystės matydavau, kaip mama, mūsų muziejuje vedama edukacines programas, susirinkusiems rodydavo senovinius daiktus. Mūsų muziejuje galima rasti net 140 metų senumo įrankių bei rakandų, kurie buvo pagaminti prosenelių rankomis. Labai didžiuojuosi savo protėvių išradingumu, nes iš šono keistai atrodantys daiktai padėjo atlikti labai svarbius senovės buities darbus. Mama pasakojo apie šių įrankių bei rakandų reikšmę, paskirtį, kaip jie buvo naudojami ir kaip patobulėjo šiomis dienomis. Taip pat pasakojo, kaip senovės papročius ir tradicijas galima pritaikyti ir šiuolaikiškame gyvenime.

Beveik visi įrankiai ar rakandai turi tarmišką pavadinimą. Tad nusprendžiau paruošti šį žodyną, į kurį sudėjau 46 dažniausiai naudojamų buities įrankių, rakandų ir senosios sodybos statinių tarmiškus pavadinimus, paaiškinimus, nurodančius paskirtį, mamos, senelės ir mokytojos pateiktus pavyzdžius bei nuotraukas, kad muziejuose, mugėse, pamokose, edukacijose susidūrę su šiais daiktais jauni žmonės juos atpažintų ir žinotų, kam ir kodėl šie daiktai buvo skirti, kaip vadinami, kad pasvarstytų, kurie daiktai naudojami ir šiandien arba palygintų, kaip jie pasikeitė. Ir dar todėl, kad tai mūsų tautinio paveldo dalis, kurią reikia išsaugoti, nevalia pamiršti.

Abrozai – šventi paveikslai. *Pvz.: Šventus abrozus visada rasim pirkios kampe, tarp dviejų langų, ten pat rasim ir stalą su suolais.*

Abrūsai – rankšluoščiai. Pvz.: *Auskim, sesės, abrūsus, leiskim broliukus į prūsus.*

Bezmėnas – svarstyklės. Pvz.: *Bezmėnas labai praverčia ūkyje, galim pasverti ir lašinio pancį, ir druskos pūdą ar paršaičių mažų.*

Čemodanas – lagaminas, skirtas daiktams sudėti. Pvz.: *Čemodani dziedukas knygas laikė.*

Dalgis – įrankis, skirtas žolei pjauti. *Pvz.: Dar iki šiol akyse man vaizdas, kap dziedukas iškaldavo dalgį, šis skambėjimas dar iki šiol man skamba ausyse.*

Duonkepė – krosnis, pečius, kūrenamas malkomis, skirtas duonai kepti. *Pvz.: Aplink duokepę krosnį sukdavosi visos šeimos gyvenimas.*

Duonkubilis – indas, skirtas duonai minkyti. *Pvz.: Duonkubilį reikia visadu palikc raugo, kad nauja duonelė užgimtų. Duonkubily duonos tešlą reikia minkyc tol, kol sienos užrasoja.*

Dziegorius – laikrodis, skirtas laikui skaičiuoti ir pasididžiuoti. *Pvz. Reik pažiūrėti, ką dziegorius rodo.*

Gelda – indas, skirtas kam nors sudėti, maišyti, skalbti, prausti. *Pvz.: Geldoj bandų užmaišysiu, pečiuj ant kopūsto lapo kepsiu.*

Girnos – du akmenys, skirti miltams malti, įtaisyti ant medinio stovo. *Pvz.: Mala kaip tuščios girnos. Mala girnom cik vaikai.*

Grėblys – įrankis, skirtas šienai grėbti. Pvz.: *Mūs šeimoj grėblys kiekvienam pagal dydį, tėveliui ir motulai didelis, o mums vaikeliams grėblukas mažas.*

Kačerga – žarsteklis, skirtas žarijoms žarstyti. Pvz.: *Reik imc kačergą rankosna ir sustumc žarijas galan pečiaus.*

Kašikas – pintinė, skirta kam nors laikyti. Pvz.: *Paduok kašikų, eisiu miškan grybų rinkc.*

Kluonas – pastatas, skirtas javams laikyti. *Pvz.: Menu, kap kluoni eidavom šienų mindyc vaikais būdami. Labai mėgdavom ty žaisc, bet tėvelis mums drausdavo.*

Kukelis – plaktukas, skirtas kam nors kalti, plakti. *Pvz.: Einu paimc kukelį ir eisiu dalgį kalc.*

Kultuvė – įrankis, skirtas drabužiams skalbti. *Pvz.: Kap šiandzien pamenu, atsiklaupiu ant akmenėlio kokioj upelėj ir velėju drabužius su kultuve.*

Kuparas – skrynja, skirta kraičiui laikyti. Pvz.: *Kupari jaunos mergelės laikė savo pasogų ir nekantriai laukė piršlių atvykstant.*

Lažka – lova, baldas, skirtas poilsiui. Pvz.: *Mano dėdė su bobule miegodavo siauroj lažkoj, kartu apskabiny.*

Liesvos – kopėčios. Pvz.: *Su aukštom liesvom pasiekdavome skaniausias vyšnias medyje.*

Ližė – daiktas, ant kurio formuojama ir į krosnį pašunama ar išimama duona. *Pvz.: Apgrandyk ližę – duonų kepsim. Dėk ant ližės duonelę.*

Oblius – įrankis, skirtas medienai drožti, lentoms lyginti. *Pvz.: Mano dėdukas darbštus buvo, obliaus iš rankų nepaleido.*

Pakūčia – garbingiausia trobos dalis, krikštasuolė. *Pvz.: Pakūcioj sėdėdavo tik mūs tėvelis, jis užleisdavo vietą atėjusiam garbingam svečiui – kunigėliui ar kitam gerbiamam šeimos žmogui.*

Patefonas – vinilinių plokštelių grotuvas. *Pvz.: per pateponų labai gražiai muzika graina, kad mes su dzieduku net einam šokc.*

Petelnia – keptuvė, indas, skirtas maistui kepti. *Pvz.: Ant pečiaus, petelnioj, karštuose riebaluose kepci bulbiniai blynai labai skanūs.*

Piesta – grūstuvė, indas, kuriame grūstuvu smulkinamos įvairios kietos ir nelabai kietos medžiagos.

Pvz.: Mus mamytė pasiuntė su piestele kruopas smulkinti.

Pirkia – statinys, skirtas gyventi. *Pvz.: Menu, kaip dūminėj pirkioj gyvenom visas pulkas vaikų, aplinkui buvo suodžina ir tep gyvenom, tep užaugom ir vaikus savo užauginom.*

Pjautuvas – įrankis, skirtas javams pjauti. *Pvz.: Su pjautuvu pjaudavo rugius tik moterys, surišdavo juos į pėdus ir veždavo kluonan.*

Prosas – lygintuvas, skirtas drabužiams ir audiniams lyginti. Pvz.: *Prosas skirtas lyginc lininius abrūsus ar audeklus. Reik pripilc karštų žarijų vidun ir palaukc, kol užkais prosas.*

Puodas – indas, skirtas maistui virti ir troškinti. Pvz.: *Puodi bulbes šutinc, dar spirgų užpilc – apsilaižysi.*

Puodynė – iš molio lipdytas arba žiestas indas, skirtas pienui laikyti. Pvz.: *Paimk puodynę nuo pečiaus ir pažiūrėk, ar nesugižo pienas.*

Rakandai – baldai, daiktai, indai, įrankiai. *Pvz.: Mūs palėpė nukrauta senoviniais rakandais, tarp jų galima rasti močiutės senovinį verpimo ratelį, stovus ir kitus buities įrankius.*

Rėtis – įtaisas, skirtas miltams sijoti. *Pvz.: Jo dancys kaip rėtis. Perlaisk miltus per rėtį – blynai labiau kils.*

Rietuvė – tvarkingai sudėtų daiktų (malkų) krūva. *Pvz.: Rietuvėsna sudėc medzius labai sunku, tokį darbų darydavo cik vyrai.*

Rintė – įrankis, skirtas skalbiniams lyginti. *Pvz.: Abrūsus su rinte ir kočėlu lygindavom.*

Spragilas – įrankis, skirtas javams kulti. Pvz.: *Dieną prie spragilo varo. Turi pats lakstyc spragilas.*

Stovai – audimo staklės. Pvz.: *Stovai yra seniausias mūsų muziejaus rakandas.*

Sviestmušė – prietaisas, skirtas sviestui mušti. Pvz.: *Jeį sviestmušėj smetonų gerai išmuši, sviestas skanus bus.*

Svirnas – pastatas, skirtas grūdams laikyti. Pvz.: *Svirni laikydavom įvairius grūdus – rugelius, kviečius, avižas, miežius, grikius.*

Šėpa – spinta, skirta daiktams laikyti. Pvz.: *Šėpa tai pirkios puošmena, joje laikydavo išeiginius drabužius ir skarutes, ir šiaip visokius namų brangius rakandus.*

Šukos – šukos, skirtos linams šukuoti. Pvz.: *Kur pasdėjo šukos lineliams šukuoc?*

Takas – austas kilimas. *Pvz.: Takui išausc reik užmesti stipraus siūlo, o ataudimui naudojam suplėšytus skudurus.*

Uslanas – suolas, skirtas prisėsti ir duonai padėti. *Pvz.: Močiutė išėmus karštą duoną iš pečiaus, dėdavo ant uslano ir užklodavo jį lininiu abrūsu.*

Verpimo ratelis – skirtas siūlams suverpti, pagaminti. *Pvz.: Dar mano mama verpste verpė, menu ... Man labiau patinka verpc, nes ratelio garsas veikia raminamai, o mano mamai – ausc.*

Vėtyklė – įrankis, skirtas grūdams valyti. Pvz.: *Vėtė su vėtykle, čia pirmas grūdas, čia antras grūdas, o ten ant galo pelai eidavo. Vėtyklė tokia medinė, atsimenu, buvo. Ji lenkta, čionai lyg lovelis. Vėtydavo tik tėvelis.*

Viedras – kibiras, skirtas vandeniui ir kitiems skysčiams laikyti. Pvz.: *Kas vakarų nešdavom namo porą viedrų vandens.*

Žibalinė lempa – žibalinis šviestuvas, skirtas gyvenamoms ir kitom patalpoms apšviesti. Pvz.: *Švyti kap žibintas.*

Pletnia – mušeklis, įrankis, skirtas musėms mušti, dar kitaip – tauškutis. *Pvz.: Su pletnia močiutė taikliai mušdavo muses.*

Pastaba: anksčiau tai buvo prietaisas, kurį sudarė odos ar gumos atraiža, pritvirtinta prie lazdelės. Čia pateikta šiuolaikinio mušeklio nuotrauka.

Poezijos ir muzikos integravimas.7 klasė

Lyrizmas literatūroje, meilės jausmo raiška literatūroje ir kituose kultūros tekstuose.

Parengė M. Grigaitis

Antanas A. Jonynas

Kai rudeni klevo viršūnė alsuoja
ir debesys sunkiai praplaukia iš lėto
ir skruzdėlės slepias ir tu ne sesuo jau
na kaip aš galėčiau tavęs nemylėti

kai gervės suklykia nuo upės pakilę
ir ūkanos supas ir gelsta gėlė ta
ir šėla šešėliai tą šėlą pamilę
na kaip aš galėčiau tavęs nemylėti
kai ilgesio smilgoj saulėlydžiai žybčios
ir lauksi kol medžiai rausvumą išmėtys
ir lauksi ant kalno išblėstant bažnyčią
na kaip aš galėčiau tavęs nemylėti
jau žingsnį sulėtina rūškanos dienos
ir tu rudenie savo žingsnį sulėtink
kai skleidžias pro debesis žalzganas mėnuo
na kaip aš galėčiau tavęs nemylėti
na kaip aš galėčiau tavęs nemylėti
jei medžių šešėliai jau ima ilgėti
jei visas pasaulis iš proto išėjo
na kaip aš galėčiau tavęs nemylėti

Grupės „Kamanių šilelis“ daina: <https://bit.ly/3mBKNn3>

Parašykite bent 120 ž. lyginamąją eilėraščio ir dainos analizę. Pagrįskite, kad abiem kūriniamis būdingas lyrizmas ir nurodykite, kaip jis kuriamas.

Eilėraštyje atkreipkite dėmesį į peizažo ir emocijos kontrastą, įrodykite, kad meilės jausmas neleidžia įsigalėti peizažo niūrumui.

Dainoje atkreipkite dėmesį į melodijos pastovumą, nurodykite, kokios žodinės ir vizualinės priemonės naudojamos meilės galiai reikšti dainos tekste ir video klipe.

VERTINIMAS

B. Skaitymas ir teksto supratimas. C. Rašymas ir teksto kūrimas

	Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
B.2.1.3. <...> analizuoja eilėraščio lyrinio subjekto išgyvenimų raišką.	Į nurodytus klausimus atsakoma aptakiai, lyrizmo sąvoka tik paminėta, bet ji vartojama nepagrįstai.	Dalis klausimų ignoruojama, ne visai tiksliai apibrėžtos autorių intencijos, lyrizmo sąvoka vartojama nepagrįstai.	Atsakinėja į klausimus tiksliai, atsakymus jungia į tekstą, kuriame autoriaus intencija apibrėžta tiksliai.	Atsakymus į nurodytus klausimus jungiant į vientisą tekstą, tiksliai suformuluoja pagrindinę mintį, nurodančią tekstų autorių intenciją.
B.3.1.3. Analizuoja teksto ir vaizdo <...> sąsajas; <...>.	Raiškos priemonių beveik nėra arba jos vartojamos netikslingai. Autoriaus intenciją formuluoja tik citatomis, neaiškiai atskiria tiesiogines ir perkeltines žodžių reikšmes.	Įsiveliama į eilėraščio turinio atpasakojimą ir klipe matomų vaizdų aprašymą.	Atpažįstamos perkeltinės tekstų reikšmės. Eilėraščio ir dainos raiškos priemonės aptartos, bet trūksta sąsajų su lyrizmu. Lyrizmo sąvoka vartojama, bet ne visada pagrindžiama detalesne analize.	Aptartos poetinės priemonės eilėraštyje ir audiovizualinės priemonės dainoje, jos susietos su lyrizmu.
B.3.3.3. Paaiškina potekstę, remdamasis kūrinio metaforomis, simboliais, alegoriniais vaizdais; apibendrina tekste reiškiamą požiūrį, paaiškina autoriaus tikslą ir tekste netiesiogiai teigiamas vertybes.				
C.1.1.3. Kalbėdamas ir rašydamas pasirinktam adresatui, atsižvelgdamas į komunikavimo situaciją, argumentuotai išreiškia savo požiūrį į įvykius, reiškinius ar tekstus, jų pagrindžia asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais tekštais.				

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI

Aukštesnysis lygis

Eileraštyje lyriškas kūniamas nuolat kaitojant jausmingą frazų „na kaip aš galėčiau nemylėti savęs.“ Jau pirmame posme užkoduojama pasikartojanti struktūra: pirmose trijose eilutėse aprašoma rudeniėjanti gamta, o posmo paskutinėje eilutėje reiškiamas meilės. Meilė įkvėpia niūrų rudens peizažą matyti kaip gražų: pirmos strofos pradžioje medžiai vos alsuoja, o debesys plaukia sunkiai, bet, prabilus apie meilę, kitose strofose ūkanos ne užgriūna, o supas, šėseliai ne demlo, o šėlsta. Priešpaskutinėje strofoje kreipiniu „Rudenie, savo ašinsnį sulėtink“ norima sustabdyti laiką, kad šitas meilės išgyvenimas tęstųsi kuo ilgiau. Meilės teikiama džiaugsmo atspindi ir eileraščio sintaksė: nėra nei vieno skyrybos ženklo, nes nenorima sustabdyti jausmo tėkmės. Dainoje lyriškas kūniamas melodija ir paradoksais. Pastovi šios melodija kūnia išpūtolį, kad subjektas nuolat gyvena tomis teigiamomis emocijomis. Šokėdais „Noriu visus į tave įsi-gert“ sakoma, kad norima visada būti su mylimu žmogumi, o paradoksu „Ir nupasent, ir pasent“ pabrėžiama, kad nenorima prarasti to pakylėjimo pojūčio, kuris suteikia meilę (nupasent) ir trokštama meilės visą gyvenimą (iki senatvės). Pakilumą rodo ir žmonių šypsenos, „netvar-kingi“ šokiai, kurie rodo, kad žmogus džiaugiasi siela ir kūnu. Tad šie abu kūriniai yra tarsi kę tik įsimylėjusio žmogaus oda meilei.

Pagrindinis lygis

Lyrizmes būriniai

Meilė - tai jausmas, kuris žmogų pakylėja ir leidžia žvelgti į pasaulį jauningai, iš širdies gelmių. Ir tolimo t. Jono ciliaratyje, ir grupės "Kamarių šėlis" dainoje laukiant tai ir atliekiamame.

Ciliaratyje subtiliai aprašomas rudens pasipriešinimas: "klaukšniškiečiai", "debesys praplaukia", "ilanos upės", "išs pamirė". Lyrizmas atneša rudens vėją labai raitanai, būdas, nes jis iš mūsų širdies yra įsimylėjęs, jo akys į rudens žvelgia jauningai, tarsi raitanai būtų pagrasinti. Kontrastas tarp rudens ir meilės jausmo ciliaratyje naidingumas kiekvienam po žeme, tačiau meilės galia stipresnė nei rudens dargana. Kad ir kaip išmaniai aprašomas rudens, bet tai portetiku subtiliai ir užbaigiamas, jog neįėjus negali nemylėti. O pakuturavimas po žeme dar smarkiau pabrėžia savo stiprų jausmą, pakuturavimas du kartus, rudens patikimas tik kartais būnami.

Daina taip pat jauninga, bet šiek tiek kitai. Čia daugiau šėlis, jaunatimumas. Melodija nuo pradėtos iki pabaigos patoni, tarsi plaukianti, tik kai kur ritmas kaip plaukantis širdies. Nors melo prapriešinai šėlis, dainuojanti, šėlis, bet

rinkas pavais duota nuojirdečiai, jauningai. Ji lyg kiti raitai šėlis padėtinai, įsimylėję: "nes atėjo, kad manigiam meliui". Klaukiant dainos jauningai, kad žmogus, kuris įsimylėjęs, save pamiršta, ja raitas raitai - tik meilė mūsų aplink raitai: "šėlis į save, tik tave raitai".

Pratęjęs melo ir pakuturavimas šėlis, meilė - tarsi raitai raitai ga jauningi šėlis, kuri yra raitinavimas, nes kalbame apie dainą.

Patenkinamas lygis

Antanas A. Jonynas eilėraščiuose pagrindinis aspektas yra meilė. Nors didesniąją dalį eilėraščių, tačiau ~~je~~ ³⁰ psimelinių pradžių ir vidurinę, yra pūstis ir gan legianti, tam nebedominanti dominuoti, užlaikanti posmą su meilės išraiška. ³⁰ Kiekviena meilė yra teigiamas emocijas, eilėraščių atrodą gan šiltesnį ir šviesesnę spalvų rėbėlai; ⁴² kūrinį įsigilinusiam žmogui. Poetinio posmo gali būti kaip ~~su~~ ⁴² A. Jonyno darbe apibendrinimas, nes pasididoma ir užlaikoma meilė. Jos ~~emocijos~~ ⁹³ emocijos tema turi ir „komanių“ žvilgsnio grupės daina „aš nieko nežinau“. Kūrinis išdėstoma pasakojama apie meilės pojūtį kaip įsivylimą priminti save ir matyti tik kitą, norint sutapatinti su juo, kaip atrodą sutapo būdas ir aplinką, jos sukasi svaita, kaip būrimas, egzistavimas evoliucionuoja į sutapatinimą su tuo pasauliu, klavinant, kad an tai buvo rota. Musikiname video klipė naudojamos šiltesnės, blankios spalvos, yra kaktusi su beuolinksmu ir ištisomis ~~su~~

išdėstoma išdėstoma, daugelis rašydinių filmų su paprastais ¹⁶² filmavimo įrankiais ir be išmaniosios filmavimo technikos, variaciniai sujungiant ar sujungiant. Visa tai susideda iš dūda atmosferos, kurią mes pasidavome ~~na~~ ¹⁶² nostalgijai ir gal net kiek melancholiškai. Pinduriam dar filmavimo būdą – didesniąją dalį video montavo grafiškai filmuota kaktė, o kaip yra pasakojamas „lygtas protingumas iš vakar, vakarais ir vakarais mes ~~daugiau~~ ¹⁶² eram poroje, todėl būnant ~~su~~ ¹⁶² emocijose, pirmam danguje dalykai į širdį, prisidedant prie ~~to~~ ¹⁶² nostalgijos faktoriaus. Dujas būdingas ir literatūrinis, ir muzikinis bei kinematografinis kūrinys. Eilėraščiuose yra išdėstoma įsivylimas, idėjų emocijos ir yra pasakojamas traukis meilės stiprybė. Dainoje esančios poetinės metaforos ~~gali~~ ²³⁴ nusivindinti ir tapiai pasakojama meilės pojūčius. ~~Tai na tiek...~~ ²³⁴ Kiekvienas posmas primina apie mylinčio žmogaus jausmus, lyg įterpimas ar įterpimas ranka į rankum ir pirmas dalykas. Dainoje esančios poetinės metaforos nusivindinti ir tapiai pasakojama meilės pojūčius, ²³⁴ sakant dūda dūda, kad tai iš širdies rasyta. ~~Tai na tiek...~~ ²³⁴

Tautosakos ir tautodailės integravimas. 9 klasė

Klausymo užduotis „Tautodailininkas Lionginas Šepka“

Parengė Z. Bartkevičienė

Užduotis siejama su **9 klasės tautosakos tema**, pabrėžiant tautosakos sąsajas su tautotaile, ar **10 klasės Biblijos tema**, atskleidžiant sakralinės tematikos plėtotę tautodailėje.

Užduotis gali būti integruojama su **daile** (Dailės BP, 2021: 6.5.2.3. Etninė kultūra. Susipažįsta su baltiškojo paveldo tradicija šiuolaikiniame mene. Analizuoja ir įvardija tautodailės ir skirtingų šalių paveldo įtaką šiuolaikiniams dailės reiškiniams), **istorija** (Istorijos BP, 2021: 6.6.4.6. Šaltasis karas: pasaulis tarp demokratijos ir komunizmo. A.2. Išskiria naujųjų ir naujausiųjų laikų įvykių, reiškinių keletą bruožų kaip svarbiausią (-ius) iš visų bruožų, savo sprendimą paaiškina. Lygina istorijos įvykių, reiškinių esminius bruožus ir ypatumus, kai informacija yra netiesiogiai išreikšta, nurodo kelis panašumus ir skirtumus, savo sprendimą paaiškina), **technologijomis** (Technologijų BP, 2021: 6.5.3. Konstrukcinės medžiagos: C1. Atpažįsta, skiria medžiagas / komponentus / priemones / sistemas, jų savybes ir / ar charakteristikas, technologinius procesus / sekas problemos sprendimui įgyvendinti). Galima integracija su doriniu ugdymu, tikyba.

Patarimai mokytojui:

- Tekstas skaitomas arba įrašomas ir pateikiamas kaip garso įrašas.
- Mokiniai teksto klauso du kartus. Atsižvelgiant į konkrečią klasės situaciją, ugdymosi tikslus, teksto gali būti klausoma tris kartus.
- Klausymo (kaip ir skaitymo, rašymo, kalbėjimo) užduotys apima 3 etapus – *prieštekstinį, tekstinį ir potekstinį* (daugiau žr. Joanos Pribušauskaitės straipsnyje „Klausymo ir skaitymo gebėjimų ugdymas: užduotys“: http://www.mig.uki.vu.lt/file/Klausymo_ir_skaitymo_gebejimu_ugdymas_Uzduotys.pdf), todėl rengiantis atlikti klausymo užduotį, rekomenduojama glaustai pristatyti (mokiniam, mokytojui) tautodailininką L. Šepką (galimas pristatymo tekstas pateiktas žemiau, vizualus pristatymas: <https://www.muziejusrokiskyje.lt/ekspozicijos/liongino-sepkos-droziniai>).
- Po pristatymo prieš teksto klausymą mokiniai skatintini atidžiai perskaityti klausimus ir užduotis. Paaiškinama, kad pirmieji dešimt klausimų tiesiogiai susiję su konkrečiais tekste pateikiamais faktais, todėl klausant praverstų pasižymėti reikšminius žodžius, svarbias detales. 11–15 užduotys susijusios su teksto visuma, vertinimu, todėl jas atlikti rekomenduojama išklausius tekstą.
- Potekstinės užduotys formuluojamos atsižvelgiant į tarpdalykinio integravimo tikslus ir pamokos uždavinius.
- Užduotį integruojant su **daile**, patartina supažindinti mokinius su „Lietuvių liaudies dailės ir pasaulio kultūros paveldu“ pabrėžiant, kad 2001 m. Lietuvos kryždirbystė ir kryžių simbolika įtraukta į UNESCO žmonijos žodinio ir nematerialaus paveldo šedevrų sąrašą (<https://sodas.ugdome.lt/grotuvas/1178cbaa-1443-4bef-9353-3a0122ac06ea?showLocaleChangeLinks=true>); „Liaudies meno atspindžiais XX a. dailėje“ (<https://sodas.ugdome.lt/grotuvas/1178cbaa-1443-4bef-9353-3a0122ac06ea?showLocaleChangeLinks=true>) ar pan.

- Ieškant tautosakos ir tautodailės jungčių, integruojant su **daile**, po klausymo veiklos patartina virtualiai aplankyti tautodailininko drožinių ekspoziciją Rokiškio krašto muziejuje (<https://www.muziejusrokiskyje.lt/ekspozicijos/longino-sepkos-droziniai>), atlikti testą „Liaudies meno atspindžiai XX a. dailėje“ (<https://sodas.ugdome.lt/grotuvas/1178cbaa-1443-4bef-9353-3a0122ac06ea?showLocaleChangeLinks=true>) ar pan.
- Siejant užduotį su Biblijos tematika, atskleidžiant sakralumo raišką tautodailėje, aplankytina virtuali L. Šepkos darbų paroda „Sakralinė tematika Liongino Šepkos kūryboje“ (https://www.limis.lt/virtualios-parodos/-/virtualExhibitions/view/21689469?s_tab=&listDisplayMode=simple&backUrl=&page=2&rowsOnPage=0).

- Užduotį integruojant su **technologijomis**, prieš klausant pasakojimo apie L. Šepką rekomenduojama susipažinti su „Tradiciniais tautodailės dirbiniais“ (https://smp2014te.ugdome.lt/index.php/site/mo/mo_id/242); po klausymo veiklos siūloma atlikti testą „Tradiciniai tautodailės dirbiniai“ (<https://smp2014te.ugdome.lt/index.php/site/mo/moid/243>) ar kt.
- Užduotį integruojant su **istorija**, po klausymosi veiklos gali būti aptariamose detalės, žyminčios sovietmetį, laikmečio poveikis asmenybei, kitiškumui ar kt.
- Veiklos pabaigoje mokiniams galima pasiūlyti užbaigti sakinius raštu arba žodžiu:

Trys svarbūs dalykai, kuriuos sužinojau:...

Mane sudomino ...

Man pavyko...

Norėčiau prisiminti...

Arba, naudojant „Akvariumą“, mokiniai kviečiami apibendrinti, išsakyti savo nuomonę, iškelti problemas.

- Taikomas ugdomasis vertinimas. Žemiau pateikti galimi atsakymai ir vertinimo lentelė.

A1. Aktyviai klausosi sakomojo ir audiovizualinio teksto.

Pasiekimų lygiai

Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)

A1.1. Vertindamas klausomo ar audiovizualinio teksto turinį pastebi kai kurias svarbias mintis ir detales, kartais tinkamai vertina teksto raišką, intenciją, poveikį klausytojui, padedamas interpretuoja ir apibendrina.	A1.2. Vertindamas klausomo ar audiovizualinio teksto turinį pastebi dalį svarbių minčių ir detalių, iš dalies tinkamai vertina teksto raišką, intenciją, poveikį klausytojui. Naudodamasis netiesiogine pagalba interpretuoja ir apibendrina.	A1.3. Vertindamas klausomo ar audiovizualinio teksto turinį pastebi daugumą svarbių minčių ir detalių, daugeliu atvejų tinkamai vertina teksto raišką, intenciją, poveikį klausytojui, konsultuodamasis interpretuoja ir apibendrina.	A1.4. Vertindamas klausomo ar audiovizualinio teksto turinį pastebi visas svarbias mintis ir detales, visada tinkamai vertina teksto raišką, intenciją, poveikį klausytojui, savarankiškai interpretuoja ir apibendrina.
--	---	---	--

Pateikiama informacija

Užduotis parengta pagal Jūratės Samušytės 2007 m. lapkričio 5 d. „Žinių radijo“ laidą „Radijo enciklopedija“.

Glaustas asmenybės pristatymas

Lionginas Šepka (1907–1985) – vienas iškiliausių lietuvių liaudies senosios skulptūros meistrų, kilęs iš Rokiškio rajono, Šiaudynės kaimo. Savamokslis, motinos skaityti ir rašyti mokytas Šepka tapo garsiausiu lietuvių dievdirbiu, skulptoriumi. Sukūrė apie 1500 medinių skulptūrų: apvalių žmogaus ūgio statulų, žvėrių ir paukščių figūrėlių, bareljefų ir kitų darbų. Kūryboje vyravo religinė tematika, legendų, dainų, gamtos motyvai. Menininko drožiniai, eksponuojami Rokiškio krašto muziejuje nuo 1971 m., užima 253 m².

Tekstas

Apie tautodailininką Lionginą Šepką

1985 m. lapkričio 4 d. mirė garsiausias XX a. dievdirbys, senosios lietuvių skulptūros meistras Lionginas Šepka. Drožinėti didysis menininkas pradėjo tik įkopus į penktą dešimtį, mirus broliui Petru. Jam L. Šepka sumanė pastatyti paminklą, kurį drožinėjo dešimt metų. Iš viso per tris savo kaip skulptoriaus gyvenimo dešimtmečius Šepka sukūrė daugiau nei pusantro tūkstančio įvairaus dydžio darbų: vieni telpa delne, kiti – kelių metrų aukščio. Neretai žmonės, pamatę jo darbus, prilygina juos aštuntajam pasaulio stebuklui.

O paties kūrėjo asmenybė apipinta legendomis: vieni jį vadino keistuoliu dievdirbiu, kiti – Pandėlio durniumi, tretį titulavo genijumi. Keturiolikos metų būsimasis menininkas tapo visišku našlaičiu. Dirbo įvairiausius darbus: tiesė kelius, kirto mišką, bernavo. Mirus broliui Petru, pas kurį tuo metu gyveno, jis persikėlė į sodyboje stovėjusią pirtį. Kai ši sunyko, dievdirbys išsirausė žeminę – čia ir dirbo, ir gyveno.

Nuo žmonių atsiribojęs menininkas neliko nepastebėtas. Pirmieji Šepką atrado po Rokiškio rajoną keliaavę Vilniaus dailės akademijos studentai. Išgirdę apie originalų menininką, jį ėmė lankyti

žurnalistai, menotyrininkai. 1965 m. Pandėlio valdžia, susirūpinusi menininko gerove, iš žeminės tuomet jau penkiasdešimt aštuonerių Šepką išgabeno į Vilkaviškio psichiškai neįgalių senelių prieglaudą. Šepkai tai buvo juodžiausios gyvenimo dienos. Tuo metu Pandėlio valdžios nurodymu Šepkos skulptūros buvo sukrautos į sunkvežimį ir atgabentos į Rokiškio krašto muziejų. Tačiau didieji darbai, kurių darbininkai nepajėgė įkelti į sunkvežimį, buvo sustumti į netoliese buvusį tvenkinį. Visgi po kelerių metų šviesuomenės rūpesčiu Šepka iš prieglaudos buvo grąžintas į gimtąsias vietas. Įsikūręs tarybinės valdžios jam skirtame namelyje, tautodailininkas atgavo ramybę ir vėl ėmėsi drožybos. Šepkos troba Aukštaitijoje sovietmečiu buvo tapusi panašiu traukos centru kaip ir Orvidų sodyba Žemaitijoje. Pasakojama, kad Šepka lankytojus į kiemą įsileisdavo, tačiau su jais nebendraudavo.

Testamente dievdirbys rašė: „Architektūros (taip jis vadino savo kūrinius) svoris siekia iki 1 tonos, o kūriniai – tai saulė, knygos, paukšteliai, „lenciūgai“*, žvaigždės, atvaizdai, ornamentai ir dar tekstų arba žodžių iki tūkstančio“. Nuolatinė Šepkos darbų ekspozicija įrengta Rokiškio kraštotyros muziejuje.

* lenciūgai - grandinės

Jūratė Samušytė, 2007 m. lapkričio 5 d. „Žinių radijo“ laida „Radijo enciklopedija“

Užduotis. Perskaitykite klausimus ir užduotis. Klausydamiesi pranešimo apie Lionginą Šepką, atsakykite į klausimus ir atlikite užduotis. Tekstą girdėsite du kartus.

1. Kuo žymus Lionginas Šepka? (1 t.)
2. Kada menininkas pradėjo drožinėti? (1 t.)
3. Su kuo lyginami Šepkos darbai? (1 t.)
4. Kuo neįprasta kūrėjo asmenybė? Įvardykite bent du bruožus. (1 t.)
5. Kuo sudėtingas buvo menininko gyvenimas? (2 t.)
6. Kas atrado Lionginą Šepką? (1 t.)
7. Kaip Pandėlio valdžia rūpinosi menininko gerove? Ką Šepkai reiškė toks „rūpestis“? (2 t.)
8. Kaip jautėsi tautodailininkas grąžintas į gimtąsias vietas? (1 t.)
9. Kodėl Šepkos troba Aukštaitijoje siejama su Orvidų sodyba Žemaitijoje? (1 t.)
10. Kaip testamente menininkas matuoja savo palikimą? Kaip jūs manote, ar šie matai nusako jo kūrybos vertę? (2 t.)
11. Suformuluokite šio pranešimo tikslą. (1 t.)
12. Įvardykite šio pranešimo temą. (1 t.)
13. Nurodykite šio teksto adresatą. (1 t.)
14. Savais žodžiais apibūdinkite tekste pristatytą asmenybę. Nurodykite bent tris L. Šepkos bruožus. (3 t.)
15. Kuo šis tekstas Jus sudomino? / Kaip šis tekstas praplėtė Jūsų kultūrinį akiratį? (1 t.)

Užduoties atsakymai

Nr.	Klausimai	Taškai	Galimi atsakymai
1.	Kuo žymus Lionginas Šepka?	1	Garsiausias XX a. dievdirbys, senosios lietuvių skulptūros meistras.

2.	Kada menininkas pradėjo drožinėti?	1	Sulaukęs penktos dešimties, kai mirė brolis Petras.
3.	Su kuo lyginami Šepkos darbai?	1	Su aštuntuoju pasaulio stebuklu / su pasaulio stebuklais.
4.	Kuo neįprasta kūrėjo asmenybė? Įvardykite bent du bruožus.	1	Apipinta legendomis / Buvo laikomas keistuoliu, kvailiu, genijumi.
5.	Kuo sudėtingas menininko gyvenimas?	2	Keturiolikos metų tapo našlaitis, dirbo įvairius darbus, neturėjo savo šeimos / namų / Gyveno atsiribojęs nuo žmonių.
6.	Kas atrado Šepką?	1	Vilniaus dailės akademijos studentai.
7.	Kaip Pandėlio valdžia rūpinosi menininko gerove? Ką Šepkai reiškė toks „rūpestis“?	2	Menininką išgabeno į psichiškai neįgalių senelių prieglaudą. Šepkai tai buvo juodžiausios gyvenimo dienos / sunkiausias gyvenimo tarpsnis.
8.	Kaip jautėsi tautodailininkas grąžintas į gimtąsias vietas?	1	Atgavo ramybę, vėl ėmėsi drožybos / drožinėjimo.
9.	Kodėl Šepkos troba Aukštaitijoje siejama su Orvidų sodyba Žemaitijoje?	1	Sovietmečiu ji taip pat tapo traukos centru.
10.	Kaip menininkas matuoja savo palikimą?	2	Svorio ir kiekio matais. Išsako nuomonę apie tai, jog kūrybos vertė neišmatuojama / matuojama dvasiniais matais.
11.	Suformuluokite šio pranešimo tikslą.	1	Informuoti (pristatyti / supažindinti) apie menininką Lionginą Šepką.
12.	Įvardykite šio pranešimo temą.	1	Sudėtingas menininko Liongino Šepkos gyvenimas ir kūryba / darbai.
13.	Nurodykite šio teksto adresatą.	1	Visuomenė / „Žinių radijo“ klausytojai / Kultūra besidomintys žmonės ar pan.
14.	Apibūdinkite pristatytą asmenybę.	3	Nurodomi 3 asmenybės bruožai.
15.	Kuo šis tekstas Jus sudomino? / Kaip šis tekstas praplėtė Jūsų kultūrinį akiratį?	1	Išreiškiama asmeninė nuomonė, tekste pateiktos informacijos vertinimas. / Paaiškinama, kaip tekstas praplėtė kultūrinį akiratį.

Vertinimas

<i>Taškai</i>	20–19	18–17	16–15	14–13	12–11	10–9	8–7	6–5	4–3	2–1
<i>Vertinimas</i>	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1

Filmo ir laikraščio kūrimas. 9 klasė

Žemaitės asmenybė ir kūryba

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Kultūrinė kompetencija – mokiniai gebės suvokti ir apibūdinti bendresnes Lietuvos literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo tendencijas bei jų sąsajas su literatūrine ir kultūrine tradicija, su kultūriniais herojais, simboliais ir stereotipais, gebės palyginti įvairius literatūrinius ir kultūrinius reiškinius bei įžvelgti jų tarpusavio sąsajas.

Pažinimo kompetencija – mokėjimo mokytis gebėjimus mokiniai ugdosi suvokdami, kaip taikyti aktyvaus klausymosi, kalbėjimo, grožinio ir negrožinio teksto skaitymo, rašymo ir pristatymo strategijas, tikslingai ir atsakingai atsirinkdami informaciją įvairiuose šaltiniuose, ją sistemindami, tirdami ir kritiškai reflektuodami, susiedami naują informaciją su jau žinoma, savarankiškai planuodami savo mokymąsi.

Kūrybiškumo kompetencija – generavimo gebėjimus mokiniai ugdosi keldami originalias idėjas ar problemų sprendimus, rašydami įvairius kūrybinius darbus, kalbėdami ir rašydami argumentuotai išreiškia savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, grožiniais ir negrožiniais teksta, analizuodami programinius kūrinius dalijasi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais įvertindami kultūrinį istorinį kontekstą, pateikia savo pasirinkimo argumentus.

Komunikavimo kompetencija – aptardami programoje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes, mokiniai parengia kūrybinį darbą ir jį pristato komunikuodami su auditorija, taikydami įvairias kalbėjimo strategijas, atsižvelgdami į kalbėjimo tikslą, situaciją ir adresatą.

1 variantas

Užduotis

Dirbant grupėje parengti kūrybinį 3-5 min. filmuką, kuriame būtų aptariamas Žemaitės gyvenimas remiantis toliau pateiktomis knygomis ir analizės kriterijais. Filmukas turi turėti pavadinimą, paskutiniame kadre nurodomi informacijos šaltiniai.

- Parengti trumpą (3-5 min.) dokumentinį filmą apie Žemaitę. Pasirinkti vieną iš užduočių ir individualiai ar dirbant grupėje parengti filmą.
- Pasirinkti vieną iš temų. Atsiųsti elektroniniu paštu kartu su scenarijumi iki 11 val. Nurodyti, ar darbas bus atliekamas individualiai, ar grupėje, nurodyti grupės narius.
- Sukurtus filmus sukelti į *Youtube* platformą (visos klasės įrašai turi būti vienoje paskyroje, ją siūlau daryti privačią, kad viešai nebūtų matoma, bus saugiau, mažiau streso). Man atsiųsti bendrą visos klasės nuorodą su visais filmais. Nuorodą atsiųsti iki kovo 1 dienos (imtinai).

- Temos gali kartotis tik tuo atveju, jei kas nors darbą atlieka individualiai. Kitu atveju – penki dokumentiniai filmai nuo visos klasės skirtingomis temomis. Temas pasirenkate patys, grupės narius – taip pat.
- Konsultuotis galima elektroniniu paštu visais darbo klausimais. Į laiškus, kurie neatitinka reikalavimų⁸, nebus atsakoma.

Techniniai reikalavimai

1. Filmukas turi prasidėti po 2-3 sek. (montuojant būtinai atidėkite šį laiko intervalą).
2. Filmuko *intro* turi būti pradžioje (svarbu, kad būtų parašyta „Žemaitė“. Kitame kadre nurodoma tema, kurią pasirinksite).
3. Tekstas visame vaizdo įrašė turi būti gerai įskaitomas.
4. Nurodant klasę, temą, titrus, šrifto dydis turėtų būti tarp 16-20 pt., didesnio nerekomenduojama.
5. Filmuko gale būtina nurodyti kūrybinę grupę, parašyti, kas už ką buvo atsakingas. Taip pat nurodykite garso įrašų bei nuotraukų šaltinius, straipsnius, knygas, jei juos naudojote. Pavyzdžiai:

Vanda Juknaitė. *Išsiduosi. Balsu*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2015

Vanda Juknaitė. *Formulė*. Interneto prieiga:

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LI00/Vanda_Juknait%C4%97._Formul%C4%97.LI2102.pdf [žiūrėta 2020-04-11 (*nurodyti datą*)]

6. Gale filmuko nurodykite *Vilniaus Užupio gimnazija 2021*.
7. Kokybė 1080p 720p .avi arba .mp4 formatai.

Turinio reikalavimai

1. Darbe turi būti remiamasi nurodytu tekstiniu šaltiniu arba alternatyviu jo variantu. Jie turi būti įskaitomi žmogaus balsu (užkadrinis balsas, kadrinis balsas, etc.).
2. Darbe turi būti panaudotos nuotraukos, susijusios su tema, tačiau nebūtinai visose nuotraukose privalo būti pati Žemaitė. Nuotraukų kokybė parinkta tinkama.
3. Galima naudotis kita vaizdo medžiaga, kurią pavyks rasti (dokumentiniai filmai, interviu, paskaitų įrašai, etc.). Ypač siūlau naudotis <https://www.lrt.lt/mediateka>
4. Jeigu nepavyksta rasti medžiagos internete, rekomenduojama susisiekti su bent vienu muziejumi ar universitetu, mokslinių tyrimų institutu, archyvu ar panašia institucija ir paprašyti atsakyti į pateiktus klausimus, kad darbas būtų originalus. Gautą medžiagą panaudoti kuriant filmą. Siųsdami laišką, nurodykite temą (*Žemaitė, klausimas*, etc.). Nepamirškite pasisveikinti, parašyti, koku tikslu siunčiate laišką, atsisveikinti, pasirašyti.
5. Nepamirškite, kad filme turi derėti garsas, vaizdas (nuotraukos ir vaizdo įrašai, tekstas).

Leidiniai ir kriterijai

Adolfas Sprindis, „Žemaitė“. Gyvenimas iki vedybų.

1. Apibūdinti tėvų namų aplinką
2. Koks Julijos santykis su tėvais?

⁸ Siųsdami laišką, nurodykite temą (*Žemaitė, klausimas*, etc.). Nepamirškite pasisveikinti, parašyti, koku tikslu siunčiate laišką, atsisveikinti, pasirašyti.

3. Julijos santykis su aplinkiniais dvaro gyventojais
4. Mokslo pradmenys tėvų namuose
5. Išvykimas pas dėdienę:
 - Ko Julija tikėjosi?
 - Kaip prasidėjo mokymasis?
 - Kaip Julijai sekėsi mokytis?
 - Ko mokėsi?
 - Koks jos santykis su pusseserėmis ir su dėdine?
 - Dvaro gyvenimas – kas lankėsi? Ką veikdavo?
 - Julijos simpatijos
6. 1863-64 metų sukilimas:
 - Kokiomis aplinkybėmis Julija apie šį sukilimą išgirdo?
 - Kaip ji prisidėjo prie sukilimo?
 - Kaip sukilimas paveikė dvaro ir pačios Julijos gyvenimą?
7. Julijos pažintis su būsimu vyru

Ramunė Bleizgienė, „Privati tyla, vieši balsai“. Julijos Beniuševičiūtės-Žymantienės kelias į literatūrą.

8. Kaip klostėsi vedybinis Julijos gyvenimas?
9. Ko labiausiai trūko būsimajai rašytojai?
10. Pažintis su Povilu Višinskiu:
 - Kada ir kokiomis aplinkybėmis susipažino?
 - Kokiu būdu jis įtraukė Juliją į literatūrą?
 - Kaip vyko pati rašymo pradžia?
 - Kur spausdinti pirmieji tekstai?
 - Slapyvardžio kilmė
 - Koks asmeninis Julijos ir Povilo santykis?
 - Kaip Žemaitė reaguoja į ankstyvą Povilo mirtį?
11. Pažintis su Gabriele Petkevičaitė-Bite:
 - Kada ir kokiomis aplinkybėmis susipažino?
 - Kaip Bitė paveikė Žemaitę?
 - Koks jų tarpusavio santykis?
 - Trumpai pristatyti bendrą jų veiklą

Aldona Ruseckaitė, „Žemaitės paslaptis“. Vėlyvoji meilė ir kalėjimo patirtis.

1. Kaip klostėsi Žemaitės gyvenimas po vyro mirties ir atvykus į Vilnių?
2. Koks rašytojos santykis su dukterimis?
3. Ką rašytoja veikė Vilniuje?
4. Ką ir kokiomis aplinkybėmis Žemaitė įsimylėjo būdama vyresnio amžiaus?
5. Kaip klostėsi jų santykiai?
6. Kuo ypatingi Žemaitės meilės laišakai? Apie ką juose kalbama?
7. Kaip susiklostė ši meilės istorija?
8. Už ką Žemaitėi iškeliami bylos?
9. Kaip klostosi teismo procesas?
10. Apibūdinti kalėjimo sąlygas ir sutiktus žmones.
11. Ką veikė ir kaip tvėrė dienas kalėjime?
12. Išėjimas iš kalėjimo, jubiliejaus iškilmės ir tolesnė veikla.

Dalia Marija Kučėnienė, „Žemaitė Amerikoje“. Kelionės tikslai ir patirtys.

1. Kokiomis aplinkybėmis ir su kuo Žemaitė vyksta į Ameriką?
2. Aptarti pačią kelionės eigą – kur, kiek laiko keliavo, kokius žmones sutiko.
3. Susitikimas su Amerikos lietuviais ir įsitraukimas į vietinę veiklą.
4. Kuo daugiausia buvo užimta Žemaitė?
5. Kaip paminėtas rašytojos 75 metų jubiliejus?
6. Amerikos lietuvių atsiminimai apie rašytoją.
7. Atsiliepimai apie Žemaitę Amerikos spaudoje.
8. Kiek lėšų surinko ir kaip šelpė nukentėjusius nuo karo Lietuvoje?
9. Žemaitės laiskai į Lietuvą.

Donatas Sauka, „Žemaitės stebuklas“. Žemaitės svarbiausių kūrinių apžvalga (*Sutkai, Topylis, Petras Kurmelis*)

1. Kūrinio rašymo aplinkybės ir leidimas
2. Pavadinimų sąsajos su kūriniu turiniu
3. Gamtos aprašymų ypatumai ir svarba. Kaip tai susiję su realizmo specifika? Pakomentuoti ir paremti citatomis
4. *Sutkai*:
 - Aptarti pagrindinius veikėjus ir įrodyti, kad jie yra realizmo literatūros veikėjai
 - Veikėjų tarpusavio santykiai
 - Pagrindinės kūrinio problemos (4-6) ir idėjos (3-5)
5. *Topylis*:
 - Aptarti pagrindinius veikėjus ir įrodyti, kad jie yra realizmo literatūros veikėjai
 - Veikėjų tarpusavio santykiai
 - Pagrindinės kūrinio problemos (4-6) ir idėjos (3-5)
6. *Petras Kurmelis*:
 - Aptarti pagrindinius veikėjus ir įrodyti, kad jie yra realizmo literatūros veikėjai
 - Veikėjų tarpusavio santykiai
 - Pagrindinės kūrinio problemos (4-6) ir idėjos (3-5)
7. Kaip kiekvieną iš kūrinių vertina literatūros tyrėjas Donatas Sauka? O kaip kiti literatūros tyrėjai?

Vertinimo kriterijai

Slenkstinis - 4	Vidutiniškas – 5-6	Pagrindinis – 7-8	Aukštesnis – 9-10
Atsiunčiamas scenarijus ir filmukas pateikiamas laiku, įgyvendinti tik du turinio reikalavimai. Darbas techniškai ne visai tvarkingas, trūksta originalumo. Pasitaiko nemažai kalbos klaidų.	Atsiunčiamas scenarijus ir filmukas pateikiamas laiku, įgyvendinti tik trys turinio reikalavimai. Darbas techniškai tvarkingas, pasitaiko vienas ar kitas riktas. Bandoma eiti originaliu keliu. Palikta klaidos kalbų.	Atsiunčiamas scenarijus ir filmukas pateikiamas laiku, įgyvendinti keturi turinio reikalavimai. Darbas techniškai tvarkingas, pakankamai originalus, pasitaiko viena ar kita klisė. Yra viena kita kalbos klaida, tačiau visame filmuko	Atsiunčiamas scenarijus ir filmukas pateikiamas laiku, įgyvendinti visi turinio reikalavimai. Darbas techniškai tvarkingas, ypač originalus, estetiškas. Beveik nėra kalbos klaidų.

kontekste šis trūkumas
nėra žymus.

2 variantas

E.3.2. Aptaria programoje numatytus svarbiausius Europos kultūros reiškinius ir jų įtaką Lietuvos kultūrai. Stebi ir aptaria šiuolaikinės kultūros tendencijas, kultūros asmenybių įtaką vertybinių nuostatų formavimuisi. Analizuoja, interpretuoja ir lygina kultūrinius reiškinius. Dalyvauja savo mokyklos, regiono, Lietuvos kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime.

Užduotis

Dirbant grupėje parengti laikraštį, kuriame būtų aptariamas Žemaitės gyvenimas remiantis toliau pateiktomis knygomis ir analizės kriterijais. Laikraštis turi turėti pavadinimą, viršelį, privalo būti turinys, pagrindinis straipsnis, paskutiniame puslapyje nurodomi informacijos šaltiniai. Laikraštis turi būti iliustruotas.

Leidiniai – tie patys (žr. 1 variantą)

Vertinimo kriterijai

E3.1. Minimaliai savarankiškai aptaria programoje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes, bando paaiškinti jų vaidmenį ir darbų reikšmę. Sunkiai geba apibūdinti kultūrą kaip svarbią gyvenimo dalį. Bando pasakoti apie tradicijas, stebi ir minimaliai atpažįsta įvairius dabarties kultūrinius reiškinius. Retai dalyvauja savo mokyklos, regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime.

E3.2. Iš dalies savarankiškai aptaria programoje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes, fragmentiškai paaiškina jų vaidmenį ir darbų reikšmę. Iš dalies geba apibūdinti kultūrą kaip svarbią gyvenimo dalį. Pasakoja apie tradicijas, stebi ir iš dalies tinkamai aptaria įvairius dabarties kultūrinius reiškinius. Kartais dalyvauja savo mokyklos, regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime.

E3.3. Daugeliu atvejų savarankiškai aptaria programoje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes, paaiškina jų vaidmenį ir darbų reikšmę. Geba apibūdinti kultūrą kaip svarbią gyvenimo dalį. Pasakoja apie tradicijas, stebi ir tinkamai aptaria įvairius dabarties kultūrinius reiškinius. Dalyvauja savo mokyklos, regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime.

E3.4. Savarankiškai aptaria programoje numatytus Lietuvos kultūros reiškinius ir asmenybes, išsamiai paaiškina jų vaidmenį ir darbų reikšmę. Geba apibūdinti kultūrą kaip svarbią gyvenimo dalį. Išsamiai pasakoja apie tradicijas, stebi ir tinkamai aptaria įvairius dabarties kultūrinius reiškinius. Aktyviai dalyvauja savo mokyklos, regiono kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime.

Integruota kūrybinė užduotis. 10 klasė

Perskaičius I. Mero „Lygiosios trunks akimirka“

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Pažinimo kompetencija – mąsto kritiškai, kai suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, daro išvadas, formuluoja kūrinių idėjas, analizuoja teksto turinį ir kalbą, sugeba argumentuotai diskutuoti apie kūrinių idėjas ir kultūros reiškinius, apginti savo požiūrį, geba remtis kūrinių turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą ir vertybes.

Kultūrinė kompetencija – mokiniai domisi šiuolaikinėmis literatūrinėmis ir kultūrinėmis aktualijomis ir geba jas kritiškai vertinti; ugdomi savo estetinį skonį ir laisvą saviraišką.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija – analizuoja įvairias situacijas ir mokosi įveikti iššūkius (nepalankias situacijas, neviltingą ir nusivylimą); taip pat analizuoja ir įvardija bendražmogiškąsias vertybes, geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus; analizuoja, kaip žmogaus elgesys veikia kitus žmones.

Pilietiškumo kompetencija – pasakodami, apibūdindami, aiškindami ir samprotaudami apie įvykius, reiškinius, mokiniai ugdomi pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, o kurdami ir puoselėdami teigiamus tarpusavio santykius įvairiose komunikacinėse aptardami savo amžiui aktualias problemas.

Komunikavimo kompetencija – kurdami tekstą mokiniai samprotauja apie įvykius ir reiškinius, pagrįsdami savo nuomonę, pasirinkdami tinkamą kalbinę raišką, žodžiu ar raštu pasakodami savo patirtį laikosi nuoseklumo ir (ar) reikšmingumo principų.

Užduotis

Remdamiesi P. Picasso kūriniu „Guernica“⁹, filmu „Šindlerio sąrašas“ ir I. Mero romanu „Lygiosios trunks akimirka“, parenkite manifestą: tema – „Kas atsitiko pasauliui, kad žmogus pamiršo būti žmogumi?“

Dokumentinis filmas apie paveikslą: <https://www.youtube.com/watch?v=qJLH7JAsBHA>

Manifesto apimtis – 200-300 žodžių. Pagrindinis tikslas – išsakyti jauno žmogaus poziciją nurodyta tema analizuojant tris kūrinius. Remdamiesi šiais kūrinių turėtumėte atskleisti, kas gresia pasauliui, jei tokie įvykiai kartosis. Būtina įvertinti net ir vieno žmogaus indėlį kovojant už humanistines idėjas, ginant gerą bet kokia kaina.

Manifesto pavyzdys: <http://www.tekstai.lt/buvo/versti/marinett/manifest.htm>

⁹ <https://medium.com/@anushrut/guernica-painting-by-pablo-picasso-18dee649a4a9>

DAILĖ

Gernika – tai miesto Šiaurės Ispanijoje, kurį 1937 metais subombardavo ir iki pamatų sugriovė nacių kariniai lėktuvai, pavadinimas. Žymusis freskos dydžio paveikslas buvo **Pikaso** atsakas į negailestingą aktą, protestas prieš karo žiaurumus. Darbas tuojau patraukė viso pasaulio dėmesį į Ispanijoje vykstantį pilietinį karą. „Gernikoje“ matome bombardavimo siaubą, niekuo dėtus kenčiančius civilius, tarp jų – ir motiną su nužudytu vaiku. Į akis taip pat krinta jautis ir arklys – du ispanų kultūros simboliai.

Kubizmo tėvas: 10 žymiausių Pablo Pikaso tapybos darbų. Interneto prieiga: <https://vilniausgalerija.lt/2019/04/28/kubizmo-tevas-10-zymiausiu-pablo-pikaso-tapybos-darbu/> [žiūrėta 2019-12-04]

Pablas Pikasas, sužinojęs apie Gernikos tragediją, per mėnesį nutapė paveikslą ir jį pavadino „Gernika“. Kubistinis juodos ir baltos gamos paveikslas pirmą kartą parodytas Pasaulinėje parodoje Paryžiuje. Iš pradžių jis nesulaukė pripažinimo – vieni nebuvo pasirengę suvokti karo baisumų tokiu stiliumi, kokį siūlė Pikasas, kiti apskritai dailininką apšaukė propagandistu. Tačiau ilgainiui šis Pikaso paveikslas buvo pripažintas vienu geriausių jo kūrinių. „Gernika“ buvo išpėjimas, kurio daugelis, deja, nepanoro suprasti. Po kelerių metų vokiečių aviacija ims šluoti nuo žemės paviršiaus kitus Europos miestus ir jų fone Gernikos tragedija pradės atrodyti ne tokia jau reikšminga. Tačiau Europos košmaras prasidėjo nuo mažos Gernikos didžiulės nelaimės.

1937 m. balandžio 26-oji: nacių bombardavimas, nuo kurio prasidėjo Europos katastrofa. Parengė Milda Augulytė. Interneto prieiga: <https://kultura.lrytas.lt/istorija/2017/04/28/news/1937-m-balandzio-26-oji-nacių-bombardavimas-nuo-kurio-prasidejo-europos-katastrofa-984004/> [žiūrėta 2019-12-04]

Pablas Pikasas (Pablo Picasso). *Gernika* (1937)

Literatūra, socialinė reklama ir fotografija. 9 klasė

Parengė M. Grigaitis

Kultūriniai tekstai rašiniuose

Rašinys rašomas išanalizavus Oskaro Vaildo romaną „Doriano Grėjaus portretas“. Jame būtina pasiremti socialine reklama „Anpuolis“ (<https://bit.ly/38rycOe>) ir Romualdo Požerskio fotografijų ciklu „Mažasis Alfonsas“ (<https://bit.ly/2Wz7Jcf>).

B. Skaitymas ir teksto supratimas. C. Rašymas ir teksto kūrimas

Slenkstinis (I)

Patenkinamas

Pagrindinis (III)

Aukštesnysis

(II)

(IV)

B.2.4.3. Išreiškia savo kritišką santykį su tekstu. Remdamasis vidine teksto sąranga, kalbine raiška ir kultūriniu kontekstu, aiškina kūrinio prasmę, vertina kūrinio poveikį skaitančiajam priklausomai nuo jo skaitymo patirties. Išsako savo nuomonę apie tekste rašomus dalykus, formuluoja išvadas.

Visų lygių rašiniai pateikti su komentarais.

C.2.3.3. Žodžiu ir raštu apibūdina meno kūrinį (pvz., paveikslą, fotografiją, skulptūrą, spektaklio scenografiją, filmo kadra, parodą ir pan.), pasirinkdamas tinkamą medžiagos išdėstymo struktūrą, pasitelkdamas pasakojimo ir samprotavimo elementus, tikslingai panaudodamas detales ir vertindamas.

C.3.3.3. Rašo tekstą, laikydamasis stilingos kalbos reikalavimų (aiškumo, sklandumo, tikslumo, tinkamumo, turtingumo).

Aukštesnysis lygis

Amžinos jaunystės siekimas – pražūtinga šių dienų manija?

Šiomis dienomis apsižvalgiusi aplink save pasijuntu nevisavertė. Kodėl? Parduotuvių vitrinose, gatvių stenduose matau vien plakatus, kuriuose vaizduojamos jaunos, lieknos, visus šiuolaikinius grožio standartus atitinkančios merginos, reklamuojančios įvairią, be abejo, nepigią kosmetiką, parfumeriją, aprangą. Tai man nesąmoningai perša nuomonę, jog tik taip atrodydama būsiu verta aplinkinių dėmesio ir pagarbos.

Manau, labai svarbu kritiškai vertinti žiniasklaidoje diegiamos grožio standartus, išmokti vertinti vidinį žmogaus grožį ir besivaikant grožio stereotipų netapti narcizu.

Pirmiausia, norėčiau atkreipti dėmesį, kad fizinio grožio kultą kuria žiniasklaida. Pirmiausia atkreipčiau dėmesį į anksčiau mano aprašytą, socialiniame klipe „Antpuolis“ pavaizduotą, idealiu šiomis dienomis laikomą žmogaus paveikslą, nuolat platinamą viešojoje erdvėje. Net ir suaugusiems žmonėms, kurie privalo gebėti objektyviai mąstyti, toks stereotipinis lieknos moters ar raumeningo vyro grožis atrodo lyg siekiamybė. Tai kaip į juos žiūrėti vaikams, dar besiformuojančioms asmenybėms, kurioms įtaką daro kiekviena aplinkoje pastebėta detalė? Be to, kaip savo straipsnyje pastebi psichologė Smiltė Jurgita Jasiulionė, neretai ir patys tėvai kartu su mažyliais ir paaugliais vaikais žiūrėdami televiziją nejučiomis teisia apkūnesnę laidų vedėją ar pašnekovą su tam tikrais išvaizdos defektais. Taigi, vaikai, supami tokios iškreiptos grožio nuostatos, jaučia milžinišką spaudimą, kas parodoma anksčiau minėtame socialiniame klipe, ir todėl imasi drastiškų priemonių, norėdami atitikti tobulos išvaizdos standartą. To pasekmės – anoreksija, bulimija, kartais – net savižudybė, jei jaunuolis taip ir neišmoksta priimti savęs tokio, koks jis yra. Keista, tačiau ir suaugusieji neatspiria pagundai kardinaliai keisti savo kūną ir orientuojasi į jaunystės kulto diktuojamas madas. Vienas iš būdų – pasitelkti plastikos chirurgą. Mano nuomone, tai tėra pinigų švaistymas ir jį pateisinu tik tokiu atveju, jei šio tipo operacijos reikia, norint koreguoti fizinį diskomfortą suteikiančias ar žmogaus sveikatai kenkiančias išvaizdos detales. Nenatūraliai atrodantis ar nebeatpažįstamas aplinkiniams žmogus jau yra peržengęs visas protu suvokiamas ribas, norėdamas net ir brandžiam amžiuje atrodyti kaip jaunuolis. Taigi, akivaizdu, jog žiniasklaidoje aukštinami grožio idealai gali visiškai apsukti galvą, versdami imtis drastiškų priemonių siekti jaunystės savo sveikatos ir finansų kaina.

Žiniasklaida turi didžiulę galią, ji formuoja visuomenės požiūrį, bet į grožį galime žvelgti ir kitaip – kaip į vidinę savybę. Nenuostabu, kad dažnai girdime vyresnius žmones, senolius mums sakant, jog turime vertinti savo jaunystę, kiekvieną jos akimirką. Tada jie pasineria į prisiminimus ir pradeda pasakoti apie keisčiausius, linksmiausius tų dienų nuotykius. Klausytojai reaguoja dvejopai: vieni nuoširdžiai juokiasi ir žavisi dinamišku pasakojimu, o kiti abejingai praleidžia viską pro ausis. Būtent taip elgtųsi šiuolaikinis, jaunytės kulto sukurtus grožio standartus atitinkantis ir stereotipais tikintis žmogus. Jis manytų, jog senjoras yra nereikalingas, nes jo vertybės visai kitokios. Juk kalbėdamas apie jaunystę, senolis iškelia ne po tiek metų jau prarastą jaunatvišką išvaizdą, o turėtą energiją, kuri padėjo sukurti nuostabių dalykų, virtusių džiuginančiais atsiminimais. Neseniai matytas Romualdo Požerskio nuotraukų ciklas „Mažasis Alfonsas“ tik pabrėžia, jog seno žmogaus grožis matyti ne išorėje, o slypi viduje: galbūt jo paprastume, išlikusiame vaikiškume, nuoširdume... Be abejo, ir per gyvenimą sukauptoje patirtyje bei išmintyje. Jei paklaustumėte, koks yra mano grožio standartas, aš pamirščiau kruopščiai apibūdinti kūno paveikslą. Nebent paminėčiau, jog žmogus turi atrodyti sveikai ir turėti nuoširdžią šypseną ant veido. Iškelčiau vidinį grožį: sąmoningumą, ištikimybę, šilumą, kurią gali jausti bendraudamas, gebėjimą priimti išmintingus sprendimus, teisingą drąsą... Tačiau svarbiausia, kad žmogus suprastų, jog kiekvienas yra savaip gražus, nepriklausomai nuo jo amžiaus, socialinės padėties ar išvaizdos. Kiekvienas yra unikalus.

Kad ir kaip būtų, pasaulyje yra masės žmonių, kurie ne tik nesilygiuoja į tikruosius, teisinguosius idealus, nepuosenėja savo vidinio grožio, bet ir savo valia tildo sąžinės balsą, žlugdo moralę ir laidoja gyvenimus, paskędami tuštybėje ir savimeilėje... To pavyzdys tobulai aprašytas

O. Wilde'o romane „Doriano Grėjaus portretas“, kur pasakojama, kaip jaunas vaikiną, nuolatos liaupsinamas aplinkinių už tobulą išvaizdą, pardavė savo sielą, kad jis amžinai išliktų jaunas, o jo kūnas niekad nesentų. Dorianas pasinėrė į hedonistinį gyvenimą, kur malonumą teikia tik pojūčiai, o tai – didžiulė grėsmė, nes žmogus ne tik įgyja nepagydomų priklausomybių, bet ir negali gyventi be vis aštresnių išgyvenimų ieškojimo ir patyrimo. Vyras nebevaldė savo gyvuliškų instinktų, taigi prarado empatijos jausmą. Tam, kad mūsų neišliktų Doriano likimas, kad neprarastume žmogiškumo, nesunaikintume sielos ir gebėjimo prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, turime kontroliuoti savo jausmus ir mintis, neskirti tiek daug dėmesio fizinei išvaizdai, kūniškų malonumų patenkinimui, o kas vakarą apmąstyti praėjusią dieną, priimtus sprendimus, įvertinti savo elgesį ir stengtis išsilaisvinti iš egocentrizmo, daugiau dėmesio kreipiant į kitų žmonių gerovę. Perdėtai garbindami jaunystę galime prarasti visa, kas teikia tikrąją laimę.

Taigi, jei bus pripažinta neigiama per prievartą žiniasklaidos diegiamų grožio standartų įtaka visuomenei, bus galima iškelti vidinį sielos grožį aukščiau kūno formų ir įveikti puikybę ir egoizmą gimdantį jaunystės ir kūno grožio sureikšminimą.

Komentaras. *Rašinyje panaudojami visi per pamoką aptarti kultūriniai pavyzdžiai: Oskaro Vaildo romanas, socialinė reklama, Romualdo Požerskio fotografijų ciklas. Mokinė puikiai susistemina per pamokas gautą medžiagą ir geba ją permąstyti bei savaip panaudoti. Ji demonstruoja aukštus samprotavimo gebėjimus, nes iš skirtingų pavyzdžių išskiria aspektus ir nustato jų sąsajas: žiniasklaida formuoja grožio standartus, jie iškreipia žmonių grožio sampratą ir santykius, grožio sureikšminimas gali baigtis visiška dvasine degradacija. Mokinė ne tik geba analizuoti kultūros reiškinius duotos temos kontekste, bet ir išeina iš pamokų medžiagos ir sieja aptariamą problemą su savo asmenine patirtimi, taip sukurdamą savitą požiūrį į jaunystės kulto problemą. Tad toks rašinys rodo aukštus mokinės gebėjimus struktūruoti savo mintį ir įtikinimai argumentuoti. Jis gali būti priskiriamas aukštesniam teksto kūrimo lygmeniui.*

Pagrindinis lygis

Amžinos jaunystės siekimas – pražūtinga šių dienų manija?

Tikriausiai nesuklysciau sakydama, jog kiekvienas šiais laikais rūpinasi savo išvaizda ir siekia būti gražus ir netgi jaučia tam spaudimą iš aplinkos: televizijos, žurnalų, internetinių portalų ir kitų žmonių. Mūsų visuomenėje jau yra susiformavusi labai žalinga nuomonė, jog gražus yra tik jaunas, liesas, sportiškas kūnas, visos raukšlės turi būti išlygintos, o veidas paslėptas po giliu makiažo sluoksniu. Kasdien matydami tokius išvaizdos idealus nesąmoningai pagal juos pradedame vertinti ir save. O kadangi nei viena moteris ar vyras negali būti kaip tas retu suotas modelis iš reklamos žurnale, didžioji dalis jaučiasi „negrąžūs“ ir nepilnaverčiai. Būtent šią amžinos jaunystės ir grožio problemą ir jos pasekmes norėčiau aptarti ir įtikinti, jog tikrasis grožis slypi ne jaunystėje.

Visų pirma yra labai svarbu suprasti, kad masinės žiniasklaidos priemonėse aukštinami grožio idealai veikia ne tik mūsų, skaitytojų, protus, bet taip pat ir pačių mažiausiųjų. Apnuoginto liekno kūno išaukštinimas reklamose, per televiziją nuolatos transliuojamos grožio, išvaizdos pokyčių laidos, netgi animacinių filmukų princesės ir ilgakojės barbės palaipsniui įdiegia būtent tokį grožio suvokimą į dar visiškai nekaltų,

nepatyrusių ir tiesos nesuvokiančių vaikų pasąmonę. Augdami jie siekia būti kaip jų mylimi personažai, atlikėjai, filmų aktoriai, todėl, jei laiku nėra sustabdomi, galiausiai šiam tikslui pasiekti kreipiasi į plastikos chirurgus ir neretai tampa operacijų aukomis, nori vis daugiau ir daugiau. Netikite? Galbūt nesate girdėję, skaitę dėl vakarietiško grožio pamišusių kinų istorijų? Vaikų klinikose mažiesiems yra švirkščiami hormonai, kad užaugtų aukštesni, vyresniems laužomi žandikauliai ir kojos, o aštuoniolikmetės pametę galvas dėl botokso injekcijų. Tokie kraupūs dalykai, žinoma, vyksta visame pasaulyje. Man kaip, tikiuosi, ir jums toks natūralumo ir kūno darymas yra visiškai nepriimtinas. Jau vien žala sveikatai yra dažniausiai neatitaisoma, o kur dar psichologinis kardinalaus išvaizdos pokyčio poveikis, ypač, jei žmogus nėra rezultatu patenkintas. Tikiu, kad joks sveiko proto ir stabilios psichikos asmuo niekada neguls ant operacinio stalo vien dėl savo prigimtinės išvaizdos ir grožio pakeitimo pagal aplinkos brukamus grožio etalonus.

Šiais laikais žmonės taip įnikę į amžino grožio paieškas, kad net nepastebi jo, slypinčio vyresniuosiuose išminčiuose. Galbūt seno žmogaus grožis dažniau vystosi viduje, bet yra toks ryškus, kad nesunku jį pastebėti akimis ar netgi įamžinti fotografijose, kaip padarė Lietuvos fotomenininkas R. Požerskis savo nuotraukų cikle „Mažasis Alfonsas“. Gražiausi senoliai man yra tie, kurių veiduose nuolat rymo maloni šypsena, prie akių matyti ilgų metų juoko raukšlelės, akyse – patirtis ir išmintis, o visas kūnas, elgsena spinduliuoja meilę, gyvenimo džiaugsmu, ramybę. Tai – amžinas grožis, kurio nesukurs jokie skalpeliai. Deja, kadangi tokia nuomonė visuomenėje nėra populiari, visur ryškiai demonstruojamas jaunystės kultas, dominuoja jauni, figūringi žmonės, palinkę senieji yra nustumiami į šoną. Ar suprantate, kodėl svarbu grožį įžvelgti ne tik išorėje, bet ir pastebėti vidinį. Juk visi anksčiau ar vėliau pasensime, veidus papuoš raukšlelės, oda taip nebežvilgės. Nejau norite ir jūs tada būti izoliuoti nuo visuomeninio gyvenimo? Taigi, išties neturėtume taip sureikšminti grožio arba žvelgti į jį visai kitaip. Gražus žmogus man yra tas, kuris pats taip jaučiasi, yra patenkintas savimi, bet tuo pačiu metu myli save ne perdėtai, ne išlepintai, bet kukliai, dažnai šypsosi, jei ne lūpomis, tai akimis, daro gera kitiems ir yra laimingas.

Jaunystės grožio išaukštinimo problema atsispindi ir literatūros kūriniuose. Vienas iš jų O. Vaildo „Doriano Grėjaus portretas“. Šis romanas atspindi beatodairišką, protu nesuvokiamą tobulos išvaizdos siekimą ir tamsiąją pavojingą visą to pusę. Žmogus, aukštinantis jaunystės grožį ir nebijantis net „sielą už ją parduoti“, negeba mąstyti, yra toli atitrūkęs nuo sveiko proto ribos, jaučiasi esąs ypatingas, išskirtinis, siekia, kad visi juo žavėtųsi ir garbintų, žodžiu, virsta visišku nepataisomu narcizu. Tokia pasaulėjauta gali privesti prie visiškos žmogaus degradacijos. Tikiu, jog kažkuriame gyvenimo laikotarpyje suvokimas galiausiai sugrįžta, bet visa, kas padaryta ar pasakyta, persekioja iki gyvenimo pabaigos. Kad netektų gyventi tokia žemiškame pragare, privalome savyje ugdyti sveiką nuovoką, ugdyti blaivų mąstymą, susiprasti, kokios mums yra tikrosios vertybės ir puoselėti ne tik išorinį grožį, bet ir jas: tikrą tyrą meilę, sąžinę, ištikimybę, tiesą...

Taigi didžiuliai pavojai laukia tų, kurie atsидуos tobulo išorinio grožio paieškomis. Labai svarbu yra pakeisti visuomenės požiūrį, žmonių skirstymą į gražius ir ne medijoje. Prisiminkite, kad grožis, tikrasis ir vienintelis, slypi mūsų širdyse, poelgiuose, mąstyme, o ne kūno formose ir metų skaičiuje.

Komentaras. *Mokinė demonstruoja gebėjimą įsisąmoninti pamokų medžiagą, iš jos išskirti skirtingus aspektus ir juos išskleisdama struktūruoti savo idėjas. Argumentuojama įtikinimai, retoriniais klausimais kuriamas dialogas su skaitytoju pagyvina tekstą, padeda patraukti*

dėmesį. Vis tik pabaigoje pritrūksta aiškesnių aspektų sąsajų, be to, nėra pasiremta vienu iš nurodytų pavyzdžių, nors tam buvo tinkamas kontekstas pirmoje dėstymo pastraipoje. Vadinasi, nėra iki galo įvaldytos argumentavimo ir pavyzdžių siejimo procedūros. Tad darbas gali būti priskiriamas pagrindiniam teksto kūrimo lygmeniui.

Patenkinamas lygis

Amžinos jaunystės siekimas – pražūtinga šių dienų manija?

Šiais laikais mes turime savo grožio mitus: vienas jų yra jauno kūno šlovinimas. Daug prie šio mito gajumo prisideda ir plastinė chirurgija. Mūsų smegenys yra išplautos grožio industrijų reklamomis, todėl labai daug žmonių laikomi negražiais ir nevertais dėmesio.

Pirmiausia, norėčiau pabrėžti žiniasklaidos aukštinamą grožio idealų daromą įtaką vaikams. Šie „pavyzdingi žmonės“ dažnai reklamuoja įvairius odos kremus, kurie padeda išlaikyti jauną odą, naujas madas, reikia ne va reikia laikytis. Kaip matome socialinėje reklamoje „Antpuolis“ tai labai veikia vaikus. Vaikai būdami patiklūs siekia būti tokie idealai. Jie išgirsta labai daug apie plastinės chirurgijos operacijas vardan grožio, jaunystės. Mano nuomone, plastinės chirurgijos operacijos būti atliekamos kai jų reikia, o ne kada žmogus užsigeidžia. Pernelyg daug tobulinti savęs tikrai nereikia, nes kai per daug save pakeiti, tai prarandi tikrąjį grožį, tikrąjį tu.

Žmonės labai bijo senatvės, bet galbūt ji taip pat suteikia savotišką grožį? Peržiūrėjęs Romualdo Požerskio nuotraukų ciklą „Mažasis Alfonsas“ pamačiau, kad senatvė suteikia žmogui trapaus ir silpno individo įvaizdį. Dauguma nesupranta šio trapumo ir silpnumo, todėl senolis būna nustumiamas į paribį ir laikomas nereikalingu, negražiu. Visur yra brukama jaunystė ir dėlto senyvo amžiaus žmonės labai stipriai išgyvena senatvę, mano nuomone, kiekvienas yra savaip gražus. Svarbiausia būti gražiam savo vidumi, o ne išore stengtis pralenksti kitus.

Kita yra narciziškumas. Manau, kad narciziškumas yra grėsmė visuomenei. Jei pats žmogus išsivysto ši blogio sėkla, pasikeičia jo mąstymas, pasaulėžiūra. Perskaitęs romaną „Doriano Grėjaus Portretas“ supratau, kad žmogus tapęs narcizu siekia, kad visi jį mylėtų, visi apie jį kalbėtų ir visiems jis rūpėtų. Dorianui nerūpi kitio nuomonė, nes yra paskendęs savo grožyje. Tai tik įrodo, kad narcizai nesugeba realiai savęs vertinti, tad jokia kritika jiems negali pakenkti — jie sau yra pasaulio valdovai, verti daug daugiau nei kiti žmonės. Narciziškumas po kiek laiko atsisuko prieš patį Dorianą: jis pasijuto vienišas, moraliai degradavęs. Manau, kiekvieno narcizo laukia panaši lemtis: visi jo nekės, nenorės būti šalia jo. Sakoma, kad žmogus būna laimingas, kai tarnauja kitam, kai myli kitą. Todėl darau išvadą, kad norėdamas išlaikyti harmoniją, privalai ne tuštybės vaikytis, o mylėti kitą, kaip save patį.

Taigi turime jaunystės kultas yra didelis iššūkis mūsų laikų visuomenei, svarbu jo nesivaikyti, kovoti. O kovoti galima siekiant dvasinio tobulėjimo ir stengiantis išlikti savimi.

Komentaras. *Įangoje pamatinė sąvoka nėra apibrėžiama ir problemos aspektai nėra išskiriami, todėl kyla grėsmė, kad mokinys neturi vizijos, kaip nagrinėti problemą. Dėstyme nuogaustavimai pasitvirtina: nors aspektai ryškėja (žiniasklaidos įtaka grožio stereotipams, senatvės nuvertinimas, narciziškumas), bet trūksta aiškesnė rašinio prasmės struktūros. Pirmoje pastraipoje nurodoma žiniasklaidos galia, antroje tik*

aptariama seno žmogaus padėtis, trečiojo grožio sąsajos su narciziškumu. Kadangi rašiniui trūksta vidinės logikos, jis turėtų būti vertinamas kaip patenkinamą teksto kūrimo lygmenį pasiekęs darbas.

Slenkstinis lygis

Amžinos jaunystės siekimas – pražūtinga šių dienų manija?

Socialiniai tinklai ne tik iškreipia žmonių požiūrį į save ir kitus, bet ir sukelia žmonėms psichologinį spaudimą. Visi nori būti gražiausi, jauniausiai atrodantys, raumeningiausi. Ši mūsų kasdieninio gyvenimo dalis įtakoja ne tik mus bei aplinkinius suaugusiuosius, bet ir mūsų vaikus.

Mūsų vaikai dažnai, prisižiūrėję reklamų, puola noretį reklamuojamų daiktų, nes reklamose parodomi tik daiktų plusai, nutylima visa sukeliamą žala. Todėl jaunesnioji karta ir toleruoja didelius makiažo sluoksnius (aktorės reklamose visą laiką būna pasidažiusios), plastines chirurgijas ir kitas gražinimosi priemones. Žmonėms operuotis tik dėl to kad atrodyti gražiau aplinkiniams yra žiauru, nes tai parodo, kokį spaudimą žmonės patiria dėl kokios nors nežymios detalės ant jų kūno mūsų dabartinėje visuomenėje. Mes turėtume toleruoti kiekvieno natūralią išvaizdą.

Dažniausia grožis yra siejamas su jaunyste bei lygia veido oda, todėl kitokie patiria spaudimą. „Mažaji Alfonsą“ standartiškai vertinant turėtume atstumti, nes jis yra žemas, raukšlėtas, žilas. Visi seno žmogaus požymiai, dėl kurio senoliai šiais laikais dažniausia yra atstumiami ir laikomi „negražiais“. Betgi prisižiūrėję į jo nuotrauką negalėtume pasakyti, kad jis yra labai bjaurus ar nemalonus akiai. Senolį tikrai galima pavadinti mielu žmogumi, bet socialinių tinklų stereotipai padaro jį senu ir negražiu.

Literatūroje taip pat galima rasti pavyzdžių, kad jaunystės vaikymasis kelia skausmą kitiems. Pvz.: Dorianas Grėjus iš O.Wilde knygos „Doriano Grėjaus portretas“. Dorianas Grėjus buvo bjaurus savimyla, kuriam rūpėjo tik išorė. Jisai buvo narcizas, kaip ir dauguma žmonių šiais laikais, todėl nesirūpino kitų žmonių gyvenimais, tiek siekė išlaikyti grožio standartą.

Deja, šiais laikais galime pastebėti vis daugiau ir daugiau Doriano Grėjaus pavyzdžių visuomenėje, kurie rūpinasi tik savo išore, kad įtiktų kitiems išvaizda, kad aplinkiniai manytu, kad jie – patys gražiausi.

Komentaras. *Įžangoje iškeliamas vienas problemos aspektas – grožio stereotipai verčia visus žmones vertinti pagal vieną fizinio grožio standartą. Nemotyvuotai dėl to apkaltinami socialiniai tinklai. Susidaro įspūdis, kad mokinys gali susiaurinti problemą iki vieno aspekto. Dėstymas tą patvirtina: visose trijose pastraipose kabama apie tai, kad grožio standartai lemia stereotipinės grožio sampratos neatitinkančių žmonių diskriminaciją, netgi niekinimą. Visos trys pastraipos ir rašomos samprotaujant šio aspekto kontekste: grožio industrija suvilioja vaikus ir juos pavergia, todėl jie netoleruoja standartų neatitinkančios natūralios išvaizdos žmonių (1 pastraipa), kitaip atrodantys patiria spaudimą (2 pastraipa), rūpindamasis tik grožiu kitus skaudini (3 pastraipa). Ta pati mintis įrodinėjama visose pastraipose. Mokiniui sunkiai sekasi susisteminti per pamokas gautą medžiagą ar surasti savo samprotavimo perspektyvą. Tad rašinys vertintinas kaip slenkstinio teksto kūrimo lygmens darbas.*

Literatūra, plakatas ir karo maršas. 10 klasė

Kontekstinė kūrinio analizė. Kūrinys kaip vertybių sistema. Pasakojimo pirmuoju asmeniu funkcijos.

Parengė M. Grigaitis

Kontekstas. Erichas Marija Remarkas (1898–1998) į XX amžiaus literatūros istoriją įėjo kaip įtaigus „prarastosios kartos“ likimo vaizduotojas. „Prarastoji karta“ – tai rašytojai, kurie išgyveno vieną siaubingiausių žmonijos istorinių laikotarpių – Pirmąjį pasaulinį karą. Remarkas dalyvavo kare, buvo sužeistas. Pirmojo pasaulinio karo patirtis labai paveikė rašytoją, jis visą gyvenimą sirgo depresija, savo kūriniais siekė demaskuoti nacionalizmą, buvo kritikuojamas už antikarinę literatūrą, priešinimąsi karo propagandai, todėl naciai jį persekiojo, kol galiausiai rašytojas išvyko iš savo šalies. Romane „Vakarų fronte nieko naujo“ ir vaizduojama, kaip jaunos idealistus suvilioja nacionalistinė propaganda ir galiausiai pražudo karas.

Panagrinėkite propagandinius tekstus (karinius plakatus ir karo maršą) ir pasamprotaukite, kokiomis priemonėmis norima išaukštinti savo tautą ir pažeminti kitus? Pasinaudokite dailės žiniomis ir muzikos žiniomis apie totalitaristinius muzikos stilius.

VERTINIMAS

B. Skaitymas ir teksto supratimas. C. Rašymas ir teksto kūrimas

Slenkstinis (I) Patenkinamas (II) Pagrindinis (III) Aukštesnysis (IV)

B.1.4.3. Aptaria grožinių ir negrožinių tekstų idėjas, keliamas problemas ir intencijas, teksto sąsajas su kontekstais, įtakos darymo būdus <...>.

B.2.4.3. Išreiškia savo kritišką santykį su tekstu.

Remdamasis vidine teksto sąranga, kalbine raiška ir kultūriniu kontekstu, aiškina kūrinio prasmę, vertina kūrinio poveikį skaitančiajam priklausomai nuo jo skaitymo patirties.

Išsako savo nuomonę apie teksto turinį, formuluoja išvadas.

B.3.1.3. Tirdamas žodinių ir vaizdinių pasakojimą, aptaria veikėjo istoriją, išorinius ir vidinius veikėjo bruožus, jausmų kaitą.

<...> Atranda ir paaiškina tiesiogines ir paslėptas teksto poveikio priemones. Įvertina šaltinio patikimumą, autoriaus pozicijos neutralumą / šališkumą. <...>

C.2.3.3. Žodžiu ir raštu apibūdina meno kūrinį <...> pasitelkdamas pasakojimo ir samprotavimo elementus, tikslingai panaudodamas detales.

Karo maršas „Mes norime savo senojo kaizerio“ (<https://bit.ly/3nJIHCX>)

Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!

Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!

O seni geri laikai, mūs tėvų tik pažinti –
Mūsų imperijos amžius, praėjęs jau seniai seniai,
Buvo jis tikrai geresnis, šis geras senas laikas,
Kai mūs senelių meilė liejosi laisvai!
Prisiekė širdim kartą man močiut,
Kad prieš amžių kitą Reinas buvęs dar švarus
Ir be gėdos pasakyti man galėjo,
Kad iš Elbės gerdavo ji visad ir niekad nesusirgo!

Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!

Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!

O seni geri laikai, mūs tėvų tik pažinti,
Mūsų imperijos amžius, praėjęs jau seniai seniai,
Buvo jis tikrai geresnis, šis geras senas laikas,
Kai mūs senelių meilė liejosi laisvai,
Prisiekė širdim kartą man močiut,
Kad prieš amžių kitą Reinas buvęs dar švarus
Ir be gėdos pasakyti man galėjo,
Kad iš Elbės gerdavo ji visad ir niekad nesusirgo!

Taip, su medžioklės ragais ir daina
Suko jie ratus aplink aplink senovinius miškus!
Taip, su medžioklės ragais ir daina
Suko jie ratus aplink aplink senovinius miškus!
Ten jie apsikabino ir pasibučiavo
Jei ne jie, mūsų čia nebūtų!

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI (dainos analizė)

Aukštesnysis lygis

Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Trokštame savo senojo kaizerio Vilhelmo! Vėl!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!
Tačiau jo su barzda, ilga ruda barzda!

Šono mairse „Kaiserio daina“ perteikiamas itin svarbus kaiserio vaidmuo vokiečių tautai. Tiesa, ši daina kalba ne apie žymųjį kaiserį Vilhelmą II, valdžiusį Vokietijos imperiją per Pirmą pasaulinį karą, o apie jo senelį Vilhelmą I, prie kurio Vokietija klestėjo. Dainoje idealizuojant praeitį bandoma sužadinti tautos nostalgiją apie senus laikus (XIX amžiaus 8-9 dešimtmečius, kai buvo kuriama vieninga imperija) kalbama apie tautos ryšį, kuris reikia sugrąžinti. Daina buvo stengiamasi sužadinti tą vienybės jausmą, kuris buvo apengs tautai kintantis valstybei. Himno melodija, kaip ir daug totalitariniams muzikos stiliams, labai paprasta, lengvai įsimenanti, užvadanti, jei tiek tauta, tiek kaiseris yra raginami sugrįžti prie to vienybės jausmo ir prilygti savo protėviams. Apeliuojama į emocijas, ne į protą: romaniizuojama imperijos praeitis ir tauta ruošiamas karui, kuris tą praeitį gali grąžinti, nesusi-
mąstoma apie galimus aukus.

Pagrindinis lygis

Daina buvo stengiamasi sužadinti tą vienybės jausmą, kuris buvo apimęs tautą kuriantis valstybei. Kaizeris išskiriamas tokiomis epitetais, kaip senasis. Labai originaliai apdainuojama jo ilga baxeda, kurio nešiojo senasis kaizeris, tačiau jos nebeturėjo naujasis kaizeris. Daino maršu tiek tauta, tiek kaizeris yra raginami sugrįžti prie to vienybės jausmo ir prilygti savo protėviams, yra romantiuojama imperijos praeitis. Kaizerio Vilhelmo vardas dainoje kartojamas labai daug kartų, tuo paprasčiausiai stengiamasi įkalti jį žmonėms į galvas. Žmonės yra skatinami susitelkti ir nedvejodami kovoti už Vokietijos garbę.

Patenkinamas lygis

Pirmoji dainoji vokiečių tauta yra išaukštinama
 idealizmu ir savo protėvių ir senų laikų. Pavyzdžiui
 eilutė „prieš mūsų pitę, Reinas ~~truo~~ bręvės dar
 įvairus“ norima pasakyti, kad Reinas upė dar
 raigavo metu rita krani ir žmonės ilgini laikais kai
 ji buvo įvairi. Fraze „Trobitame savo senjo
 kaiserio Vilhelmo“ išraiškia žmonių nepasitenki-
 nimą tuometine valdžia, nes gyventojai ilgini senjo
 valdovą. Taisgi vokiečiai aukština senesnius laikus,
 nes priversta daug gerų dalykų iš tų dienų.

Slenkstinis lygis

Dainoje dainojama apie kaizerį, jo barzdą ir vokiečių upę. Kaizeris giremas, prašoma jo sugryžti. Sakoma kad dabartyje to kaizerio nėra ir žmonėms labai sunku gyventi. Jei kaizeris su savo barzda grįš tai tada ir vėl žmonės bus laimingi. Melodija labai skambanti, įsimena ir lengvai žmonėms sukelia ilgėsį, įkyla, kad visiems reikia kad kaizeris sugryžtų.

ATLIKČIŲ PAVYZDŽIAI (plakato analizė)

„Mes išmokysime jus bėgti!“

Aukštesnysis lygis

Plakate „Mes išmokyšime jus bėgti“ yra su menkinamos prieš Vokietiją kovojančios tautos: anglai, rusai, prancūzai ir kt. Visas tautos šiame plakate yra atspindimos vyrais, vokiečiai yra aukšti, apsiginklavę, o jų veikloje atspindi pasitikėjimas savimi bei žeminantis opsinę, jų veidai spinduliuoja baimę. Taip yra siekiama parodyti, kad kovojama prieš atsilikusias, nekultūringas ir baidlias tautas, kurių greitai pasieks ir vokiečių viršenybė sugrįžs, jei tik patriotai sukils.

Pagrindinis lygis

Pirmajame plakate „Mes išmokyšime jus bėgti“ bandoma parodyti, kad vokiečiai yra pranašesni ir jų negali nugalėti jokia kita tauta. Klitos tautos naikduojamos mažos, išsigandusios, o vokiečiai yra pasitikėjintys savimi. Jų ginklai vado pranašumą, galia, tarsi drąsiai sugiuotų į priekį.

Patenkinamas lygis

Plakate robusiu tanta yra iškeliama skirtingais
tarp bėganciu ir vėjančiu žmonių. Kairiniai
aukšti, tvirta sudėjimo ir veja masės, kietos
proporcijos, o kairiai net ir nesimetriškas žmones.
Jokis paraisdomas iš pirmo žvilgsnio parodo,
kas yra stipresnis. Taip pat kairiniai yra traci-
kingai ir grašiai aprūngę, bei begliai turi
prastumius darbusius.

Slenkstinis lygis

Plakate vaizduojami stovintys ir bėgantys žmonės.
Stovintys šypsosi, o bėgantys išsigandę kaip parazi-
tai sprunka. Taip norima parodyti kad vokiečiai yra
stiprūs, o priešai silpni.

Kokiais pasakojimo būdais parodoma, kaip karas palaužia žmogų?

Pasakojimas pirmuoju asmeniu – galimybė pažvelgti, kaip jaučiasi žmogus, išsivadavęs iš propagandos gniaužtų ir pajutęs griauinančią karo galią. Romane aptinkame skirtingas pasakojimo pirmuoju asmeniu formas (kalbėjimo būdus). Kaitaliojant jas sukuriamas įvairiapusis protagonisto paveikslas. Kiekvienam pasakojimo pirmuoju asmeniu kalbėjimo būdai parašyk po 30 ž. komentarą, paaiškink, kokia jo funkcija.

Vertinimas

E. Literatūros ir kultūros pažinimas				
	Slenkstinis (I)	Patenkinamas (II)	Pagrindinis (III)	Aukštesnysis (IV)
E.2.2.3. Vartoja programoje nurodytas literatūros teorijos sąvokas.	E.2.2.3. Iš dalies tinkamai vartoja kai kurias programoje nurodytas literatūros teorijos sąvokas.	E.2.2.3. Iš dalies tinkamai ir tikslingai vartoja programoje nurodytas literatūros teorijos sąvokas.	E.2.2.3. Iš esmės tinkamai ir tikslingai vartoja programoje nurodytas literatūros teorijos sąvokas.	E.2.2.3. Tinkamai ir tikslingai vartoja programoje nurodytas literatūros teorijos sąvokas.

Atlikčių pavyzdžiai (kiekvienai pasakojimo I a. formai)

IRONIJA

Savo jaunomis, išvalgiomis akimis matėme, kad mūsų mokytojų įskiepyta klasikinė tėvynės sąvoka čia buvo realizuota tokiu atsisakymu nuo individualybės, kokio niekam neateitų į galvą reikalauti net iš žemiausio tarno. <... Dar ir dabar man stovi akyse, kaip jis, žvelgdamas į mus pro žybčiojančius akinių stiklus, klausdavo: „Juk jūs irgi eisite su visais, draugai?“ Tokie auklėtojai visuomet nešiojasi savo jausmus liemenės kišenėje jau gatavus ir prireikus ištraukia juos nustatytomis valandomis. Tačiau tuomet apie tai mes dar negalvojome.

<...> tokių Kantorekų buvo tūkstančiai, ir visi jie buvo įsitikinę, kad tokiu sau patogiu būdu jie dirbą gerą darbą. Tačiau kaip tik dėl to jie mūsų akyse ir subankrutavo. <...>

Tikėdami jų autoritetu, mes savo mintyse siejome jį su didesniu išmanymu ir geresniu gyvenimo pažinimu. Tačiau pirmas nukautasis, kurį pamatėme, sutriuškino šį įsitikinimą. Mes supratome, kad mūsų karta yra garbingesnė negu jų; jie pralenkė mus tikrai mokėjimu gražiai pakalbėti ir apsukrumu. Pirmoji uraganinė ugnis parodė mums, kad klydome, ir šioje ugnyje sugriuvo ta pasaulėžiūra, kurią jie buvo mums įskiepiję. Jie vis dar rašė ir kalbėjo, o mes jau matėme ligonines ir mirštančiuosius; jie vis dar kalė, kad tarnauti valstybei yra kilniausia pareiga, o mes jau žinojome, kad mirties baimė yra stipresnė.

Aukštesnysis lygis

Atskleisti jaunuolio nusivylimą pasauliu ir žmonėmis, kuriuos laikė autoritetais. Skausmingai pasiepiama vyresniosios kartos veidmainystė ir jaunuolių jaunatviškas naivumas, kuris nepastebėjo tos veidmainystės ir įtraukė į grobuonišką kary, sunaikinęs jaunų žmonių gyvenimus.

Pagrindinis lygis

Ironizuojant autorius pašiepia nacionalizmą bei įvairias tiesas, kurios buvo peršamos jauniems žmonėms. Tokiu kalbėjimo būdu parodoma nacionalizmo šaipijamų įsitikinimų neteisingumas, tikrųjų problemų, nesigimusių bei visko idealizavimas.

Patenkinamas lygis

Ironija - ironišku kalbėjimu parodoma, kaip žmogus ~~man~~ galvoja apie išvykius. Porypdyje veikėjai priversti, kaip jis tikėja savo mokytojų vaikystėje, o dabar dėl to gailisi, nes pamatė, kaip pasaulyje viskas vyksta iš tikrųjų.

Slenkstinis lygis

Įštraukioje kritikuojami mokytojai. Pasakojama, kad mokytojai melavo, kas mirties baime nėra stipri.

REALIZMAS

Kai kurie šuoliuoja dar toliau, griūva ant žemės ir vėl lekia tolyn. Vieno sudraskytas pilvas, iš jo kyšo išlindusios žarnos. Arklys susipainioja jose ir griūva, bet ir vėl atsikelia. <...> Aš atsimerkiu; mano pirštai įsikibę į kažkokią rankovę, į kažkieno ranką. Sužeistasis? Aš jam surinku. Niekas neatsako. Negyvas. Mano ranka čiupinėja toliau, paliečia lentų nuolaužas, ir tada aš atsimeriu, kad mes gulime kapinėse. Tačiau ugnis yra stipresnė už visa kita. Ji sunaikina sąmonę, aš lendu dar giliau po karstu, jis mane apsaugos, net jeigu ir mirtis jame gulėtų. <...> Kapinės pavirto griuvėsių krūva. Visur guli išmėtyti karstai ir lavonai. Jie buvo nukauti dar kartą. <...> Dar viena granata nušvilpia įstrižai per kampą ir praskina mums kelią; bėgdami mėtome į blindažus ryšulius granatų, žemė dreba, dunda, rūksta ir vaitoja, mes klumpame ant gličių mėsgalių, ant minkštų kūnų, aš parkrintu ant sudraskyto pilvo, ant kurio guli nauja, švari karininko kepurė. <...> Mes matome žmones, kurie dar gyvi, nors jiems trūksta galvos; mes matome bėgančius kareivius, kuriems nutrauktos abiejų kojų pėdos; jie kepėstuoja ant kruvinų aptriušintų blauzdikaulių iki artimiausios duobės; vienas grandinis du kilometrus nušliaužia ant rankų, vilkdamas paskui save sutrupintas kojas; kitas eina į tvarstymo punktą, rankomis spausdamas iš pilvo besiveržiančias žarnas.

Aukštesnysis lygis

Atskleisti siaubą, kurį kelia karas, tuo smulkiau parvaizduoti, kaip jis naikina žmogų. Taip pat tai būsenų mūsų metu aprašymas. Tikslus, be emocijų pasakojimas sukuria tikrovę mūsų atmosferą, padeda pamatyti karo vaizdus ir įgyventi karo emocijas mūsų lauke.

Pagrindinis lygis

Realizmo autorius gali veiksmą perteikti labai tikroviškai, be jokių pagražinimų, viską aprašyti taip, kaip yra iš tiesų. Joks kalbėjimo būdas skaitytoją gali vesti į jausmų neįaukiai, nes jis yra gan tiesmūšas ir parodo tikrą to mato vaizdą.

Patenkinamas lygis

Realizmas - realistiškai parašytas tekstu dariniai
siai norima perteikti aplinką, neiškreiptą emocijų.
Grynyje realizmas naudojamos tikro žmonių
perteikti. Visos sąvokos, nufiksimai ir vaizdas
perteikiamas kur aiškiau ir tai leidžia nufiksimai
labai detali aplinkos vaizdas.

Slenkstinis lygis

4. Pasakojama apie karą, ką veikėjai turėjo iškerti. Veikėjas
mato kareivius, nužintus karius ir jį apima siaubas, jis negali su-
valdyti savo baimės.

LYRIZMAS

Tai nuostabios, nerūpestingos valandos. Virš mūsų mėlynas dangus. <...> Tik kaip tolimas tolimas griaustinis pasiekia mus duslus fronto
dundenimas. Suzvimbia pro šalį lekianti kamanė, ir to gausmo nebegirdėti. O aplink mus žaliuoja žydinti pieva. Supasi švelnios žolių
šluotelės, ties jomis plazdena kopūstinukai, jie plevena maloniam, šiltame vėlyvos vasaros vėjelyje, mes skaitome laiškus bei laikraščius ir
rūkome, nusiimame kepures ir pasidedame šalia, vėjas žaidžia mūsų plaukais, jis žaidžia mūsų žodžiais ir mintimis. <...>

Prie durų tarsi išganyką pajuntu tamsą ir vėją. Kiek galėdamas aš įkvepiu oro ir jaučiu, kad jis, toks šiltas ir švelnus kaip niekad, glosto
man veidą. Staiga mano galvoje blykstelė mintys apie mergaites, apie žydingas pievas, apie baltus debesis. Mano batutos kojos neša mane
pirmyn, aš einu vis greičiau, aš bėgu. <...>

Bet štai pajuntu lieknosios juokės lūpas ir nekantriai siekiu jų, užmerkiu akis ir norėčiau, kad kartu išnyktų viskas – ir karas, ir siaubas,
ir šlykštybės, ir kad aš pabusčiau jaunas ir laimingas; aš atsimenu mergaitės paveikslą afišoje, ir akimirsnį man atrodo, jog mano gyvenimas
priklausys nuo to, ar aš ją laimėsiu. Ir aš dar labiau spaudžiuosi prie apkabinusių mane rankų, – gal įvyks koks stebuklas...

Aukštesnysis lygis

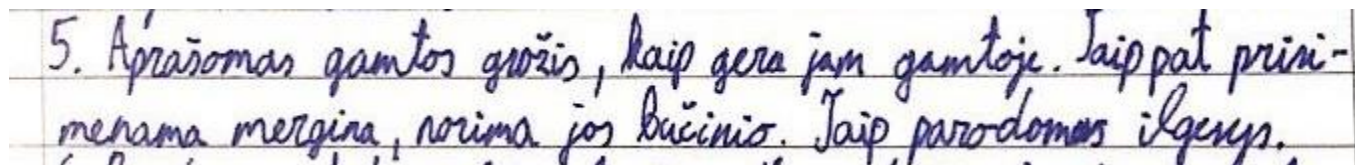
Emocionalūs jausmų, svajonių proveniencija, primenantys išpažintį. Tai tarsi kontrastas beausmiams realistiniams aprašymams. Kūriniai suteikia jausmingumą, atskleidžia mūsų nereikalingus emocinius jausmus, norą sugrįžti į paprastą nenupeštingą gyvenimą, paprastą tiesą.

Pagrindinis lygis

Lyrizmo būdu romantizuojamos žydinčios piešos, balti debesys, mėlynas dangus. Tai simbolizuoja laisvę ir ramybę, kurioje kariaujantys žmonės neturėjo, bet labai ilgėjosi. Tokiu kalbėjimo būdu išaukština mišalys, kurie jiems suteikė vilties ir laimės.

Patenkinamas lygis

Lyrizmas – lyriškai paraižtu tekstu norima sukelti ramybę ir kviesti skaitytojų įsijungti. Ramybės jausmą kuria vaizdai, o skaitytojai yra patenkiami tik detalėmis, iš kurių jis gali susikurti savo norimą vaizdinį. Taip pat priemonės kaip vaizdinių atitraukia žmogų nuo išorinio pasaulio realybės.

Slenkstinis lygis

5. Aprašomas gamtos grožis, kaip gera jam gamtoje. Taip pat prisimenama mergina, norima jos bučinis. Taip parodomas ilgesys.

TRAGIZMAS

Nuo to laiko, kai mes atsidūrėme čia, ankstyvesnis gyvenimas trūkte nutrūko, nors mes nė pirštu prie to neprisidėjome. Kartais mėginame visa tai peržvelgti ir išsiaiškinti, tačiau tai mums kažkodėl nepavyksta. Ypač viskas neaišku yra kaip tik mums, dvidešimtmečiams, – Kropui, Miuleriui, Lėrui, man, – visiems tiems, kuriuos Kantorekas vadina geležiniu jaunimu. Vyresni žmonės yra tvirtai susiję su praeitimi, jie turi pagrindą po kojomis, jie turi žmonas, vaikus, profesiją, turi savo interesus, ir šie saitai yra jau tokie stiprūs, jog karas neįstengia jų sutraukti. O mes, dvidešimtmečiai, turime tik savo tėvus ir vienas kitas – mergaitę. Tai nedaug, nes mūsų amžiuje ryšys su tėvais yra silpniausias, o mergaitės dar nėra svarbiausias daiktas. O be šito, mes nedaug ką turėjome: truputį svajonių, vieną kitą pomėgį ir mokyklą; daugiau dar nebuvome spėję pergyventi. Ir iš to nieko nepasiliko. <...>

Jis sako tiesą. Mes jau nebe jaunimas. Mes jau nebenorime šturmuoti pasaulio. Mes bėgliai. Mes bėgame patys nuo savęs. Nuo savo gyvenimo. Mes buvome aštuoniolikos metų ir tik pradėję mylėti pasaulį ir gyvenimą; mes turėjome į tai šaudyti. Pirmoji sprogusi granata pataikė mums į širdį. Mes atskirti nuo naudingos veiklos, nuo žmogaus siekimų, nuo pažangos. Mes tuo nebetikime; mes tikime karu. <...> Mes nieko nebejauciame vienas kitam, ir kai mūsų užguitas žvilgsnis krinta ant kurio iš draugų, jį vos bepažįstame. <...> Pirmųjų granatų sprogimų trenksmas vienu smūgiu nusviedžia kažkokią dalį mūsų būties tūkstančius metų atgal. Mumyse pabunda žvėries instinktas, kuris mums vadovauja ir mus saugoja.

„Mama, ką aš galiu tau atsakyti? Tu to nesuprasi, niekuomet nesuprasi. Ir gerai, kad niekad nesuprasi. Tu klausai, ar buvo bloga. Ak mama! <...> Ak mama, mama! Tau aš dar tebesu vaikas – kodėl aš negaliu padėti tau galvos ant kelių ir paverkti? Kodėl aš visuomet turiu būti stipresnis ir santūresnis,– juk ir aš kartais norėčiau paverkti ir išgirsti paguodos žodį, juk aš iš tikrųjų dar beveik vaikas, spintoje dar tebekybo mano trumpos kelnaitės,– tai buvo dar taip neseniai, kodėl gi visa tai jau praėjo?

Aukštesnysis lygis

Atskleisti požiūrį į taiką, apmąstyti jaunuolių dvasines traumas, kurias jiems sukelia karas. Galime matyti, kaip jaunas idealistas, susidūręs su karo paprasmybe, suvokia propagandos melagingumą, tampa suvokiama gyvenimo džiaugsmą praradusiu žmogumi.

Pagrindinis lygis

Tragizmas tekste sustiprina nesilties ir nesėkmių jausmą. Šio kalbėjimo būdu autorius gali labiau pabrėžti veikėjų vidinius sunkumus, patirimą, norą pasiduoti bei vilties praradimą. Tragizmas taip pat suteikia daugiau dramatiškumo.

Patenkinamas lygis

Tragizmas - tragiškas pasakojimai parodo veikėjo gaudinti arba įgeli. Povydyti veikėjas ilgai savo vaikystės, kuriai prarandė karas ir gailėsi, kad iš jo liko tik primityvūs instinktai, kad jis vos atpažinti savo draugus, kuriems nutiko tas pats.

Slenkstinis lygis

6. Parodoma, kad veikėjas kencia. Jam ~~stata~~ gauda ir cūku,
kad nebūti stitės karta m draugaus. Jis ilgisi mamos, nes
vaikystėje ji jam buvo paguoda ir pagalba.

4 PRIEDAS. VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI PAGAL KLASES

Čia pateikiami projekto mokytojų parengti konkretūs pamokų ir veiklų planai.

Spaudos draudimas. Knygnešiai. 5 klasė

Parengė N. Januševičienė

Tikslai: ugdytis klausymo įgūdžius, suprasti klausomo teksto esmę, visumą, gauti žinių ir jas taikyti.

Veikos:

prieštekstinė užduotis- pokalbis, du kartus klausomas tekstas,

žiūrint filmuką ir klausant tekstą mokinio pasirenkama teisingai sakinio pabaiga – apibraukiamas teisingas atsakymas,

potekstinės užduotys: parašyti 4-5 klausimai, jie užduodami atsakyti draugui, mokiniai raštu pateikia savo nuomonę apie išklaustą tekstą).

Grižtamasis ryšys (mokytojas paaiškina atsakymus, komentuoja visų bendrą darbą),dirbama individualiai ir poromis (pateikiami klausimai draugui).

Prieštekstinė užduotis- pokalbis

I. Pokalbis su mokiniais apie spaudos draudimo metus ir knygnešius: ką mokiniai žino apie šį laikotarpį ir knygnešių veiklą.

II. Klausymo užduotis

Mokiniai susipažįsta su išdalintomis klausymosi užduotimis, kurios atliekamos žiūrint animacinį filmuką.

Lietuviškos spaudos draudimas ir tautinis atgimimas Filmas apie lietuviškos spaudos draudimo metus, apie knygnešius, apie visuotinę lietuvių švietimą ir blaivinimą, apie tautinio atgimimo žadinimą ir jo žadintojus, apie 1904-ųjų gegužės 7-ąją caro Nikolajaus II panaikintą lietuviškos spaudos draudimą. <https://www.youtube.com/watch?v=1YWYY4PtUCI>

Klausymo užduotis

Stebėdami animacinį pasakojimą pasirinkite teisingą sakinių pabaigą.

1. Muravjovas paskelbė, kad lietuvių žemės nuo senovės buvusios:

- 1) rusų
- 2) lenkų
- 3) lietuvių

2. 1865 m. P. Valujevas uždraudė visoje Rusijos imperijoje įsivežti ir spausdinti bet kokius leidinius:
 - 1) lotyniškais raidėmis
 - 2) kirilica
3. Vietoj lotyniško raidyno ėmė piršti rusišką raidyną kirilicą, dar vadinamą
 - 1) graždanka
 - 2) moldovanka
 - 3) alfabetu
4. Tikėjosi, kad lietuviai pripras lietuviškus žodžius rašyti:
 - 1) lotyniškais
 - 2) rusiškais
 - 3) lenkiškais
5. Nuo spaudos draudimo paskelbimo per porą metų buvo sukurtas
 - 1) slaptas pardavėjų tinklas
 - 2) slaptas muitininkų tinklas
 - 3) draudžiamų leidinių gabenimo tinklas
6. Labiausiai caro valdžia stengėsi sugauti tuos, kurie
 - 1) nelegaliai vaikštinėdavo palei sieną
 - 2) nelegaliai per sieną atnešdavo ir platindavo draudžiamą literatūrą
 - 3) nelegaliai siųsdavo laiškus
7. Žmonės, kurie nelegaliai per sieną atnešdavo ir platindavo draudžiamą literatūrą vadindavo
 - 1) nešikais
 - 2) slaptais keliautojais
 - 3) knygnešiais
8. XX amžiaus II pusėje Lietuvoje prasidėjo
 - 1) jaunųjų menininkų judėjimas
 - 2) tautinio atgimimo judėjimas
 - 3) baudžiauninkų judėjimas
9. S. Daukantas Sankt Peterburge 1845 išleido
 - 1) pirmąją Lietuvos istoriją lietuvių kalba
 - 2) pirmąją Lietuvos istoriją lenkų kalba
 - 3) pirmąją LDK istoriją lotynų kalba
10. Lietuvos kaimuose slaptosios mokyklos buvo vadinamos
 - 1) Kaimynų mokyklomis
 - 2) Vargo mokyklomis
 - 3) Maskolių mokyklomis
11. Klajojantys mokytojai Spaudos draudimo laikotarpiu buvo vadinami
 - 1) veikėjais
 - 2) daktarais
 - 3) daraktoriais
12. Spaudos draudimo laikotarpiu leidžiami pirmieji lietuviški laikraščiai vadinosi
 - 1) „Aušra“ ir „Varpas“
 - 2) „Žiburyš“ ir „Šviesa“
 - 3) „Saulė“ ir „Vėtra“

13. *Žandarų sugautiems knygnešiams grėsė:*
 - 1) mirties bausmė
 - 2) piniginės baudos ir trėmimas
 - 3) turto konfiskacija
14. *Spaudos draudimo laikotarpiu nukentėjo apie*
 - 1) 100 knygnešių
 - 2) 1300 knygnešių
 - 3) 3000 knygnešių
15. *Spaudos draudimas truko*
 - 1) 40 metų
 - 2) 44 metus
 - 3) 14 metų
16. *Mūsų knygnešiai slapta į Lietuvą įvežė užsienyje leistų lietuviškų knygų*
 - 1) apie 10 milijonų
 - 2) apie 5 milijonus
 - 3) apie 15 milijonų
17. *Spaudos draudimas buvo panaikintas*
 - 1) 1994- 07-05
 - 2) 1901 -07-04
 - 3) 1904 -05 -07

III. Surašykite iškilią filme minimą lietuvių tautos asmenybę, kurios Spaudos draudimo metu puoselėjo lietuvių kalbą.

IV. Įsivertinimas. Pasitikriname atliktas klausymo užduotis pagal pateiktus atsakymus ir įsivertiname.

V. Potekstinės užduotys.

1. Duotas lietuviškas tekstas, parašytas rusiškais raidėmis. Parašykite tą tekstą lietuviškomis raidėmis.

Атеё павасарис. Пражидо гелес, парскридо паукшчай. Сушило орас. Виси джяугяси павасарю.

2. Parašykite 3-5 klausimus draugui, kuriuos norėtumėte užduoti apie peržiūrėtą filmą.
3. Parašykite savo nuomonę apie matytą animacinį filmą (ar buvo įdomu, ką nauja sužinojote, kas labiausiai nustebino, ar reikšmingi šie istoriniai faktai, kodėl, ar ši tema aktuali?)

Namų darbas.

Pasitikrink, ką sužinojai, ir įsivertink savo pažangą!

<https://quizizz.com/join/quiz/5ea55a8c028d7a001d62ec3e/start?studentShare=true>

Vinco Krėvės „Skerdžius“. Pamokų ir veiklų planas. 7 klasė

Parengė V. Lisauskienė

1. Vincas Krėvė, jo pasaulėžiūra, gyvenimas, kūryba. Santykis su tradicija.
2. V. Krėvės apsakymas „Skerdžius“. Apsakymo tematika ir problematika. Bendrieji klausimai.
Kūrinio analizė.
3. Žmogaus ir medžio ryšys apsakyme „Skerdžius“. Teksto analizės pratybos.
4. Apibendrinimo užduotys (projekto kūrimas ir pristatymas).

Kompetencijos ir ugdomi gebėjimai:

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai suvoks bendresnes Lietuvos kultūrinio gyvenimo tendencijas XX a. viduryje, gebės suvokti istorinių įvykių įtaką kultūrai ir V. Krėvės kūrybai. Supras kultūrinių simbolių (medžio ideologinę funkciją kultūroje) ir jų meninę reikšmę konkrečiame kūrinyje.

Pažinimo kompetencija. Remdamiesi žiniomis apie rašytoją ir jo kūrybos vertinimu, kūrinio analizė, suvoks ryšius tarp vaizduojamų įvykių ir veikėjo jausenos, elgesio kaitos, darys išvadas, formuluos kūrinio idėjas, remdamiesi kūriniu ir jame minimu istoriniu kultūriniu kontekstu paaiškins, kodėl ir kaip rašytojas vaizduoja skirtingus veikėjus, mokės atpažinti ir paaiškinti medžio ir žmogaus ryšio kaitą ir pakitusio santykio su gamta teigiamas ir neigiamas pasekmes.

Komunikavimo kompetencija. Kurdami apibendrinimo užduoties pristatymą, mokiniai dalinsis savo idėjomis, prieis bendrą sutarimą, pasiskirstys darbus, bendraus ir ras tinkamą pristatymo formą, pristatydami savo pranešimą vartos pakankamai taisyklingą kalbą. Kurdami projektą remsis muzikos, dailės, informacinių technologijų žiniomis. Verbalinę ir neverbalinę vaizdinę ir garsinę projekto formą suvoks kaip lygiavertius dalykus, veikiančius klausytoją.

Kūrybiškumo kompetencija. Skaitydami kūrinį ir rengdami projektą, savo teiginius pagrįs tinkamomis citatomis, literatūrologų ir paties autoriaus išvalgomis, ieškos informacijos kituose šaltiniuose, ją kūrybiškai susies su savo pristatymo tema, išnaudos grupės narių gebėjimus naudotis technologijomis, patys kurs iliustracijas, animaciją, parinks nuotaiką kuriančią muziką. Klausydami pristatymų, stebėdami prezentacijas, gebės kritiškai vertinti darbo naujumą, išbaigtumą, integralumą, teiks pasiūlymus grupės draugams.

Pilietiškumo kompetencija. Skaitydami apsakymą ugdytis pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms, analizuodami veikėjų santykius, jų nuostatas, aptardami požiūrį į seną žmogų ugdytis pagarbių tarpusavio santykių nuostatą. Savo sukurtais darbais dalinsis su bendruomene.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija. Aptardami skirtingų veikėjų santykį su gamta, skirtingą veikėjų laimės sampratą, džiaugsmo šaltinius, supras, kaip nuo vertybinių nuostatų priklauso tarpusavio santykiai ir konkretaus asmens fizinė bei psichinė sveikata. Analizuodami veikėjų dialogus ugdytis gebėjimą atpažinti emocijas, išsakomas kalba, jos intonacijomis, užuominomis, suprasti, kokias pasekmes turi neatsakingai ištartas žodis. Analizuodami veikėjų santykį su gamta apmąstys ir įvertins racionalaus ir emocinio santykio su gamta poveikį ir pasekmes žmogui.

Pasiekimų gilinimas:

A.1 Vertina klausomo ir audiovizualinio teksto turinį, raišką, intenciją, poveikį klausytojui, geba interpretuoti ir apibendrinti kūrinį pateiktu aspektu.

B1.2. Tikslingai ir atsakingai naudojasi įvairiais šaltiniais ir technologijomis, kritiškai vertina šaltinių patikimumą ir teksto informacinę vertę. Skiria argumentuotą ir neargumentuotą požiūrį.

C1.2. Savarankiškai parengia pranešimą su vaizdine medžiaga grupei skirtu klausimu.

E1.1. Aptaria kūrinį, jį vertina ir apibendrina savo įžvalgas, remdamiesi autoriaus biografija, istoriniu ir kultūriniu kontekstu, kitais tekštais, susieja su šiuolaikinio gyvenimo problemomis.

E1.2. Analizuoja ir interpretuoja programos kūrinį, aptaria jo kultūrinį kontekstą, parodo siužeto, personažų, motyvų, vaizdinių, idėjų, meninės raiškos tarptekstines sąsajas, grožinio teksto sąsajas su kitais meno kūriniais.

Veiklų planavimas

1 tema. Vincas Krėvė, jo pasaulėžiūra. Santykis su tradicija, kūryba.

1. Mokiniai susipažįsta (pagilina žinias) su V. Krėvės pasaulėžiūra, jo veikla, asmenybe skaitydami vadovėlio, mokytojo pateiktą medžiagą:

Virtuali ekskursija V. Krėvės muziejų Subartonyse:

<https://www.youtube.com/watch?v=oc9t1GDQx5c&t=2s>

Virtuali ekskursija į V. Krėvės muziejų Vilniuje: https://www.youtube.com/watch?v=F-qPZ_GhcE V. Krėvės reikšmė kultūroje. Mokslininkų įžvalgos konferencijoje, skirtoje V. Krėvės 130 gimimo metinių jubiliejui paminėti Seime: https://www.youtube.com/watch?v=i5gP8S_gVZ8

2. Įspūdžių refleksija. Ką naujo sužinojote apie V. Krėvę iš jo pristatymo? Kas jus nustebino?
3. Medžiagos susisteminimas lentelėje atliekant nurodytas užduotis:

Remdamiesi pateiktais tekštais, citatomis, Skaitinių“ (201-204 psl.) medžiaga užpildykite lentelę apie autorių ir jo kontekstą.

Perskaitykite A. Zalatoriaus straipsnio ištrauką, kuri siūlo ieškoti Krėvės „Šiaudinėj pastogėj“ novelėse egzotikos ir bendražmogiškumo.

Ištrauka iš Alberto Zalatorius, tyrinėjusio V. Krėvės kūrybą, straipsnio

V. Krėvės „Šiaudinėj pastogėj“ daugelis momentų <...> šiandien jau perėjo egzotikos* sritin.

Etnografiškumas** jam buvo suaugęs su ta kaimo vizija, kuri rašant šmėkščiodavo gyvais paveikslais, todėl jis sąžiningai jį fiksavo.<...> Krėvės meniniuose vaizduose jaušta Dzūkijos

kaimo charakteristika <...> organiškai plaukia iš autoriaus mąstysenos ir juo nesiekama jokių efektų.

Kitas ne mažiau egzotiškas bruožas – žmonių naivumas.<...> Prie to paties naivumo reikia priskirti ir žmonių tikėjimą į vairiais monais, raganiais, gamtos sudievinimą, deminutyvinį kalbėjimą su vaikais ir bitelemis, grynai emocinį, tik ambicija paremtą reagavimą, atvedantį herojus į tragikomišką padėtį.<...>

Krėvė neatakuoja mūsų proto ir jausmų, nei sąžinės <...> Bet visą laiką jausti, kad vaizduojamas konkretus pasaulis tėra sąmoningai pasirinkta forma išreikšti bendresniam, abstraktesniam pasauliui.<...>Vaizduodamas empirinę realybę, išpraustą į laiko ir vietos rėmus, turėjo galvoje platesnius žmogiškosios būties klausimus.

Krėvės kūryboje praeities – dabarties opozicija tapo išeities tašku, lemiančiu vaizduojamo objekto parinkimą ir vertybinę orientaciją.<...> Štai tie rašytojo iškelti reiškiniai: pragmatizmas, fantazijos vaidmens nuvertinimas, tikėjimo išmainymas į pojūčius, autentiškos patirties pakeitimas knygineis tiesomis, materialinių interesų primatas, organiško ryšio su gamta praradimas, sunykęs grožio poreikis, bendras dvasingumo vertės kritimas.<...> O simpatijos visada yra to personažo pusėje, kuris neigia minėtuosius reiškinius arba apgailestauja dėl jų plitimo.

Kai skaitome Krėvės kūrinius, į mus dvelkia gerumo ir taikingumo šiluma.<...> Išgyvenimus bei nuotaikas herojai reiškia labai santūriai, neįmantriais žodžiais.

(A. Zalatorius, *Improvizacijos šiaudinės pastogės tema*, Prozos gyvybė ir negalia, 1988: 142-159 psl.

* egzòtlinis - neįprastas, nekasdieniškas, keistas.

**Etnografiškumas – regionui būdingi bruožai.

***mitologizuoti:1. paversti ką nors mitu, legenda; traktuoti ką nors kaip mitą.

Medžiagos susisteminimas lentelėje.

1. Laikas ir aplinka (istorinis, kultūrinis kontekstas)	2. Veikla (visuomeninė, profesinė, literatūrinė)
3. Asmenybė (biografinis kontekstas)	4. Kūryba (kūrinių pavadinimai, žanrai, temos, problemos) ir jos vertinimas (reikšmė kultūrai)

2 tema. V. Krėvės apsakymas „Skerdžius. Apsakymo tematika ir problematika Bendrieji klausimai. Kūrinio analizė

Perskaityti apsakymą „Skerdžius“ ir atsakyti į klausimus:

1. Kas vaizduojama apsakyme „Skerdžius“? Trumpai nusakykite siužetą, chronologiškai išvardykite svarbiausius įvykius (glaustasis atpasakojimas).
2. Į kelias grupes socialiniu, pasaulėžiūros ar laiko pagrindu galima suskirstyti visus apsakymo veikėjus?
3. Visi kūriniai kalba apie žmonių santykius, parodo, kas juos lemia. Socialinė veikėjų padėtis ne vienintelis santykius lemiantis veiksnys V. Krėvės kūryboje. Koks šiame apsakyme, jūsų manymu, svarbiausias veiksnys lemia veikėjų santykius, Lapino ir liepos likimą?
4. Koks pasakotojo santykis su pasakojama istorija? Kieno pusėje yra pasakotojas? Kokie du požūriai į mišką išsakomi pasakotojo ir Lapino dialogu? Pacituokite mistinį ir racionalų miško vertinimą išreiškiančias frazes ir žodžius. Kurie argumentai pateikiami įtaigiau?
5. Tapatybės problema gali būti apibrėžiama savęs suvokimu, santykiu su savo kultūra, įsipareigojimais bendruomenei. Kaip veikėjai suvokia save, savo santykį su bendruomene, su tradicija?
6. Apsakymo intriga kuriama vaizduojant gyvenimo paradoksalumą. Kas jums pasirodė neįprasta, netikėta ir keista šiame apsakyme?

3 tema. Žmogaus ir medžio ryšys kultūroje ir apsakyme

Literatūrologų citatų analizė.

Apsakyme „Skerdžius“ atsiveria paslaptingas ryšys tarp žmogaus ir medžio, jau S. Daukanto ir A. Baranausko įžvelgtas kaip esminis lietuvių pasaulėjautos bruožas“ (V. Kubilius).

„Tie mažai kalbantys lietuvių klasikos išminčiai, žinoję Visatos, gamtos ir žmogaus sielos paslaptis, jas išpasakoję darbu, apeigomis, tikėjimais, tautosaka“ (M. Martinaitis).

„Koks tragiškai didingas Lapinas, kai dėl nukirstos liepos (tiksliau, savo gyvybės), tepasako purkštaujančiam Grainiui: „Žmogau, žmogau, ir širdies tu neturi, ir Dievo nebijai“ (A. Zalatorius).

Teksto suvokimo užduotis. Atsakyti į teksto suvokimo klausimus, padedančius išsiaiškinti medžio ideologinę funkciją kultūroje ir tautosakoje. Gintaras Beresnevičius *Medžio funkcijos. ideologinė medžio funkcija*. Teksto suvokimo testas. Aušra Martišiūtė-Linartienė. Metodinė medžiaga *Skaitome suprasdami*. Skaitymo gebėjimus ugdančios užduotys, 2015: 9 psl.

Užduotis <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/4159>

Atsakymai <https://sodas.ugdome.lt/metodiniai-dokumentai/perziura/4159>

4 tema. V. Krėvės apsakymo „Skerdžius“ apibendrinimo užduotis. (projektinis darbo kūrimas ir pristatymas)

Dirbdami grupėmis ir remdamiesi apsakymu žodžiu pateikite apibendrintą atsakymą į klausimą:

1. Koks skirtingų veikėjų santykis su gamta apsakyme ir kodėl jis kinta? (5 gr.)
2. Koks skirtingų veikėjų požiūris į seną žmogų ir kodėl apsakyme pasakotojas simpatizuoja jam? (4 gr.)
3. Kaip suprantama laimė skirtingų kartų veikėjai ir kas lemia jų supratimą? (3 gr.)
4. Kas teikia gyvenimo džiaugsmo šiame apsakyme skirtingiems veikėjams? (2 gr.)
5. Kokios vertybės kintant gyvenimui Krėvės teigiamos kaip amžinos ir/ar brangintinos? (1 gr.)

Kurdami projektą pasirinkite:

- 1) originalią apsakymo temos, problemos ir išvadų savo klausimu pristatymo formą;
- 2) savo teiginius pagrįskite pateikdami skirtingų tipų argumentus ir pasirinkite įtaigius įtikinimo būdus (racionalią, emociškai paveikią, estetinę apeliaciją);
- 3) pasirinkite citatų, tinkamų autoriaus pasaulėžiūrai, kūrinio vertei lietuvių kultūroje apibendrinti.
4. Rengdami projektą išnaudokite grupės narių gebėjimus piešti (kurti animaciją), naudotis moderniosiomis technologijomis, muzikinį išsilavinimą, raškaus skaitymo ir aktorinius gebėjimus.

Vertinimo kriterijai:

1. Atsakymas į klausimą, rėmimasis kūrinio analize.
2. Pristatymo įtaigumas, emocinis poveikumas, tinkamos formos pasirinkimas.
3. Kalbos taisyklingumas.

Mokinių darbų pavyzdžiai

Pateikiama Vilniaus licėjaus I kurso (9 klasė) vienos klasės (1d) projektinių darbų (atsakymo į Vinco Krėvės apsakymo „Skerdžius“ apibendrinimo klausimus) medžiaga (mokytoja ekspertė Vida Lissauskienė).

Visi mokinių darbai labai skirtingi, bet derantys tarp savęs kaip vienas gražus klasės projektas, įdomūs savo pasirinkta pristatymo forma, todėl mokiniams buvo pasiūlyta juos sujungti ir įrašyti.

Mokinių darbai neredaguoti. Kalba netaisyta, animacijoje esančios kultūros detalės gali būti interpretuojamos kaip kultūros kaitos ženklai arba kaip lietuviškos kultūros netikslumai.

<https://www.youtube.com/watch?v=IF3oWsr3FXM>

Mokytojos komentaras

Pirmoji grupė, kurdama radijo laidą, susidūrė su problema, nes grupėje buvo tik vienas vaikinys, todėl Grainį vaidina mergina. Aptarėme galimus šios problemos sprendimo būdus (vietoj Grainio į interviu galėjo „ateiti“ Grainienė, nes šis tariamai gėdijosi savo poelgio).

Antroji grupė, pristatydami požiūrį į seną žmogų derino modernumą (citatos rašomos telefonu, kaip žinutės) ir tradiciją, patys sukūrė animaciją ir savo studiją pavadino grupės narių vardų pirmosiomis raidėmis.

Trečioji grupė kurdama laikraščio „Visžalė liepa“ tekstus pasirinko manipuliavimo tekstu metodą. Laimės sampratą aptarė interpretuodami laikraščio straipsnius. Verta atkreipti dėmesį ir į mokinių sukurtų laikraščio straipsnių tekstus.

Ketvirtoji grupė apie džiaugsmą kalbėdama sujungė lėlių teatrą ir filmuotus gamtos vaizdus. Penktoji grupė sekė Lapino pasakas apie vertybes. Pasakos sukurtos remiantis apsakymo idėjomis perfrazuojant citatas. Mokiniai pasakų sekimą įvardijo kaip pristatymo privalumą.

Visų grupių mokiniai pateikė išsamius atsakymus į pateiktą grupei klausimą. Pasirėmė citatomis, interpretavo jas, darė savo išvadas. Sujungė dailę, muziką, technologijas, literatūrą ir kalbą. Nė vienai grupei nepavyko išvengti kalbos kultūros, kirčiavimo ir tarties klaidų.

Po kiekvienos grupės pristatymo mokiniai aptarė turinio ir formos dermę, kalbos vartojimą, citatų įjungimą. Toks formuojamasis vertinimas moko ieškoti ir nebijoti klysti.

Literatūros ir kultūros pažinimo užduotis. Ieva Simonaitytė. Įvadinė pamoka. 8 klasė

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Komunikavimo kompetencija – mokiniai atlikdami užduotis komunikuoja su auditorija, atsižvelgdami į kalbėjimo tikslą, situaciją ir adresatą, ugdosi pranešimo analizės ir interpretavimo gebėjimus.

Kultūrinė kompetencija - mokiniai gebės suvokti ir apibūdinti bendresnes Lietuvos literatūrinio ir kultūrinio gyvenimo tendencijas bei jų sąsajas su literatūrine ir kultūrine tradicija, su kultūriniais herojais, simboliais ir stereotipais, gebės palyginti įvairius literatūrinius ir kultūrinius reiškinius bei įžvelgti jų tarpusavio sąsajas.

Pažinimo kompetencija – mokiniai atlikdami užduotis taiko aktyvaus klausymosi strategijas, tikslingai ir atsakingai atsirinkdami informaciją, kritiškai reflektuodami, susiedami naują informaciją su jau žinoma.

Užduotis

Peržiūrėkite dokumentinį filmą, kuriame rašytojas Juozas Baltušis kalbina Ievą Simonaitytę, ir atsakykite į klausimus.

<https://www.youtube.com/watch?v=aJU030T212k>

1. Kokia buvo Ievos Simonaitytės vaikystė? Nurodykite bent du pačios rašytojos minimus dalykus.
2. Ko rašytoja prašo nereikalauti? Kaip manote, kodėl?
3. Ką apie pamario kraštą kalba Juozas Baltušis? Koks likimas šiai vietai teko?
4. Kokiomis priemonėmis buvo stengiamasi nutautinti kraštą?
5. Kaip Juozas Baltušis vadina rašytoją Ievą Simonaitytę? Pacituokite.
6. Kuo Ieva Simonaitytė papildė lietuvių literatūrą?
7. Pabaikite mintį: *Jeigu ne Ieva Simonaitytė, ...*
8. Kur gimė dauguma rašytojos kūrinių siužetų?
9. Dėl ko Juozas Baltušis priekaištauja Ieva Simonaitytei, o ji – Juozui Baltušiiui?
10. Kuo buvo apkaltinta Ieva Simonaitytė? Kaip ji sureagavo į tokius kaltinimus?
11. Kokios teisės neturėjo lietuviai?
12. Kokį ir kieno eilėrašį deklamuoja rašytoja? Kaip tai susiję su jos gyvenimo rūpesčiu?

Igno Šeinių romano „Kuprelis“ apibendrinimo užduotis

Parengė V. Lisauskienė

Jungtys su kitais dalykais: daile, muzika, technologijomis.

Meilės ir netekties, veikėjo likimo tema I. Šeinių romane „Kuprelis“. Dvasinių atramų paieška

Kompetencijos ir ugdomi gebėjimai:

Kultūrinė kompetencija. Mokiniai gebės suvokti ir apibūdinti I Šeinių romane „Kuprelis“ atskleidžiamas kultūrinės aktualijas. Gebės aptarti impresionizmo įtaką literatūrai, pasinaudoti impresionistų paveikslais ir muzika atskleidžiamą veikėjų jausmų kaitą, išgyvenimus.

Pažinimo kompetencija. Remdamiesi kūrinio analize, suvoks ryšius tarp vaizduojamų įvykių ir veikėjo jausenos, elgesio kaitos, darys išvadas, formuluos kūrinio idėjas, remdamiesi kūrinio ir jame minimu istoriniu kultūriniu kontekstu sugebės paaiškinti, kodėl ir kaip rašytojas vaizduoja skirtingus veikėjus, mokės atpažinti ir paaiškinti impresionistinio jausmų vaizdavimo meninę raišką.

Komunikavimo kompetencija. Kurdami pristatymą, mokiniai gebės pasiskirstyti darbus, bendrauti ir rasti tinkamą pristatymo formą, pristatydami savo pranešimą vartos taisyklingą kalbą

Kūrybiškumo kompetencija. Skaitydami kūrinį, gebės savo teiginiams pagrįsti tinkamomis citatomis, literatūrologų ir paties autoriaus įžvalgomis, ieškos informacijos kituose šaltiniuose, ją kūrybiškai susies su savo pristatymo tema, išnaudos grupės narių gebėjimus naudotis technologijomis kurs patys iliustracijas. Klausydami pristatymų, stebėdami prezentacijas, gebės kritiškai vertinti darbo naujumą, išbaigtumą, integralumą.

Darbo tikslai ir užduotys:

Dirbant grupėmis atlikti grupei skirtą užduotį. Teiginius pagrįsti citatomis, kūrinio situacijų analize. Paieškokite originaliosios temos pristatymo. Ieškoti tarpdalykinių jungčių kuriant ir pristatant darbą.

- 1 gr. Atskleisti, kaip meilė keičia Kuprelį.
- 2 gr. Išaiškinti, kaip Gundės praradimas paveikia Kuprelį.
- 3 gr. Atskleisti, kaip kinta Gundės jausmai, parodyti jos poelgių vertinimo subjektyvumą.
- 4 gr. Atskleisti būdus, kuriais sužeistą sielą gydo Kuprelis.
- 5 gr. Aptarti veikėjui kilusius egzistencinius klausimus ir atsakymų į juos paieškas.

Vertinimo kriterijai: Temos atskleidimas. Formos ir turinio dermė (originalumas, kūrybiškumas), pristatymo informatyvumas, taisyklingas (tartis, žodynas) kalbos vartojimas.

Mokinių veikla:

1. Dirbdami grupėmis analizuoja I Šeinių romaną „Kuprelis“, atrinka temai tinkamą medžiagą, citatas.
2. Internetu ieško tinkamos vaizdinės medžiagos, ją pritaiko savo temai.
3. Sukuria pristatymo planą.
4. Pasirenka pristatymo formą.

5. Kuria pristatymą, redaguoja, pasiskirsto vaidmenimis.
6. Klausio pristatymų, juos aptaria pagal vertinimo kriterijus.

Pateikiami trys darbų pavyzdžiai.

2 gr pristatymas. Kaip Gundės praradimas paveikia Kuprelį. Iliustracijos pieštos mokinės.

3 gr pristatymas. Atskleisti, kaip kinta Gundės jausmai, parodyti jos poelgių vertinimo subjektyvumą. Pasirinkta dienoraščio forma. parašytas Gundės dienoraštis remiantis situacijomis.

5 gr pristatymas. Aptarti veikėjui kilusius egzistencinius klausimus ir atsakymų į juos paieškas. Mokiniai sukūrė filmuką ir jį įgarsino.

Rekomenduojama literatūra:

<https://www.bernardinai.lt/2019-12-14-10-faktu-apie-lietuviu-ir-svedu-rasytoja-i-seiniu/>

http://www.saltiniai.info/files/literatura/LH00/Ignas_%C5%A0einius._Kuprelis.LHM800.pdf

<https://www.vle.lt/straipsnis/impresionizmas-muzikoje>

<https://www.vle.lt/straipsnis/impresionizmo-daile/>

<https://www.youtube.com/watch?v=VxTD6DZ-SJ4>

Priedas – pateiktis „Gundės dienoraštis“

Gundės dienoraštis

Ieva Ubartaitė, Ugnė Dziukevičiūtė, Jonas Mockaitis, Radvilė Kragnytė, Armanis Tomas Barsamyan 1d

Kuprelio ir Gundės pirmasis susitikimas

Vasara

Neseniai į Skardžius atvyko naujas vargonininkas. Jo vardas Olesis, kuprotas, bet labai gražiai skambina vargonais, net atrodo, kad angelai gieda. Kartais pažvelgiu aukštyr į viškas ir mūsų žvilgsniai susilieja. Toks tylus, mandagus, bet man ne mažiau ką įdomus atrodo!

Rudens pradžia

Tėvų išleista nuėjau pas Skardžių bažnyčios vargonininką giedoti mokintis. Man atėjus jis toks nedrąsus, bet linksmas pasirodė. Kai tik pradėjome giedoti kartu, jis tarsi pagyvėjo. Klausė manęs, ar toli gyvenu, regis, namo palydėti norėjo. Patinku aš jam, bet ir aš juo žaviuosi. Kad tik lietuviškai rytmetines giesmes giedotume – kaip gražu būtų! Imsiu kitą kartą ir paprašysiu.

Gundė įsimyli Kuprelį

Gruodžio pradžia

Nuo tos nakties, kai Tamsta mane palydėjęs, mano meilė jam tik auga. Iki pat paryčių kalbėjome! Šiandien, po dviejų savaitžių nuo tos nuostabios nakties, Tamsta mane vėl namo palydėjo. Pakeliui prašnekom apie tai, kas mūsų Skardžiuose brangu: tikiuosi, kad tai aš jam brangi. Ir pas mus pasisvečiavo – kaip puiku, kad ir tėvams jis patinka: apie „Aušrą“, lietuviškas knygas šneka!

Sausio pradžia

Šiandien nulėkiau Tamstą perspėti apie rytojaus kratą. Paskambino man fortepijonu, o tada prisipažinome vienas kitą mylintys! Mes net pasibučiavome: mūsų meilė įsiplieskė kaip ugnis! Negaliu sulaukti, kada paprašysime tėvelių palaimos, kada ji savuoju galėsiu vadinti!

Gundės pasipriešinimas tėvams

Vasario pradžia

Vėl rašau... Man nepatinka, kad tėvai mane nori atskirti nuo Olesio. Anksčiau tėvas dar palaikė mane, sakė, kad Olesis protingas ir groja vargonais, tačiau motina kartojo, kad jis nesveikas. Jie taip ginčijosi labai ilgai, bet, galų gale, motina nugalėjo. Jau ir tėvui Olesis pasidarė netinkamas! Nesupranta jie, kad tik meilėje žmogus gali laimingai gyventi: nepadės nei turtai, nei niekas kitas!

Kovas

Matau, kaip Olesis pas mus užėina vis rečiau ir rečiau. Gal jam nesmagu, gal gėda? Nežinau. Kartais pagalvoju, gal tėvai anksčiau ar vėliau supras ir atleis man. Dabar aš noriu jų visai nematyti, bet giliai širdyje nenoriu ir su jais susipykti. O jei jie neatleis man visą likusį gyvenimą, kaip skaudu bus!

Santykiai su lenku Jonu Staševskiu, nusigręžimas nuo Kuprelio

Šiandien, per Šeštines, pagaliau su Olesiu Ragūnkiemyje susitikome. Kaip jo išsiilgau! Juk tiek laiko tėvai manęs niekur neleido, žiūrėjo, kad tik nesutikčiau jo. Žmonės taip baisiai kalba, kad ir tėvai mane mušti mėgino, manęs vos neišsižadėjo!

Susitikome ir išsikalbėjome: aš jam apie savo pirmąją meilę pasipasakojau, kaip kadaise lenką, Argaudą ūkveidzos sūnų, mylėjau. Gražus jis buvo berniokas, tik lietuviškai nenorėjo jį šnekėti. Paskutinį kartą, prieš jam išvažiuojant Lenkijon, žadėjo užaugęs mane vesti, bet aš sakiau, kad už jo eisiu, tik jei pamirš lenkiškai. Ogi geras draugas buvo! Kad tik Olesis tų kuprų neturėtų, nei tų kalbų būtų, nei tėvai pyktų... O koks gyvenimas būtų su Jonu?

Sekminės, vasaros pradžia

Šiandien Jonas Staševskis, mano vaikystės draugas, grįžo gimtinėn, žada visą vasarą svečiuotis.

Koks jis aukštas, gražus, kaip dailiai miestietišškai apsirengęs! Puikus jis žmogus: pavasarį baigęs Krokuvos meno akademiją, Lietuvą ir lietuvius pamėgęs.

Santykiai su lenku Jonu Staševskiu, nusigręžimas nuo Kuprelio

Ir tėvai mūsų draugystei neprieštarauja, palankiai žiūri, pasivaikščioti skatina!

Šiandien Olesis mane užkalbinęs. Susirūpinęs, neramus. Perspėjo saugotis, savo baisų sapną papasakojo. Ir žiedą savo atidavęs. Gražiai jis su manimi elgiasi, o aš jį engiu!

...

Šeštadienis, birželis

Šiandien Jonas pas mane svečiavosi, vienas kitu džiaugiamės.

Tik retkarčiais prisimenu Olesį, kaip gražiai jis mane mylėjo.

Šiandien Jonas išvažiuoja Varšuvon – į jį kas metęs akmenį, turbūt šonkaulis bus lūžęs!

Sugrįžimas pas Kuprelį

Liepos pabaiga

Praėjo dvi savaitės nuo Jono išvykimo ir aš daug svarstau, ar myliu jį, ar Olesį. Nusprendžiau, kad myliu vargonininką, todėl vėl pradėdau su juo bendrauti. Šiandien pakviečiau Olesį susitikti vakare. Kai susitikome, aš Olesiui pasakiau, kad noriu su juo susituokti, tačiau jam kilo klausimas: ar aš myliu Joną Staševskį? Aš atsakiau, kad nemyliu, nors giliai širdyje jaučiu jam meilę, kaip ir Olesiui. Papasakojau, kad Jonas turėjo išvažiuoti dėl lūžusio šonkaulio ir jis prašo, kad aš atvažiuočiau. Dėl šių žodžių Olesis vėl pradėjo abejoti mano meile jam, bet aš jį įtikinau, kad myliu. Aš ir Olesis pradėjome planuoti slaptas vestuves ir išvykimą. Nusprendėme keliauti į Prūsiją. Vėliau jis man skambino fortepijonu suktinį, o aš šokau iš visos širdies. Kai pradėjo aušti, aš išėjau namo ir Olesis mane palydėjo. Ši diena iš tiesų buvo nuostabi ir aš ją visada prisiminsiu.

Kuprelio palikimas, išvažiavimas pas vaikystės draugą Joną Staševskį

Rugpjūtis, penktadienis

Atėjo paskutinioji diena, kurią praleisiu su Olesiu. Man labai liūdna. Be galo sunku su juo atsisveikinti, kai žinau, kad daugiau niekada jo nebepamatysiu. Bet aš neturiu kitos išeities! Taip elgtis liepia mano širdis ir smegenys. Aš myliu jį! Be to, mano gyvenimas bus daug lengvesnis su juo, nei su Olesiu. Olesio kupra mums trukdytų gyventi paprastą ir laimingą gyvenimą. Todėl, pasirinkau gyvenimą praleisti su Jonu. Kai jis mane pakvietė pas jį Varšuvon atvykti, aš įtikinėjau save, kad pabėgsiu su Olesiu, o Joną „ištrinsiu“ iš savo gyvenimo. Tačiau aš jo niekada iš tiesų nepamiršau! Tik apgaudinėdavau save ir kitus, neva jį pamiršusi.

Šiandien aš neskubėsiu. Stengsiuosi su Olesiu praleisti kiek galima daugiau laiko. Man širdis dėl to plyšta, bet aš jau pasirinkau ir, nenorėdama skaudinti Olesio, nieko jam apie tai nesakysiu: tik atsisveikindama praleisiu paskutinę dieną su juo ir išvyksiu.

Mūsų įžvalgos ir išvados

- Gundei buvo svarbūs santykiai su tėvais, todėl, kai Gundė supranta, jog, pasirinkusi Kuprelį, praras tėvų palankumą, jos požiūris į mylimąjį ima keistis.
- Gundė mylėjo ir Kuprelį, ir Joną Staševskį.
- Gundė tikrai mylėjo Kuprelį, bet žinojo, kad su Jonu jos gyvenimas bus lengvesnis: tėvai pritartų jų draugystei, niekas nešmeižtų jos dėl mylimojo išvaizdos, Jonas yra pasiturintis, išsilavinęs.
- Gundė nesiekė įskaudinti Kuprelio: norėjo paskutinį vakarą praleisti kartu, o po to atsiskirti visiems laikams.

Pasirengimas kūrinio analizei . Sofoklio „Antigonė“. 10 klasė

Parengė A. Avčininkas

1. Remdamiesi įvairiais informacijos šaltiniais atsakykite į visus pateiktus klausimus.
2. Kiekvienai klausimų grupei priskirkite bent po vieną aktualų šių dienų įvykį, pavyzdžiui: korupcija, rinkimai, mirties bausmė, kova už žmogaus teises ir t. t. Kiekvieną pavyzdį nagrinėkite taip: įvardyti konkrečią problemą, aptarti kontekstą (įvykis, procesas, žmogaus poelgiai ir kt.), problemos kilmės priežastis, galimi sprendimų būdai. Parinkite bent po 2-3 nuotraukas ar iliustracijas.
3. Darbą atlikite naudodami <https://piktochart.com> priemonę.
4. Darbą galima rengti individualiai, poromis arba grupėmis po tris žmones.
5. Parengtus darbus atsiųsti iki trečiadienio 17 val.
6. Pasirengti diskusijai: rasti daugiau įvairių pavyzdžių, argumentų, ketvirtadienį mėginsime debatuoti.

I.

- Kas yra įstatymas? Kokia jo funkcija visuomenėje? Koks žmogaus ir įstatymo santykis?
- Kuo remiantis kuriamas įstatymas?
- Kas atsakingas už įstatymų leidimą ir priežiūrą?
- Kas nutinka, jei įstatymo nesilaikoma?

II.

- Kas yra vertybių konfliktas?
- Ar gali įvykti konfliktas tarp vertybių ir įstatymo? Kaip tuomet apsispręsti, kuo vadovautis?
- Kas yra vertybių krizė?
- Kas padeda pasirinkti vertybes? Kaip?

III.

- Kas yra moralė? Kas yra moralinės nuostatos?
- Kas yra moralinis autoritetas?
- Kuo moralinės nuostatos skiriasi nuo įstatymo? Kas svarbiau?
- Ar gali būti nemorali valdžia? Kodėl?

Džordžas Orvelas. „Gyvulių ūkis“. 10 klasė

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Pažinimo kompetencija – mokiniai, skaitydami įvairius tekstus, ugdomi kritinį mąstymą, geba atrinkti reikalingą informaciją, vertinti jos patikimumą. Mokiniai mąsto kritiškai, kai suvokia ryšius tarp vaizduojamų įvykių, daro išvadas, formuluoja kūrinio idėjas.

Pilietiškumo kompetencija – mokiniai ugdomi pagarbą žmogaus teisėms ir laisvėms ugdoma aptardami kūrinio problemas, siedami jas su šių dienų aktualijomis.

Komunikavimo kompetencija – mokiniai, analizuodami kūrinį, kultūringai diskutuoja apie kūrinio problemas, idėjas, rengia įvairaus pobūdžio ir raiškos tekstus, taikydami įvairias kalbėjimo / rašymo strategijas ir kurdami teigiamus tarpusavio santykius.

Užduotis

Perskaitykite visus tekstus ir atlikite šias užduotis. Kiekvieną atsakymą pagrįskite kurio nors straipsnio citata. Būtina nurodyti šaltinį.

<https://www.15min.lt/kultura/naujiena/literatura/george-o-orwello-gyvuliu-ukis-kaip-leideju-atmestas-kuriny-tapo-literaturos-klasika-286-635499>

<http://8diena.lt/2019/05/01/andrius-navickas-kova-su-propaganda-dzordzas-orvelas-skuba-i-pagalba/>

<https://www.ve.lt/naujienos/as-tikrai-myliu-lietuviu-kalba/jaunimas-raso-lietuvai/dz-orvelo-romano-gyvuliu-ukis-aktualumas-1750943/>

<https://www.bernardinai.lt/2013-01-25-marius-pleckaitis-ge-or-ge-as-or-wel-las-tarp-pro-pa-gan-dos-gir-nu/>

<https://www.bernardinai.lt/2013-01-30-george-orwell-netvarka-visada-turi-daug-bendro-su-laisve/>

Užduotys

1. Kaip rašytojo gyvenimas susijęs su kūrinium? Kas jam asmeniškai rūpėjo? Kokia kūrinio leidimo istorija?
2. Kokie istoriniai įvykiai atsispindi (kad ir netiesiogiai) romane? Įvardykite visus, trumpai pakomentuokite.
3. Kokios žmogaus teisės pažeidžiamos pasakojamoje istorijoje? Kaip tai susiję su istoriniais įvykiais?
4. Detaliai charakterizuokite veikiančius gyvūnus. Kokias idėjas jie įkūnija? Iš ko sprendžiate?
5. Kokia šio romano reikšmė šiandien? Su kokiais įvykiais galėtume sieti? Kodėl?

Oskaro Vaildo „Doriano Grėjaus portretas“ Kūrybinė taikymo užduotis. 10 klasė

Parengė A. Avčininkas

Ugdomi gebėjimai ir kompetencijos:

Kūrybiškumo kompetencija – mokiniai kelia įvairias kūrybines problemas analizuodami, interpretuodami ir lygindami programoje numatytus kūrinius. Rašydami argumentuotai išreiškia savo požiūrį į kalbamus dalykus, pagrįsdami jį asmenine patirtimi, grožiniais teksta, analizuodami programinius kūrinius dalijasi kūrybinėmis idėjomis ar sprendimais įvertindami kontekstą, pateikia savo pasirinkimo argumentus.

Pažinimo kompetencija – sugeba argumentuotai diskutuoti apie kūrinio idėjas ir kultūros reiškinius, apginti savo požiūrį, geba remtis kūrinio turiniu formuluodami savo idėjas apie gyvenimą ir vertybes;

priima pagrįstą sprendimą, analizuoja kūrinių problemas, vertina teksto idėjas ir intencijas, susieja jas su kitais tekštais, savo patirtimi ir nuostatomis.

Socialinė, emocinė ir sveikos gyvensenos kompetencija – nagrinėdami literatūros kūrinius mokosi atpažinti ir įvardyti paauglystei būdingas emocijas; analizuoja įvairias situacijas ir mokosi įveikti iššūkius (nepalankias situacijas, neviltį ir nusivylimą); taip pat analizuoja ir įvardija bendražmogiškas vertybes (pagarbą sau ir kitiems, geranoriškumą, atsakomybę, pagalbą, sąžiningumą, drąsą, savidrausmę, sveikatą, šeimą), geba paaiškinti, kaip sudėtingose situacijose vertybės padeda rasti sprendimus.

Užduotis

Įsivaizduokite, jog jūsų skaityta Oskaro Vaildo knyga „Doriano Grėjaus portretas“ yra vaistai. Remdamiesi pateiktais kriterijais, sukurkite receptą, kaip pagyti esant tam tikriems negalavimams.

Oskaro Vaildo knyga „Doriano Grėjaus portretas“

- *Kokie negalavimai kankina skaitytoją? (Dėl kokių priežasčių skaitytojas turėtų imti šią knygą į rankas? Kokie simptomai išduoda problemą, su kuria susiduria skaitytojas gyvenime?)*
- *Ką būtina žinoti apie kūrinį prieš pradedant jį skaityti?*
- *Kaip kūrinį „vartoti“? (Kaip šį kūrinį reikia skaityti, kad negalavimai išnyktų? Į kurias teksto vietas reikia atkreipti ypatingą dėmesį?)*
- *Galimas šalutinis „vartojimo“ efektas (kas nutiks, jei kūrinys bus skaitomas netinkamai? Kodėl?)*

Pateikite tinkamų iliustracijų.

Bendrosios nuostatos

Vertinant diktantų, atpasakojimų, rašinių ir kūrybinių darbų rašybą ir skyrybą, taisoma, bet klaidomis nelaikoma:

- dalykai, kurių nebuvo mokyta(s);
- akivaizdūs apsirikimai (tačiau trys apsirikimai žymimi kaip viena klaida).

Pasirenkamosios skyrybos atvejai klaidomis nelaikomi.

Gramatikos, žodyno, rašybos, skyrybos klaidos laikomos atskiromis klaidomis, išskyrus šiuos atvejus:

- a) kai taškai nerašomi ant i / j, laikoma viena klaida visame darbe, tačiau jei taškai nerašomi ant ė, – kiekviena klaida atskira;
- b) nelietuviškų raidžių rašymas laikoma viena klaida visame darbe;
- c) žodžių kėlimo klaidos laikomos viena klaida visame darbe.

Viena klaida laikoma:

- a) ta pati žodyno klaida visame rašinyje;
- b) ta pati gramatikos klaida, pasikartojanti kelis kartus tame pačiame žodyje;
- c) dvejetainių linksnių, susietų vienu valdymu, vartojimo klaidos tame pačiame sakinyje (pvz.: Lengva žmogui būti geru, sunkiau – teisingu.).

Kitos gramatikos (morfologijos, sintaksės) klaidos laikomos atskiromis.

Ta pati žodžių rašybos klaida, pasikartojanti kelis kartus toje pačioje žodžio šaknyje, laikoma viena klaida. Galūnių rašybos klaidos laikomos atskiromis (išskyrus tą pačią klaidą tame pačiame žodyje).

Akies klaida laikoma atsitiktinė klaida, kuri darbe nesikartoja, t. y. kitur rašinyje žodis rašomas taisyklingai. Trys akies klaidos laikomos viena raštingumo klaida.

To paties įterpinio neskyrimas, ta pati citatos skyrybos klaida laikoma viena skyrybos klaida.

Sintaksinės konstrukcijos neišskyrimas arba skyrimas iš vienos pusės laikomas viena klaida.

Stiliaus, logikos klaidos laikomos atskiromis klaidomis, tačiau ta pati stilistinio žodyno klaida laikoma viena klaida.

Vertinant kalbos taisyklingumą turėtų būti atsižvelgiama ir į klaidų rūšis:

- **kompetencijos klaida** (angl. *error*, pranc. *erreur*) – klaida, atsirandanti dėl per menkos kalbos vartotojo kompetencijos, t. y. kai ko nors iš tikrųjų nemokama; kompetencijos klaidomis laikomi Kalbos komisijos nutarimais įtvirtintų bendrinės lietuvių kalbos normų pažeidimai;
- **atlikties klaida** (angl. *mistake*, pranc. *faute*) – klaida, atsirandanti dėl to, kad kalbos vartotojas tinkamai nepasinaudoja turima kompetencija (pavyzdžiui, visame rašinyje vns. galininką rašė taisyklingai, bet vieną sykį suklydo);
- **riktas** (angl. *slip*, pranc. *lapsus(m)*) – atsitiktinė, nesusijusi su kalbos mokėjimu klaida, atsirandanti dėl psichologinės ir fizinės būsenos, dažniausiai greitai kalbant ar rašant, dėl nuovargio, streso ar dėmesio stokos (pavyzdžiui, žodžio skiemenų, žodžio junginio skiemenų, raidžių sukeitimai).

Vertinimas ir tolesnis mokymas (vadinamasis klaidų taisymas) galėtų priklausyti ir nuo klaidų rūšies, t.y. esant kompetencijoms klaidoms, atitinkamas temas tektų kartoti, atlikties klaidos rodo, kad trūksta įtvirtinimo pratimų, o į riktus ypatingo dėmesio kreipti nereikėtų, nes tai nėra dalykinio pobūdžio klaida.

Diktanto vertinimas 5–10 klasėse

Pažymys ir klaidų skaičius

Pažymys	Rišlaus / sakinių diktanto klaidų skaičius			Žodžių diktanto klaidų skaičius
	Rašybos	Skyrybos	Bendras	
10	1	1	1	1
9	1	2	2	2
8	2	3	4	3
7	4	5	6	4
6	5	6	8	5
5	6	7–8	11	6
4	7–8	9–10	14	7–8
3	9–10	11–12	16	9–10
2	11–12	13–15	19	11–12
1	13 ir daugiau	16 ir daugiau	20 ir daugiau	13 ir daugiau

Diktanto žodžių skaičius

Klasė	Rišlaus / sakinių diktanto	Žodžių diktanto
V	90–100	20–25
VI	110–120	25–30
VII	120–130	30–35
VIII	130–140	35–40
IX (I gimnazijos)	140–160	40–45
X (II gimnazijos)	160–180	45–50

Atpasakojimo vertinimas 5–10 klasėse

1 variantas. Smulkiojo atpasakojimo vertinimo kriterijai 5–6 klasėse

Parengė A. Lazauskas

0	1	2	3	4	5
Neatpasakotas nė vienas svarbus teksto įvykis, pagrindiniai pasakojimo elementai (veikėjai, laikas ir vieta) apibūdinti netinkamai (arba praleisti), pagrindinė pasakojimo mintis neatskleista.	Tinkamai atpasakotas vienas svarbus teksto įvykis (apie kitus užsimenama), fragmentiškai apibūdinti pagrindiniai pasakojimo elementai (veikėjai, laikas ir vieta), pagrindinė pasakojimo mintis neatskleista.	Atpasakoti kai kurie svarbiausi teksto įvykiai, fragmentiškai apibūdinti pagrindiniai pasakojimo elementai (veikėjai, laikas ir vieta), pagrindinė pasakojimo mintis numanoma iš teksto.	Iš dalies tinkamai atpasakoti svarbiausi teksto įvykiai, iš dalies tinkamai apibūdinti pagrindiniai pasakojimo elementai (veikėjai, laikas ir vieta), iš dalies atskleista pagrindinė pasakojimo mintis.	Tinkamai atpasakoti svarbiausi teksto įvykiai, tinkamai apibūdinti pagrindiniai pasakojimo elementai (veikėjai, laikas ir vieta), suprantamai perteikta pagrindinė pasakojimo mintis.	Detaliai atpasakoti svarbiausi teksto įvykiai, išsamiai apibūdinti pagrindiniai pasakojimo elementai (veikėjai, laikas ir vieta), aiškiai, sklandžiai perteikta pagrindinė pasakojimo mintis.
Yra daug kalbos, rašybos ir skyrybos (14 ir daugiau) klaidų.	Yra nemažai kalbos, rašybos ir skyrybos (10–13) klaidų.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, 7–9 klaidos.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, 5–6 klaidos.	Rašoma taisyklinga kalba, 3–4 klaidos.	Rašoma taisyklinga kalba, 0–2 klaidos.

2 variantas

Kriterijai Taškai	Turinio atskleidimas: esmės ir įvykių tarpusavio ryšių supratimas.	Teksto prasmės suvokimas ir atskleidimas: pagrindinės minties, vertybinių autoriaus nuostatų ir perkeltinių prasmių supratimas.	Teksto struktūra, stilius, žodyno turtingumas, sintaksinių formų įvairovė.	Raštingumas
5	Atrinkti esminiai dalykai. Suprastos ir puikiai atskleistos veiksmo aplinkybės, veikėjų charakterio savybės, motyvai ir poelgiai, nulėmę veiksmo eigą.	Puikiai suprastos ir išryškintos autoriaus ir veikėjų vertybinės nuostatos. Puikiai paaiškintos ne tik tiesiogiai pasakytos prasmės, bet ir nutylėti ar prieštaringi dalykai.	Tekstas prasmingai suskirstytas pastraipomis; kalba aiški, rišli; žodžiai parenkami tiksliai ir pagal situaciją; žodynas turtingas; sakinių struktūra įvairi.	Rašoma taisyklinga kalba, 0–2 klaidos.
4	Atrinkti esminiai dalykai. Iš esmės suprastos pagrindinės aplinkybės ir veikėjų motyvai bei poelgiai, kurie nulėmė veiksmo eigą.	Iš esmės suprastos autoriaus ir veikėjų vertybinės nuostatos ir išryškintos atpasakojant. Paaiškintos ne tik tiesiogiai pasakytos prasmės, bet ir nutylėti ar prieštaringi dalykai.	Tekstas tinkamai suskirstytas pastraipomis; kalba aiški, rišli; sakinių struktūra įvairi; žodžiai vartojami tinkama reikšme.	Rašoma taisyklinga kalba, 3–4 klaidos.
3	Ne visai suprastos aplinkybės ar veikėjų motyvai ir poelgiai, kurie nulėmė veiksmo eigą.	Tik iš dalies suprastos ar ne visai išryškintos autoriaus ir veikėjų vertybinės nuostatos. Stengiamasi paaiškinti ne tik tiesiogines, bet ir perkeltines ar tiesiogiai nepasakytas prasmes.	Tekstas ne visai tinkamai suskirstytas pastraipomis; pasitaiko aiškumo, rišlumo, sakinių struktūros trūkumų; žodžiai ne visada vartojami tinkama reikšme.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, 5–6 klaidos.
2	Tik dalis aplinkybių ar veikėjų motyvų ir poelgių suprata, todėl veiksmo priežastys ne visai paaiškintos.	Bandomos aiškinti autoriaus ir veikėjų nuostatos. Paaiškintos tik tiesiogiai pasakytos prasmės, atpasakotos neesminės detalės, trūksta paaiškinimų, kurie atskleistų teksto supratimą.	Daug aiškumo, rišlumo trūkumų; dažnai nejaučiamos pastraipos ar sakinio ribos. Didelė dalis sakinių elementarios struktūros; žodynas elementarus /žodžiai dažnai vartojami netinkama reikšme.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, 7–9 klaidos.

1	Bandoma suprasti, kas vyksta tekste, bet pasakojant klystama.	Apie vertybinius dalykus tik užsimenama. Esmė nesuprasta, nukrypta į neesminių dalykų paaiškinimus.	Testas nenuoseklus, nerišlus, neskaidoma pastraipomis / skaidoma nemotyvuotai. Sakiniai elementarios struktūros; žodynas skurdus / žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra nemažai kalbos, rašybos ir skyrybos (10–13) klaidų.
0	Tekstas visiškai nesuprastas, rašoma apie dalykus, kurių nebuvo atpasakojimo tekste.	Autoriaus idėjos, vertybinės nuostatos visiškai nesuprastos.	Tekstas nerišlus, neaiškus. Sakiniai neaiškos struktūros; žodynas skurdus / žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra daug kalbos, rašybos ir skyrybos (14 ir daugiau) klaidų.

Atpasakojamo teksto žodžių skaičius

Klasė	Žodžių skaičius
V–VI	150–200
VII–VIII	200–250
IX–X (I–II gimnazijos klasės)	300–400

Atpasakojimo vertinimas pažymiu

Taškai (1 variantas)	Taškai (2 variantas)	Pažymys
10	20–19	10
9	18–17	9
8	16–15	8
7	14–13	7
6	12–11	6

5	10–9	5
4	8–7	4
3 ir mažiau	6 ir mažiau	3

Rašinio vertinimas

Rašinio vertinimas 5–8 klasėse

Rašinio vertinimo kriterijai

Kriterijai Taškai	Temos suvokimas ir plėtojimas, teiginių pagrindimas, argumentų tinkamumas.	Struktūra ir nuoseklumas, stilius, žodyno turtingumas, sintaksinių formų įvairovė.	Raštingumas: žodynas, gramatika, rašyba, skyryba
5	Tema supраста, tinkamai pasirinkti aspektai. Argumentai parinkti taikliai.	Yra visos trys struktūrinės dalys, skaidymas pastraipomis itin tikslingas; mintys plėtojamos nuosekliai ir kryptingai. Kalba stilinga, sakiniai įvairūs, žodžiai parenkami tiksliai, pagal situaciją.	Rašoma taisyklinga kalba, 0–2 klaidos.
4	Tema supраста, pasirinkti tinkami aspektai. Argumentų pakanka.	Yra visos trys struktūrinės dalys, pastraipomis skaidoma prasmingai; mintys plėtojamos nuosekliai. Kalba aiški, rišli; žodžiai parenkami tiksliai; sakinių struktūra įvairi.	Rašoma taisyklinga kalba, 3–5 klaidos.
3	Tema supраста, aspektai pasirinkti tinkamai, tačiau ne visur pavyksta išvengti paviršutiniškumo. Didžioji dalis argumentų tinkami, kartais atsitiktiniai.	Yra visos trys struktūrinės dalys, tekstas ne visada prasmingai suskaidytas pastraipomis; gali pasitaikyti pasikartojimų / nenuoseklumo. Kalba aiški, rišli; sakinių struktūra įvairi; žodžiai vartojami tinkama reikšme.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, yra 6–7 klaidos.
2	Tema supраста paviršutiniškai / iš dalies; pasirinkti aspektai ne visi išplėtoti / prieštarauja vienas kitam; dažnai tuščiažodžiaujama. Argumentai formalūs, paviršutiniški.	Rašinio struktūra turi trūkumų, ne visada jaučiamos pastraipų ribos; gali būti kartojama ar pasakojama nenuosekliai. Pasitaiko aiškumo, rišlumo, sakinių struktūros trūkumų; žodžiai ne visada vartojami tinkama reikšme.	Rašoma ne visai taisyklinga kalba, yra 8–11 klaidų.
1	Tema supраста tik iš dalies; pasirinkti aspektai nepadedą atskleisti temos / negebama jų	Yra ne visos struktūrinės dalys, nejaučiamos pastraipų ribos; kartojama ar pasakojama nenuosekliai. Yra daug aiškumo, rišlumo trūkumų;	Yra nemažai kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (12–17 klaidų).

	išskirti; dažnai tuščiažodžiaujama. Bandoma argumentuoti.	dažniausiai nejaučiamos sakinio ribos / sakiniai elementarios struktūros; žodynas skurdus / žodžiai vartojami netinkama reikšme.	
0	Tema nesuprasta arba rašoma apie dalykus, nesusijusius su tema. Neargumentuojama arba tuščiažodžiaujama.	Struktūra pabira; nejaučiamos pastraipų ribos; nuolat kartojama tas pats. Kalba neaiški, nerišli; sakiniai neaiškos struktūros; žodynas skurdus arba žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra daug kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (18 ir daugiau klaidų).

Rašinio žodžių skaičius

Klasės	Mažiausias žodžių skaičius
V–VI	150–200
VII–VIII	200–250

Rašinio vertinimas pažymiu

Taškai	Pažymys
15–14	10
13–12	9
11	8
10	7
9–8	6
7–6	5
5–4	4
3–2	3
1	2
0	1

Rašinio vertinimas 9–10 klasėse

Rašinio vertinimo kriterijai

Kriterijai /Taškai	Temos suvokimas ir plėtojimas.	Teiginių pagrindimas, argumentų tinkamumas ir vertė.	Struktūra ir nuoseklumas: kryptingas ėjimas į išvadą.	Teksto stilius, žodyno turtingumas, sintaksinių formų įvairovė.	Raštingumas: žodynas, gramatika, rašyba, skyryba
5	Tema suprata, plėtojama kryptingai, jai atskleisti pasirinkti tinkami aspektai, analizė pagrįsta.	Argumentai parinkti taikliai; jų parinkimas rodo mokinio brandą, išprusimą, konteksto išmanymą.	Skaitymas dalimis ir pastraipomis itin tikslingas; mintys plėtojamos nuosekliai ir kryptingai, išvada rodo gebėjimą apibendrinti.	Kalba vartojama tiksliai, žodžiai parenkami tiksliai ir pagal situaciją. Rašydamas mokinys atskleidžia savo iškalbą ir erudiciją.	Rašoma taisyklinga kalba, 0–2 klaidos.
4	Tema suprata, jai atskleisti pasirinkti tinkami aspektai, analizė pagrįsta.	Argumentų pakanka. Jie svarūs, įtikinami.	Visos trys struktūrinės dalys tinka temai; pastraipomis skaidoma prasmingai, mintys plėtojamos nuosekliai.	Kalba aiški, rišli; žodžiai parenkami tiksliai ir pagal situaciją; žodynas turtingas; sakinių struktūra įvairi.	Rašoma taisyklinga kalba, 3–4 klaidos.
3	Tema suprata, aspektai pasirinkti tinkamai, jie analizuojami, tačiau ne visur pavyksta išvengti paviršutiniškumo.	Didžioji dalis argumentų yra tinkami, bet kartais nepavyksta išvengti jų atsitiktinumo.	Yra visos trys struktūrinės dalys, pastraipomis iš dalies suskaidyta prasmingai; gali pasitaikyti pasikartojimų ar nenuoseklumo.	Kalba aiški, rišli; sakinių struktūra įvairi; žodžiai vartojami tinkama reikšme.	Rašoma pakankamai taisyklinga kalba, 5–7 klaidos.
2	Tema suprata iš dalies; pasirinkti aspektai ne visi išplėtoti arba prieštaraus vienas kitam; dominuoja bendro pobūdžio aiškinimas.	Argumentai formalūs, paviršutiniški / ne visi teiginiai pagrįsti.	Struktūrinės dalys turi trūkumų, ne visada jaučiamos pastraipų ribos; gali būti kartojama ar pasakojama nenuosekliai.	Pasitaiko aiškumo, rišlumo, sakinių struktūros trūkumų; žodžiai ne visada vartojami tinkama reikšme.	Rašoma ne visai taisyklinga kalba, 8–11 klaidų.
1	Tema suprata tik iš dalies; pasirinkti aspektai nepadeda atskleisti temos / negebama išskirti aspektų.	Bandoma argumentuoti.	Yra ne visos struktūrinės dalys, nejaučiamos pastraipų ribos; kartojama ar pasakojama nenuosekliai.	Yra daug aiškumo, rišlumo trūkumų; dažnai nejaučiamos sakinio ribos arba sakiniai elementarios struktūros;	Yra nemažai kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (12–17 klaidų).

				žodynas skurdus arba žodžiai vartojami netinkama reikšme.	
0	Tema nesuprasta / rašoma apie dalykus, nesusijusius su tema.	Neargumentuojama /tuščiažodžiaujama.	Struktūra pabira; nejaučiamos pastraipų ribos; nuolat kartojama tas pats.	Kalba neaiški, nerišli; sakiniai neaiškos struktūros; žodynas skurdus arba žodžiai vartojami netinkama reikšme.	Yra daug kalbos, rašybos ir skyrybos klaidų (18 ir daugiau klaidų).

Rašinio žodžių skaičius 9–10 (gimnazijų I–II) klasėse – mažiausiai 250–300 žodžių.

Rašinio vertinimas pažymiu.

Pažymys	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Taškai	2–1	5–3	7–6	10–8	13–11	16–14	19–17	21–20	23–22	25–24

Kalbėjimo vertinimas 5–10 klasėse

Parengė Z. Nauckūnaitė

Kalbėjimo vertinimas yra pats sunkiausias, nes iš esmės vertinama ne tik kalba, bet ir pats kalbantysis – jo kaip savo kalbos režisieriaus ir atlikėjo darbo kokybė, asmens žavesys ir komunikabilumas, oratoriaus charizma. Tokie dalykai į kriterijus tiesiogiai nerašomi, bet (sąmoningai ar nesąmoningai) vertinami, nes nuo jų priklauso kalbos patrauklumas.

Dėl šių priežasčių kalbėtojas labai jautriai išgyvena pastabas, nes jaučiasi taip, tarsi jos būtų taikomos jo asmeniui, o ne jo parengtai kalbai. Nuo darbo raštu žmogus atsiriboja (čia esu aš, o čia – mano darbas), o nuo kalbėjimo šitaip atsiriboti nepavyksta. Todėl pradedant mokyti viešojo kalbėjimo dera rasti būdų, kaip išsakyti pastabas jų nepasakant garsiai (baigus kalbą klasėje gali būti pataisomi tik labai svarbūs tarties ir kirčiavimo ar gramatikos dalykai – „didžiosios klaidos“).

Vienas būdų gauti grįžtamąją informaciją yra anoniminė auditorijos apklausa (žr. *1 variantas*. Viešosios kalbos vertinimo anketa) – geranoriška reakcija į kalbą. Mokinys sako kalbą savo klasės draugams, kurie ją įvertina pagal visiems suprantamus paprastus kriterijus ir, jei nori, parašo draugišką patarimą ar pagyrimą. Anketas surenka ir peržiūri mokytojas, tik po to jos įteikiamos kalbėtojui (tikslas – atmesti įžeidamus turinio pastabas ar aiškiai neigiamą vertinimą). Tai vienas formuojamojo vertinimo būdų.

1 variantas. Viešosios kalbos vertinimo anketa

*Kalbėtojo vardas**

Kriterijai		Taškai			
Bendrauja su auditorija	1	2	3	4	5
Tema įdomi	1	2	3	4	5
Pagrindinė mintis aiški	1	2	3	4	5
Kalba nuosekliai	1	2	3	4	5
Kalba įtikinamai	1	2	3	4	5
Taria aiškiai, girdimai	1	2	3	4	5
Kalba taisyklinga	1	2	3	4	5
Kūno kalba tinkama	1	2	3	4	5
Baigė laiku	1	2	3	4	5

*Draugiškas patarimas**

**Kalbėtojo vardas* ir *Draugiškas patarimas* rašomi, kai anketą pildė klausytojai. Tokiu atveju surinktos anketos įteikiamos kalbėtojui kaip grįžtamoji informacija, o pati kalba pažymiu gali būti ir nevertinama.

2 variantas. Kalbėjimo vertinimo kriterijai

Kriterijai	Taškai	Aprašas
Temos (užduoties, klausimo) atskleidimas ir kalbėjimo tikslo suvokimas	5	Tema išsamiai atskleista. Aiškiai suformuluota pagrindinė mintis (pagrįsta išvada) ir iš jos kylantys (į ją vedantys) svarbiausi teiginiai, atskleidžiama mokinio pozicija. Tinkamai parinkti argumentai (pasakojimai, pavyzdžiai, analogijos, pateikiama iliustracinė medžiaga ir pan.).
	4	Tema atskleista. Suformuluota pagrindinė mintis (pagrįsta išvada) ir iš jos kylantys (į ją vedantys) svarbiausi teiginiai, mokinio pozicija aiški. Tinkamai parinkti argumentai (pasakojimai, pavyzdžiai, analogijos, pateikiama iliustracinė medžiaga ir pan.).
	3	Tema atskleista. Pagrindinę mintį galima suprasti iš ją pagrindžiančių teiginių, argumentuojama, suformuluojamos išvados.
	2	Kartais nukrypstama nuo temos, dalis argumentų netinkami arba jų trūksta, išvados neaiškios.
	1	Nukrypstama nuo temos, teiginiai nepagrįsti, tuščiažodžiaujama.
	0	Kalbama ne į temą.
Kalbėjimo situacija, sąveika su adresatu	3	Paisoma kalbėjimo situacijos ir tikslo; kalba sakoma palaikant kontaktą ir mandagiai sąveikaujant su klausytojais; aiškiai ir tinkamai atsakoma į daugelį klausimų.
	2	Iš dalies paisoma kalbėjimo situacijos ir tikslo, kalba sakoma retai palaikant kontaktą ir iš dalies mandagiai sąveikaujant su klausytojais; retai aiškiai ir tinkamai atsakoma į kelis klausimus.
	1	Kartais paisoma kalbėjimo situacijos ir tikslo, kalba sakoma kartais mandagiai sąveikaujant su klausytojais; kartais aiškiai ir tinkamai atsakoma bent į du klausimus.
	0	Kalbėjimo situacijos ir tikslo nepaisoma, kalba sakoma nepalaikant mandagios sąveikos su klausytojais; į klausimus neatsakoma.
Kalbėjimo struktūra, aiškumas, sklandumas, rišlumas, sakinių ir žodyno įvairovė	5	Kalbama sakytine kalba, įtaigiai, logiškai, nuosekliai, riškiai, struktūruotai. Žodynas turtingas, sakinių struktūra įvairi (gali būti 1–2 trūkumai).
	4	Kalbama aiškiai, sklandžiai, riškiai, struktūruotai. Žodynas turtingas, sakinių struktūra įvairi (gali būti 3–4 trūkumai).
	3	Kalbama pakankamai sklandžiai, riškiai, pasitaiko minties šuolių. Žodynas ir sakinių struktūra tinkama (gali būti 5–6 trūkumai).
	2	Kalbama nepakankamai riškiai, sakiniai vienodos struktūros, trūksta žodžių. Raiškos trūkumai netrukdo suprasti sakomo teksto.
	1	Kalbama nesklandžiai, vartojama nemotyvuotų įterpinių, daroma daug pauzių. Raiškos trūkumai trukdo suprasti sakomą tekstą.
	0	Kalbama labai trumpai, nesklandžiai, neriškiai. Beveik nesugebama sieti sakinių, dažnos nepagrįstos pauzės. Sunku suprasti sakomą tekstą.

Tarties, kirčiavimo, intonacijos, gramatikos ir žodyno taisyklingumas, tinkamumas	5	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas atitinka bendrinės kalbos normas (gali būti 1–2 trūkumai). Kalbama tinkama intonacija.
	4	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas atitinka bendrinės kalbos normas (gali būti 3–4 trūkumai). Kalbama tinkama intonacija.
	3	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas vartojami pakankamai taisyklingai (5–6 trūkumai).
	2	Tartis, kirčiavimas, gramatika ir žodynas dažnai vartojami netinkamai, netaisyklingai, bet daromos klaidos netrukdo suprasti teksto.
	1	Daroma daug tarties, kirčiavimo, gramatikos ir žodyno klaidų. Tai trukdo suprasti tekstą.
	0	Daroma labai daug tarties, kirčiavimo, gramatikos ir žodyno klaidų. Tekstas beveik nesuprantamas.

Kalbėjimo vertinimas pažymiu

Surinkti taškai (1 variantas)*	Surinkti taškai (2 variantas)	Pažymys
45-43	18	10
42-39	17	9
38-36	16-15	8
35-33	14-13	7
32-30	12-11	6
29-27	10-9	5
26-20	8-7	4
19 ir mažiau – neįskaityta	6-5	3
	4-3	2
	2-1	1

* Jeigu vertinama pažymiu.